

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1923:4

ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

MED FÖRSLAG TILL

LAG OM FÖRSAMLINGSSTYRELSE

SAMT TILL BESTÄMMELSER OM

FOLKSKOLEÄRENDENAS ÖVERFLYTTNING FRÅN DEN
KYRKLIGA TILL DEN BORGERLIGA
KOMMUNEN M. M.

S T O C K H O L M

1 9 2 3

Statens offentliga utredningar

Kronologisk förteckning

1922

April—December

1. Några iakttagelser från 1921 års riksdagsmanaval. Av E. v. Heidenstam. Norstedt. 20 s. **Ju.**
2. Byggnadsarbetarsakkunnigas betänkande. 2. Arbetsstatistisk undersökning rörande husbyggnadsverksamheten i Sveriges städer och stadsliknande samhällen. Av B. Nyström. Norstedt. 208 s. **S.**
3. Järnvägsstyrelsens skrivelser till Kungl. Maj:t den 28 april 1922 med förslag till taxebändring samt den 5 maj 1922 med yttrande över tull- och traktatkommitténs utlåtande m. m. Sv. Tr.-aktieb. 22 s. **K.**
4. Klimatets inverkan på byggnader vid västkusten. Kungl. Byggnadsstyrelsens meddelande nr 1. Marcus. 13 s. **K.**
5. Betänkande med förslag till förändrad kyrklig indelning och organisation inom de till Kristianstads och Malmöhus län hörande delarna av Lunds stift. Hæggsström. 392 s. **E.**
6. Tillägg till betänkande och förslag betr. förrädsverksamheten vid marinen. Tullberg. vj, 92 s. **Fö.**
7. Betänkande rörande fiskerinäringens främjande. Hæggsström. 95 s. **Jo.**
8. Utredning angående statsunderstöd för idrottens främjande. Tullberg. v, 124 s. 1 kart. **E.**
9. Patentlagstiftningskommitténs betänkande. 7. Förslag till lag om rätt till tidnings eller tidskrifts titel m. m. Marcus. 54 s. **H.**
10. Om lapps katteldsinstytutet och dess historiska utveckling. Av Åke Holmbäck. Almqvist & Wiksell. 95 s. **S.**
- 11—12. Betänkande med förslag till lag angående kulturminnesvård samt organisation av kulturminnesvården. 1. Historik, memorial ang. minnesvårdens nuvarande ståndpunkt, utländsk lagstiftning samt bilagor. vjij, 483 s. 3 kart. 2. Förslag och motiv. xxij, 197 s. Centraltr. **E.**
13. Högskolornas lönerogleringskommittés betänkanden. 2. Fackhögskolor och övriga vetenskapliga anstalter. Hæggsström. vj, 193 s. **E.**
14. Statsmakterna och bränsleanskaffningen under krigsåren. Av bränslekommisionen avgivna berättelse över dess verksamhet åren 1917—1921. Marcus. 353 s. **H.**
15. Statistiksakkunnigas betänkande. Utredning och förslag till åtgärder för minskning av kostnaderna för den officiella statistiken samt åstadkommande av en permanent kontroll över det statistiska arbetet m. m. Beckman. x, 367 s. **Fl.**
16. Förslag till vissa ändringar i bestämmelserna rörande jakt och fågelskydd. 2. Ändringar i jaktlagen, fridlysningsbestämmelser m. m. Marcus. 317 s. **Jo.**
17. Betänkande och förslag rörande det akademiska befordringsväsendet. Lund, Berling. 268 s. **E.**
18. Det svenska lantbrukets produktionskostnader. 1. Bokföringsåret 1919—1920. Av L. Nannesson. Meddelande från Kungl. Lantbruksstyrelsen nr 240 (Nr 6 1922). Norstedt. vj, 125 s. **Jo.**
19. Betänkande med förslag angående arrendators rätt till ersättning för elektrisk anläggning. Tullberg. iv, 29 s. **Ju.**
20. Mellanhandssakkunniges betänkande ang. olägenheterna vid mellanhandssystemet inom livsmedels-handeln. Eklund. 295 s. **Jo.**
21. Om röstsammanräkning vid kommunala val enligt lagarna den 9 juni 1922. Av E. v. Heidenstam. Beckman. (4), 51 s. **S.**
22. Kolonisationskommitténs betänkande 1922. Förslag till kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna jämte förslag dels till utsträckt tillämpande av intensivt skogsbruk å de norrländska kronoparkerna dels till kraftigare befrämjande av egnahemsbildning å enskild jord i Norrland. Centraltr. (2), xvij, 433, 133, 112 s. 1 kart. **Jo.**
23. Betänkande och förslag angående utbildningskurser inom tullverket. Tullberg. vjij, 143 s. **Fl.**
24. Utredning rörande den s. k. Nyköpings kanal. Meddelande från Kungl. Kanalkommisionen. Nr 6. Hæggsström. 69 s. 3 pl. **K.**
25. Förslag till författningar angående handel med och import av utsädesfrö ävensom till omorganisation av frökontrollverksamheten m. m. Beckman. iv, 131 s. **Jo.**
26. Utkast till lag om visst tryggnad av byggnadsborgenärers fordringar m. m. Tullberg. 51 s. **Ju.**
27. Redogörelse för de ecklesiastiska boställena. 5. Värmlands län. Av H. Skoglund. Beckman. xlvij, 692 s. **E.**
28. Betänkande och förslag rörande brandskyddsföreskrifter och ordnandet av brandväsendet inom riket. 7. Betänkande med förslag till Kungl. Majts nådiga stadga angående skydd för människor vid brandfara inom industriella arbetslokaler. Beckman. 15 s. **K.**
29. Flottans skolsakkunnigas betänkande 3 angående skolreglemente för flottan. 1. Skolor och kurser för sjömansskårens manskap. Tullberg. vj, 117 s. 1 bil. **Fö.**
30. Åtgärder mot godsanhopning i tullpackhus m. m. Generaltullstyrelsens underdåniga utlåtanden över 1914 års tullkommisjons betänkanden. 3. Marcus. 101 s. **Fl.**
31. Supplement nr 1 till Sveriges familjenamn. Stat. repr.-anst. 12 s. **E.**
32. Bilaga till kolonisationskommitténs betänkande. Redogörelser för inventering av odlingsjord. Av E. Haglund. Centraltr. (2), 2 8 s. 11 kart. **Jo.**
33. Förslag till reviderad lag om arbetstidens begränsning jämte utredningar rörande arbetstidslagstiftningens verkningar och arbetstidsförhållandena inom vissa yrken. Norstedt. (2), 1 6, 109* s. **S.**
34. Betänkande och förslag avgivna av den av Kungl. Maj:t den 31 augusti 1920 tillsatta kommitté för verkställande av utredning, huruvida krigsdomstolarna i fredstid kunna avskaffas. Marcus. vj, 224 s. **Ju.**
35. 1921 års fastighetskreditsakkunniga. Betänkande 1. Utredning och förslag angående höjning av maximigränsen för den primära jordbruksfastighetskrediten. Marcus. 26 s. **Jo.**
36. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 11. Pappersindustriens produktionsförhållanden. Av E. Bosæus. Tullberg. iv, 101 s. **Fl.**
37. Underdånigt utlåtande med förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av malldrycker m. m. Marcus. 143 s. **Fl.**
38. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 13. Den svenska kautschukindustriens utveckling 1890—1913 med särskild hänsyn till dess ställning åren närmast före världskriget. Av B. Ohlin. Marcus. iv, 38 s. **Fl.**

Fortsättning å omslagets tredje sida.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1923: 4

ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

MED FÖRSLAG TILL

LAG OM FÖRSAMLINGSSTYRELSE

SAMT TILL BESTÄMMELSER OM

FOLKSKOLEÄRENDENAS ÖVERFLYTTNING FRÅN DEN
KYRKLIGA TILL DEN BORGERLIGA
KOMMUNEN M. M.

*avgivet av tillkallade sakkunniga
den 30 december 1922*

TRYCKT HOS

P. PALMQUISTS AKTIEBOLAG, STOCKHOLM 1923

Till Statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet.

Den 31 december 1918 bemyndigade Kungl. Maj:t statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, bland annat, att tillkalla högst sex sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning, huruvida och i vad mån representativt system må kunna införas jämväl i den kyrkliga kommunen. Med anledning härav tillkallades den 9 januari 1919 för ändamålet såsom

sakkunniga dåvarande landshövdingen C. F. Holmquist, ledamoten av riksdagens första kammare, hovrättsrådet K. J. Ekman, ledamöterna av riksdagens andra kammare lantbrukaren J. Jönsson i Boa och K. E. Magnusson i Kalmar, filosofie licentiaten J. R. Nilsson samt dåvarande ledamoten av riksdagens andra kammare J. A. Zander, och uppdrogs åt landshövdingen Holmquist att i egenskap av ordförande leda de sakkunnigas förhandlingar.

Genom beslut den 23 maj 1919 uppdrog Kungl. Maj:t åt dessa sakkunniga att verkställa utredning och avgiva förslag jämväl rörande frågan, huruvida och i vilken utsträckning ekonomiska angelägenheter, även i vad de avsåge kyrkliga ändamål, må handläggas av den myndighet, som äger besluta om den borgerliga kommunens ekonomiska angelägenheter, och tillkallade departementschefen samma dag såsom ytterligare sakkunnig revisionssekreteraren Nils Andersson.

Sedan landshövding Holmquist av hälsoskäl begärt och erhållit entledigande från ordförandeskap och medlemskap i kommissionen, uppdrog departementschefen genom skrivelse den 27 september 1920 åt revisionssekreteraren Andersson att vara de sakkunnigas ordförande.

Den 12 mars 1921 kallade departementschefen förste aktuarien Sven Odén, vilken dessförinnan tjänstgjort såsom de sakkunnigas sekreterare, att såsom ledamot delta i de sakkunnigas arbete.

Efter det revisionssekreteraren Andersson den 31 mars 1921 avlidit, uppdrog departementschefen den 2 juni samma år åt undertecknad Ekman att såsom ordförande leda de sakkunnigas förhandlingar.

Såsom sekreterare hos de sakkunniga hava, efter det förste aktuarien Odén frånträtt nämnda befattning, tjänstgjort från och med den 1 juli till och med den 31 december 1921 t. f. aktuarien Sverker Groth samt från och med den 1 april 1922 filosofie doktorn Arne Forssell.

Förutom de frågor, som genom Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut den 31 december 1918 och den 23 maj 1919 anförtrots åt de sakkunnigas behandling, hava till de sakkunniga för avgivande av yttrande och förslag överlämnats genom departementsskrivelse den 20 november 1919 en den 19 i samma månad av kyrkoherden Per Pehrsson till ecklesiastikdepartementet ingiven skrivelse med hemställan om vissa ändringar i förordningen den 5 maj 1882 angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg; genom nådig remiss den 9 april 1920 en av riksdagen den 19 nästföregående mars avlåten underdånig skrivelse beträffande frågan om införande av proportionellt val till och inom kyrkofullmäktige i Göteborg; samt genom nådig remiss den 3 februari 1922 en av riksdagen i skrivelse den

23 mars 1917 gjord underdånig framställning om vidtagande av åtgärder för åstadkommande av bestämmelser därom, huru i pastorat, bestående av mer än en församling, skulle förfaras med de funktioner, som dels i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 §§ 11, 22 och 26, dels i nådiga kungörelsen den 24 juli 1914 angående utbetalning från kyrkofonden av vissa anslag till prästerskapets avlöning och redovisning av vissa för prästerskapets avlöning avsedda medel, som uppbäras av vederbörande kyrkoråd, ålagts kyrkorådet, jämte ett av kammarkollegium i underdånigt utlåtande den 11 februari 1921 i ämnet avgivet förslag.

De sakkunnigas förevarande betänkande innefattar, jämte motivering, förslag till:

- 1) Lag om församlingsstyrelse;
- 2) Lag angående ändrad lydelse av vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet;
- 3) Lag angående ändrad lydelse av vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i stad;
- 4) Lag om församlingsstyrelse i Stockholm;
- 5) Lag med vissa bestämmelser angående de kyrkliga förhållandena i Göteborg;
- 6) Lag angående ändrad lydelse av 1, 17 och 33 §§ i lagen den 13 juni 1919 om kommunalförbund;
- 7) Lag om ändring i vissa delar av lagen den 13 juni 1919 om ordning och villkor för ändring i kommunal och ekklesiastik indelning;
- 8) Lag om ändrad lydelse av 33 § i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen;
- 9) Kungörelse innefattande ändring i vissa delar av kungörelsen den 29 januari 1921 om upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare m. m.;
- 10) Lag om ändrad lydelse av 1 § i stadgan den 13 juni 1913 om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m.;
- 11) Lag innefattande ändring uti och tillägg till lagen den 20 maj 1921 med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän;
- 12) Lag om ändrad lydelse av 9 § i lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning;
- 13) Kungörelse om ändrad lydelse av 3 § i kungörelsen den 11 december 1914 angående tillämpning av lagen den 9 december 1910 om

indragning till statsverket och avskrivning av prästerskapets tionde samt om ersättning därför;

14) Kungörelse innefattande ändring i vissa delar av Kungl. Maj:ts förnyade stadga den 26 september 1921 angående folkundervisningen i riket;

15) Kungörelse om ändrad lydelse av §§ 1 och 47 i stadgan för fortsättningsskolan den 16 september 1918;

16) Lag om upphävande av viss bestämmelse i lagen den 6 april 1894 angående ändring i gällande stadganden om tillsättning av organist- och klockarbefattningar;

17) Stadga huru förfaras skall vid tillsättning av folkskollärartjänst jämte därmed förenade organist-, kyrkosångare- och klockarbefattningar;

18) Kungörelse om upphävande av viss bestämmelse i kungörelsen den 26 april 1895 angående ordningen för meddelande av antagningsbevis för innehavare av klockartjänster m. m.;

19) Lag om ändrad lydelse av §§ 2, 5 och 7 i lagen den 15 maj 1903 angående folkskoleväsendet i Stockholm;

20) Kungörelse innefattande ändring i vissa delar av stadgan rörande folkundervisningen i Stockholm den 8 november 1901;

21) Kungörelse med föreskrifter angående val till vissa kommunala representationer i det fall att valen förrättas samtidigt.

Rörande vissa delar av de sakkunnigas förslag hava särskilda meningar uttalats av undertecknade Jönsson, Odén och Zander.

Stockholm den 30 december 1922.

K. J. EKMAN.

J. JÖNSSON.

K. E. MAGNUSSON.

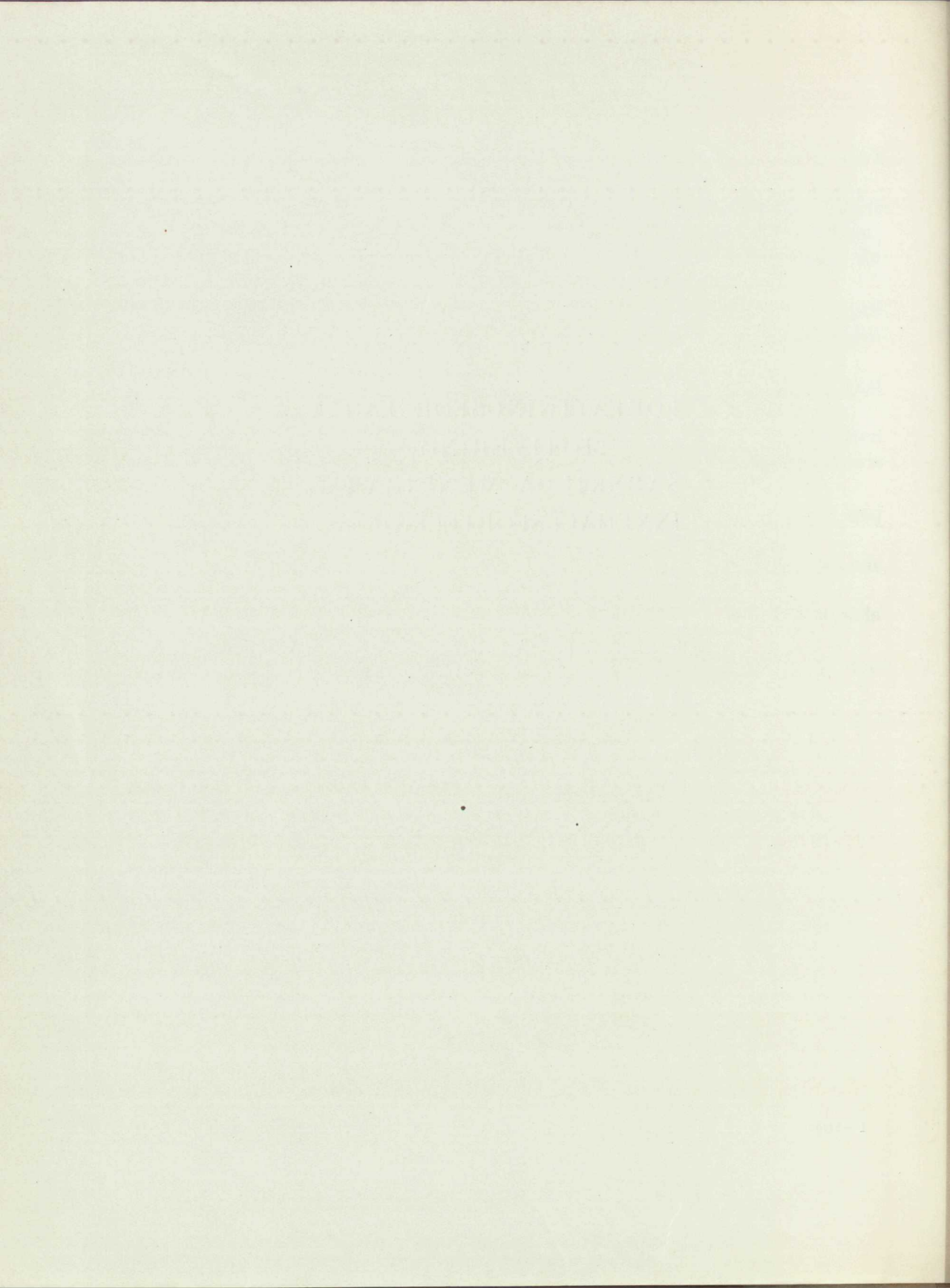
J. R. NILSSON.

SVEN ODÉN.

J. A. ZANDER.

Arne Forssell.

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG
MOTIVERING
SÄRSKILDA MENINGAR
INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.

Förslag
till
LAG

om församlingsstyrelse.

I. Allmänna stadganden.

§ 1.

Varje kyrkoförsamling, så i stad som på landet, äger att själv, efter vad denna lag närmare bestämmer, vårda de för församlingens medlemmar gemensamma kyrkliga angelägenheterna, såvitt icke, enligt gällande författningar, det tillkommer offentlig ämbetsmyndighet att dem handhava.

Förordnar Konungen, att två eller flera församlingar skola för vården av samtliga i denna lag avsedda kyrkliga angelägenheter eller av samtliga hithörande angelägenheter av ekonomisk natur utgöra en kyrklig samfällighet, skall, där ej för dylikt fall särskilda föreskrifter här nedan givits, beträffande sådan samfällighet i tillämpliga delar gälla vad i denna lag är om kyrkoförsamling stadgat. Förordnande, varom nu är sagt, må ej av Konungen meddelas utan att vederbörande församlingar därtill samtycka eller åtgärden eljest finnes vara av betydande allmänt behov påkallad.

§ 2.

Med kyrkliga angelägenheter avses i denna lag frågor om:

1. byggnad och underhåll av kyrka med vad därtill hör;
2. anskaffande och ordnande av begravningsplats samt bestämmande av avgifter för gravplatser, där ej Konungen för särskilt fall förordnat, att vården av dessa angelägenheter skall tillkomma den borgerliga kommunen;

3. prästerskaps och kyrkobetjänings löneförmåner, där ej annorlunda är stadgat;
4. byggnad och underhåll av prästgård samt av boställe för kyrkobetjäning, där sådant av församlingen upplåtes;
5. hushållning med och vård om kyrkans och församlingens egendom;
6. bestämmande av avgifter till kyrka jämte dithörande anstalter;
7. avgifter för begagnande av kyrkklockor och annan kyrkans eller församlingens egendom;
8. fördelning av bänkrum i kyrkan;
9. åtgärder till vidmakthållande av ordning under gudstjänsten;
10. kyrkomedels användande samt granskning av kyrkoråds eller annan av församlingen tillsatt styrelses räkenskaper och förvaltning;
11. kyrkobetjänings tillsättande och avskedande;
12. på kyrkoförsamlingen ankommande val.

§ 3.

Församlingens beslutanderätt utövas, på sätt här nedan sägs, i kyrkostämma eller genom kyrkofullmäktige.

Ärende, som rör två eller flera församlingar och fordrar gemensam överläggning, skall handläggas å gemensam kyrkostämma med dessa församlingar, såvida icke, där församlingarna utgöra en kyrklig samfällighet, varom i § 1 andra stycket sägs, samfällighetens beslutanderätt är åt kyrkofullmäktige uppdragen, eller ock församlingarna för handhavande av förvaltningsangelägenhet, som här avses, sammanslutit sig till kommunalförbund, på sätt därom är särskilt stadgat.

Verkställighet och förvaltning tillkomma kyrkorådet eller andra för särskilda verkställighetsåtgärder utsedda styrelser eller personer.

Ej må församlingsmyndighet befatta sig med verkställighetsåtgärd, som tillhör offentlig myndighet.

II. Om kyrkostämma.

§ 4.

Mom. 1. Rättighet att deltaga i kyrkostämmas överläggningar och beslut, tillkommer, på landet, den som på kommunalstämma, och i stad, den som vid allmän rådstuga äger rösträtt.

Häriifrån äro dock undantagna:

- a) främmande religionsbekännare; och
- b) de som anmält sig till utträde ur svenska kyrkan.

Mom. 2. Inom församlingen tjänstförrättande prästman må, även om han icke är röstberättigad, äga rätt att närvara och yttra sig vid kyrkostämma.

§ 5.

I avseende på rösträtts utövning och överlåtande på annan person skall vad som är stadgat för kommunalstämma på landet så ock för allmän rådstuga i stad vid andra avgöranden än val av stadsfullmäktige jämväl tillämpas i fråga om kyrkostämma.

Vid omröstning skall den för vederbörande kommun på landet eller för stad senast fastställda röstlängd ligga till grund. På Konungen ankommer att i fråga om sådan längd meddela de särskilda föreskrifter, som erfordras för iakttagande av vad i § 4 stadgas om vissa personers undantagande från rösträtt, samt att, då valdistrikt omfattar två eller flera församlingar eller delar av församlingar, förordna om röstlängds uppläggande i särskilda delar, en för varje församling eller del av församling.

§ 6.

Mom. 1. I församling, där kyrkofullmäktige icke finnas, utser kyrkostämman bland de inom församlingen röstberättigade, som uppnått tjugufem års ålder, en ordförande och en vice ordförande för fyra år.

Inom församlingen tjänstförrättande prästman må, även om han icke är röstberättigad å kyrkostämma, kunna väljas till dess ordförande.

I kyrkostämma, som är gemensam för moder- och annexförsamling, föres ordet av ordföranden, eller vid förfall för honom, vice ordföranden i moderförsamlingens kyrkostämma. Vid gemensam kyrkostämma i andra fall föres ordet av den till levnadsåren äldste av ordförandena i dessa församlingars kyrkostämmor.

Vid förfall för någon av de här ovan nämnda föres ordet av den, som stämman för tillfället därtill utser.

Uppdrag, som ovan omförmälas, må ej annan avsäga sig än:

kvinnor;

ämbets- eller tjänsteman, som av sin befattning är hindrad att fullgöra uppdraget;

den som efter de fyra sistförflutna årens tjänstgöring såsom ordförande eller vice ordförande är i ordning att avgå därifrån;

den som uppnått sextio års ålder; samt

den som eljest uppgiver förhinder, vilket av kyrkostämman godkännes.

Ordförande eller vice ordförande kan ej vara:

den som icke råder över sig och sitt gods;

den som är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd, varom sist förmäles, eller den som är ställd under framtiden för brott, vilket kan medföra sådan påföljd;

den som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan.

Mom. 2. I församling, där kyrkofullmäktige finnas, äro fullmäktiges ordförande och vice ordförande tillika ordförande och vice ordförande i kyrkostämman.

§ 7.

Vid behandling av ärende, för vilket kontraktsprost eller annan särskilt förordnad prästman utlyst kyrkostämma, är denne ordförande.

§ 8.

Mom. 1. I församling, där kyrkofullmäktige icke finnas, skola årligen hållas två ordinarie kyrkostämmor: en före utgången av maj månad för att besluta i anledning av berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning, och en mellan den 15 november och årets slut för bestämmande av församlingens utgifts- och inkomststat samt för anställande av val till de under kyrkostämma hörande befattningar, vilka vid årets slut bliva lediga, ävensom för val av revisorer.

Dessa stämmor böra hållas kortast möjliga tid före eller efter motsvarande stämmor eller fullmäktigsammanträden inom den borgerliga kommunen.

Mom. 2. I församling, där kyrkofullmäktige finnas, hålles kyrkostämma när sådant är nödigt för behandling av ärende, i vilket beslutanderätten är förbehållen stämman.

Mom. 3. Kyrkostämma hålles, förutom i de i mom. 1 och 2 nämnda fall, även när länsstyrelsen, domkapitlet, visitationsförrättare, magistraten eller kyrkorådet äskar det, eller då ordföranden finner det nödigt.

Enskild man, som är berättigad till talan i kyrkostämma, äger ock

för uppgivet ärende begära kyrkostämmas sammankallande. Avslår ordföranden sådan begäran, meddelar han, om så äskas, sitt beslut skriftligen med skälen därtill; och äger sökanden däröver föra klagan på sätt i § 68 stadgas om besvär över kyrkostämmas beslut.

Mom. 4 Kyrkostämma i församling, varom i mom. 1 förmåles, må kunna beträffande församlingens kyrkostämmor besluta, att dessa skola, tills vidare och intill dess kyrkostämman annorlunda beslutar, hållas å sön- eller helgdag eller å viss annan veckodag.

Kyrkostämma för behandling av ärende, som fordrar skyndsam handläggning, må likväl kunna hållas å annan veckodag än som för församlingens stämmor eljest kan vara bestämd.

Mom. 5. Den, vilken såsom ledamot av kyrkoråd eller eljest är redovisningsskyldig till församlingen, må icke väljas till revisor av förvaltning, för vilken han har att redovisa, ej heller deltaga i val av revisor av sådan förvaltning eller i beslut i anledning av revisorernas granskning av sagda förvaltning.

§ 9.

Kyrkostämma må hållas i kyrka, sockenstuga eller på annat lämpligt ställe.

§ 10.

Kungörelse om kyrkostämma skall utfärdas av ordföranden eller, i händelse av förhinder för honom, av vice ordföranden. Har domkapitlet förordnat kontraktsprost eller annan särskild prästman att hålla kyrkostämma, då må han kungörelse om stämman utfärda.

Kungörelsen skall innehålla bestämd uppgift om tid, ställe och överläggningsämne för sammanträdet och uppläses minst fjorton dagar därförut från predikstolen i kyrkan. Är kyrkostämma utsatt till dag, då gudstjänst hålles före stämman, skall kungörelsen den dagen ånyo uppläsas.

För ärende, som fordrar så skyndsam handläggning, att kungörelse icke medhinnes så tidigt, som i första stycket föreskrives, må kyrkostämma kunna hållas efter kortare kallelsetid och även samma dag, då den pålyses; dock må vid sålunda utlyst stämma beslut ej fattas om utgift eller erläggande av bidrag därtill, ej heller om avhändande av församlingen tillhörig egendom eller efterskänkande av någon församlingens rättighet.

Kungörelsen skall på ordförandens föranstaltande jämväl anslås å plats eller platser inom församlingen, som kyrkostämman för ändamålet bestämmer.

Tillkännagivande om tid och ställe för kyrkostämma bör, där kyrkostämman icke med minst två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster annorlunda beslutar, införas i en eller flera tidningar inom orten, såvida ej, beträffande stämma för ärende, som fordrar skyndsam handläggning, hinder däremot möter. Kyrkostämma beslutar, i vilken eller vilka tidningar sådant tillkännagivande skall införas, därvid sådana tidningar böra väljas, som genom spridning inom olika grupper av församlingens medlemmar bringa tillkännagivandet till de flestas kännedom. Har vid fattandet av sistnämnda beslut förslag om tillkännagivandets införande i annan ortstidning än de sålunda bestämda varit under omröstning och därvid erhållit minst en tredjedel av de i omröstningen deltagandes röster, skall tillkännagivandet införas jämväl i denna tidning.

Tillkännagivandet skall, såvida ej å kyrkostämma annorledes beslutits, innehålla underrättelse allenast om de viktigare ärenden, vilka icke enligt lag skola förekomma å kyrkostämman.

På kyrkostämma ankommande beslut, som här ovan omförmälas, skola gälla tillsvidade och till dess stämman annorlunda beslutar, dock minst ett år.

Ordföranden skall i god tid avsända tillkännagivande, som ovan sagts, för intagande i vederbörlig tidning, om möjligt minst åtta dagar före stämman.

Den omständigheten, att kungörelse om stämma ej blivit anslagen eller att tillkännagivande ej blivit i tidning infört, må icke utgöra hinder för stämmans hållande.

§ 11.

De ärenden, som å kyrkostämma till avgörande företagas, skola förut vara vederbörligen beredda av kyrkorådet eller annan av församlingen tillsatt nämnd eller styrelse, dit ärendet efter sin beskaffenhet hör, eller av en eller flera särskilt för sådan beredning utsedda personer.

Val må dock kunna av kyrkostämma förrättas utan föregående beredning. Lag samma vare, där ärendet kräver skyndsam handläggning och icke avser utgift eller avhändande av församlingen tillhörig egendom eller efterskänkande av någon församlingens rättighet.

Innan ärende, som beretts annorledes än genom kyrkoråd, företages till avgörande å kyrkostämma, skall kyrkorådet lämnas tillfälle att däröfver avgiva yttrande.

Skola två eller flera personer utses för särskild beredning, varom ovan förmäles, sker valet proportionellt, på sätt därom är särskilt stadgat, därest

sådant äskas av minst så många väljande som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det tal, som uppkommer, när antalet personer, valet avser, ökas med 1; och har i sådant fall stämman att bland de närvarande röstberättigade utse erforderligt antal personer att vid valförrättningen biträda ordföranden.

§ 12.

Mom. 1. Kan ärende, som av kyrkostämman handlägges, å den utsatta dagen icke bringas till slut, skall stämman fortsättas å annan dag och, därest stämman så beslutar, kungörelse härom i vederbörlig ordning utfärdas. Beslutes icke kungörelse, har ordföranden att, innan sammankomsten upplöses, bestämma och för de närvarande tillkännagiva dagen för stämmans fortsättande.

Mom. 2. Då jämlikt § 11 eller § 43 val sker proportionellt, äger ordföranden, om han med avseende å befarad tidsutdräkt eller av annan anledning så finner nödigt, att, sedan valseklarna avlämnats och innan sammankomsten upplöses, utsätta annan dag för valförrättningens fortsättande och avslutande. I sådant fall skola vid stämman utses minst två personer att såsom kontrollanter närvara vid den fortsatta valförrättningen, och skall valurnan, i vilken de avlämnade valseklarna förvaras, omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar. Innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, skall ordföranden i kontrollanternas närvaro förvissa sig om att sigillen äro obrutna.

Särskild kungörelse om dag för valförrättningens fortsättande erfordras ej.

Mom. 3. Om vid ärendes behandling å stämman begäres uppskov med detsammans avgörande och minst en tredjedel av de närvarande därom förena sig, då skall ärendet uppskjutas till annan dag, som ordföranden har att med iakttagande av de i § 10 givna föreskrifter kungöra.

Uppskov som nu är sagt må ej ske i fråga om val eller mer än en gång i något ärende, såvida icke uppskovet beslutes av pluraliteten i vanlig ordning.

§ 13.

Ordföranden åligger att framställa ärendena till överläggning samt tillse, att ej andra frågor företagas än de som äro upptagna i kungörelsen.

Ny fråga kan vid kyrkostämman väckas, men icke förrän vid annan stämman och efter vederbörlig pålysning avgöras.

§ 14.

Mom. 1. För varje fråga, som till behandling förekommit, skall ordföranden, sedan överläggningen förklarats avslutad, framställa proposition, så avfattad, att den må kunna besvaras med ja eller nej. Ordföranden tillkännagiver därefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, där omröstning ej begäres, med klubbslag.

Omröstning skall verkställas efter upprop, och, därest icke slutna omröstning begäres, ske öppet. Där ej för särskilda fall annorlunda stadgas, bestämmes utgången genom enkel pluralitet av de avgivna rösterna. Falla rösterna lika för olika meningar, varder den mening beslut, som ordföranden biträder.

Mom. 2. Till beslut erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster, då beslutet avser:

A) avhändande av fast egendom eller därifrån härflytande rättighet, eller inköp av sådan egendom;

B) beviljande av anslag till nya ändamål eller behov;

C) beviljande av anslag för ändamål eller behov, som icke är nytt men för vilket under det löpande året anslag ej utgår, *i församling på landet*, där högsta kommunalskatten för 100 kronors inkomst av kapital och arbete överstiger 9 kronor, *i stadsförsamling*, där högsta kommunalskatten för 100 kronors inkomst av kapital och arbete överstiger 10 kronor, samt i förenade *stads- och landsförsamlingar*, där högsta kommunalskatten för 100 kronors inkomst av kapital och arbete i någon av församlingarna överstiger 10 kronor;

D) höjande av visst under det löpande året utgående anslag

a) *i församling på landet*, så vitt höjningen skulle utgöra:

1) mer än 25 %, därest högsta kommunalskatten överstiger 9 kronor men icke 12 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete,

2) mer än 15 %, därest högsta kommunalskatten överstiger 12 kronor men icke 15 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete,

3) mer än 10 %, därest högsta kommunalskatten överstiger 15 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete;

b) *i stadsförsamling*, så vitt höjningen skulle utgöra:

1) mer än 25 % i församling, där högsta kommunalskatten överstiger 10 kronor men icke 13 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete,

2) mer än 15 % i församling, där högsta kommunalskatten överstiger 13 kronor men icke 16 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete,

3) mer än 10 % i församling, där högsta kommunalskatten överstiger 16 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete; samt

c) i *förenade stads- och landsförsamlingar*, så vitt höjningen skulle utgöra:

1) mer än 25 %, därest högsta kommunalskatten i någon av församlingarna överstiger 10 kronor men icke 13 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete,

2) mer än 15 %, därest högsta kommunalskatten i någon av församlingarna överstiger 13 kronor men icke 16 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete,

3) mer än 10 %, därest högsta kommunalskatten i någon av församlingarna överstiger 16 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete;

E) beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning;

F) upptagande eller förnyande av lån eller förlängning av tiden för erhållet låns återbetalande eller ingående av borgen;

G) efterskänkande av oguldna kommunalutskylder.

Mom. 3. Med kommunalskatt avses i mom. 2 C) och D) utskylder till kommunen, vare sig de beslutits å kommunalstämma eller å kyrkostämma.

Mom. 4. Efterskänkande av oguldna kommunalutskylder må ske allenast, där, efter prövning av varje särskilt fall, verkligt ömmande omständigheter befunnits föreligga.

Mom. 5. Beslut om beviljande av anslag skall tillika innefatta, huruvida anslaget skall utgå av tillgängliga medel eller erforderligt belopp uttaxeras eller upplåning därav ske.

§ 15.

Val skall, där omröstning förekommer, ske öppet, såvida icke sluten omröstning begäres; mellan lika röstetal skiljer lotten.

§ 16.

Ordföranden skall vid kyrkostämma föra eller på eget ansvar låta föra protokoll, upptagande ämnet för överläggningen och beslutet. Sedan

förhandlingarna äro avslutade, bör, där så kan ske, protokollet i dess helhet, eller delar därav, genast justeras. Där justering ej genast ägt rum, skall den senast fjorton dagar därefter å dag, varom vid tillfället underrättelse meddelas, verkställas antingen av ordföranden jämte därtill för varje gång av stämman utsedda ledamöter, eller ock vid kyrkostämman. Särskild kungörelse om sådan stämman erfordras ej. Protokollet undertecknas av ordföranden samt dessutom minst två vid stämman närvarande ledamöter eller de särskilda justeringsmännen, om sådana varit utsedda.

Sedan protokollet blivit justerat, skall tillkännagivande därom ske från predikstolen i kyrkan nästa söndag eller helgdag, då gudstjänst hålles.

§ 17.

Den, som deltagit i avgörandet av ett ärende, kan genast eller sist vid justeringen av protokollet avgiva reservation emot det fattade beslutet.

§ 18.

Ordföranden åligger tillse, att utdrag av kyrkostämmans protokoll tillställas kyrkorådet eller de särskilda styrelser eller personer, åt vilka verkställighet av stämmans beslut uppdrages. För övrigt äger en var, som det åstundar, att taga avskrift av protokollet och att utan lösen få avskriftens riktighet bestyrkt av ordföranden.

Protokollen med tillhörande handlingar och bilagor, skola av ordföranden förvaras på sätt och ställe, som kyrkostämman beslutar; dock att så snart kyrkostämman finner protokollen ej längre vara för de löpande ärendenas handläggning erforderliga, desamma skola jämte tillhörande handlingar och bilagor överlämnas till församlingens kyrkoarkiv.

§ 19.

Ordföranden vakar över ordningen i kyrkostämman. Han kan efter varning låta utvisa en var, som förhåller sig oskickligt. Uppstår oordning, som ordföranden icke förmår avstyra, äger han upplösa stämman.

III. Om kyrkofullmäktige.

§ 20.

Vill församling åt fullmäktige överlåta den församlingen tillkommande beslutanderätten, då må, med de undantag här nedan i § 28 sägs, sådant vara tillåtet.

Förslag om upphävande av sådant beslut må icke väckas förr än fem år efter beslutets fattande.

Beslut i oförmälda frågor skall hos länsstyrelsen och domkapitlet ofördröjligen anmälas.

§ 21.

Mom. 1. Kyrkofullmäktiges antal bestämmes i förhållande till folk-
mängden sålunda, att:

församling med 2,000 inv. eller därunder	utser 10—15
» » över 2,000 t. o. m. 5,000 inv.	» 10—20
» » » 5,000 » 10,000	» » 15—25
» » » 10,000 » 20,000	» » 20—30
» » » 20,000 » 40,000	» » 25—35
» » » 40,000 inv.	» 30—50.

Det antal kyrkofullmäktige, som bör för församlingen utses, bestämmes, inom nu stadgade begränsning, av kyrkostämman.

Beträffande antalet fullmäktige i kyrklig samfällighet i Göteborg är särskilt stadgat.

Mom. 2. Skola fullmäktige utses för kyrklig samfällighet skall varje i samfälligheten ingående församling av det för samfälligheten bestämda antalet fullmäktige utse en, samt därutöver det antal fullmäktige, som på församlingen belöper efter den beräkningsgrund, att i allmänhet en kyrkofullmäktig utses för varje tal, motsvarande det som erhålles, då församlingarnas sammanlagda invånareantal delas med det återstående antalet fullmäktige för hela samfälligheten.

Antalet fullmäktige, som i enlighet härmed skola av varje församling utses, bestämmes i god tid före valet av länsstyrelsen.

§ 22.

Kyrkofullmäktige väljas av församlingens å kyrkostämma röstberättigade medlemmar för en tid av fyra år, räknade från och med den 1

januari året näst efter det, då valet skett. I församling, där val sker första gången, skall valet dock icke avse längre tid än till början av den tidsperiod, för vilken allmänna val av kyrkofullmäktige i rikets församlingar skola äga rum.

Har beslut fattats om ändring av fullmäktiges antal, må i anledning därav särskilt fullmäktigval icke företagas, utan skola församlingens förutvarande fullmäktige företräda densamma intill utgången av den tid, för vilken de blivit valda. Lag samma vare, då ändring i fullmäktiges antal påkallas av folkmängdens ökning eller minskning.

Om val av kyrkofullmäktige i anledning av ändring i ecklesiastik indelning är särskilt stadgat.

§ 23.

Mom. 1. För val av kyrkofullmäktige skall församling med mer än 10,000 invånare indelas i valkretsar; dock att vid val av fullmäktige för kyrklig samfällighet, varje församling för sig alltid skall utgöra en valkrets.

Vid valkretsindelningen iakttages, att varje krets kommer att utse minst åtta, högst aderton kyrkofullmäktige efter den beräkningsgrund, att i allmänhet en kyrkofullmäktig utses för varje tal, motsvarande det som erhålles, då församlingens invånarantal delas med antalet fullmäktige för hela församlingen; att delar av samma by eller hemman ej utan synnerliga skäl förläggas till olika valkretsar; att varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; samt att antalet fullmäktige för hela församlingen varder, i den mån utan olägenhet kan ske, lika fördelat på de särskilda valkretsarne.

Indelningen i valkretsar jämte antalet fullmäktige för varje valkrets bestämmes, efter därom av kyrkorådet uppgjort förslag, av kyrkostämman.

Beslut om sådan indelning skall på landet fattas senast två månader före ingången av det år, under vilket beslutet är avsett att träda i tillämpning.

Om beslutet skall på landet, ävensom i stad, där magistrat ej finnes, länsstyrelsen och i annan stad magistraten ofördröjligen underrättas.

Är församling delad i valkretsar, är valbarheten ej inskränkt inom sådan valkrets.

Mom. 2. Varje församling, eller, om församling är delad i valkretsar, varje sådan valkrets, utgör ett valdistrikt; dock att, därest inom församling eller valkrets på landet flera distrikt eller delar av distrikt finnas för val till riksdagens andra kammare, varje sådant distrikt eller sådan del skall utgöra eget distrikt för val av kyrkofullmäktige. Enligt lagen om val till

riksdagen meddelat beslut om distriktsindelning på landet skall, där det icke på anförda besvär undanröjts, träda i tillämpning beträffande kyrkofullmäktigval, som förrättas enligt den under nästpåföljande år upprättade röstlängden.

Mom. 3. Äro i församling flera valdistrikt, äger röstberättigad utöva valrätt allenast vid valförrättning inom det valdistrikt, där han är mantalskriven.

§ 24.

På landet förrättas val av kyrkofullmäktige i varje valdistrikt inför den valnämnd, som enligt lagen om val till riksdagen utses för val till riksdagens andra kammare med iakttagande att, där det kyrkliga valdistriktet ej sammanfaller med distriktet för val till riksdagens andra kammare, kyrkofullmäktigvalet skall förrättas inför valnämnden i det distrikt för val till riksdagens andra kammare, varav det kyrkliga valdistriktet utgör del.

I stad förrättas valen inför magistraten enligt ordning, som magistraten äger bestämma.

Valen skola förrättas under tiden från och med den 16 september till och med den 30 november å dag, som det år val skall förrättas bestämmas på landet första gången av kyrkostämman men därefter av kyrkofullmäktige, samt i stad av magistraten. Val må dock icke äga rum å dag, då landstingsmannaval för valdistriktet förrättas. Vid valet skall gälla till efterrättelse den i § 5 omnämnda röstlängd eller del av röstlängd. Med avseende å valen, deras kungörande och förrättande, röstning utan personlig inställelse inför valförrättare, utseende av efterträdare åt fullmäktig, som avgår före den bestämda tjänstgöringstidens utgång samt besvär över val skall lända till efterrättelse på landet vad för val av kommunalfullmäktige och i stad vad för val av stadsfullmäktige är eller varder stadgat.

Huru förfaras skall i det fall, att val av kyrkofullmäktige utsatts att äga rum samtidigt med val av andra kyrkofullmäktige eller av kommunal- eller stadsfullmäktige inför samma valförrättare, därom förordnar Konungen.

§ 25.

I avseende å valbarhet till kyrkofullmäktig, ävensom angående rätt att avsäga sig uppdraget, gäller vad i § 6 är stadgat om ordförande i kyrkostämman.

§ 26.

Kyrkofullmäktige välja årligen bland sig en ordförande och en vice ordförande. Dessa val skola förrättas i december månad och avse det på-

följande året; dock att ifrågavarande val året efter det under vilket kyrkofullmäktige utsetts skola företagas snarast möjligt under januari månad och avse det löpande året.

§ 27.

Mom. 1. Ordinarie sammanträden skola av kyrkofullmäktige årligen hållas å de tider och för de ändamål, som i § 8 mom. 1 äro bestämda för ordinarie kyrkostämmor i församling, där kyrkofullmäktige icke finnas.

Kyrkofullmäktige sammanträda ock så ofta länsstyrelsen, domkapitlet, visitationsförrättare, magistraten, kyrkorådet eller de flesta av fullmäktige det äska, eller då ordföranden så nödigt finner.

Kyrkofullmäktige äga att själva besluta om platsen för sina sammanträden.

Mom. 2. Vad i § 8 mom. 5 är stadgat i fråga om valbarhet till revisor samt om rätt att delta i val av revisor eller i beslut i anledning av revisorernas granskning av förvaltning skall jämväl av kyrkofullmäktige iakttagas.

§ 28.

Mom. 1. Följande ärenden må ej av kyrkofullmäktige upptagas:

a) val av kyrkofullmäktige, vilka val skola förrättas på landet inför valnämnden och i stad inför magistraten, i den ordning som i §§ 23 och 24 sägs.

b) nedanstående ärenden, vilka alltid skola behandlas å kyrkostämma, nämligen:

ärenden, som i enlighet med bestämmelsen i § 3 andra stycket skola handläggas av två eller flera församlingar gemensamt,

ärenden, för vilka i enlighet med bestämmelsen i § 10 kontraktsprost eller annan särskilt förordnad prästman utlyst kyrkostämma, beslut i frågor, varom i §§ 20 och 21 sägs.

Mom. 2. Där annorstädes än i denna lag stadgas, att beslutanderätt i ärende tillkommer församling eller kyrkostämma, utan att därvid tillika föreskrives, att sådant ärende icke må av kyrkofullmäktige behandlas, skall beslutanderätten utövas av fullmäktige, där sådana finnas.

§ 29.

Där kyrkofullmäktige på sätt i § 20 sägs skola övertaga kyrkostämmas beslutanderätt, skall kungörelse om fullmäktiges sammanträde första

gången utfärdas av stämmans ordförande eller, i händelse av hinder för honom, av vice ordföranden. Därefter åligger det fullmäktiges ordförande eller, om han är hindrad, fullmäktiges vice ordförande att kungöra fullmäktiges sammanträden; skolande fullmäktiges första sammanträde året efter det, under vilket nytt val av fullmäktige skett, kungöras av den som under det nästföregående året varit fullmäktiges ordförande.

Kungörelse skall innehålla bestämd uppgift om tid, ställe och överläggningsämne för sammanträdet samt uppläsa minst en vecka därförut i kyrkan. Är sammanträdet utsatt till dag, då gudstjänst hålles före sammanträdet, skall kungörelsen den dagen ånyo uppläsa. Sammanträde av fullmäktige för kyrklig samfällighet, varom i § 1 andra stycket sägs, skall kungöras i samtliga de till samfälligheten hörande församlingarnas kyrkor.

För ärende, som fordrar så skyndsam handläggning, att kallelse icke medhinnes så tidigt, som här ovan i andra stycket föreskrives, må sammanträde kunna hållas efter kortare kallelsetid och även samma dag det pålyses; dock må vid sålunda utlyst sammanträde beslut ej fattas om utgift eller erläggande av bidrag därtill, ej heller om avhändande av församlingen tillhörig egendom eller efterskänkande av någon församlingens rättighet.

Tillkännagivande om sammanträdet bör jämväl anslås inom församlingen samt införas i en eller flera tidningar inom orten; och skall i fråga härom i tillämpliga delar gälla vad rörande kyrkostämmas kungörande på sådant sätt är i § 10 stadgat.

Skriftlig kallelse till sammanträdet, innehållande sådan uppgift som ovan i andra stycket sägs, bör ock i landsförsamling, så vitt möjligt, genom ordförandens försorg senast fyra dagar förut delgivas en var fullmäktig eller med posten till honom översändas. I stad skall kallelsen senast en dag förut delgivas en var fullmäktig.

Underrättelse om sammanträdet skall inom tid som nyss är sagd meddelas de personer som, utan att vara ledamöter av fullmäktige, jämlikt § 30 äga att deltaga i fullmäktiges förhandlingar.

§ 30.

Vid kyrkofullmäktiges sammanträden äga ordföranden och vice ordföranden i kyrkorådet, ändock de icke äro kyrkofullmäktige, att vara tillstädes och deltaga i överläggningarna, men ej i besluten.

Är i kyrklig samfällighet, som omfattar två eller flera pastorat, ingen av kyrkoherdarna ordförande eller vice ordförande i det gemensamma kyrkorådet och ej heller vald ledamot av fullmäktige, äger domkapitlet utse en

av kyrkoherdarna att vid fullmäktiges sammanträden vara tillstädes med den befohgenhet, som här ovan är sagd.

§ 31.

Kyrkofullmäktiges förhandlingar skola vara offentliga; dock kunna fullmäktige för någon särskild fråga besluta, att överläggningarna skola hållas inom lyckta dörrar.

§ 32.

Kyrkofullmäktige må ej ärende företaga eller däri besluta, såvida icke flera än hälften av dem äro tillstädes. Är till följd av stadgandet i § 27 mom. 2 tillstädesvarande fullmäktig hindrad att deltaga i handläggningen av visst ärende, må den omständigheten, att antalet av de övriga tillstädesvarande icke överstiger hälften av fullmäktiges hela antal, ej utgöra hinder för ärendets företagande.

Ordförande eller ledamot, som utan anmält, av kyrkofullmäktige godkänt förhinder avhåller sig från sammankomst, skall böta till församlingens kassa två kronor, men dubbelt så mycket om sammanträdet måste, i anseende till de närvarandes fåtalighet, inställas eller upplösas.

§ 33.

De ärenden, som av kyrkofullmäktige till avgörande företagas, skola förut vara vederbörligen beredda av kyrkorådet eller annan av församlingen tillsatt nämnd eller styrelse, dit ärendet efter sin beskaffenhet hör, eller av en eller flera särskilt för sådan beredning utsedda personer.

Val må dock kunna av kyrkofullmäktige förrättas utan föregående beredning. Lag samma vare, där ärendet kräver skyndsamt handläggning och icke avser utgift eller avhåndande av församlingen tillhörig egendom eller efterskänkande av någon församlingens rättighet.

Innan ärende, som beretts annorledes än genom kyrkoråd, företages till avgörande av kyrkofullmäktige, skall kyrkorådet lämnas tillfälle att däröver avgiva yttrande.

Skola två eller flera personer utses för särskild beredning, varom ovan förmäles, sker valet proportionellt, på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det tal, som uppkommer,

när antalet personer, valet avser, ökas med 1; och hava i sådant fall kyrkofullmäktige att bland de närvarande fullmäktige utse erforderligt antal personer att vid valförrättningen biträda ordföranden.

§ 34.

Om vid ärendes behandling inom kyrkofullmäktige begäres uppskov med detsammias avgörande och minst en tredjedel av de närvarande därom förena sig, skall ärendet uppskjutas till annan dag, som ordföranden har att med iakttagande av de i § 29 givna föreskrifter kungöra.

Uppskov, som nu är sagt, må ej ske i fråga om val eller mer än en gång i något ärende, såvida icke uppskovet beslutes av pluraliteten i vanlig ordning.

§ 35.

Ordföranden åligger att framställa ärendena till överläggning samt tillse, att ej andra frågor företagas än de som äro upptagna i kungörelsen.

Ny fråga kan vid fullmäktiges sammanträde väckas men icke förr än vid annat fullmäktigsammanträde och efter vederbörlig pålysning avgöras.

§ 36.

För varje fråga, som till behandling förekommit, skall ordföranden, sedan överläggningen förklarats avslutad, framställa proposition, så avfattad, att den må kunna besvaras med ja eller nej. Ordföranden tillkännagiver därefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, där omröstning ej begäres, med klubbslag.

Äskas omröstning, skall den verkställas öppet, utom vid val, då den bör ske med slutna sedlar. Rösterna avlämnas efter upprop. Varje kyrkofullmäktig äger en röst.

Till beslut i de uti § 14 mom. 2 angivna fall erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster.

I övriga frågor bestämmes, där ej för särskilda fall annorlunda stadgas, utgången genom enkel röstpluralitet. Utfalla vid öppen omröstning rösterna lika å bägge sidor, gäller den mening som ordföranden biträder. Genom lottning bestämmes företrädet mellan dem, som vid val erhållit lika antal röster.

Vad i § 14 mom. 3, 4 och 5 är för kyrkostämma stadgat skall äga motsvarande tillämpning i avseende å kyrkofullmäktige.

§ 37.

Ordföranden skall vid kyrkofullmäktiges sammanträde föra eller på eget ansvar låta föra protokoll, upptagande ämnet för överläggningen och beslutet. Sedan förhandlingarna äro avslutade, bör, där så kan ske, protokollet i dess helhet, eller delar därav, genast justeras. Där justering ej genast ägt rum, skall den senast fjorton dagar därefter å den dag, fullmäktige därtill bestämma, verkställas antingen av ordföranden jämte därtill för varje gång av kyrkofullmäktige utsedda ledamöter, eller ock vid sammanträde med fullmäktige. Särskild kungörelse om sådant sammanträde erfordras ej.

Sedan protokollet blivit justerat, skall tillkännagivande därom ske från predikstolen i kyrkan nästa sön- eller helgdag, då gudstjänst hålles. Äro två eller flera församlingar förenade till kyrklig samfällighet, varom i § 1 andra stycket sägs, skall tillkännagivandet ske i samtliga de till samfälligheten hörande församlingarnas kyrkor.

§ 38.

Den som deltagit i avgörandet av ett ärende kan genast eller sist vid justeringen av protokollet avgiva reservation emot det fattade beslutet.

§ 39.

Ordföranden åligger tillse, att utdrag av kyrkofullmäktiges protokoll tillställas kyrkorådet eller de särskilda styrelser eller personer, åt vilka verkställighet av fullmäktiges beslut uppdrages. För övrigt äger en var, som det åstundar, att taga avskrift av protokollet och att utan lösen få avskriftens riktighet bestyrkt av ordföranden.

Protokollen med tillhörande handlingar och bilagor skola av ordföranden förvaras på sätt och ställe, som kyrkofullmäktige besluta; dock att så snart fullmäktige finna protokollen ej längre vara för de löpande ärendenas handläggning erforderliga, desamma skola jämte tillhörande handlingar och bilagor överlämnas till församlingens kyrkoarkiv.

§ 40.

Ordföranden vakar över ordningen vid kyrkofullmäktiges sammanträde. Han kan efter varning låta utvisa åhörare, som förhåller sig oskickligt. Uppstår oordning, som ordföranden icke förmår avstyra, äger han upplösa sammanträdet.

IV. Om kyrkoråd.

§ 41.

I varje församling skall finnas ett kyrkoråd.

Inom samma pastorat eller stad må två eller flera församlingar kunna, med bibehållande av de särskilda kyrkoråden, utse ett gemensamt kyrkoråd för handläggning av visst eller vissa ärenden av ekonomisk natur.

Har Konungen, jämlikt stadgandet i § 1 andra stycket, förordnat, att två eller flera församlingar skola utgöra en kyrklig samfällighet, skall för samfälligheten utses ett gemensamt kyrkoråd (kyrkonämnd), varvid, då gemenskapen omfattar samtliga kyrkliga angelägenheter, kyrkoråd för de särskilda församlingarna icke utses.

§ 42.

Kyrkorådet tillkommer:

- a) att vårda kyrkans angelägenheter;
- b) att ombesörja verkställighet av kyrkostämmans eller kyrkofullmäktiges beslut i alla de fall, där ej sådan verkställighet blivit uppdragen åt särskilt därtill utsedda styrelser eller personer;
- c) att hava överinseende över de för särskilda verkställighetsbestyr utsedda styrelsers eller personers förvaltning;
- d) att ombesörja vården och förvaltningen av församlingens gemensamma egendom, kassor och tillgångar;
- e) att till kyrkostämma eller kyrkofullmäktige göra de framställningar och förslag, vilka omständigheterna kunna påkalla;
- f) att verkställa beredning, varom i §§ 11 och 33 förmäles, av ärenden, som skola förekomma till behandling å kyrkostämma eller i kyrkofullmäktige;

g) att inom sig utse kyrkovårdar;

h) att i avseende å vad till religionens och sedernas vård hör, vaka över efterlevnaden av därom gällande författningar; samt

i) att upptaga frågor om oordning och oskick vid gudstjänsten.

I övrigt åligger det kyrkorådet att i avseende å ärenden, om vilka särskilda föreskrifter i lag eller författning äro eller varda givna, ställa sig till efterrättelse vad därutinnan för kyrkorådet föreskrives.

§ 43.

Kyrkoherden, eller den hans ämbete förestår, är ledamot i församlingens kyrkoråd; så ock i kyrkoråd, som är gemensamt för två eller flera församlingar tillhörande samma pastorat.

Till ledamöter i församlingens kyrkoråd skola dessutom kyrkostämman eller kyrkofullmäktige, där sådana finnas, utse till det antal, som med hänsyn till församlingens vidd och folkmängd befinnes lämpligt, minst fyra högst åtta personer.

Vid samma tillfälle utses jämväl ett lika antal suppleanter.

Val av ledamöter och suppleanter i gemensamt kyrkoråd verkställas av gemensam kyrkostämma eller av gemensamma kyrkofullmäktige, där sådana finnas, sålunda att för en var av församlingarna genom särskilda val utses ett lika antal, högst tre, personer bland dem, som tillhöra församlingens kyrkoråd, där sådant finnes, men eljest bland dem, som jämlikt § 44 äro inom församlingen till kyrkorådsledamöter valbara, med iakttagande att sammanlagda antalet valda ledamöter i det gemensamma kyrkorådet ej må understiga fyra.

Val av ledamöter och suppleanter i kyrkoråd sker proportionellt på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det tal, som uppkommer, när antalet ordinarie ledamöter, valet avser, ökas med 1; och skall i sådant fall vid valtillfället bland de närvarande röstberättigade utses erforderligt antal personer att vid valförrättningen biträda ordföranden.

Sker ej valet proportionellt, skall därvid tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna böra inkallas till tjänstgöring.

§ 44.

Den som tillhör kyrkoförsamlingens redovisningsskyldiga och avlönade betjante må ej vara ledamot eller suppleant i kyrkoråd.

I avseende på villkoren i övrigt för valbarhet till ledamot eller suppleant ävensom angående rättighet att avsäga sig uppdraget gäller vad i § 6 om ordförande i kyrkostämma är stadgat.

§ 45.

Ledamöter och suppleanter i kyrkoråd väljas för en tid av fyra år räknade från och med den 1 januari året näst efter det då valet skett.

Valet skall förrättas under tiden mellan den 15 november och december månads slut året efter det, då allmänna val till kyrkofullmäktige i rikets församlingar ägt rum.

Avgår ordinarie ledamot under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, och har valet ej skett proportionellt, anställs fyllnadsval; och bör dylikt val, där ej särskilda omständigheter annat föranleda, äga rum mellan den 15 november och årets slut. Den sålunda valde tjänstgör under den tid, som för den avgående återstår. Avgår ordinarie ledamot, som utsetts vid proportionellt val, inkallas till ordinarie ledamot den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordningen bör i stället inträda.

§ 46.

Ordförande i kyrkorådet är kyrkoherden eller den hans ämbete förestår. I annex- eller kapellförsamling, i vilken särskild ständig prästman finnes anställd, skall denne vara ordförande, när kyrkoherden eller den, som hans ämbete förestår, ej är tillstädes. I gemensamt kyrkoråd föres ordet, då församlingarna tillhöra samma pastorat, av kyrkoherden eller den hans ämbete förestår, men i annat fall av den, som kyrkorådet för varje år bland sina ordinarie ledamöter därtill utser.

Kyrkorådet utser för varje år bland sina ordinarie ledamöter en vice ordförande.

§ 47.

Är i kyrkoråd, som är gemensamt för två eller flera församlingar tillhörande olika pastorat, ingen av kyrkoherdarna ledamot, äger domkapitlet utse en av kyrkoherdarna att vid kyrkorådets sammanträden vara tillstädes och delta i överläggningarna, men ej i besluten.

§ 48.

Till kyrkovärdar utser kyrkorådet minst två av sina ordinarie ledamöter att tjänstgöra för den tid de blivit såsom ledamöter invalda.

§ 49.

Kyrkorådet sammanträder, på ordförandens kallelse, å det ställe och å de tider, kyrkorådet bestämmer, samt i övrigt så ofta ordföranden finner nödigt, eller då minst halva antalet av kyrkorådets valda ledamöter därom gör framställning.

§ 50.

Suppleant bör kallas till tjänstgöring, när sådant, i händelse av ordinarie ledamots avgång eller hinder, erfordras.

§ 51.

Kyrkorådet må ej handlägga ärende, där icke mer än hälften av ledamöternas hela antal, ordföranden inberäknad, är tillstädes.

§ 52.

Vald ledamot eller till tjänstgöring kallad suppleant, som utan anmält av kyrkorådet godkänt förhinder avhåller sig från sammankomst, skall böta till församlingens kassa två kronor, men dubbelt så mycket om sammanträdet måste, i anseende till de närvarandes fåtalighet, inställas eller upplösas.

§ 53.

Äro både ordförande och vice ordförande förhindrade att inställa sig vid kyrkorådets sammanträde, äger kyrkorådet utse annan ledamot att för tillfället föra ordet.

§ 54.

Om framställandet av proposition och om ordningen för fattande av beslut gäller vad i § 14 mom. 1 första stycket beträffande kyrkostämma är stadgat.

Val skall, där omröstning förekommer, ske öppet, såvida icke slutna omröstning begäres; mellan lika röstetal skiljer lotten.

Omröstning i övriga fall sker öppet, och tillkommer varje röstande en röst; äro rösterna lika delade å båda sidor, gäller den mening ordföranden biträder.

§ 55.

Kyrkorådet må i frågor, som röra religionens och sedernas helgd, ej annorledes än genom allvarliga föreställningar och varningar söka förmå den felande till bättring. Låter sig den felande härigenom icke rättas, då äger kyrkorådet att efter sakens beskaffenhet vidtaga den ytterligare åtgärd, som med lag och författningar överensstämmer.

§ 56.

Kallar kyrkorådet någon, som bor eller uppehåller sig inom församlingen, till inställelse för att i de på kyrkorådets omvårdnad beroende ordnings- och sedlighetsmål höras, är han pliktig att hörsamma kallelsen, så vida han fyra dagar förut erhållit del därav. Utebliver den sålunda kallade utan laga förfall, skall han böta en krona till församlingens kassa och tillhållas av kyrkorådet genom förnyade viten, som dock tillsammans ej må överstiga femton kronor, att inställa sig. Kan den tredskande ändå dock ej förmås till inställelse, äger kyrkorådet att anlita länsstyrelsen.

§ 57.

Vid kyrkorådets sammanträden förer ordföranden protokoll eller är för dess ordentliga förande ansvarig. Han ombesörjer skriftväxlingen, emottager alla till kyrkorådet ställda skrivelser och framställningar samt tillser att räkenskaperna över de medel, som kyrkorådet omhänderhar, ordentligen föras i enlighet med de föreskrifter, som blivit av kyrkostämman eller, där kyrkofullmäktige finnas, av dessa meddelade. Ordföranden är ock skyldig att vårda kyrkorådets handlingar samt över dem hålla register.

§ 58.

Protokoll och beslut skola antingen genast eller sist vid kyrkorådets nästa sammanträde justeras; dock kan, särskilt för varje gång, uppdragas åt två eller flera av ledamöterna att, jämte ordföranden, verkställa justeringen.

Sedan protokollet blivit justerat, skall tillkännagivande därom ske från predikstolen i kyrkan nästa sön- eller helgdag, då gudstjänst hålles. Är det gemensamt kyrkoråd, skall tillkännagivandet ske i samtliga församlingarnas kyrkor.

§ 59.

Kyrkorådet utser för varje år inom eller utom sig en kassaförvaltare.

En var ledamot av kyrkorådet ansvarar gemensamt med de övriga för de medel, detsamma haft under sin förvaltning, ävensom för de säkerhetshandlingar, mot vilkas antaglighet han icke gjort anmärkning till protokollet. Denna ansvarighet fortfar, till dess förvaltningen blivit av församlingen, eller, om klander anställs, av vederbörlig domstol godkänd, eller ock till dess natt och år efter räkenskapernas avlämnande förflutit, utan att klander i laga ordning blivit anställt.

§ 60.

Om vård av kyrka och kyrkoegendom samt av medel, som äro ställda under domkapitlets inseeende, ävensom i fråga om föryttring av sådan egendom, gäller vad i ty fall är särskilt föreskrivet.

V. Om avgifter för kyrkliga ändamål samt om dithörande räkenskaper.

§ 61.

De avgifter, om vilka kyrkostämman eller kyrkofullmäktige besluta, skola, utom i de fall, för vilka annorlunda är i lag eller författning föreskrivet, utgå på sätt om bidrag till kommunens gemensamma utgifter är stadgat i förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad.

Angående den lindring i skattskyldigheten till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning, som tillkommer vissa främmande trosbekännare, är särskilt stadgat.

§ 62.

Mom. 1. Kyrkorådet åligger att varje år före den 20 oktober för församlingen uppgöra ett utgiftsförslag och ett inkomstförslag.

I utgiftsförslaget upptagas:

de församlingens skulder, som, antingen till hela beloppet eller till viss del därav, förfalla till betalning under det nästföljande året;

alla de utgifter, som redan äro beslutade för det nästföljande året;
 de utgifter, som ytterligare, enligt kyrkorådets framställning, kunna
 av församlingens gemensamma behov för det nästföljande året påkallas; och
 ett förslagsbelopp i penningar, att kunna för oförutsedda behov av
 kyrkorådet användas.

I inkomstförslaget böra upptagas:

det löpande årets möjliga behållning;

de inkomster, som för det nästföljande året äro eller anses vara att
 påräkna; och

den summa, som ytterligare kan erfordras, jämte förslag till sättet
 för dess anskaffande, varvid, där uttaxering föreslås, tillika skall angivas
 storleken av det belopp, som anses böra belöpa på varje till grund för
 fördelningen liggande kommunal skatteenhet.

Mom. 2. För ovannämnda ändamål åligger det ock de särskilda
 styrelser, vilka församlingen för vissa bestämda förvaltningsbestyr kan hava
 tillsatt, att till kyrkorådet före den 1 oktober ingiva sina specialförslag
 över utgifterna för det nästföljande året.

Vad sålunda är för särskilda styrelser stadgat, skall i kyrklig sam-
 fällighet gälla även för de särskilda församlingarnas kyrkoråd, där sådana
 finnas.

Mom. 3. Ett exemplar av utgifts- och inkomstförslagen skola, för
 det ändamål, som omförmäles i § 79 mom. 3 av förordningen om kommunal-
 styrelse på landet och § 82 mom. 3 av förordningen om kommunalstyrelse
 i stad, senast den 20 oktober genom kyrkorådets försorg överlämnas på
 landet till vederbörande kommunalnämnd och i stad till drätselkammaren.

§ 63.

Utgifts- och inkomstförslagen skola från dagen för kungörandet av den
 ordinarie kyrkostämman eller det ordinarie kyrkofullmäktigsammanträde då,
 enligt vad i § 8 mom. 1 och § 27 mom. 1 första stycket sägs, utgifts-
 och inkomststaten för det nästföljande året skall bestämmas, hållas till-
 gängliga på lämplig ort, som i kungörelsen tillkännagives.

I enahanda ordning skola jämväl hållas tillgängliga såväl den i § 79
 av förordningen om kommunalstyrelse på landet och § 82 av förordningen
 om kommunalstyrelse i stad omförmälda summariska översikt av vad som
 för olika behov inom den borgerliga kommunen och inom kyrkoförsam-

lingen för det nästföljande året äskas, som ock det till nämnda översikt hörande utlåtande angående verkningarna av ett bifall därtill med hänsyn till samma års utskylder för den borgerliga kommunens och för kyrkoförsamlingens behov.

§ 64.

Mom. 1. Sedan inkomst- och utgiftsstaten blivit bestämd, skall vad därvid till uttaxering beslutits genom kyrkorådets försorg delgivas på landet vederbörande kommunalnämnd och i stad drätselkammaren, vilka det, var i sin ort, åligger att verkställa debitering och uppbörd av de beslutade avgifterna i den för debitering och uppbörd av kommunalutskylder i allmänhet stadgade ordning samt avlämna medlen till kyrkorådet.

Skulle, till följd av särskilda förhållanden, annan ordning för uppbördens verkställande finnas vara lämplig eller nödig, må församlingen kunna därom besluta.

Att i visst fall avräkning för tillskott av skogsaccismedel skall ske å vad församlingen till uttaxering beslutit, därom är särskilt stadgat.

Mom. 2. Vad i förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad är stadgat om granskning av och klander mot debiterings- och uppbördslängd skall äga tillämpning jämväl i avseende å de i mom. 1 omförmälda, för kyrkoförsamlingens behov till uttaxering beslutade, i längden upptagna avgifter.

§ 65.

De räkenskaper, vilka det åligger kyrkorådet eller annan av församlingen tillsatt förvaltningsmyndighet att föra, skola ställas på kalenderår.

Särskilda av församlingen tillsatta styrelser skola före den 1 februari varje år till kyrkorådet avlämna redovisning för de medel, desamma omhänderhaft under näst föregående året. Kyrkorådet upptager denna redovisning i församlingens allmänna räkenskaper, vilka årligen böra före den 1 mars av kyrkorådet tillställas kyrkostämmans ordförande eller, i församling, där kyrkofullmäktige finnas, fullmäktiges ordförande att hållas för revisorerna tillgängliga.

Vad såhunda är för särskilda styrelser stadgat, skall i kyrklig samfällighet gälla även för de särskilda församlingarnas kyrkoråd, där sådana finnas.

§ 66.

Till granskning av kyrkorådets och andra av församlingen tillsatta styrelsens räkenskaper och förvaltning utses revisorer, vilka senast den 1 april böra avlämna sin berättelse till kyrkostämmans eller kyrkofullmäktiges ordförande. Ordföranden åligger att över gjorda anmärkningar infordra vederbörandes förklaringar, varefter det tillkommer, i förra fallet stämman och i senare fallet fullmäktige att å det ordinarie sammanträde, som enligt vad i denna förordning § 8 mom. 1 och § 27 mom. 1 första stycket sägs skall före utgången av maj månad hållas, besluta huruvida anmärkning må förfalla, eller laglig åtgärd för bevarande av församlingens rätt skall vidtagas.

Vad nu om räkenskapernas granskning är sagt, gör icke någon ändring i vad om särskild revision av kyrkoräkenskaper finnes stadgat.

VI. Om underställning och besvär.

§ 67.

För att vinna bindande kraft skola kyrkostämmans och kyrkofullmäktiges beslut underställas Konungens prövning och fastställelse, då besluten angå:

a) försäljning, pantförskrivning eller utbyte av någon sådan kyrkoförsamlingen tillhörig fastighet, som, utan att till kyrkoegendom kunna räknas, för något församlingens gemensamma nytta avseende ändamål genom gåva eller testamente tillfallit densamma, ävensom överenskommelse, vilken medför förändring i de rättigheter, kyrkoförsamlingen äger till sådan fastighet;

b) upptagande av lån; dock att underställning icke erfordras i fråga om beslut att upptaga lån, där genom sådant beslut sammanlagda beloppet av församlingens utan underställning skedda upplåning icke överstiger hälften av den summa, som för det sistförflutna kalenderåret beslutits skola i församlingen anskaffas genom uttaxering; samt

c) påläggande av avgifter, vilka erfordra uttaxering för längre tid än fem år.

Beslut, som bör underställas Konungens prövning, skall insändas till länsstyrelsen, vilken det åligger att handlingarna jämte eget utlåtande till Konungen överlämna.

§ 68.

Den, som åt kyrkostämmas eller kyrkofullmäktiges beslut i församlingens gemensamma angelägenheter ej nöjes, äger rätt att, där han tilltror sig kunna visa, att beslutet kränker hans enskilda rätt eller eljest vilar på orättvis grund, eller att det icke i laga ordning tillkommit, eller att det står i strid med allmän lag eller författning eller annorledes överskrider deras befogenhet, som fattat beslutet, däruti söka rättelse genom besvär, vilka, jämte det överklagade beslutet, böra inom trettio dagar efter det tillkännagivande om verkställd justering av det över beslutet förda protokoll enligt § 16 eller § 37 ägt rum, dagen då det skedde likväl oräknad, ingivas, i mål, som uti § 2 punkt. 8, 9, 10, 11 och 12 äro nämnda, till det domkapitel, varunder kyrkoförsamlingen hör, men i andra mål till länsstyrelsen; och åligger det klaganden därjämte såväl att vid besvären foga bevis om dagen, då berörda tillkännagivande ägde rum, som ock att, inom fjorton dagar efter det tiden för besvärs inlämnande utgått, till kyrkostämmans eller kyrkofullmäktiges ordförande ingiva diarieutdrag däröver, att han inlämnat sina besvär å ort, som vederbör.

Försummar klaganden något av vad sålunda är föreskrivet, må beslutet kunna gå i verkställighet.

Länsstyrelsen och domkapitlet böra giva varandra del av besvären, när ärendet kan anses höra till gemensam behandling.

Om besvär över val av kyrkofullmäktige nämnes i § 24.

§ 69.

Den, som vill styrka, att kyrkoråds beslut i församlingens gemensamma angelägenheter vilar på orättvis grund, eller icke är i laga ordning tillkommet, eller står i strid med allmän lag eller författning, eller annorledes överskrider deras befogenhet, som fattat beslutet, ävensom den, som tilltror sig kunna visa, att något av kyrkoråd fattat beslut kränker hans enskilda rätt, äger, där ej beslutet är av rent förberedande eller verkställande art eller med avseende å överklagandet därav i lag eller författning annorlunda är stadgat, fullfölja talan mot beslutet i enahanda ordning som i § 68 bestämts för klagan över kyrkostämmas eller kyrkofullmäktiges beslut; dock att, där beslutet uteslutande rör enskild persons förhållande, tiden för talans fullföljande skall beräknas från den dag, då beslutet blivit klaganden genom utdrag av protokollet delgivet, dagen då

det skedde likväl oräknad; skolande diarieutdrag, varom i § 68 förmäles, inom där bestämd tid ingivas till kyrkorådets ordförande.

Utan hinder av förd klagan må beslutet gå i verkställighet, därest icke den prövande myndigheten annorledes förordnar.

§ 70.

Gå besvären därpå ut, att beslutet icke tillkommit i laga ordning, eller att det står i strid med allmän lag eller författning, eller annorledes överskrider deras befogenhet, som fattat beslutet, äger den prövande myndigheten, där den finner skäl godkänna besvären, att förbjuda beslutets verkställighet.

Grundas besvären därpå, att klagandens enskilda rätt blivit kränkt genom beslutet, och varda besvären godkända, gäller rättelsen till förmån för den, som klagat, men beslutet står i övrigt fast, utan så är att det finnes strida mot allmän lag eller författning eller eljest vila på orättvis grund, då den prövande myndigheten ock må förordna om upphävande av beslutet i dess helhet.

§ 71.

I avseende på tiden och sättet för sökande av ändring i utslag, som domkapitlet eller länsstyrelsen givit, gäller, efter varje måls beskaffenhet, vad särskilt är stadgat.

Rörande vården av kyrkliga angelägenheter i Stockholm är särskilt stadgat.

Övergångsstadganden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1925; skolande därvid följande bestämmelser iakttagas:

1. I församling eller kyrklig samfällighet, som beslutit tillsätta kyrkofullmäktige, skall val av fullmäktige äga rum första gången år 1926 samt därefter vart fjärde år; församling obetaget att redan år 1924, i enlighet med bestämmelserna i denna lag, välja kyrkofullmäktige för tiden intill 1926 års utgång.

2. Val av ledamöter och suppleanter i kyrkoråd skola, i enlighet med denna lags bestämmelser, äga rum första gången år 1924 och gälla intill utgången av år 1927.

Ledamot eller suppleant i kyrkoråd eller i gemensamt kyrko- och skolråd, vilken är vald tidigare än nu är sagt, må ej med befattningen fortfara längre än till utgången av år 1924.

3. Beträffande den i § 67 församling förbehållna rätt att utan underställning upptaga lån skall i avseende å lån, som under år 1925 beslutes, gälla, att underställning icke erfordras, där genom beslutet sammanlagda beloppet av församlingens utan underställning skedda upplåning icke överstiger hälften av den summa, som för det sistförflutna kalenderåret beslutits skola i församlingen för kyrkliga ändamål anskaffas genom uttaxering.

4. Vad i § 64 stadgas om ordningen för klander mot debiterings- och uppbördslängd skall icke tillämpas i fråga om den å decemberstämman 1924 till granskning framlagda längden, utan skall i avseende å denna hittills gällande bestämmelser härutinnan tillämpas.

2.

Förslag

till

LAG

angående ändrad lydelse av vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet.

I. Allmänna stadganden.

§ 1.

Varje socken på landet utgör för sig en särskild kommun, vars medlemmar äga att själva, efter vad denna förordning närmare bestämmer, vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, såvitt icke, enligt gällande författningar, det tillkommer offentlig ämbetsmyndighet att dem handhava.

Vad här ovan sägs gäller även frågor om folkskole- och fortsättningskoleväsendet, om uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn, samt om folk- och skolbibliotek; så ock frågor om anskaffande och ordnande av begravningsplats samt bestämmande av avgifter för gravplatser, där Konungen för särskilt fall förordnat, att vården av dessa angelägenheter skall tillkomma den borgerliga kommunen.

Huruledes vården av kyrkliga angelägenheter tillkommer kyrkoförsamlingen, därom stadgas i lag om församlingsstyrelse.

§§ 2—6.

(Lika med nuvarande lydelsen.)

II. Om kommunalstämman.

§§ 7—15.

(Lika med nuvarande lydelsen.)

§ 16.

Kungörelse om kommunalstämma utfärdas av ordföranden eller, i händelse av hans förhinder, av vice ordföranden och skall innehålla bestämd uppgift om tid, ställe och överläggningsämne för sammanträdet. Kungörelsen uppläses minst fjorton dagar därförut i kyrkan. Hör till kommun jämväl annex- eller kapellförsamling och hålles i dess kyrka gudstjänst inom nämnda tid, skall kungörelsen uppläsas jämväl därstädes. Är kommunalstämma utsatt till dag, då gudstjänst hålles före stämman, skall kungörelsen den dagen änyo uppläsas.

För ärende, som fordrar så skyndsam handläggning, att kallelse icke medhinner så tidigt, som nu är föreskrivet, må kommunalstämma kunna hållas efter kortare kallelsetid och även samma dag, då den pålyses; dock må vid sålunda utlyst stämma beslut ej fattas om utgift eller erläggande av bidrag därtill, ej heller om avhändande av kommunen tillhörig egendom eller efterskänkande av någon kommunens rättighet.

Kungörelsen skall på ordförandens föranstaltande jämväl anslås å plats eller platser inom kommunen, som kommunalstämman för ändamålet bestämmer.

Tillkännagivande om tid och ställe för kommunalstämma bör, där kommunalstämman icke med minst två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster annorlunda beslutar, införas i en eller flera tidningar inom orten, såvida ej, beträffande stämma för ärende, som fordrar skyndsam handläggning, hinder däremot möter. Kommunalstämma beslutar, i vilken eller vilka tidningar sådant tillkännagivande skall införas, därvid sådana tidningar böra väljas, som genom spridning inom olika grupper av kommunens medlemmar bringa tillkännagivandet till de flestas kännedom. Har vid fattandet av sistnämnda beslut förslag om tillkännagivandets införande i annan ortstidning än de sålunda bestämda varit under omröstning och därvid erhållit minst en tredjedel av de i omröstningen deltagandes röster, skall tillkännagivandet införas jämväl i denna tidning.

Tillkännagivandet skall, såvida ej å kommunalstämma annorledes be-

slutits, innehålla underrättelse allenast om de viktigare ärenden, vilka icke enligt lag skola å kommunalstämman förekomma.

På kommunalstämma ankommande beslut, som här ovan förmälas, skola gälla tillsvidare och till dess stämman annorlunda beslutar, dock minst ett år.

Ordföranden skall i god tid avsända tillkännagivande, som ovan sagts, för intagande i vederbörlig tidning, om möjligt minst åtta dagar före stämman.

Den omständigheten, att kungörelse om stämma ej blivit anslagen eller att tillkännagivande ej blivit i tidning infört eller att kungörelse om stämma, som blivit utsatt till dag, då gudstjänst hålles i annex- eller kapellförsamlings kyrka, icke blivit berörda dag därstädes uppläst, må icke utgöra hinder för stämmans hållande.

§ 17.

Mom. 1. I kommun, där kommunalfullmäktige icke finnas, skola årligen hållas två ordinarie kommunalstämmor; en före utgången av maj månad för att besluta i anledning av berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning samt för val av ledamöter i valnämnd, enligt vad därom är särskilt stadgat; och en mellan den 15 november och årets slut för bestämmande av kommunens utgifts- och inkomststat samt för anställande av val till de befattningar inom kommunen, vilka vid årets slut bliva lediga, ävensom för val av revisorer.

I kommun, där kommunalfullmäktige finnas, hålles kommunalstämma när sådant är nödigt för behandling av ärende, i vilket beslutanderätten är förbehållen stämman.

Kommunalstämma må kunna beträffande kommunens stämmor besluta, att dessa skola tillsvidare och till dess kommunalstämman annorlunda beslutar hållas å sön- eller helgdag eller å viss annan veckodag; kommunalstämma för behandling av ärende, som fordrar skyndsamt handläggning, må likväl kunna hållas å annan veckodag än som för kommunens stämmor eljest kan vara bestämd.

Om val av nämndemän är särskilt stadgat.

Den, vilken såsom ledamot av kommunalnämnd eller eljest är redovisningsskyldig till kommunen, må icke väljas till revisor av förvaltning, för vilken han har att redovisa, ej heller deltaga i val av revisor av

sådan förvaltning eller i beslut i anledning av revisorernas granskning av sagda förvaltning.

Mom. 2. Kommunalstämma hålles även när Konungens befallningshavande eller kommunalnämnden det äskar, eller då ordföranden finner sådant nödigt.

Enskild man, som är berättigad till talan i kommunalstämma, även som vederbörande kronobetjänt, äger ock kommunalstämmas sammankallande för uppgivet ärende begära. Varder denna begäran av ordföranden avslagen, meddelar han, om så äskas, sitt beslut skriftligen med skälen därtill; och äger sökanden att däröver föra klagan inom den tid och på den ort, som för besvärs anförande i § 91 stadgas.

§ 18.

De ärenden, som å kommunalstämma till avgörande företagas, skola förut vara vederbörligen beredda av kommunalnämnden eller annan av kommunen tillsatt nämnd eller styrelse, dit ärendet efter sin beskaffenhet hör, eller av en eller flera särskilt för sådan beredning utsedda personer.

Val må dock kunna av kommunalstämma förrättas utan föregående beredning. Lag samma vare, där ärende kräver skyndsam handläggning och icke avser utgift eller avhändande av kommunen tillhörig egendom eller efterskänkande av någon kommunens rättighet.

Innan ärende, som beretts annorledes än genom kommunalnämnd, företages till avgörande å kommunalstämma, skall kommunalnämnden lämnas tillfälle att däröver avgiva yttrande.

Skola två eller flera personer utses för särskild beredning, varom ovan förmäles, sker valet proportionellt, på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det tal, som uppkommer, när antalet personer, valet avser, ökas med 1; och har i sådant fall stämman att bland de närvarande röstberättigade kommunmedlemmarna utse erforderligt antal personer att vid valförrättningen biträda ordföranden.

§ 19.

Mom. 1. Kan ärende etc. (lika med nuvarande lydelsen) — — — fortsättande.

Mom. 2. Då jämlikt § 18, § 40 mom. 2 eller § 62 val sker pro-

portionellt, äger ordföranden, om han med avseende å befarad tidsutdräkt eller av annan anledning så finner nödigt, att, sedan valsedlarna avlämnats och innan sammankomsten upplöses, utsätta annan dag för valförrättningens fortsättande och avslutande. I sådant fall skola vid stämman utses minst två personer att såsom kontrollanter närvara vid den fortsatta valförrättningen, och skall valurnan, i vilken de avlämnade valsedlarna förvaras, omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar. Innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, skall ordföranden i kontrollanternas närvaro förvissa sig om, att sigillen äro obrutna.

Särskild kungörelse om dag för valförrättningens fortsättande erfordras ej.

Mom. 3. Om vid etc. (lika med nuvarande lydelsen) — — — ordning.

§§ 20—26.

(Lika med nuvarande lydelsen.)

III. Om kommunalfullmäktige.

§§ 27—34.

(Lika med nuvarande lydelsen.)

§ 35.

Mom. 1. Följande ärenden må ej av kommunalfullmäktige upptagas:

a) val av kommunalfullmäktige, vilka val skola förrättas inför valnämnden i den ordning, som i § 29 sägs;

b) nedanstående ärenden, vilka alltid skola behandlas å kommunalstämma, nämligen

ärenden, varom förmäles i § 10 mom. 2 och § 11 mom. 2,

val till ordförande och vice ordförande i kommunalstämma,

beslut i frågor, varom i §§ 16, 27 och 28 sägs, ävensom beslut enligt § 17 angående dag för kommunalstämma.

Mom. 2. Där annorstädes etc. (lika med nuvarande lydelsen) — — — kommunalfullmäktige.

§ 36.

(Lika med nuvarande lydelsen.)

IV. Om kommunalnämnden.

§§ 37—39.

(Lika med nuvarande lydelsen.)

§ 40.

Mom. 1. Kommunalstämman utser etc. (lika med nuvarande lydelsen) — — — suppleanter.

Mom. 2. Val av ledamöter och suppleanter i kommunalnämnd sker porportionellt på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det tal, som uppkommer, när antalet ordinarie ledamöter, valet avser, ökas med 1; och har i sådant fall stämman att bland de närvarande röstberättigade kommunmedlemmarna utse erforderligt antal personer att vid valförrättningen biträda ordföranden.

§§ 41—56.

(Lika med nuvarande lydelsen.)

V. Om folkskolestyrelsen.

§ 57.

Mom. 1. Varje kommun utgör ett skoldistrikt; dock må Konungen, när synnerliga skäl därtill äro, såsom att en väsentlig lättnad uti eller en jämnare fördelning av utgifterna för skolväsendet kan vinnas eller att befolkningen inom någon del av kommunen har nära förbindelse med befolkningen å plats inom annan kommun, kunna förordna, att två eller flera kommuner skola i deras helhet eller beträffande vissa delar av desamma

utgöra ett skoldistrikt, och åligger det i sådant fall kommunerna att för ändamålet sammansluta sig till kommunalförbund, på sätt i lag därom är särskilt stadgat.

Mom. 2. I varje skoldistrikt skall finnas en folkskolestyrelse.

Mom. 3. Folkundervisningen inom skoldistriktet ordnas enligt bestämmelser, som Konungen utfärdar.

§ 58.

För vården om och befattningen med fortsättningsskolan må, där kommunen finner det vara till fördel för skolväsendet, utses särskild fortsättningsskolestyrelse på sätt i § 64 sägs.

För förvaltning och vård av folkbibliotek, jämväl sådant som i sig innefattar skolbibliotek, må, där kommunen finner sådant lämpligt, utses särskild biblioteksstyrelse i den ordning § 65 stadgar.

§ 59.

Mom. 1. Folkskolestyrelsen har att ombesörja vården om och befattningen med såväl folkskolans som ock, därest icke särskild fortsättningsskolestyrelse finnes utsedd, fortsättningsskolans angelägenheter.

I dessa hänseenden tillkommer det folkskolestyrelsen särskilt:

- a) att i enlighet med gällande författningar och reglementen ordna och med uppmärksamhet följa undervisningen;
- b) att tillsätta och avskeda lärare och tjänstebiträden;
- c) att omhänderhava och förvalta de medel och tillgångar, som ställas till styrelsens förfogande, samt hava tillsyn över och vård om de för skolväsendet upplåtna lokaler och fastigheter;
- d) att varje år avlämna utgifts- och inkomstförslag för det nästföljande året, på sätt i § 79 mom. 2 sägs, samt föra fullständiga räkenskaper över omhänderhavda medel och avgiva redovisning för förvaltningen;
- e) att till kommunalstämman eller kommunalfullmäktige, där sådana finnas, göra de framställningar och förslag, vilka omständigheterna kunna påkalla;
- f) att verkställa beredning av de till styrelsens verksamhetsområde hörande ärenden, vilka skola förekomma till behandling å kommunalstämma eller i kommunalfullmäktige; samt

g) att ombesörja verkställighet av de beslut, som av kommunalstämman eller kommunalfullmäktige till styrelsens åtgärd överlämnas.

I övrigt åligger det folkskolestyrelsen att i avseende å ärenden, om vilka särskilda föreskrifter i lag eller författning äro eller varda givna, ställa sig till efterrättelse vad därutinnan för styrelsen föreskrives.

Mom. 2. Folkskolestyrelsen tillkommer därjämte att handhava värden om och befattningen med kommunens biblioteksväsende, i den mån bestyret därmed icke, på sätt i § 58 omförmäles, överlämnats åt särskild biblioteksstyrelse; och skall i avseende å folkskolestyrelsens åligganden härutinnan i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad här ovan i mom. 1 är stadgat.

Mom. 3. Angående folkskolestyrelsens skyldigheter med avseende å uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn, där ej särskild barnavårdsnämnd är tillsatt, är särskilt stadgat.

§ 60.

Där särskild fortsättningsskolestyrelse eller särskild biblioteksstyrelse finnes, skall, i vad på vardera styrelsens befattning ankommer, lända till efterrättelse vad i § 59 är för folkskolestyrelse stadgat med avseende å värden om och befattningen med fortsättningsskole- och biblioteksväsendet.

§ 61.

Mom. 1. Kyrkoherden är ledamot i folkskolestyrelsen. Är, i annex- eller kapellförsamling, särskild prästman anställd, äger denne att såsom ledamot deltaga i folkskolestyrelsens förhandlingar och beslut, när kyrkoherden ej själv är tillstädes.

I kommun, som består av två eller flera församlingar, eller delar av församlingar med särskilda kyrkoherdar, skall den bland dessa, som domkapitlet utser, vara ledamot i folkskolestyrelsen.

I övrigt utser kommunen ledamöter i folkskolestyrelsen till så stort antal, som kommunen finner lämpligt, dock må detta antal icke understiga sex.

Vid samma tillfälle utses jämväl suppleanter till lika antal som de valda ledamöternas.

Mom. 2. Vid folkskolestyrelsens sammanträden äger av de inom skoldistriktet anställda lärarna, förutom den eller dem, som tilläventyrs

må vara valda till ledamöter i folkskolestyrelsen, ytterligare en lärare vara tillstädes och i överläggningarna men ej i besluten deltaga, med rätt för honom att, där han så önskar, få sin uttalade mening antecknad i folkskolestyrelsens protokoll; dock att sådan lärare ej må deltaga i behandling av frågor rörande lärares tillsättande och avskedande eller utfärdande av tjänstgöringsbetyg för lärare eller meddelande åt lärare av varning för oskicklighet eller försummelse i tjänsten eller för mindre gott uppförande.

Val av representant för lärarekåren, varom nu nämnts, ävensom av suppleant för denne, sker i enlighet med därom i folkskolestadgan meddelade föreskrifter.

§ 62.

Val av ledamöter och suppleanter i folkskolestyrelse sker proportionellt på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det tal, som uppkommer, när antalet ordinarie ledamöter, valet avser, ökas med 1; och skall i sådant fall vid valtillfället, bland de närvarande röstberättigade, utses erforderligt antal personer att vid valförrättningen biträda ordföranden.

Vid val, som ej sker proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna böra inkallas till tjänstgöring.

§ 63.

Ledamöter och suppleanter i folkskolestyrelse väljas för en tid av fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett.

Avgår vald ordinarie ledamot under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, och har valet ej skett proportionellt, anställles fyllnadsval; och bör den sålunda valde tjänstgöra under den tid, som för den avgående återstår. Avgår vald ordinarie ledamot, som utsetts vid proportionellt val, inkallas till ordinarie ledamot den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordningen bör i stället inträda.

§ 64.

Ledamöter i särskild fortsättningsskolestyrelse utses till så stort antal, som kommunen finner lämpligt, av kommunen och folkskolestyrelsen så-

lunda, att kommunen väljer det antal ledamöter, som är närmast under hälften, och folkskolestyrelsen övriga ledamöter.

I enahanda ordning utses jämväl ett lika antal suppleanter för ledamöterna; och skall därvid tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna böra inkallas till tjänstgöring.

Vid val av ledamöter och suppleanter i särskild fortsättningsskolestyrelse skall tillses, att det praktiska arbetets intressen bliva i vederbörlig mån tillgodosedda.

Valet gäller för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett.

Avgår ordinarie ledamot under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, anställs fyllnadsval; och bör den sålunda valde tjänstgöra under den tid, som för den avgångne återstår.

§ 65.

Kommunen utser ledamöter i särskild biblioteksstyrelse till så stort antal, som kommunen finner lämpligt.

Vid samma tillfälle utses jämväl ett lika antal suppleanter; och skall därvid tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna böra inkallas till tjänstgöring.

Valet gäller för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett.

Avgår ordinarie ledamot under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, anställs fyllnadsval; och bör den sålunda valde tjänstgöra under den tid, som för den avgångne återstår.

§ 66.

Den som tillhör kommunens redovisningsskyldiga och avlönade betjante må ej vara ledamot eller suppleant i folkskolestyrelse.

I avseende på villkoren i övrigt för valbarhet till ledamot eller suppleant i folkskolestyrelse ävensom angående rättighet att avsäga sig uppdraget gäller vad i § 13 om ordförande i kommunalstämma är stadgat.

§ 67.

Folkskolestyrelsen utser inom sig för varje kalenderår en ordförande och en vice ordförande.

§ 68.

Folkskolestyrelsen sammanträder, på ordförandens kallelse, å det ställe och å de tider, som styrelsen bestämmer, samt i övrigt så ofta ordföranden finner nödigt, eller då minst halva antalet av styrelsens ledamöter därom gör framställning.

§ 69.

I folkskolestyrelsens överläggningar och beslut om ärende, som rör kristendomsundervisningen, må icke deltaga ledamot eller suppleant, som är av främmande trosbekännelse eller anmält sig till utträde ur svenska kyrkan.

§ 70.

Folkskolestyrelsens protokoll och beslut skola antingen genast eller sist vid nästa sammanträde justeras; dock kan, särskilt för varje gång, uppdragas åt två eller flera av ledamöterna att jämte ordföranden verkställa justeringen.

Sedan protokollet blivit justerat skall tillkännagivande därom ske från predikstolen i kyrkan nästa sön- eller helgdag, då gudstjänst hålles.

§ 71.

Folkskolestyrelsen utser för varje år inom eller utom sig en kassa-förvaltare.

En var ledamot av folkskolestyrelsen ansvarar gemensamt med de övriga för de medel, densamma haft under sin förvaltning ävensom för de säkerhetshandlingar, mot vilkas antaglighet han icke till protokollet gjort anmärkning. Denna ansvarighet fortfar, till dess förvaltningen blivit antingen av kommunen eller, om klander anställes, av vederbörlig domstol godkänd, eller ock till dess natt och år efter räkenskapernas avlämnande förflutit, utan att klander i laga ordning blivit anställt.

§ 72.

I övrigt gäller för folkskolestyrelse i tillämpliga delar vad i denna förordning är stadgat om kommunalnämnd.

§ 73.

Vad i denna förordning är stadgat om folkskolestyrelse skall i tillämpliga delar gälla även om särskild fortsättningsskolestyrelse och biblioteksstyrelse.

VI. Om kommunalutskylder, deras uppbörd och redovisning.

§§ 74—76.

(Lika med nuvarande lydelsen av §§ 57—59.)

§ 77.

Där i lag eller allmän författning är stadgat, att kommunalutskyld endast från vissa av de i § 74 omförmälda etc. (lika med nuvarande lydelsen av § 60) — — — från de i §§ 74, 75 och 76 för kommunalutskylders utgörande stadgade grunder.

§ 78.

Då fråga om ny utskyld förekommer, skall grunden för dess uttaxering först bestämmas i enlighet med vad i §§ 74, 75, 76 och 77 stadgas.

§ 79.

Mom. 1. Kommunalnämnden åligger att varje år före den 1 november för kommunen uppgöra ett utgiftsförslag och ett inkomstförslag.

I utgiftsförslaget upptagas:

- de kommunens skulder, som antingen till hela beloppet eller till viss del därav, förfalla till betalning under det nästföljande året;
- de utgifter, som redan äro beslutade för det nästföljande året;
- de utgifter, som ytterligare, enligt kommunalnämndens framställning,

kunna av kommunens gemensamma behov för det nästföljande året påkallas; och

ett förslagsbelopp i penningar, att kunna för oförutsedda behov användas.

I inkomstförslaget böra upptagas:

det löpande årets möjliga behållning;

alla då redan för kommunalbehov beviljade anslag, som förfalla till uppbörd under det nästföljande året;

de inkomster, som på annan grund beräknas böra under det nästföljande året tillgodokomma kommunen; samt

den summa, som ytterligare kan erfordras, jämte förslag till sättet för dess anskaffande, varvid, där uttaxering föreslås, tillika skall angivas storleken av det belopp, som anses böra belöpa på varje till grund för fördelningen liggande kommunal skatteenhet.

Mom. 2. För ovannämnda ändamål åligger det ock de särskilda styrelser, vilka kommunen för vissa bestämda förvaltningsbestyr tillsatt, att till kommunalnämnden före den 1 oktober ingiva sina specialförslag över utgifter och inkomster för det nästföljande året.

Mom. 3. Sedan, jämlikt stadgandet i lagen om församlingsstyrelse § 62 mom. 3, ett exemplar av församlingens utgifts- och inkomstförslag blivit till kommunalnämnden överlämnat, åligger det kommunalnämnden att, med ledning därav ävensom av kommunens här ovan i mom. 1 omförmälda utgifts- och inkomstförslag, i en särskild tablå meddela en summarisk översikt av vad som för såväl kommunens som församlingens behov för det nästföljande året äskas jämte utlåtande angående verkningarna av ett bifall därtill med hänsyn till samma års kommunalskatt.

Av tablåen skall ett exemplar tillställas kyrkostämmans eller, där kyrkofullmäktige finnas, dessas ordförande före den 1 november.

§ 80.

Utgifts- och inkomstförslagen skola, jämte den i § 79 mom. 3 omförmälda tablå, från dagen för kungörandet av den mellan den 15 november och årets slut sammanträdande ordinarie kommunalstämman eller, där kommunalfullmäktige finnas, från dagen för kungörandet av fullmäktiges motsvarande sammanträde, hållas tillgängliga på lämplig ort, som i kungörelsen tillkännagives; och skola på nämnda stämma eller fullmäktigsammanträde särskilt de i utgiftsförslaget upptagna utgifter, som enligt § 79

först då till beviljande föreslås, jämte de frågor och behov, av vilka de samma påkallas, till överläggning och avgörande företagas.

Efter fulländad granskning skola förslagen, jämte de i anledning därav fattade beslut, återlämnas till kommunalnämnden, som däruti inför beslutade ändringar och tillägg och därefter oförtövat ombesörjer upprättande av ordentlig debiterings- och uppbördslängd.

De bidrag, vilka sålunda blivit beviljade att under det nästföljande året utgå, anses för det löpande årets kommunalutskylder och skola till utgörande fördelas på dem, som under det löpande året varit till kommunen skattskyldiga.

§ 81.

Debiterings- och uppbördslängden, uppgjord efter bifogade formulär litt. B.,¹ skall innehålla hänvisning till de beslut, på vilka årets utdebitering grundar sig, samt upptaga: varje skattskyldig till namn och bostad; antalet av de hos honom mantalsskrivna personer; taxeringsvärdet å fast egendom, särskilt för i mantal satt jord, särskilt för jordbruksfastighet utan mantal och särskilt för annan fastighet; beräknade inkomsten av varje särskilt slag av fastighet samt av kapital och arbete; ävensom beloppet av den skattskyldige i förhållande till sådan inkomst eller efter annan grund påförda utskylder till kommunen och församlingen. Till bestyrkande av uppbörden skall längden slutligen innehålla särskilda kolumner för anteckning om inbetalningar, restantier och avkortningar.

§ 82.

Mom. 1. Sedan debiterings- och uppbördslängden blivit upprättad, kungör kommunalnämnden på enahanda sätt, som i § 16 om kallelse till kommunalstämma är stadgat, att längden på lämplig ort, som uttryckligen utsättes, hålles de skattskyldiga för granskning tillgänglig under viss tid, minst fjorton dagar, räknade från dagen för kungörelsens avkunnande.

Mom. 2. Anmärkning, vartill någon emot debiterings- och uppbördslängden tror sig äga fog, skall göras, muntligen eller skriftligen, hos kommunalnämnden eller, skriftligen, hos dess ordförande. Över framställd anmärkning beslutar kommunalnämnden. Tillkännagivande om tid och ort

¹ Här utelämnat.

för det sammanträde, då nämnden till prövning företager anmärkningarna, skall intagas i den i mom. 1 omförmälda kungörelse; och skall därvid tillika meddelas, att anmärkning mot längden, för att komma under prövning, skall göras sist å nämnda sammanträde.

Mom. 3. Om efter gjord anmärkning någon befrias från honom i debiterings- och uppbördslängden påförda utskylder på den grund, att annan person bort uppföras till utgörande av desamma, må kommunalnämnden, efter vederbörandes hörande, överflytta skattskyldigheten på denne.

§ 83.

Protokoll över kommunalnämndens beslut i ärende, varom i § 82 sägs, skall genast eller sist inom fjorton dagar uppsättas och justeras, varefter tillkännagivande därom sker från predikstolen i kyrkan nästa sönd- eller helgdag, då gudstjänst hålles. Hör till kommunen jämväl annex- eller kapellförsamling, skall dylikt tillkännagivande ske allenast i kommunens huvudkyrka.

§ 84.

Skattskyldig, som försummat att inom den i § 82 bestämda tid göra anmärkning mot debiterings- och uppbördslängden, i vad den honom rör, äger vidare ej rätt att föra klagan däröver.

Rörande besvär över kommunalnämnds beslut i hithörande frågor gäller vad i § 92 bestämts för klagan över kommunalstämmas eller kommunalfullmäktiges beslut med iakttagande, att besvärstiden räknas från det tillkännagivande om verkställd justering av kommunalnämndens protokoll enligt § 83 ägt rum, samt att diarieutdrag, varom i § 92 förmäles, inom där bestämd tid ingives till kommunalnämndens ordförande.

Skattskyldig, som besvärat sig däröver, att av honom framställd anmärkning mot debiterings- och uppbördslängden, i vad den honom rör, ej blivit godkänd, är icke dess mindre pliktig att vid uppbördsstämman erlægga det honom påförda utskyldsbeloppet, mot honom förbehållen rätt att få det åter, därest hans besvär godkänns.

Kommunalnämnden äger att hos Konungens befallningshavande göra framställning om rättelse av debiterings- och uppbördslängden på den grund,

att debitering underlåtits eller skett till för lågt belopp; skolande sådan framställning, för att upptagas till prövning, till Konungens befallningshavande inkomma inom ett år efter avkunnandet av den i § 82 omförmälda kungörelsen.

§ 85.

Efter det debiterings- och uppbördslängden i ovan stadgad ordning blivit slutligen granskad, åligger det kommunalnämnden att ofördröjligen utfärda och låta tillstålla de skattskyldiga behöriga debetsedlar.

Stämman för uppbörd av sålunda debiterade utskylder skall kungöras fjorton dagar förut och på lämplig ort inom kommunen snarast möjligt förrättas av kommunalnämnden eller vissa dess medlemmar, såvida icke kommunalstämman finner skäligt att om tiden eller sättet för uppbörden annorlunda förordna.

§ 86.

(Lika med nuvarande lydelsen av § 68.)

§§ 87—88.

(Lika med nuvarande lydelse av §§ 70—71.)

§ 89.

Till granskning etc. (lika med nuvarande lydelsen av § 72) — — — som enligt § 17 före utgången av maj månad sammanträder — — — vidtagas skall.

VII. Om underställning och besvär.

§ 90.

För att vinna bindande kraft skola kommunalstämmans beslut underställas Kungl. Maj:ts nådiga prövning och fastställelse, då besluten angå:

a) försäljning, pantförskrivning eller utbyte av någon sådan kommunen tillhörig fastighet, som för något dess gemensamma nytta avseende ändamål genom gåva eller testamente kommunen tillfallit, ävensom överenskommelse, som medför förändring i de rättigheter, kommunen till sådan fastighet äger; och

b) upptagande av lån; dock att underställning icke erfordras i fråga om beslut att upptaga lån, där genom sådant beslut sammanlagda beloppet av kommunens utan underställning skedda upplåning icke överstiger skillnaden mellan, å ena sidan, en tiondel av den sammanlagda inkomst, för vilken enligt § 75 kommunalutskylder skolat för sistförflutna året utgöras, och, å andra sidan, den summa, som för nämnda år beslutits skola i kommunen anskaffas genom uttaxering; skolande i sistnämnda summa icke inräknas de belopp, som avse folkskoleväsendet och uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn.

Kungl. Maj:ts nådiga prövning skola ock underställas de av kommunalstämman antagna förslag till nya eller förhöjda avgifter å den allmänna rörelsen, såsom väg-, bro- och färjpenningar med mera.

Beslut eller förslag, som bör Kungl. Maj:ts nådiga prövning underställas, skall insändas till Konungens befallningshavande, vilken det åligger att handlingarna, jämte eget utlåtande, till Kungl. Maj:t överlämna.

§§ 91—92.

(Lika med nuvarande lydelsen av §§ 74—75).

§ 93.

Medlem av kommunen, som vill styrka, att folkskolestyrelsens beslut vilar på orättvis grund, eller icke är i laga ordning tillkommet, eller står i strid med allmän lag eller författning, eller annorledes överskrider deras befogenhet, som fattat beslutet, ävensom den, som tilltror sig kunna visa, att beslutet kränker hans enskilda rätt, äger, där ej beslutet är av rent förberedande eller verkställande art eller med avseende å överklagandet därav i lag eller författning annorlunda är stadgat, däruti söka rättelse genom besvär, vilka, jämte det överklagade beslutet, böra inom trettio dagar efter det tillkännagivande om verkställd justering av det över beslutet förda protokoll enligt § 70 ägt rum, dagen då det skedde likväl oräknad, ingivas i mål, som avses i § 59 mom. 1 a) och b) till det dom-

kapitel, varunder skoldistriktet hör, men i andra mål, till Konungens befallningshavande i länet; dock att, där beslutet uteslutande rör enskild persons förhållande, tiden för talans fullföljande skall räknas från den dag, då beslutet blivit klaganden genom utdrag av protokollet delgivet, dagen då det skedde likväl oräknad; och åligger det klaganden därjämte såväl att vid besvären foga bevis om dagen, då ovanberörda tillkännagivande ägt rum, eller beslutet genom utdrag av protokollet delgivits klaganden, som ock att inom fjorton dagar efter det tiden för besvärs inlämnande utgått till folkskolestyrelsens ordförande ingiva diarietdrag däröver, att han inlämnat sina besvär å ort, som vederbör.

Konungens befallningshavande och domkapitlet böra giva varandra del av besvären, när ärendet kan anses höra till gemensam behandling.

Utan hinder av förd klagan må beslutet gå i verkställighet, därest icke den prövande myndigheten annorledes förordnar.

§ 94.

Gå besvären därpå ut, att beslutet icke i laga ordning tillkommit, eller att det står i strid med allmän lag eller författning, eller annorledes överskrider deras befogenhet, som fattat beslutet, äger den prövande myndigheten, där den finner skäl godkänna besvären, att förbjuda beslutets verkställighet.

Grundas besvären därpå, att klagandens enskilda rätt blivit genom beslutet kränkt, och varda besvären godkända, gäller rättelsen till förmån för den, som klagat, men beslutet står i övrigt fast, utan så är, att det finnes strida emot allmän lag eller författning eller eljest vila på orättvis grund, då den prövande myndigheten ock må förordna om upphävande av beslutet i dess helhet.

Om Konungens befallningshavande vid prövning av anförda besvär över kommunalnämndens beslut i fråga om framställd anmärkning mot debiterings- och uppbördslängden eller på framställning av kommunalnämnden finner, att debitering underlåtits eller ej skett till riktigt belopp, äger Konungens befallningshavande, efter vederbörandes hörande, vidtagna erforderlig rättelse i debiteringen. Jämväl må, om någon av Konungens befallningshavande befrias från honom i debiterings- och uppbördslängden påförda utskylder på den grund, att annan person bort uppföras till utgörande av desamma, Konungens befallningshavande, efter vederbörandes hörande, överflytta skattskyldigheten på denne.

§ 95.

I Konungens befallningshavandes utslag må, där icke för vissa frågor annan ordning uttryckligen är stadgad, ändring sökas hos Kungl. Maj:t senast före klockan tolv å trettionde dagen efter delfäendet, dagen då det skedde likväl oräknad; dock att menighet, som klagar, äger tillgodonjuta femton dagar längre besvärstid än ovan sägs.

I avseende på tiden och sättet för ändrings sökande i utslag, som domkapitlet givit, gäller vad särskilt är stadgat.

§§ 96—98.

(Lika med nuvarande lydelsen av §§ 78—80.)

Övergångsstadganden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1925; skolande därvid följande bestämmelser iakttagas:

1. Då denna lag träder i kraft skall, för såvitt ej, på därom gjord framställning, Konungen annorlunda förordnar, kommunen omedelbart övertaga de rättigheter, vederbörande församling, församlingar eller skoldistrikt hava till egendom och medel, som anslagits till eller användas för folkskole- och fortsättningsskoleväsendet, uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn, ävensom biblioteksväsendet, samt vara pliktig att fullgöra de förbindelser i fråga om dessa angelägenheter, för vilka vederbörande församling eller skoldistrikt häftar.

2. Närmare bestämmelser rörande kommuns övertagande av nyss omnämnda rättigheter och skyldigheter, där icke kommunens område sammanfaller med vederbörande församlings, församlingars eller skoldistrikts område, meddelas av Konungen.

3. Angående dispositioner och testamentsanslag med avseende å de i punkt 1 omnämnda ändamål, vilka före den 1 januari 1925 blivit eller därefter bliva ställda under förvaltning av skolråd eller folkskolestyrelse eller särskild fortsättningsskolestyrelse eller särskild barnavårdsnämnd eller särskild styrelse för folkbibliotek, gäller vad särskilt är eller bliver stadgat.

4. De före tidpunkten för denna lags trädande i tillämpning i vederbörlig ordning fattade beslut rörande avlönings- och pensionsförhållanden skola äga samma giltighet, som om besluten fattats av vederbörande kommun.

5. Består vid denna lags ikraftträdande kommun av två eller flera särskilda skoldistrikt, då skola dessa skoldistrikt från och med utgången av femte kalenderåret från lagens ikraftträdande, eller det tidigare år kommunen bestämmer, utgöra ett skoldistrikt. Intill dess denna förening skett, gälle i vartdera skoldistriktet i avseende å vården av de i punkt 1 omnämnda angelägenheter vad i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, med däri sedermera gjorda ändringar, är rörande vården av folkskolans och därmed sammanhängande angelägenheter stadgat.

6. Består vid denna lags ikraftträdande ett skoldistrikt av två eller flera kommuner, eller av delar utav skilda kommuner, då skola dessa kommuner, därest de önska bibehålla gemenskapen, hava inom fem år från ikraftträdandet för ändamålet sammanslutit sig till kommunalförbund på sätt därom är särskilt stadgat. Intill dess denna sammanslutning skett eller gemenskapen efter utgången av nämnda tid upphört, gälle om sådant skoldistrikt i avseende å vården av de i punkt 1 omnämnda angelägenheter vad i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, med däri sedermera gjorda ändringar, är rörande vården av folkskolans och därmed sammanhängande angelägenheter stadgat.

7. Val av ledamöter och suppleanter i folkskolestyrelse, så ock, där så erfordras, av ledamöter och suppleanter i särskild fortsättningsskolestyrelse och i särskild biblioteksstyrelse skola, i andra fall än de i punkt 5 och 6 omnämnda, i enlighet med denna lags bestämmelser äga rum första gången år 1924.

Ledamot eller suppleant i skolråd eller i gemensamt kyrko- och skolråd, vilken är vald tidigare än nu är sagt, må ej med befattningen fortfara längre än till utgången av år 1924.

8. Med granskning av och beslut om 1924 års räkenskaper och förvaltning i vad angår folkskole-, fortsättningsskole- och biblioteksväsendet ävensom uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn skall förfaras i enlighet med hittills gällande bestämmelser.

9. Vad i § 84 stadgas om ordningen för sökande av rättelse i de

biterings- och uppbördslängd skall icke tillämpas i fråga om den i decemberstämman 1924 till granskning framlagda längden, utan skall i avseende å denna hittills gällande bestämmelser tillämpas.

10. Vad rörande folkskoleväsendet och därmed sammanhängande angelägenheter är i lag eller författning sagt om kyrkostämma och skolråd skall hädanefter, så vitt angår landskommun, tillämpas på kommunalstämma eller kommunalfullmäktige samt folkskolestyrelse.

3.

Förslag

till

LAG

angående ändrad lydelse av vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i stad.

I. Allmänna stadganden.

§ 1.

Varje stad, med därunder lydande område, utgör för sig en särskild kommun, vars medlemmar äga att själva, efter vad denna förordning närmare bestämmer, vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, såvitt icke, enligt gällande författningar, det tillkommer offentlig ämbetsmyndighet att dem handhava.

Vad här ovan sägs gäller även frågor om folkskole- och fortsättnings-skoleväsendet, om uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn, samt om folk- och skolbibliotek; så ock frågor om anskaffande och ordnande av begravningsplats samt bestämmande av avgifter för gravplatser, där Konungen för särskilt fall förordnat, att vården av dessa angelägenheter skall tillkomma den borgerliga kommunen.

Huruledes vården av kyrkliga angelägenheter tillkommer kyrkoförsamlingen, därom stadgas i lag om församlingsstyrelse.

§§ 2—7.

(Lika med nuvarande lydelsen.)

II. Om allmänna rådstugan.

§§ 8—13.

(Lika med nuvarande lydelsen.)

§ 14.

Mom. 1. Allmän rådstuga etc. (lika med nuvarande lydelsen) — —
offentliga.

Mom. 2. I stad, där stadsfullmäktige finnas, hålles allmän rådstuga när sådant är nödigt för val av fullmäktige eller eljest för behandling av ärende, i vilket beslutanderätten är förbehållen allmänna rådstugan. Val, som nu är sagt, skall förrättas inom tiden från och med den 16 september till och med den 30 november.

I stad, där stadsfullmäktige icke finnas, skall allmän rådstuga hållas varje år före utgången av maj månad för att besluta i anledning av berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning, samt mellan den 15 november och årets slut för bestämmande av stadens utgifts- och inkomststat och för anställande av val till de befattningar inom kommunen, vilka vid årets slut bliva lediga, ävensom för val av revisorer.

Den, vilken såsom ledamot av drätselkammare eller eljest är redovisningsskyldig till kommunen, må icke väljas till revisor av förvaltning, för vilken han har att redovisa, ej heller deltaga i val av revisor av sådan förvaltning eller i beslut i anledning av revisorerernas granskning av sagda förvaltning.

Mom. 3. Allmän rådstuga etc. (lika med nuvarande lydelsen) — —
— nödigt.

§ 15.

Kallelse till allmän rådstuga skall av magistraten utfärdas samt kungöras minst fjorton dagar förut genom offentligt anslag. Kallelsen bör ock, om möjligt, minst åtta dagar före sammanträdet, införas i en eller flera ortstidningar, därvid sådana tidningar böra väljas, som genom spridning inom olika grupper av stadens invånare bringa kallelsen till de flestas kännedom.

Det tillkommer allmän rådstuga eller i stad, där stadsfullmäktige finnas, fullmäktige att besluta, i vilken eller vilka tidningar sådan kallelse skall införas. Beslut, varom nu är sagt, skall gälla tillsvidare och till dess allmänna rådstugan eller stadsfullmäktige annorlunda besluta, dock minst ett år. Har vid beslutets fattande förslag om kallelsens införande i annan

ortstidning än de sålunda bestämda varit under omröstning och därvid erhållit minst en tredjedel av de i omröstningen deltagandes röster, skall kallelsen införas jämväl i denna tidning.

Kallelsen skall innehålla förteckning på de ärenden, som vid sammanträdet skola till överläggning förekomma.

För ärende, som fordrar så skyndsam handläggning, att kallelse icke medhinnes så tidigt, som nu är föreskrivet, må allmän rådstuga kunna hållas efter kortare kallelsetid, men icke förr än dagen efter den, då kallelsen kungjordes, vilket i sådana fall må ske genom offentligt anslag och på annat lämpligt sätt, som vid allmän rådstuga på förhand blivit bestämt. Ej må å sådan rådstuga beslut fattas om utgift eller erläggande av bidrag därtill, ej heller om avhändande av staden tillhörig egendom eller efterskänkande av någon stadens rättighet.

§ 16.

Ej må ärende å allmän rådstuga till behandling företagas förr, än det blivit vederbörligen berett av magistraten eller stadens drätselkammare eller annan av allmän rådstuga tillsatt styrelse, dit detsamma efter ärendets beskaffenhet hör, eller av särskilt för sådan beredning utsedda personer.

Skola två eller flera personer utses för beredning, varom ovan förmäles, sker valet proportionellt, på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det tal, som uppkommer, när antalet personer, valet avser, ökas med 1.

§§ 17—20.

(Lika med nuvarande lydelsen.)

III. Om stadsfullmäktige.

§§ 21—35.

(Lika med nuvarande lydelsen.)

§ 36.

Vid stadsfullmäktiges sammanträde är en var bland dem berättigad att väcka förslag rörande stadens gemensamma angelägenheter; dock må sålunda

väckt förslag ej till omedelbart avgörande företagas, utan skall det först för utredning överlämnas till stadens drätselkammare eller annan av stads-kommunen tillsatt styrelse, dit detsamma efter ärendets beskaffenhet hör, eller till särskilt för sådan beredning utsedda personer.

Skola två eller flera personer för dylik beredning utses, sker valet proportionellt på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det tal, som uppkommer, när antalet personer, valet avser, ökas med 1.

§§ 37—45.

(Lika med nuvarande lydelsen.)

IV. Om stadens magistrat.

§§ 46—54.

(Lika med nuvarande lydelsen.)

V. Om folkskolestyrelsen.

§ 55.

Mom. 1. Varje stad utgör ett skoldistrikt; dock må Konungen, när synnerliga skäl därtill äro, såsom att en väsentlig lättnad uti eller en jämnare fördelning av utgifterna för skolväsendet kan vinnas eller att befolkningen inom någon del av kommunen har nära förbindelse med befolkningen å plats inom annan kommun, kunna förordna, att två eller flera kommuner skola i deras helhet eller beträffande vissa delar av desamma utgöra ett skoldistrikt, och åligger det i sådant fall kommunerna att för ändamålet sammansluta sig till kommunalförbund, på sätt i lag därom är särskilt stadgat.

Mom. 2. I varje skoldistrikt skall finnas en folkskolestyrelse.

Mom. 3. Folkundervisningen inom skoldistriktet ordnas enligt bestämmelser, som Konungen utfärdar.

§ 56.

För vården om och befattningen med fortsättningsskolan må, där kommunen finner det vara till fördel för skolväsendet, utses särskild fortsättningsskolestyrelse, på sätt i § 62 sägs.

För förvaltning och vård av folkbibliotek, jämväl sådant som i sig innefattar skolbibliotek, må, där kommunen finner sådant lämpligt, utses särskild biblioteksstyrelse i den ordning § 63 stadgar.

§ 57.

Mom. 1. Folkskolestyrelsen har att ombesörja vården om och befattningen med såväl folkskolans som ock, därest icke särskild fortsättnings-skolestyrelse finnes utsedd, fortsättningsskolans angelägenheter.

I dessa hänseenden tillkommer det folkskolestyrelsen särskilt:

a) att i enlighet med gällande författningar och reglementen ordna och med uppmärksamhet följa undervisningen;

b) att tillsätta och avskeda lärare och tjänstebiträden;

c) att omhänderhava och förvalta de medel och tillgångar, som ställas till styrelsens förfogande, samt hava tillsyn över och vård om de för skolväsendet upplåtta lokaler och fastigheter;

d) att varje år avlämna utgifts- och inkomstförslag för det nästföljande året, på sätt i § 82 mom. 2 sägs, samt föra fullständiga räkenskaper över omhänderhavda medel och avgiva redovisning för förvaltningen;

e) att till stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan göra de framställningar och förslag, vilka omständigheterna kunna påkalla;

f) att verkställa beredning av de till styrelsens verksamhetsområde hörande ärenden, vilka skola förekomma till behandling i stadsfullmäktige eller å allmänna rådstugan; samt

g) att ombesörja verkställigheten av de beslut, som av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan till styrelsens åtgärd överlämnas.

I övrigt åligger det folkskolestyrelsen att i avseende å ärenden, om vilka särskilda föreskrifter i lag eller författningar äro eller varda givna, ställa sig till efterrättelse vad därutinnan för styrelsen föreskrives.

Mom. 2. Folkskolestyrelsen tillkommer därjämte att handhava vården om och befattningen med kommunens biblioteksväsende, i den mån bestyret därmed icke, på sätt i § 56 omförmäles, överlämnats åt särskild biblioteksstyrelse; och skall i avseende å folkskolestyrelsens åligganden härutinnan i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad här ovan i mom. 1 är stadgat.

Mom. 3. Angående folkskolestyrelsens skyldigheter med avseende å uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn, där ej särskild barnavårdsnämnd är tillsatt, är särskilt stadgat.

§ 58.

Där särskild fortsättningsskolestyrelse eller särskild biblioteksstyrelse finnes, skall i vad på vardera styrelsens befattning ankommer, lända till efterrättelse vad i § 57 är för folkskolestyrelse stadgat med avseende å värden om och befattningen med fortsättningsskole- och biblioteksväsendet.

§ 59.

Mom. 1. Kyrkoherden eller, där flera kyrkoherdar i staden finnas, den bland dessa, som domkapitlet utser, är ledamot i folkskolestyrelsen.

I övrigt skola till ledamöter i folkskolestyrelsen av stadsfullmäktige eller, där sådana icke finnas, allmänna rådstugan utses personer till så stort antal, som befinnes lämpligt, dock må detta antal icke understiga sex. Vid samma tillfälle utses jämväl suppleanter till lika antal som de valda ledamöternas.

Mom. 2. Vid folkskolestyrelsens sammanträden äger av de inom skoldistriktet anställda lärarna, förutom den eller dem, som tilläventyrs må vara valda till ledamöter i folkskolestyrelsen, ytterligare en lärare vara tillstädes och i överläggningarna men ej i beslutet deltaga, med rätt för honom att, där han så önskar, få sin uttalade mening antecknad i folkskolestyrelsens protokoll; dock att sådan lärare ej må deltaga i behandling av frågor rörande lärares tillsättande och avskedande eller utfärdande av tjänstgöringsbetyg för lärare eller meddelande åt lärare av varning för oskicklighet eller försummelse i tjänsten eller för mindre gott uppförande.

Vad nu sagts skall gälla även beträffande sammanträden av nämnd, varom i § 69 stadgas.

Val av representant för lärarekåren, varom nu nämnts, ävensom av suppleant för denne, sker i enlighet med därom i folkskolestadgan meddelade föreskrifter.

§ 60.

Val av ledamöter och suppleanter i folkskolestyrelse sker proportionellt på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det tal, som uppkommer, när antalet ordinarie ledamöter, valet avser, ökas med 1.

Vid val, som ej sker proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna böra inkallas till tjänstgöring.

§ 61.

Ledamöter och suppleanter i folkskolestyrelse väljas för en tid av fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett.

Avgår vald ordinarie ledamot under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, och har valet ej skett proportionellt, anställs fyllnadsval; och bör den sålunda valde tjänstgöra under den tid, som för den avgående återstått. Avgår vald ordinarie ledamot, som utsetts vid proportionellt val, inkallas till ordinarie ledamot den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordningen bör i stället inträda.

§ 62.

Ledamöter i särskild fortsättningsskolestyrelse utses till så stort antal, som befinnes lämpligt, av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, allmänna rådstugan och folkskolestyrelsen sålunda, att stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan välja det antal ledamöter, som är närmast under hälften, och folkskolestyrelsen övriga ledamöter.

I enahanda ordning utses jämväl ett lika antal suppleanter för ledamöterna; och skall därvid tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna böra inkallas till tjänstgöring.

Vid val av ledamöter och suppleanter i särskild fortsättningsskolestyrelse skall tillses, att det praktiska arbetets intressen bliva i vederbörlig mån tillgodosedda.

Valet gäller för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett.

Avgår ordinarie ledamot under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, anställs fyllnadsval; och bör den sålunda valde tjänstgöra under den tid, som för den avgångne återstått.

§ 63.

Stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, allmänna rådstugan utse ledamöter i särskild biblioteksstyrelse till så stort antal, som befinnes lämpligt.

Vid samma tillfälle utses jämväl ett lika antal suppleanter; och skall därvid tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna böra inkallas till tjänstgöring.

Valet gäller för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett.

Avgår ordinarie ledamot under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, anställs fyllnadsval; och bör den sålunda valde tjänstgöra under den tid, som för den avgångne återstår.

§ 64.

Ledamot eller suppleant i folkskolestyrelse kan ej vara
 den, som icke är röstberättigad i kommunens angelägenheter;
 den, som icke uppnått tjugufem års ålder;
 den, som icke råder över sig och sitt gods;
 den, som är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller
 eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning
 eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till
 straffpåföljd, varom sist förmäles, eller som är ställd under framtiden för
 brott, vilket kan medföra sådan påföljd;

den, som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan;

den, som tillhör stadens redovisningsskyldiga och avlönade betjante.

Uppdrag att vara ledamot eller suppleant i folkskolestyrelse må ej
 annan avsäga sig än

kvinnas;

ämbets- eller tjänsteman, som av sin befattning är hindrad att fullgöra
 uppdraget;

den, som efter de fyra sistförflutna årens tjänstgöring såsom ledamot
 eller suppleant i folkskolestyrelse är i ordning av avgå därifrån;

den, som uppnått sextio års ålder;

den, som eljest uppgiver hinder, som av stadsfullmäktige eller allmänna
 rådstugan godkännes.

§ 65.

Folkskolestyrelsen utser inom sig för varje kalenderår en ordförande
 och en vice ordförande.

§ 66.

Folkskolestyrelsen sammanträder, på ordförandens kallelse, å det ställe
 och å de tider, som styrelsen bestämmer, samt i övrigt så ofta ordföranden
 finner nödigt, eller då minst halva antalet av styrelsens ledamöter därom
 gör framställning.

§ 67.

I folkskolestyrelsens överläggningar och beslut om ärende, som rör kristendomsundervisningen, må icke deltaga ledamot eller suppleant, som är av främmande trosbekännelse eller anmält sig till utträde ur svenska kyrkan.

§ 68.

I händelse av ordinarie ledamots avgång eller hinder inkallas suppleant till tjänstgöring. Därvid skall, så vitt ske kan, iakttagas den ordning, som för suppleanternas inkallande till tjänstgöring blivit bestämd.

§ 69.

Folkskolestyrelsen må ej handlägga ärende, där icke mer än hälften av ledamöternas hela antal är tillstädes. Dock äger styrelsen att åt särskilda, inom densamma för handläggning av nedan angivna ärenden utsedda nämnder, en var bestående av minst fyra personer, överlämna att enligt de närmare föreskrifter, som av styrelsen meddelas, med styrelsens rätt och befogenhet besluta om beviljande av tjänstledighet åt och förordnande av vikarier för lärare, om tillämpning på enskilda fall av bestämmelser, antagna av styrelsen, om åtgärder, enligt gällande folkskolestadga, mot vanartade skolbarn eller tredskande föräldrar och målsmän, samt för övrigt i mindre ärenden av ekonomisk natur; skolande dock för giltigheten av dylik nämnds beslut erfordras, att minst tre av dess ledamöter deltagit i beslutet och att samtliga tillstädesvarande ledamöter varit om detsamma ense.

Av ovanberörda nämnder vidtagna åtgärder skola vid folkskolestyrelsens nästföljande sammanträde anmälas för styrelsen.

§ 70.

Vald ledamot eller till tjänstgöring kallad suppleant, som utan anmält, av folkskolestyrelsen godkänt förhinder avhåller sig från sammankomst, skall böta till kommunens kassa två kronor, men dubbelt så mycket, om sammanträdet måste, i anseende till de närvarandes fåtalighet, inställas eller upplösas.

§ 71.

Äro både ordförande och vice ordförande förhindrade att inställa sig vid folkskolestyrelsens sammanträde, äger folkskolestyrelsen utse annan ledamot att för tillfället föra ordet.

§ 72.

Sedan överläggningen förklarats avslutad, framställer ordföranden proposition, så avfattad, att den må kunna besvaras med ja eller nej. Ordföranden tillkännagiver därefter, hur enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, där omröstning ej begäres, med klubbslag.

Val skall, där omröstning förekommer, ske öppet, såvida icke slutna omröstning begäres; mellan lika röstetal skiljer lotten.

Omröstning i övriga fall sker öppet, och tillkommer varje röstande en röst; äro rösterna lika delade å båda sidor, gäller den mening ordföranden biträder.

§ 73.

Vid folkskolestyrelsens sammanträden förer ordföranden protokoll eller är för dess ordentliga förande ansvarig. Han har att själv eller med tjänstebiträden, därest sådana av kommunen ställas till styrelsens förfogande, ombesörja skriftväxlingen, mottaga alla till styrelsen ställda skrivelser och framställningar, tillse att räkenskaperna över de medel, som styrelsen omhänderhar, ordentligt föras i enlighet med givna föreskrifter, samt vårda styrelsens handlingar och hålla register över dem.

§ 74.

Folkskolestyrelsens protokoll och beslut skola antingen genast eller sist vid styrelsens nästa sammanträde justeras; dock kan, särskilt för varje gång, uppdragas åt två eller flera av ledamöterna att jämte ordföranden verkställa justeringen.

Sedan protokollet blivit justerat, skall tillkännagivande därom ske genom anslag hos folkskolestyrelsen.

En var, som det åstundar, äger att av protokollet taga avskrift och att utan lösen få avskriftens riktighet av ordföranden bestyrkt.

§ 75.

Folkskolestyrelsen utser för varje år inom eller utom sig en kassa-förvaltare.

En var ledamot av folkskolestyrelsen ansvarar gemensamt med de övriga för de medel, densamma haft under sin förvaltning, ävensom för de säkerhetshandlingar, mot vilkas antaglighet han icke till protokollet gjort anmärkning. Denna ansvarighet fortfar, till dess förvaltningen blivit antingen av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan eller, om klander anställles, av vederbörlig domstol godkänd, eller ock till dess natt och år efter räkenskapernas avlämnande förflutit, utan att klander i laga ordning blivit anställt.

§ 76.

Vad i denna förordning är stadgat om folkskolestyrelse skall i tillämpliga delar gälla även om särskild fortsättningsskolestyrelse och biblioteksstyrelse.

VI. Om stadens drätsel, uppbörd och redovisning därför.

§ 77.

(Lika med nuvarande lydelsen av § 55.)

§ 78.

Ledamöterna i drätselkammaren utses, ibland kommunens röstberättigade medlemmar, av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmänna rådstugan.

Sådant val sker, där två eller flera personer skola utses, proportionellt, på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det tal, som uppkommer, när antalet personer, valet avser, ökas med 1.

I stad, där magistrat ej finnes, må stadsfullmäktige kunna bestämma, att drätselkammaren skall utgöras, utom av de särskilt valda ledamöterna,

jämväl av kommunalborgmästaren eller, där sådan ej finnes, stadsstyrelsens ordförande.

§ 79.

(Lika med nuvarande lydelsen av § 57.)

§ 80.

Mom. 1. De i nästföregående etc. (lika med nuvarande lydelsen av § 58) — — — utgöras.

Mom. 2. Där i lag etc. (lika med nuvarande lydelsen) — — — förordnat är. I övrigt må avvikelser från sagda grund icke i annan mån ske än § 81 medgiver.

§ 81.

Skulle i andra fall än dem, som genom § 80 bestämmas, förslag etc. (lika med nuvarande lydelsen) — — — kräver.

§ 82.

Mom. 1. Magistraten åligger att, med ledning av de från drätselkammaren infordrade upplysningar, årligen uppgöra ett utgifts- och ett inkomstförslag.

I utgiftsförslaget upptagas:

de skulder, som, antingen till hela beloppet eller till viss del därav, förfalla till betalning under det nästföljande året;

de utgifter, som redan äro beslutade för det nästföljande året;

de utgifter, som ytterligare, enligt magistratens framställning, kunna av stadens gemensamma behov för det nästföljande året påkallas; och

ett förslagsbelopp i penningar, att kunna för oförutsedda behov användas.

I inkomstförslaget bör upptagas:

det löpande årets möjliga behållning;

alla då redan för kommunalbehov beviljade anslag, som förfalla till uppbörd under det nästföljande året;

de inkomster, som på annan grund beräknas bära under det nästföljande året tillgodokomma staden; samt

den summa, som ytterligare erfordras, jämte förslag till sättet för dess anskaffande, varvid, där uttaxering föreslås, tillika skall angivas storleken av det belopp, som anses bära belöpa på varje till grund för fördelningen liggande kommunal skatteenhet.

Mom. 2. För ovannämnda ändamål åligger det ock de särskilda styrelser, som staden för vissa bestämda förvaltningsbestyr tillsatt, att å tid, som utsättes av magistraten, dit ingiva sina specialförslag över utgifter och inkomster för det nästföljande året.

Mom. 3. Sedan, jämlikt stadgandet i lagen om församlingsstyrelse § 62 mom. 3, ett exemplar av församlingens utgifts- och inkomstförslag blivit till drätselkammaren överlämnat, samt drätselkammaren genom magistratens försorg satts i tillfälle att taga del av de för staden enligt mom. 1. här ovan uppgjorda utgifts- och inkomstförslag, åligger det drätselkammaren att med ledning av dessa utgifts- och inkomstförslag i en särskild tablå meddela en summarisk översikt av vad som för såväl stadens som församlingens behov för det nästföljande året äskas jämte utlåtande angående verkningarna av ett bifall därtill med hänsyn till samma års kommunalskatt.

Av tablåen skall ett exemplar ofördröjligen tillställas kyrkostämmans eller, där kyrkofullmäktige finnas, dessas ordförande.

§ 83.

De av magistraten uppgjorda utgifts- och inkomstförslagen, jämte den i § 82 mom. 3. omförmälda tablå, skola överlämnas till granskning av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmänna rådstugan vid det sammanträde, som skall hållas mellan den 15 november och årets slut; skolande därvid särskilt de i utgiftsförslaget upptagna avgifter, som först då till beviljande föreslås, jämte de frågor och behov av vilka desamma påkallas, till överläggning och avgörande företagas.

§§ 84—85.

(Lika med nuvarande lydelsen av §§ 62—63.)

§ 86.

Debiterings- och uppbördslängden skall upptaga: varje skattskyldig till namn och bostad; taxeringsvärdet å fast egendom, särskilt för jordbruksfastighet och särskilt för annan fastighet; beräknade inkomsten av varje

särskilt slag av fastighet samt av kapital och arbete; ävensom beloppet av den skattskyldige i förhållande till sådan inkomst eller efter annan grund påförda utskylder till staden och församlingen; och bör längden i övrigt vara inrättad i enlighet med de föreskrifter, som magistraten meddelar.

Till bestyrkande av uppbörden skall längden innehålla särskilda kolumner för anteckning om inbetalningar, restantier och avkortningar.

§ 87.

Befinnes, att någon uti debiterings- och uppbördslängden upptagen, till utskyld förpliktad medlem av staden under årets lopp utflyttat, är han icke dessmindre skyldig att den honom i längden påförda utskyld erlægga, men däremot fri från all utskyld för samma år till den kommun, dit han inflyttat, så vida ej sistnämnda utskyld är sådan, att den bör utgå, evad han varit i kommunen bosatt eller icke.

§ 88.

(Lika med nuvarande lydelsen av § 66.)

§ 89.

Anmärkning, vartill någon emot debiterings- och uppbördslängden tror sig äga fog, skall, under loppet av den i nästföregående paragraf utsatta tid, ingivas till magistraten, som har att över framställd anmärkning meddela utslag.

Om efter gjord anmärkning någon befrias från honom i debiterings- och uppbördslängden påförda utskylder på den grund, att annan person bort uppföras till utgörande av desamma, må magistraten, efter vederbörandes hörande, överflytta skattskyldigheten på denne.

§ 90.

Skattskyldig, som försummat att, inom den i § 88 bestämda tid, anmärkning emot debiterings- och uppbördslängden, i vad den honom rör, hos magistraten anmäla, äger vidare ej rätt att föra klagan däröver. Har han framställt sådan anmärkning, men densamma ej blivit godkänd, må han däremot anföra besvär i den ordning § 98 stadgar, men är icke dessmindre pliktig att vid uppbördsstämman erlægga det honom påförda

utskyldsbeloppet, mot honom förbehållen rätt att få det åter, därest hans besvär godkännas.

Drätselkammaren ävensom magistraten äga att hos Konungens befallningshavande göra framställning om rättelse av debiterings- och uppbörds-längden på den grund, att debitering underlåtits eller skett till för lågt belopp; skolande sådan framställning, för att upptagas till prövning, till Konungens befallningshavande inkomma inom ett år efter kungörande, som i § 88 sägs.

§ 91.

(Lika med nuvarande lydelsen av § 69.)

§ 92.

Efter slutad uppbördsstämma ingiver drätselkammaren till magistraten berättelse, huru uppbörden utfallit, och fogar därvid restlängd över oguldna utskylder.

Magistraten låter i laga ordning uttaga och till drätselkammaren avlämna de oguldna utskylderna. Vid indrivandet av sådana medel må därutöver hos den restskyldige uttagas tre procent av det resterande beloppet.

§ 93.

(Lika med nuvarande lydelsen av § 71.)

§ 94.

Revisionsberättelsen avgives till magistraten, som över framställda anmärkningar infor drar vederbörandes förklaringar så tidigt, att de, jämte revisionsberättelsen, må kunna framläggas till granskning hos stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, å allmänna rådstugan vid det sammanträde, som skall hållas före utgången av maj månad.

§ 95.

(Lika med nuvarande lydelsen av § 73.)

VII. Om underställning och besvär.

§ 96.

För att vinna bindande kraft skola stadsfullmäktiges ävensom allmänna rådstugans beslut underställas Kungl. Maj:ts nådiga prövning och fastställelse, då de angå:

- a) försäljning etc. (lika med nuvarande lydelsen) — — — äger; och
- b) upptagande av lån; dock att underställning icke erfordras i fråga om beslut att upptaga lån, där genom sådant beslut sammanlagda beloppet av kommunens utan underställning skedda upplåning icke överstiger skillnaden mellan, å ena sidan, en tiondel av den sammanlagda inkomst, för vilken enligt § 80 mom. 1. stadsutskylder skolat för sistförflutna året utgöras, och, å andra sidan, den summa, som för nämnda år beslutits skola i stadskommunen anskaffas genom uttaxering; skolande i sistnämnda summa icke inräknas de belopp, som avse folkskoleväsendet och uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn.

Kungl. Maj:ts nådiga förordning etc. (lika med nuvarande lydelsen) — — — med mera.

Beslut eller förslag etc. (lika med nuvarande lydelsen) — — — överlämna.

§§ 97—98.

(Lika med nuvarande lydelsen av §§ 75—76.)

§ 99.

Medlem av stadskommun, som vill styrka, att folkskolestyrelsens beslut vilar på orättvis grund, eller icke är i laga ordning tillkommet, eller står i strid med allmän lag eller författning, eller annorledes överskrider deras befogenhet, som fattat beslutet, ävensom den, som tilltror sig kunna visa, att beslutet kränker hans enskilda rätt, äger, där ej beslutet är av rent förberedande eller verkställande art eller med avseende å överklagandet därav i lag eller författning annorlunda är stadgat, däruti söka rättelse genom besvär, vilka, jämte det överklagade beslutet, böra inom trettio dagar efter det tillkännagivande om verkställd justering av det över beslutet förda protokoll enligt § 74 äga rum, dagen då det skedde likväl oräknad, ingivas, i mål, som avses i § 57 mom. 1 a) och b) till det domkapitel, varunder skoldistriktet hör, men i andra mål till Konungens befallnings-

havande i länet; dock att, där beslutet uteslutande rör enskild persons förhållande, tiden för talans fullföljande skall räknas från den dag, då beslutet blivit klaganden genom utdrag av protokollet delgivet, dagen då det skedde likväl oräknad; och åligger det klaganden därjämte såväl att vid besvären foga bevis om dagen, då ovanberörda tillkännagivande ägt rum, eller beslutet genom utdrag av protokollet delgivits klaganden, som ock att inom fjorton dagar efter det tiden för besvärs inlämnande utgått, till folkskolestyrelsens ordförande ingiva diarieutdrag däröver, att han inlämnat sina besvär å ort, som vederbör.

Konungens befallningshavande och domkapitlet böra giva varandra del av besvären, när ärendet kan anses höra till gemensam behandling.

Utan hinder av förd klagan må beslutet gå i verkställighet, därest icke den prövande myndigheten annorledes förordnar.

§ 100.

Gå besvären därpå ut, att beslutet icke i laga ordning tillkommit, eller att det står i strid med allmän lag eller författning eller annorledes överskrider deras befogenhet, som fattat beslutet, äger den prövande myndigheten, där den finner skäl godkänna besvären, att förbjuda beslutets verkställighet.

Grundas besvären därpå, att klagandens enskilda rätt blivit genom beslutet kränkt, och varda besvären godkända, gäller rättelsen till förmån för den, som klagat; men beslutet står i övrigt fast, utan så är, att det finnes strida mot allmän lag eller författning eller eljest vila på orättvis grund, då den prövande myndigheten ock må förordna om upphävande av beslutet i dess helhet.

Om Konungens befallningshavande vid prövning av anförda besvär över magistratens beslut i fråga om framställd anmärkning mot debiterings- och uppbördslängden eller på framställning av drätselkammaren eller magistraten finner, att debitering underlåtits eller ej skett till riktigt belopp, äger Konungens befallningshavande, efter vederbörandes hörande, vidtaga erforderlig rättelse i debiteringen. Jämväl må, om någon av Konungens befallningshavande befrias från honom i debiterings- och uppbördslängden påförda utskylder på den grund, att annan person bort uppföras till utgörande av desamma, Konungens befallningshavande, efter vederbörandes hörande, överflytta skattskyldigheten på denne.

§ 101.

I Konungens befallningshavandes utslag må, där icke för vissa frågor annan ordning uttryckligen är stadgad, ändring sökas hos Kungl. Maj:t senast före klockan tolv å trettionde dagen efter delfåendet, dagen då det skedde likväl oräknad; dock att menighet, som klagar, äger tillgodonjuta femton dagar längre besvärstid än ovan sägs.

I avseende på tiden och sättet för ändrings sökande i utslag, som domkapitlet givit, gäller vad särskilt är stadgat.

Om kommunalstyrelse i Stockholm är särskilt stadgat.

Övergångsstadganden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1925; skolande därvid följande bestämmelser iakttagas:

1) Då denna lag träder i kraft skall, för såvitt ej, på därom gjord framställning, Konungen annorlunda förordnar, stadskommunen omedelbart övertaga de rättigheter, vederbörande församling, församlingar eller skoldistrikt hava till egendom och medel, som anslagits till eller användas för folkskole- och fortsättningsskoleväsendet, uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn, ävensom biblioteksväsendet, samt vara pliktig att fullgöra de förbindelser i fråga om dessa angelägenheter, för vilka vederbörande församling eller skoldistrikt häftar.

2) Närmare bestämmelser rörande stadskommunens övertagande av nyss omnämnda rättigheter och skyldigheter, där icke stadskommunens område sammanfaller med vederbörande församlings, församlingars eller skoldistrikts område, meddelas av Konungen.

3) Angående dispositioner och testamentsanslag med anseende å de i punkt 1 omnämnda ändamål, vilka före den 1 januari 1925 blivit, eller därefter bliva ställda under förvaltning av skolråd eller folkskolestyrelse, eller särskild fortsättningsskolestyrelse, eller särskild barnavårdsnämnd eller särskild styrelse för folkbibliotek, gäller vad särskilt är eller bliver stadgat.

4) De före tidpunkten för denna lags trädande i tillämpning i vederbörlig ordning fattade beslut rörande avlönings- och pensionsförhållanden

skola äga samma giltighet, som om besluten fattats av vederbörande stadskommun.

5) Består vid denna lags ikraftträdande ett skoldistrikt av stadskommun jämte landskommun eller del av sådan, då skola de olika kommunerna, därest de önska bibehålla gemenskapen, hava inom fem år från ikraftträdandet för ändamålet sammanslutit sig till kommunalförbund på sätt därom är särskilt stadgat. Intill dess denna sammanslutning skett eller gemenskapen efter utgången av nämnda tid upphört, gälle om sådant skoldistrikt i avseende å vården av de i punkt 1 omförmälda angelägenheter vad i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, med däri sedermera gjorda ändringar, är rörande vården av folkskolans och därmed sammanhängande angelägenheter stadgat.

6) Val av ledamöter och suppleanter i folkskolestyrelse så ock, där så erfordras, av ledamöter och suppleanter i särskild fortsättningsskolestyrelse och i särskild biblioteksstyrelse, skola, i andra fall än det i punkt 5 omnämnda, i enlighet med denna lags bestämmelser äga rum första gången år 1924.

Ledamot eller suppleant i skolråd eller i gemmensamt kyrko- och skolråd, vilken är vald tidigare än nu är sagt, må ej med befattningen fortfara längre än till utgången av år 1924.

7) Med granskning av och beslut om 1924 års räkenskaper och förvaltning i vad angår folkskole-, fortsättningsskole- och biblioteksväsendet ävensom uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn skall förfaras i enlighet med hittills gällande bestämmelser.

8) Vad rörande folkskoleväsendet och därmed sammanhängande angelägenheter är i lag eller författning sagt om kyrkostämma och skolråd skall hädanefter, så vitt angår stad, tillämpas på allmän rådstuga eller stadsfullmäktige samt folkskolestyrelse.

4.

Förslag

till

LAG

om församlingsstyrelse i Stockholm.

I. Allmänna stadganden.

§ 1.

Mom. 1. En var av huvudstadens territoriella församlingar äger att själv, efter vad denna lag närmare bestämmer, vårda de för församlingens medlemmar gemensamma kyrkliga angelägenheterna, såvitt icke, enligt gällande författningar, det tillkommer offentlig ämbetsmyndighet att dem handhava.

Mom. 2. För stadens icke territoriella församlingar uti deras enskilda angelägenheter må denna lag, där den är tillämplig, tjäna till efterrättelse, om församling så önskar. I annat fall följes den ordning, som förut varit övlig.

§ 2.

Med kyrkliga angelägenheter avses i denna lag frågor om:

1. byggnad och underhåll av kyrka med vad därtill hör;
2. prästerskaps och kyrkobetjänings löneförmåner, där ej annorlunda är stadgat;
3. byggnad och underhåll av prästgård samt av boställe för kyrkobetjäning, där sådant av församlingen upplåtes;
4. hushållning med och vård om kyrkans och församlingens egendom;

5. bestämmande av avgifter till kyrka jämte dithörande anstalter;
6. avgifter för begagnande av kyrkklockor och annan kyrkans eller församlingens egendom;
7. fördelning av bänkrum i kyrkan;
8. åtgärder till vidmakthållande av ordning under gudstjänsten;
9. kyrkomedels användande samt granskning av kyrkoråds eller annan av församlingen tillsatt styrelses räkenskaper och förvaltning;
10. kyrkobetjänings tillsättande och avskedande;
11. på kyrkoförsamlingen ankommande val.

Om vård och förvaltning av vissa kyrkogårdar genom kyrkogårdsnämnd är särskilt stadgat.

§ 3.

Församlingens beslutanderätt utövas, på sätt här nedan sägs, i kyrkostämma eller genom kyrkofullmäktige.

Huruledes frågor, som angå huvudstadens församlingar eller vissa av dem samfällt, må handläggas av särskilda delegerade, därom stadgas i § 19.

Verkställighet och förvaltning tillkomma kyrkorådet eller andra för särskilda verkställighetsåtgärder utsedda styrelser eller personer.

Ej må församlingsmyndighet befatta sig med verkställighetsåtgärd, som tillhör offentlig myndighet.

II. Om kyrkostämma.

§ 4.

Mom. 1. Rättighet att deltaga i kyrkostämmas överläggningar och beslut tillkommer den, som är inom församlingen mantalsskriven och vid val av stadsfullmäktige i Stockholm äger rösträtt.

Härifrån äro dock undantagna:

- a) främmande religionsbekännare; och
- b) de som anmält sig till utträde ur svenska kyrkan.

Mom. 2. Inom församlingen tjänstförrättande prästman må, även om han icke är röstberättigad, äga rätt att närvara och yttra sig vid kyrkostämma.

§ 5.

Mom. 1. Varje röstberättigad äger en röst.

Mom. 2. Vid omröstning å kyrkostämma skall den för stadsfullmäktigval gällande röstlängd ligga till grund; och skall för sådant ändamål utdrag av längden, i vad den avser varje särskild församling, varje år, ofördröjligen efter det längden av magistraten fastställts, genom överståthållarämbetets försorg tillställas kyrkostämmans ordförande. Intill dess så skett, skall det nästföregående år överlämnade utdrag av då fastställda röstlängd lända till efter rättelse.

På Konungen ankommer att, i fråga om längd för stadsfullmäktigval samt om vederbörande myndigheters skyldighet att lämna uppgifter att införas i längden, meddela de föreskrifter som erfordras för iakttagande av vad i § 4 stadgas om vissa personers undantagande från rösträtt.

§ 6.

Mom. 1. Frånvarande må ej till kyrkostämma ingiva skriftligt anförande utan att församlingen det äskat; dock är röstägande berättigad att överlåta sin rösträtt på annan röstägande. Ej må någon på grund av fullmakt utöva rösträtt för mer än en röstberättigad.

Mom. 2. Fullmakten skall vara ställd till viss person samt av utställaren underskriven med angivande av den dag underskrivandet skett. Å fullmakten skall tillika av två vittnen tecknas bevis, att densamma egenhändigt underskrivits av utställaren å den dag, fullmakten utvisar, samt att namnet på den person, till vilken fullmakten är ställd, då fanns å fullmakten utsatt.

Fullmakt äge icke giltighet under längre tid än trettio dagar från underskrivandet.

Mom. 3. Angående röstning vid val av kyrkofullmäktige stadgas i § 24.

§ 7.

Mom. 1. I församling, där kyrkofullmäktige icke finnas, utser kyrkostämman bland de inom församlingen röstberättigade, som uppnått tjugofem års ålder, en ordförande och en vice ordförande för fyra år.

Inom församlingen tjänstförrättande prästman må, även om han icke är röstberättigad å kyrkostämma, kunna väljas till dess ordförande.

Uppdrag, som ovan förmälas, må ej annan avsäga sig än kvinna;

ämbets- eller tjänsteman, som av sin befattning är hindrad att fullgöra uppdraget;

den som efter de fyra sistförflutna årens tjänstgöring såsom ordförande eller vice ordförande är i ordning att avgå därifrån;

den som uppnått sextio års ålder; samt

den som eljest uppgiver förhinder, vilket av kyrkostämman godkännes.

Ordförande eller vice ordförande kan ej vara:

den som icke råder över sig och sitt gods;

den som är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd, varom sist förmäles, eller den som är ställd under framtiden för brott, vilket kan medföra sådan påföljd;

den som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan.

Mom. 2. I församling, där kyrkofullmäktige finnas, äro fullmäktiges ordförande och vice ordförande tillika ordförande och vice ordförande i kyrkostämman.

Mom. 3. Vid behandling av ärende, för vilket visitationsförrättare utlyst kyrkostämma, är denne ordförande.

§ 8.

Mom. 1. I församling, där kyrkofullmäktige icke finnas, skola årligen hållas två ordinarie kyrkostämmor: en före utgången av maj månad för att besluta i anledning av berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning, och en mellan den 15 november och årets slut för bestämmande av församlingens utgifts- och inkomststat samt för anställande av val till de under kyrkostämma hörande befattningar, vilka vid årets slut bliva lediga, ävensom för val av revisorer.

Mom. 2. I församling, där kyrkofullmäktige finnas, hålles kyrkostämma när sådant är nödigt för behandling av ärende, i vilket beslutande-rätten är förbehållen stämman.

Mom. 3. Kyrkostämma hålles, förutom i de i mom. 1 och 2 nämnda fall, även när överståthållarämbetet, konsistorium, visitationsförrättare eller kyrkorådet äskar det, eller då ordföranden finner det nödigt.

Enskild man, som är berättigad till talan i kyrkostämma, äger ock för uppgivet ärende begära kyrkostämmas sammankallande. Avslår ordföranden sådan begäran, meddelar han, om så önskas, sitt beslut skriftligen med skälen därtill; och äger sökanden däröver föra klagan på sätt i § 68 stadgas om besvär över kyrkostämmas beslut.

Mom. 4. Den, vilken såsom ledamot av kyrkoråd eller eljest är redovisningsskyldig till församlingen, må icke väljas till revisor av förvaltning, för vilken han har att redovisa, ej heller deltaga i val av revisor av sådan förvaltning eller i beslut i anledning av revisorernas granskning av sagda förvaltning.

§ 9.

Kyrkostämma må hållas i kyrka eller på annat lämpligt ställe.

§ 10.

Mom. 1. Kungörelse om kyrkostämma skall utfärdas av ordföranden eller, i händelse av förhinder för honom, av vice ordföranden. Kungörelse om visitationsstämma må av visitationsförrättaren utfärdas.

Kungörelsen skall innehålla bestämd uppgift om tid, ställe och överläggningsämne för sammanträdet.

Mom. 2. Kungörelsen skall minst en vecka före stämman anslås vid församlingens pastorsexpedition.

För ärende, som fordrar så skyndsam handläggning, att kungörelsen icke hinner anslås inom den tid, som nu är föreskriven, må kyrkostämma hållas efter kortare anslagstid med iakttagande, att i sådant fall kungörelsen anslås icke allenast vid församlingens pastorsexpedition utan jämväl å kyrkodörr; dock må vid sålunda kungjord stämma beslut ej fattas om utgift eller erläggande av bidrag därtill, ej heller om avhändande av församlingen tillhörig egendom eller efterskänkande av någon församlingens rättighet.

Mom. 3. Kungörelse om stämma skall tre gånger, om det medhinner, men minst en gång införas i den tidning, vari överståthållarämbetets kungörelser vanligen intagas, så ock i minst två andra av huvudstadens dagliga tidningar.

§ 11.

De ärenden, som å kyrkostämma till avgörande företagas, skola förut vara vederbörligen beredda av kyrkorådet eller annan av församlingen till-

satt nämnd eller styrelse, dit ärendet efter sin beskaffenhet hör, eller av en eller flera särskilt för sådan beredning utsedda personer.

Val må dock kunna av kyrkostämma förrättas utan föregående beredning. Lag samma vare, där ärendet kräver skyndsam handläggning och icke avser utgift eller avhändande av församlingen tillhörig egendom eller efterskänkande av någon församlingens rättighet.

Innan ärende, som beretts annorledes än genom kyrkoråd, företages till avgörande å kyrkostämma, skall kyrkorådet lämnas tillfälle att däröver avgiva yttrande.

Skola två eller flera personer utses för särskild beredning, varom ovan förmäles, sker valet proportionellt, på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det tal, som uppkommer, när antalet personer, valet avser, ökas med 1; och har i sådant fall stämman att bland de närvarande röstberättigade utse erforderligt antal personer att vid valförrättningen biträda ordföranden.

§ 12.

Mom. 1. Kan ärende, som av kyrkostämma handlägges, å den utsatta dagen icke bringas till slut, skall stämman fortsättas å annan dag och, därest stämman så beslutar, kungörelse härom i vederbörlig ordning utfärdas. Beslutes icke kungörelse, har ordföranden att, innan sammankomsten upplöses, bestämma och för de närvarande tillkännagiva dagen för stämmans fortsättande.

Mom. 2. Då jämlikt § 11 eller § 44 val sker proportionellt, äger ordföranden, om han med avseende å befarad tidsutdräkt eller av annan anledning så finner nödigt, att, sedan valedlarna avlämnats och innan sammankomsten upplöses, utsätta annan dag för valförrättningens fortsättande och avslutande. I sådant fall skola vid stämman utses minst två personer att såsom kontrollanter närvara vid den fortsatta valförrättningen, och skall valurnan, i vilken de avlämnade valedlarna förvaras, omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar. Innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, skall ordföranden i kontrollanternas närvaro förvissa sig om att sigillen äro obrutna.

Särskild kungörelse om dag för valförrättningens fortsättande erfordras ej.

Mom. 3. Om vid ärendes behandling å stämma begäres uppskov med

detsamma avgörande och minst en tredjedel av de närvarande därom förena sig, då skall ärendet uppskjutas till annan dag, som ordföranden har att med iakttagande av de i § 10 givna föreskrifter kungöra.

Uppskov som nu är sagt må ej ske i fråga om val eller mer än en gång i något ärende, såvida icke uppskovet beslutes av pluraliteten i vanlig ordning.

§ 13.

Ordföranden åligger att framställa ärendena till överläggning samt tillse, att ej andra frågor företagas än de som äro upptagna i kungörelsen.

Ny fråga kan vid kyrkostämma väckas, men icke förrän vid annan stämma och efter vederbörlig pålysning avgöras.

§ 14.

Mom. 1. För varje fråga, som till behandling förekommit, skall ordföranden, sedan överläggningen förklarats avslutad, framställa proposition, så avfattad att den må kunna besvaras med ja eller nej. Ordföranden tillkännagiver därefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, där omröstning ej begäres, med klubbslag.

Omröstning skall verkställas efter upprop, och, därest icke slutna omröstning begäres, ske öppet.

Där ej för särskilda fall annorlunda stadgas, bestämmes utgången genom enkel pluralitet av de avgivna rösterna. Falla rösterna lika för olika meningar, varder den mening beslut, som ordföranden biträder.

Mom. 2. Till beslut erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster, då beslutet avser

a) avhändande av fast egendom eller därifrån härflytande rättighet, eller inköp av sådan egendom;

b) beviljande av anslag till nya ändamål eller behov;

c) beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning;

d) upptagande eller förnyande av lån eller förlängning av tiden för erhållet låns återbetalande, eller ingående av borgen.

e) efterskänkande av oguldna kommunalutskylder.

Mom. 3. Efterskänkande av oguldna kommunalutskylder må ske allenast, där, efter prövning av varje särskilt fall, verkligt ömmande omständigheter befunnits föreligga.

Mom. 4. Beslut om beviljande av anslag skall tillika innefatta, huru-

vida anslaget skall utgå av tillgängliga medel eller erforderligt belopp uttaxeras eller upplåning därav ske.

§ 15.

Val skall, där omröstning förekommer, ske öppet, såvida icke slutna omröstning begäres; mellan lika röstetal skiljer lotten.

§ 16.

Mom. 1. Vid kyrkostämma föres av kyrkonotarien eller, vid förfall för denne, av annan därtill av ordföranden utsedd person, under ordförandens inseende, protokoll, upptagande ämnet för överläggningen och beslutet. Sedan förhandlingarna äro avslutade bör, där så kan ske, protokollet i dess helhet, eller delar därav, genast justeras. Där justering ej genast ägt rum, skall den senast fjorton dagar därefter å dag, varom vid tillfället under rättelse meddelas, verkställas antingen av ordföranden jämte därtill för varje gång av stämman utsedda ledamöter, eller ock vid kyrkostämma. Särskild kungörelse om sådanstämma erfordras ej. Protokollet under tecknas av protokollsföranden och bestyrkes av ordföranden samt minst två vid stämman närvarande ledamöter eller de särskilda justeringsmännen, om sådana varit utsedda.

Mom. 2. Den, som deltagit i avgörandet av ett ärende, kan genast eller sist vid justeringen av protokollet avgiva reservation emot det fattade beslutet.

Mom. 3. Sedan protokollet blivit justerat, skall tillkännagivande därom ske från predikstolen i kyrkan nästa sön- eller helgdag, då gudstjänst hålles, varjämte en förteckning över de vid stämman fattade beslut anslås vid församlingens pastorsexpedition och införes i den tidning, vari överståthållarämbetets kungörelser vanligen intagas, så ock i minst två andra av huvudstadens dagliga tidningar.

§ 17.

Ordföranden åligger tillse, att utdrag av kyrkostämmans protokoll tillställas kyrkorådet eller de särskilda styrelser eller personer, åt vilka verkställighet av stämmans beslut uppdrages. För övrigt äger en var, som det åstundar, att taga avskrift av protokollet och att utan lösen få avskriftens riktighet bestyrkt av kyrkonotarien.

Protokollen med tillhörande handlingar och bilagor skola av ordföranden förvaras på sätt och ställe, som kyrkostämman beslutar; dock att så

snart kyrkostämman finner protokollen ej längre vara för de löpande ärendenas handläggning erforderliga, desamma skola jämte tillhörande handlingar och bilagor överlämnas till församlingens kyrkoarkiv.

§ 18.

Ordföranden vakar över ordningen i kyrkostämman. Han kan efter varning låta utvisa en var, som förhåller sig oskickligt. Uppstår oordning, som ordföranden icke förmår avstyra, äger han upplösa stämman.

§ 19.

Mom. 1. Fråga, som hör till kyrkostämmas handläggning och är av den allmänna beskaffenhet, att den angår hela huvudstaden samfällt, så att för dess avgörande erfordras församlingarnas gemensamma beslut, skall, sedan ärendet blivit av överståthållarämbetet eller stadens konsistorium överlämnat till församlingarnas handläggning, i stadens alla territoriella församlingar på en och samma dag, som av konsistorium bestämmes, behandlas vid kyrkostämmor med de särskilda församlingarna. Om de sålunda fattade besluten skall konsistorium underrättas. Hava olika beslut fattats, skall den fråga, i vilken skiljaktighet förekommit, avgöras av delegerade, utsedda på sätt och till antal här nedan sägs. Delegerade utses å kyrkostämma med varje församling bland dess å kyrkostämma röstberättigade ledamöter till ett antal av en delegerad för varje församling och därutöver ytterligare en för varje vid nästföregående års utgång påbörjat tiotusental invånare i församlingen. Suppleanter utses till lika antal som delegerade.

Val av delegerade och suppleanter sker å dag, som konsistorium bestämmer. Så snart ské kan efter valet skola delegerade på kallelse av ordföranden i konsistorium sammanträda å plats, som av denne bestämmes, för att utöva församlingarnas beslutanderätt i den fråga, för vars avgörande de blivit utsedda. Delegerade utse inom sig ordförande. Protokollet föres av notarien hos konsistorium. I övrigt gälle i avseende å sammanträdet och därvid fattade beslut, med nedan angivna undantag, i tillämpliga delar vad i fråga om kyrkostämma finnes i denna lag föreskrivet.

Mom. 2. Delegerad eller för delegerad behövlig suppleant, som blivit kallad till sammanträde men avhåller sig därifrån utan anmält förfall, som av delegerade godkännes, skall till stadens kassa böta två kronor, men dubbelt så mycket, om sammanträdet måste, i anseende till de närvarandes fåtalighet, inställas eller upplösas.

Mom. 3. Vid sammanträde föreliggande fråga avgöres genom öppen omröstning efter huvudtalet. Finnas därförinnan upplysningar av nöden, må delegerade till sådana upplysningars erhållande anmäla sig, efter ärendets beskaffenhet, hos överståthållarämbetet eller konsistorium. I frågor av beskaffenhet, varom i § 14 mom. 2 sägs, erfordras bifall av två tredjedelar bland dem, vilka deltaga i beslutet; i annat fall anses dylik fråga avslagen. I alla andra frågor bestämmes utgången genom enkel röstpluralitet. Vid lika röstetal för två olika meningar bliver den gällande, som av ordföranden biträdes. Medhinnens icke ett för dagen till avgörande förekommande ärende, må delegerade, innan sammankomsten upplöses, bestämman ny dag för fortsättningen därav utan särskild kallelse till närvarande delegerade eller suppleanter, av vilka senare de, som då inträtt i röstgäande delegerades ställe, skola, där ej hinder möter, jämväl fortfarande deltaga uti det sålunda uppskjutna ärendets behandling och avgörande; dock må dylik sammankomst ej uppskjutas längre än högst fjorton dagar. Vid sammankomsten frånvarande delegerade och suppleanter varda om fortsättningen av sammanträdet underrättade för att kunna, i händelse av behov, inträda såsom röstgäande delegerade.

Mom. 4. Ej må vid sammanträde definitivt beslut om nya eller ökade avgifters beviljande eller besvärs utgörande kunna fattas, utan att minst fyra femtedelar av delegerades hela antal äro tillstädes.

Mom. 5. Sedan protokollet blivit justerat, skall tillkännagivande därom ske från predikstolen i vederbörande kyrkor nästa sön- eller helgdag, då gudstjänst hålles, varjämte en förteckning över de vid sammanträdet fattade besluten införes i den tidning, vari överståthållarämbetets kungörelser vanligen intagas, så ock i minst två andra av huvudstadens dagliga tidningar. Beslut jämte meddelad besvärshänvisning skall genom protokollsutdrag och skrivelse, som ordföranden på delegerades vägnar undertecknar, tillställas församlingarnas kyrkoherdar med anmodan att låta vid pastors-expeditionerna anslå tillkännagivande om beslutet. Om delegerades beslut bör ämbetsmyndighet, som äskat ärendets handläggning av församlingarna, jämväl erhålla underrättelse.

Mom. 6. Delegerades förhandlingar skola vara offentliga; dock kunna delegerade för någon särskild fråga besluta, att överläggningen skall hållas inom lyckta dörrar.

Mom. 7. Sådant ärende, som rör icke alla utan endast några av huvudstadens församlingar gemensamt, skall, därest dessa församlingar vid frågans behandling å kyrkostämman stanna i olika beslut, avgöras vid sam-

mantråde med delegerade från de församlingar, vilka frågan angår, därvid stadgandena här ovan i mom. 1—6 skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

III. Om kyrkofullmäktige.

§ 20.

Vill församling åt fullmäktige överlåta den församlingen tillkommande beslutanderätten, då må, med de undantag här nedan i § 28 sägs, sådant vara tillåtet.

Förslag om upphävande av sådant beslut må icke väckas förr än fem år efter beslutets fattande.

Beslut i oförmälda frågor skall hos överståthållarämbetet och konsistorium ofördröjligen anmälas.

§ 21.

Mom. 1. Kyrkofullmäktiges antal bestämmes i förhållande till folkmängden sålunda, att:

församling med 10,000 inv. eller därunder	utser 15—25
» » över 10,000 t. o. m. 20,000 inv.	» 20—30
» » » 20,000 » 40,000 » »	» 25—35
» » » 40,000 inv.	» 30—50.

Det antal kyrkofullmäktige, som bör för församlingen utses, bestämmes, inom nu stadgad begränsning, av kyrkostämman.

§ 22.

Kyrkofullmäktige väljas av församlingens å kyrkostämma röstberättigade medlemmar för en tid av fyra år, räknade från och med den 1 april det år, då valet skett. I församling, där val sker första gången, skall valet dock icke avse längre tid än till början av den tidsperiod, för vilken nästa gång val av stadsfullmäktige i Stockholm skola äga rum.

Har beslut fattats om ändring av fullmäktiges antal, må i anledning

därav särskilt fullmäktigval icke företagas, utan skola församlingens förutvarande fullmäktige företräda densamma intill utgången av den tid, för vilken de blivit valda. Lag samma vare, då ändring i fullmäktiges antal påkallas av folkmängdens ökning eller minskning.

Om val av kyrkofullmäktige i anledning av ändring i ecklesiastikindelning är särskilt stadgat.

§ 23.

Mom. 1. För val av kyrkofullmäktige skall församling, då mer än trettio fullmäktige skola väljas, indelas i valkretsar.

Vid valkretsindelningen iakttages, att varje krets kommer att utse minst tio, högst tjugu kyrkofullmäktige efter den beräkningsgrund, att i allmänhet en kyrkofullmäktig utses för varje tal, motsvarande det som erhålles, då församlingens invånarantal delas med antalet fullmäktige för hela församlingen; att varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; samt att antalet fullmäktige för hela församlingen varder, i den mån utan olägenhet kan ske, lika fördelat på de särskilda valkretsarna.

Indelningen i valkretsar jämte antalet fullmäktige för varje valkrets bestämmes, efter därom av kyrkorådet uppgjort förslag, av kyrkostämman.

Om beslutet skall magistraten ofördröjligen underrättas.

Är församling delad i valkretsar, är valbarheten ej inskränkt inom sådan valkrets.

Mom. 2. Varje församling, eller, om församling är delad i valkretsar, varje sådan valkrets, utgör ett valdistrikt.

Mom. 3. Är församling delad i valkretsar, äger röstberättigad utöva valrätt allenast vid valförrättning inom den valkrets, där han är mantalskriven.

§ 24.

Valet förrättas inför magistraten i mars månad å dag och enligt ordning, som magistraten äger bestämma. Vid valet skall gälla till efterrättelse den i § 5 omnämnda röstlängd eller del av röstlängd. Med avseende å valet, dess kungörande och förrättande, röstning utan personlig inställelse inför valförrättare, utseende av efterträdare åt fullmäktig, som avgår före den bestämda tjänstgöringstidens utgång, samt besvär över valet skall lända till efterrättelse vad för val av stadsfullmäktige är eller varder stadgat.

§ 25.

I avseende å valbarhet till kyrkofullmäktig, ävensom angående rätt att avsäga sig uppdraget, gäller vad i § 7 är stadgat om ordförande i kyrkostämma.

§ 26.

Kyrkofullmäktige välja årligen bland sig en ordförande och en vice ordförande.

§ 27.

Mom. 1. Ordinarie sammanträden skola av kyrkofullmäktige årligen hållas å de tider och för de ändamål, som i § 8 mom. 1 äro bestämda för ordinarie kyrkostämmor i församling, där kyrkofullmäktige icke finnas.

Kyrkofullmäktige sammanträda ock så ofta överståthållarämbetet, konsistorium, visitationsförrättare, kyrkorådet eller de flesta av fullmäktige det äska, eller då ordföranden så nödigt finner.

Kyrkofullmäktige äga att själva besluta om platsen för sina sammanträden.

Mom. 2. Vad i § 8 mom. 4 är stadgat i fråga om valbarhet till revisor samt om rätt att deltaga i val av revisor eller i beslut i anledning av revisorernas granskning av förvaltning skall jämväl av kyrkofullmäktige iakttagas.

§ 28.

Mom 1. Följande ärenden må ej av kyrkofullmäktige upptagas:

a) val av kyrkofullmäktige, vilka val skola förrättas inför magistraten, i den ordning som i §§ 23 och 24 sägs.

b) nedanstående ärenden, vilka alltid skola behandlas å kyrkostämma, nämligen:

ärenden, för vilka i enlighet med bestämmelsen i § 10 visitationsförrättare utlyst kyrkostämma,

beslut i frågor, varom i §§ 20 och 21 sägs.

Mom. 2. Där annorstädes än i denna lag stadgas, att beslutanderätt i ärende tillkommer församling eller kyrkostämma, utan att därvid tillika föreskrives, att sådant ärende icke må av kyrkofullmäktige behandlas, skall beslutanderätten utövas av fullmäktige, där sådana finnas.

§ 29.

Mom. 1. Där kyrkofullmäktige på sätt i § 20 sägs skola övertaga kyrkostämmas beslutanderätt, skall kungörelse om fullmäktiges sammanträde första gången utfärdas av stämmans ordförande eller, i händelse av hinder för honom, av vice ordföranden. Därefter åligger det fullmäktiges ordförande eller, om han är hindrad, fullmäktiges vice ordförande att kungöra fullmäktiges sammanträden; skolande fullmäktiges första sammanträde efter det nytt val av fullmäktige skett, kungöras av den som senast varit fullmäktiges ordförande.

Mom. 2. Kallelse till sammanträde, innehållande bestämd uppgift om tid, ställe och överläggningsämne för sammanträdet, skall genom ordförandens försorg skriftligen utfärdas och senast dagen förut, så vitt möjligt är, en var fullmäktig delgivas. Åtta dagar före sammanträdet eller, där saken ej tål sådant uppskov, minst tre dagar förut, bör ock tillkännagivande därom, med uppgift å ärenden, som skola förekomma, införas i den tidning, varuti överståthållarämbetets kungörelser vanligen intagas.

Underrättelse om sammanträdet skall inom tid, som nyss är sagd, meddelas de personer, som, utan att vara ledamöter av fullmäktige, jämlikt § 30 äga att deltaga i fullmäktiges förhandlingar.

§ 30.

Vid kyrkofullmäktiges sammanträden äga ordföranden och vice ordföranden i kyrkorådet, ändock de icke äro kyrkofullmäktige, att vara tillstädes och deltaga i överläggningarna, men ej i besluten.

§ 31.

Kyrkofullmäktiges förhandlingar skola vara offentliga; dock kunna fullmäktige för någon särskild fråga besluta, att överläggningarna skola hållas inom lyckta dörrar.

§ 32.

Kyrkofullmäktige må ej ärende företaga eller däri besluta, såvida icke flera än hälften av dem äro tillstädes.

Är till följd av stadgandet i § 27 mom. 2 tillstädesvarande fullmäktig hindrad att deltaga i handläggningen av visst ärende, må den om-

ständighet, att antalet av de övriga tillstädesvarande icke överstiger hälften av fullmäktiges hela antal, ej utgöra hinder för ärendets företagande.

Ordförande eller ledamot, som utan anmält, av kyrkofullmäktige godkänt förhinder avhåller sig från sammankomst, skall böta till församlingens kassa två kronor, men dubbelt så mycket om sammanträdet måste, i anseende till de närvarandes fåtalighet, inställas eller upplösas.

§ 33.

De ärenden, som av kyrkofullmäktige till avgörande företagas, skola förut vara vederbörligen beredda av kyrkorådet eller annan av församlingen tillsatt nämnd eller styrelse, dit ärendet efter sin beskaffenhet hör, eller av en eller flera särskilt för sådan beredning utsedda personer.

Val må dock kunna av kyrkofullmäktige förrättas utan föregående beredning. Lag samma vare, där ärendet kräver skyndsam handläggning och icke avser utgift eller avhändande av församlingen tillhörig egendom eller efterskänkande av någon församlingens rättighet.

Innan ärende, som beretts annorledes än genom kyrkoråd, företages till avgörande av kyrkofullmäktige, skall kyrkorådet lämnas tillfälle att däröver avgiva yttrande.

Skola två eller flera personer utses för särskild beredning, varom ovan förmäles, sker valet proportionellt, på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det tal, som uppkommer, när antalet personer, valet avser, ökas med 1; och hava i sådant fall kyrkofullmäktige att bland de närvarande fullmäktige utse erforderligt antal personer att vid valförrättningen biträda ordföranden.

§ 34.

Om vid ärendets behandling inom kyrkofullmäktige begäres uppskov med detsammans avgörande och minst en tredjedel av de närvarande därom förena sig, skall ärendet uppskjutas till annan dag, som ordföranden har att med iakttagande av de i § 29 givna föreskrifter kungöra.

Uppskov som nu är sagt må ej ske i fråga om val eller mer än en gång i något ärende, såvida icke uppskovet beslutes av pluraliteten i vanlig ordning.

§ 35.

Ordföranden åligger att framställa ärendena till överläggning samt tillse, att ej andra frågor företagas än de som äro upptagna i kungörelsen.

Ny fråga kan vid fullmäktiges sammanträde väckas men icke förr än vid annat fullmäktigsammanträde och efter vederbörlig pålysning avgöras.

§ 36.

För varje fråga, som till behandling förekommit, skall ordföranden, sedan överläggningen förklarats avslutad, framställa proposition, så avfattad, att den må kunna besvaras med ja eller nej. Ordföranden tillkännagiver därefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster det samma, där omröstning ej begäres, med klubbslag.

Åskas omröstning, skall den verkställas öppet, utom vid val, då den bör ske med slutna sedlar. Rösterna avlämnas efter upprop. Varje kyrkofullmäktig äger en röst.

Till beslut i de uti § 14 mom. 2 angivna fall erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster.

I övriga frågor bestämmes, där ej för särskilda fall annorlunda stadgas, utgången genom enkel röstpluralitet. Utfalla vid öppen omröstning rösterna lika å bägge sidor, gäller den mening som ordföranden biträder. Genom lottnings bestämmes företrädet mellan dem, som vid val erhållit lika antal röster.

Vad i § 14 mom. 3 och 4 är för kyrkostämma stadgat, skall äga motsvarande tillämpning i avseende å kyrkofullmäktige.

§ 37.

Vid kyrkofullmäktiges sammanträde föres av kyrkonotarien eller, vid förfall för denne, av annan därtill av ordföranden utsedd person, under ordförandens inseende, protokoll, upptagande ämnet för överläggningen och beslutet. Sedan förhandlingarna äro avslutade, bör, där så kan ske, protokollet i dess helhet, eller delar därav, genast justeras. Där justering ej genast ägt rum, skall den senast fjorton dagar därefter å den dag, fullmäktige därtill bestämma, verkställas antingen av ordföranden jämte därtill för varje gång av kyrkofullmäktige utsedda ledamöter, eller ock vid

sammanträde med fullmäktige. Särskild kungörelse om sådant sammanträde erfordras ej.

Sedan protokollet blivit justerat, skall tillkännagivande därom ske från predikstolen i kyrkan nästa sön- eller helgdag, då gudstjänst hålles, varjämte en förteckning över de vid sammanträdet fattade beslut införes i den tidning, vari överståthållarämbetets kungörelser vanligen intagas, så ock i minst två andra av huvudstadens dagliga tidningar.

§ 38.

Den, som deltagit i avgörandet av ett ärende, kan genast eller sist vid justeringen av protokollet avgiva reservation emot det fattade beslutet.

§ 39.

Ordföranden åligger tillse, att utdrag av kyrkofullmäktiges protokoll tillställas kyrkorådet eller de särskilda styrelser eller personer, åt vilka verkställighet av fullmäktiges beslut uppdrages. För övrigt äger en var, som det åstundar, att taga avskrift av protokollet och att utan lösen få avskriftens riktighet bestyrkt av ordföranden.

Protokollen med tillhörande handlingar och bilagor skola av ordföranden förvaras på sätt och ställe, som kyrkofullmäktige besluta; dock att så snart fullmäktige finna protokollen ej längre vara för de löpande ärendenas handläggning erforderliga, desamma skola jämte tillhörande handlingar och bilagor överlämnas till församlingens kyrkoarkiv.

§ 40.

Ordföranden vakar över ordningen vid kyrkofullmäktiges sammanträde. Han kan efter varning låta utvisa åhörare, som förhåller sig oskickligt. Uppstår oordning, som ordföranden icke förmår avstyra, äger han upplösa sammanträdet.

IV. Om kyrkoråd.

§ 41.

I varje församling skall finnas ett kyrkoråd.

§ 42.

Kyrkorådet tillkommer:

- a) att vårda kyrkans angelägenheter;
- b) att ombesörja verkställighet av kyrkostämmans eller kyrkofullmäktiges beslut i alla de fall, där ej sådan verkställighet blivit uppdragen åt särskilt därtill utsedda styrelser eller personer;
- c) att hava överinseende över de för särskilda verkställighetsbestyr utsedda styrelsers eller personers förvaltning;
- d) att ombesörja vården och förvaltningen av församlingens gemensamma egendom, kassor och tillgångar, samt att i alla frågor, som församlingens egendom eller eljest dess gemensamma rätt angå, bevaka och utföra församlingens talan vid alla de tillfällen, då icke särskilt ombud finnes vara av församlingen för sådant ändamål förordnat;
- e) att till kyrkostämma eller kyrkofullmäktige göra de framställningar och förslag, vilka omständigheterna kunna påkalla;
- f) att verkställa beredning, varom i §§ 11 och 33 förmäles, av ärenden, som skola förekomma till behandling å kyrkostämma eller i kyrkofullmäktige;
- g) att inom sig utse kyrkovårdar;
- h) att i avseende å vad till religionens och sedernas vård hör, vaka över efterlevnaden av därom gällande författningar; samt
- i) att upptaga frågor om oordning och oskick vid gudstjänsten.

I övrigt åligger det kyrkorådet att i avseende å ärenden, om vilka särskilda föreskrifter i lag eller författning äro eller varda givna, ställa sig till efterrättelse vad därutinnan för kyrkorådet föreskrives.

§ 43.

Kyrkoherden, eller den hans ämbete förestår, är ledamot i församlingens kyrkoråd.

Till ledamöter i församlingens kyrkoråd skola dessutom kyrkostämman eller kyrkofullmäktige, där sådana finnas, utse lämpligt antal personer, dock minst fyra.

Vid samma tillfälle utses jämväl ett lika antal suppleanter.

§ 44.

Val av ledamöter och suppleanter i kyrkoråd sker proportionellt på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas av minst så många

väljande som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det tal, som uppkommer, när antalet ordinarie ledamöter, valet avser, ökas med 1; och skall i sådant fall vid valtillfället bland de närvarande röstberättigade utses erforderligt antal personer att vid valförrättningen biträda ordföranden.

Sker ej valet proportionellt, skall därvid tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna böra inkallas till tjänstgöring.

§ 45.

Den som tillhör kyrkoförsamlingens redovisningsskyldiga och avlönade betjante må ej vara ledamot eller suppleant i kyrkoråd.

I avseende på villkoren i övrigt för valbarhet till ledamot eller suppleant ävensom angående rättighet att avsäga sig uppdraget gäller vad i § 7 om ordförande i kyrkostämma är stadgat.

§ 46.

Ledamöter och suppleanter i kyrkoråd väljas för en tid av fyra år räknade från och med den 1 januari året näst efter det då valet skett.

Valet skall förrättas under tiden mellan den 15 november och december månads slut det år, då val av kyrkofullmäktige i Stockholm enligt § 22 böra äga rum.

Avgår ordinarie ledamot under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, och har valet ej skett proportionellt, anställs fyllnadsval; och bör dylikt val, där ej särskilda omständigheter annat föranleda, äga rum mellan den 15 november och årets slut. Den sålunda valde tjänstgör under den tid, som för den avgående återstår. Avgår ordinarie ledamot, som utsetts vid propotionellt val, inkallas till ordinarie ledamot den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordningen bör i stället inträda.

§ 47.

Ordförande i kyrkorådet är kyrkoherden eller den hans ämbete förestår.

Kyrkorådet utser för varje år bland sina ordinarie ledamöter en vice ordförande.

§ 48.

Till kyrkovårdar utser kyrkorådet minst två av sina ordinarie ledamöter att tjänstgöra för den tid de blivit såsom ledamöter invalda.

§ 49.

Kyrkorådet sammanträder, på ordförandens kallelse, å det ställe och å de tider, kyrkorådet bestämmer, samt i övrigt så ofta ordföranden finner nödigt, eller då minst halva antalet av kyrkorådets valda ledamöter därom gör framställning.

§ 50.

Suppleant bör kallas till tjänstgöring när sådant, i händelse av ordinarie ledamots avgång eller hinder, erfordras.

§ 51.

Kyrkorådet må ej handlägga ärende, där icke mer än hälften av ledamöternas hela antal, ordföranden inberäknad, är tillstädes.

§ 52.

Vald ledamot eller till tjänstgöring kallad suppleant, som utan anmält av kyrkorådet godkänt förhinder avhåller sig från sammankomst, skall böta till församlingens kassa två kronor, men dubbelt så mycket om sammanträdet måste, i anseende till de närvarandes fåtalighet, inställas eller upplösas.

§ 53.

Äro både ordförande och vice ordförande förhindrade att inställa sig vid kyrkorådets sammanträde, äger kyrkorådet utse annan ledamot att för tillfället föra ordet.

§ 54.

Om framställandet av proposition och om ordningen för fattande av beslut gäller vad i § 14 mom. 1 första stycket beträffande kyrkostämma är stadgat.

Val skall, där omröstning förekommer, ske öppet, såvida icke slutna omröstning begäres; mellan lika röstetal skiljer lotten.

Omröstning i övriga fall sker öppet, och tillkommer varje röstande en röst; äro rösterna lika delade å båda sidor, gäller den mening ordföranden biträder.

§ 55.

Kyrkorådet må i frågor, som röra religionens och sedernas helgd, ej annorledes än genom allvarliga föreställningar och varningar söka förmå den felande till bättring. Låter sig den felande härigenom icke rättas, då äger kyrkorådet att efter sakens beskaffenhet vidtaga den ytterligare åtgärd som med lag och författningar överensstämmer.

§ 56.

Kallar kyrkorådet någon, som bor eller uppehåller sig inom församlingen, till inställelse för att i de på kyrkorådets omvårdnad beroende ordnings- och sedlighetsmål höras, är han pliktig att hörsamma kallelsen, så vida han fyra dagar förut erhållit del därav. Utebliver den sålunda kallade utan laga förfall, skall han böta en krona till församlingens kassa och tillhållas av kyrkorådet genom förnyade viten, som dock tillsammans ej må överstiga femton kronor, att inställa sig. Kan den tredskande ändock ej förmås till inställelse, äger kyrkorådet att anlita överståthållarämbetet.

§ 57.

Protokollsföringen vid kyrkorådets sammanträden likasom kyrkorådets skriftväxling ombesörjes, under ordförandens inseende, av kyrkonotarien eller, vid förfall för denne, av annan därtill av ordföranden utsedd person. Ordföranden emottager alla till kyrkorådet ställda skrivelser och framställningar, samt tillser, att räkenskaperna över de medel kyrkorådet omhänderhaver, ordentligen föras i enlighet med de föreskrifter, som blivit av kyrkostämman eller, där kyrkofullmäktige finnas, av dessa meddelade. Ordföranden är ock skyldig att vårda kyrkorådets handlingar samt låta över dem hålla register.

§ 58.

Protokoll och beslut skola antingen genast eller sist vid kyrkorådets nästa sammanträde justeras; dock kan, särskilt för varje gång, uppdragas åt två eller flera av ledamöterna att, jämte ordföranden, verkställa justeringen.

Sedan protokollet blivit justerat, skall tillkännagivande därom ske från predikstolen i kyrkan nästa sön- eller helgdag, då gudstjänst hålles.

§ 59.

Kyrkorådet utser för varje år inom eller utom sig en kassaförvaltare.

En var ledamot av kyrkorådet ansvarar gemensamt med de övriga för de medel, detsamma haft under sin förvaltning, ävensom för de säkerhetshandlingar, mot vilkas antaglighet han icke gjort anmärkning till protokollet. Denna ansvarighet fortfar, till dess förvaltningen blivit av församlingen, eller om klander anställes, av vederbörlig domstol godkänd, eller ock till dess natt och år efter räkenskapernas avlämnande förflutit, utan att klander i laga ordning blivit anställt.

§ 60.

Om vård av kyrka och kyrkoegendom samt av medel, som äro ställda under konsistoriets inseende, ävensom i fråga om föryttring av sådan egendom gäller vad i ty fall är särskilt föreskrivet.

V. Om avgifter för kyrkliga ändamål samt om dithörande räkenskaper.

§ 61.

De avgifter, om vilka kyrkostämman eller kyrkofullmäktige besluta, skola, utom i de fall, för vilka annorlunda är i lag eller författning föreskrivet, utgå på sätt om bidrag till stadens gemensamma utgifter är stadgat i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.

Ämbets- eller tjänstemän, som vid Sveriges beskickningar hos utländska makter äro tjänstgörande, ävensom svenska konsulter eller andra å utländska orter anställda tjänstemän skola, fastän mantalsskrivna i Stockholm, vara fria från att för sina löneinkomster erlägga sådana avgifter, om vilkas utgörande kyrkoförsamling beslutar.

Personer, tillhörande huvudstadens icke territoriella församlingar, nämligen hovförsamlingen, tyska och finska samt garnisonsförsamlingarna, äro icke skyldiga att för sina personer eller för inkomst av arbete eller kapital erlägga avgifter till kyrka och prästerskap i den territoriella församling, där de äro mantalsskrivna.

Angående den lindring i skattskyldigheten till svenska kyrkan samt

hennes prästerskap och betjäning, som tillkommer vissa främmande trosbekännare, är särskilt stadgat.

§ 62.

Mom. 1. Kyrkorådet åligger att varje år före den 1 november för församlingen uppgöra ett utgiftsförslag och ett inkomstförslag.

I utgiftsförslaget upptagas:

de församlingens skulder, som, antingen till hela beloppet eller till viss del därav, förfalla till betalning under det nästföljande året;
 alla de utgifter, som redan äro beslutade för det nästföljande året;
 de utgifter, som ytterligare, enligt kyrkorådets framställning, kunna av församlingens gemensamma behov för det nästföljande året påkallas; och
 ett förslagsbelopp i penningar, att kunna för oförutsedda behov av kyrkorådet användas.

I inkomstförslaget böra upptagas:

det löpande årets möjliga behållning;
 de inkomster, som för det nästföljande året äro eller anses vara att påräkna; och
 den summa, som ytterligare kan erfordras, jämte förslag till sättet för dess anskaffande, varvid, där uttaxering föreslås, tillika skall angivas storleken av det belopp, som anses böra belöpa på varje till grund för fördelningen liggande kommunal skatteenhet.

Mom. 2. För ovannämnda ändamål åligger det ock de särskilda styrelser, vilka församlingen för vissa bestämda förvaltningsbestyr kan hava till-satt, att till kyrkorådet före den 1 oktober ingiva sina specialförslag över utgifterna för det nästföljande året.

§ 63.

Utgifts- och inkomstförslagen skola från dagen för kungörandet av den ordinarie kyrkostämma eller det ordinarie kyrkofullmäktigsammanträde då, enligt vad i § 8 mom. 1 och § 27 mom. 1 första stycket sägs, utgifts- och inkomststaten för det nästföljande året skall bestämmas, hållas tillgängliga på lämplig ort, som i kungörelsen tillkännagives.

§ 64.

Mom. 1. Sedan inkomst- och utgiftsstaten blivit bestämd, skall vad därvid till uttaxering beslutits genom kyrkorådets försorg delgivas överståthållarämbetet, som har att verkställa debitering och uppbörd av de beslutade avgifterna i den för debitering och uppbörd av kommunalutskylder i allmänhet stadgade ordning samt avlämna medlen till kyrkorådet.

Skulle, till följd av särskilda förhållanden, annan ordning för uppbördens verkställande finnas vara lämplig eller nödig, må församlingen kunna därom besluta. Sådant beslut skall, för att bliva gällande, av överståthållarämbetet godkännas.

Mom. 2. Vad i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm är stadgat om klander mot debitering av kommunalutskylder skall äga tillämpning jämväl i avseende å de i mom. 1 omförmälda, för kyrkoförsamlingens behov till uttaxering beslutade avgifter.

§ 65.

De räkenskaper, vilka det åligger kyrkorådet eller annan av församlingen tillsatt förvaltningsmyndighet att föra, skola ställas på kalenderår.

Särskilda av församlingen tillsatta styrelser skola före den 1 februari varje år till kyrkorådet avlämna redovisning för de medel, desamma omhänderhaft under näst föregående året. Kyrkorådet upptager denna redovisning i församlingens allmänna räkenskaper, vilka årligen böra före den 1 mars av kyrkorådet tillställas kyrkostämmans ordförande eller, i församling, där kyrkofullmäktige finnas, fullmäktiges ordförande att hållas för revisorerna tillgängliga.

§ 66.

Till granskning av kyrkorådets och andra av församlingen tillsatta styrelser räkenskaper och förvaltning utses revisorer, vilka senast den 1 april böra avlämna sin berättelse till kyrkostämmans eller kyrkofullmäktiges ordförande. Ordföranden åligger att över gjorda anmärkningar infordra vederbörandes förklaringar, varefter det tillkommer, i förra fallet stämman och i senare fallet fullmäktige att å det ordinarie sammanträde, som enligt vad i denna förordning § 8 mom. 1 och § 27 mom. 1 första stycket sägs skall före utgången av maj månad hållas, besluta huruvida anmärkning må förfalla, eller laglig åtgärd för bevarande av församlingens rätt skall vidtagas.

Vad nu om räkenskapernas granskning är sagt, gör icke någon ändring i vad om särskild revision av kyrkoräkenskaper finnes stadgat.

VI. Om underställning och besvär.

§ 67.

För att vinna bindande kraft skola kyrkostämmas, kyrkofullmäktiges och delegerades beslut underställas Konungens prövning och fastställelse, då besluten angå:

a) försäljning, pantförskrivning eller utbyte av någon sådan kyrkoförsamlingen tillhörig fastighet, som, utan att till kyrkoegendom kunna räknas, för något församlingens gemensamma nytta avseende ändamål genom gåva eller testamente tillfallit densamma, ävensom överenskommelse, vilken medför förändring i de rättigheter, kyrkoförsamlingen äger till sådan fastighet;

b) upptagande av lån; dock att underställning icke erfordras i fråga om beslut att upptaga lån, där genom sådant beslut sammanlagda beloppet av församlingens utan underställning skedda upplåning icke överstiger hälften av den summa, som för det sistförflutna kalenderåret beslutits skola i församlingen anskaffas genom uttaxering; samt

c) påläggande av avgifter, vilka erfordra uttaxering för längre tid än fem år.

Beslut, som bör underställas Konungens prövning, skall insändas till överståthållarämbetet, som det åligger att handlingarna jämte eget utlåtande till Konungen överlämna.

§ 68.

Den, som åt kyrkostämmas, kyrkofullmäktiges eller delegerades beslut i församlingens gemensamma angelägenheter ej nöjes, äger rätt att, där han tilltror sig kunna visa, att beslutet kränker hans enskilda rätt eller eljest vilar på orättvis grund, eller att det icke i laga ordning tillkommit, eller att det står i strid med allmän lag eller författning eller annorledes över-skrider deras befogenhet, som fattat beslutet, däruti söka rättelse genom besvär, vilka, jämte det överklagade beslutet, böra före klockan tolv å fjortonde dagen efter den, då tillkännagivande i kyrkan om verkställd justering av det över beslutet förda protokoll enligt § 16, § 19 eller § 37 ägt rum, dagen då det skedde likväl oräknad, ingivas, i mål, som uti § 2 punkt 7, 8, 9, 10 och 11 äro nämnda, till stadens konsistorium, men i andra mål till överståthållarämbetet; och åligger det klaganden därjämte såväl att vid

besvären foga bevis om dagen, då berörda tillkännagivande ägde rum, som ock att, inom åtta dagar efter det tiden för besvärs inlämnande utgått, till kyrkostämmans, kyrkofullmäktiges eller delegerades ordförande ingiva diarieutdrag däröver, att han inlämnat sina besvär å ort, som vederbör.

Försummar klaganden något av vad sålunda är föreskrivet, må beslutet kunna gå i verkställighet.

Överståthållarämbetet och konsistorium böra giva varandra del av besvären, när ärendet kan anses höra till gemensam behandling.

Om besvär över val av kyrkofullmäktige nämnes i § 24.

§ 69.

Den, som vill styrka, att kyrkoråds beslut i församlingens gemensamma angelägenheter vilar på orättvis grund, eller icke är i laga ordning tillkommet, eller står i strid med allmän lag eller författning, eller annorledes överskrider deras befogenhet, som fattat beslutet, ävensom den, som tilltror sig kunna visa, att något av kyrkoråd fattat beslut kränker hans enskilda rätt, äger, där ej beslutet är av rent förberedande eller verkställande art eller med avseende å överklagandet därav i lag eller författning annorlunda är stadgat, fullfölja talan mot beslutet i enahanda ordning som i § 68 bestämts för klagan över kyrkostämmans, kyrkofullmäktiges eller delegerades beslut; dock att, där beslutet uteslutande rör enskild persons förhållande, tiden för talans fullföljande skall beräknas från den dag, då beslutet blivit klaganden genom utdrag av protokollet delgivet, dagen då det skedde likväl oräknad; skolande diarieutdrag, varom i § 68 förmäles, inom där bestämd tid ingivas till kyrkorådets ordförande.

Utan hinder av förd klagan må beslutet gå i verkställighet, därest icke den prövande myndigheten annorledes förordnar.

§ 70.

Gå besvären därpå ut, att beslutet icke tillkommit i laga ordning, eller att det står i strid med allmän lag eller författning, eller annorledes överskrider deras befogenhet, som fattat beslutet, äger den prövande myndigheten, där den finner skäl godkänna besvären, att förbjuda beslutets verkställighet.

Grundas besvären därpå, att klagandens enskilda rätt blivit kränkt genom beslutet, och varda besvären godkända, gäller rättelsen till förmån

för den, som klagat, men beslutet står i övrigt fast, utan så är att det finnes strida mot allmän lag eller författning eller eljest vila på orättvis grund, då den prövande myndigheten ock må förordna om upphävande av beslutet i dess helhet.

§ 71.

I avseende på tiden och sättet för sökande av ändring i utslag, som konsistorium eller överståthållarämbetet givit, gäller, efter varje måls beskaffenhet, vad särskilt är stadgat.

Övergångsstadganden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1925; skolande därvid iakttagas,

att val av ledamöter och suppleanter i kyrkoråd skola, i enlighet med denna lags bestämmelser, äga rum första gången år 1924; samt

att ledamot eller suppleant i kyrkoråd, vilken är vald tidigare än nu är sagt, ej må med befattningen fortfara längre än till utgången av sistnämnda år.

5.

Förslag

till

LAG

med vissa bestämmelser angående de kyrkliga förhållandena
i Göteborg.

Med upphävande av förordningen den 5 maj 1882 angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg förordnas härmed:

att Göteborgs stads territoriella församlingar skola för vårdens av de i lagen om församlingsstyrelse § 2 punkt. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 och 10 omförmälda kyrkliga angelägenheter utgöra en sådan kyrklig samfällighet, varom i § 1 andra stycket i nämnda lag sägs;

att samfällighetens beslutanderätt skall utövas av kyrkofullmäktige till ett antal av femtio;

samt att såväl beträffande valet av fullmäktige som jämväl i övrigt bestämmelserna i lagen om församlingsstyrelse skola i tillämpliga delar för staden lända till efter rättelse.

Övergångsstadganden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1925; skolande därvid iakttagas, att val av fullmäktige, enligt denna lag, första gången skall ske år 1924 och gälla för tiden intill 1926 års utgång;

att tjänstgöringstiden för de fullmäktige, som utsetts enligt hittills gällande bestämmelser, skall upphöra den 31 december 1924;

samt att val av ledamöter och suppleanter i kyrkonämnden, enligt de nya bestämmelserna, skola ske första gången år 1925 för tiden intill 1927 års utgång; skolande hittillsvarande ledamöter och suppleanter i kyrkonämnden med sina befattningar fortfara intill utgången av år 1925, oavsett för vilken tid de blivit valda.

6.

Förslag

till

LAG

angående ändrad lydelse av 1, 17 och 33 §§ i lagen den 13 juni 1919 om kommunalförbund.

Härigenom förordnas, att 1, 17 och 33 §§ i lagen den 13 juni 1919 om kommunalförbund skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

För handhavande av kommunal förvaltningsuppgift må städer, landskommuner, köpingar och municipalsamhällen sammansluta sig till kommunalförbund i den ordning, denna lag stadgar. Fattigvårdssamhälle, som utgöres av flera kommuner, är i fråga om rätt att ingå i kommunalförbund likställt med kommun.

Sammanslutning för ändamål, som nyss är sagt, må jämväl kunna ske mellan landstingskommuner samt mellan landstingskommun och stad; så ock mellan kyrkoförsamlingar inbördes.

Om skyldighet för kommuner att i vissa fall sammansluta sig till kommunalförbund för vårdande av förvaltningsuppgift rörande folkskoleväsendet stadgas i § 57 i förordningen om kommunalstyrelse på landet och § 55 i förordningen om kommunalstyrelse i stad.

17 §.

Hava samhällena enats om antagande av förbundsordning etc. (lika med nuvarande lydelsen) — — — verksamhet.

Är fråga om bildande av kommunalförbund med anledning därav, att Konungen förordnat att två eller flera kommuner skola, i deras helhet eller beträffande vissa delar av desamma, utgöra ett skoldistrikt, och kunna

kommunerna ej enas om innehållet i förbundsordning, som med anledning därav skall upprättas, ankommer på Konungen att, efter kommunernas hörande, därom besluta ävensom att bestämma tiden, då förbundet skall träda i verksamhet.

§ 33.

Åtgärd, som enligt denna lag ankommer på Konungens befallningshavande skall, då fråga är om kommunalförbund mellan kyrkoförsamlingar, vidtagas av Konungens befallningshavande och domkapitlet gemensamt.

Är fråga om sammanslutning av olika kommuner för vårdande av angelägenhet, som rör folkskole- eller fortsättningsskoleväsendet, biblioteksväsendet eller uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn, åligger det Konungens befallningshavande att i ärendet inhämta yttrande av skolöverstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1925.

7.

Förslag

till

LAG

om ändring i vissa delar av lagen den 13 juni 1919 om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning.

Härigenom förordnas, att 45 § i lagen den 13 juni 1919 om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning skall upphöra att gälla, samt att 19, 22, 24, 26, 42 och 44 §§ i samma lag skola erhålla följande ändrade lydelse:

19 §.

I landskommun eller köping, som ändras eller nybildas, må med uppgörande av utgifts- och inkomstförslag för första året efter indelningsändringens ikraftträdande anstå utöver den i 79 § förordningen om kommunalstyrelse på landet stadgade tid, dock att utgifts- och inkomststatens bestämmande skall ske inom november månads utgång.

22 §.

Konungen må efter därom gjord framställning bestämma beloppet av den upplåning, som av nybildad kommun må beslutas utan underställning, intill dess de i 90 § förordningen om kommunalstyrelse på landet och 96 § förordningen om kommunalstyrelse i stad i sådant hänseende meddelade bestämmelser kunna tillämpas.

24 §.

Vill kommun eller medlem av kommun väcka fråga om ändring i kommunal indelning, som berör kommunen, ingive till kammarkollegium

ansökan i ärendet. Vid ansökningen skall fogas den förberedande utredning, som sökanden kan vilja åberopa.

Sådan fråga kan ock väckas av kammarkollegium; så ock, efter anmälan hos kammarkollegium, av Konungens befallningshavande samt, då ändringen berör kommunen i dess egenskap av skoldistrikt, jämväl av skolöverstyrelsen.

26 §.

Utredning — — (lika med nuvarande lydelsen) — — indelning.

Vid utredningen bör kommun eller kommundel samt såvitt möjligt i övrigt en var, vilkens rätt kan beröras av ifrågasatt indelningsändring, beredas tillfälle att uttala sig i ärendet. I den mån utredningen berör kommunen i dess egenskap av skoldistrikt, skall utredningen äga rum under vederbörlig samverkan med skolöverstyrelsen.

42 §.

Stadgandet i 22 § skall hava motsvarande tillämpning i fråga om församling, intill dess den i 67 § lagen om församlingsstyrelse meddelade bestämmelse om lån, som må beslutas utan underställning, kan tillämpas.

44 §.

I fråga om förfarandet i ärende angående ändring i församlingsindelning samt kostnad för utredning i sådant ärende skola stadgandena i 24—32 §§ i tillämpliga delar lända till efter rättelse med iakttagande, att vad i nämnda paragrafer sägs om kommun och medlem av kommun skall gälla församling och medlem av församling; att domkapitlet skall äga samma befogenhet att väcka fråga om ändring i församlingsindelning, som Konungens befallningshavande; samt att utredning, som här avses, skall äga rum under vederbörlig samverkan med domkapitlet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1925.

8.

Förslag

till

LAG

om ändrad lydelse av 33 § i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen.

Härigenom förordnas, att 33 § i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

33 §.

För varje — — (lika med nuvarande lydelsen) — — — å den ordinarie kommunalstämma, som skall hållas före utgången av maj månad, eller i kommun, där fullmäktige finnas, å fullmäktiges motsvarande sammanträde. Det åligger — — (lika med nuvarande lydelsen) — — meddela under rättelse.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1925.

9.

Förslag

till

KUNGÖRELSE

innefattande ändring i vissa delar av kungörelsen den 29 januari 1921 om upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare m. m.

§ 1.

Röstlängd för val till riksdagens andra kammare samt röstlängd för val av kommunal-, municipal-, stads- och kyrkofullmäktige samt av landstingsmän — — — (lika med nuvarande lydelsen) — — — formulär utvisar.

Ingå i valdistrikt på landet för val till riksdagens andra kammare två eller flera församlingar eller valdistrikt för val av kyrkofullmäktige eller del av församling eller av sådant valdistrikt, skall längden uppläggas i särskilda delar, en för varje församling, valdistrikt för kyrkofullmäktigeval eller del av församling eller av sådant valdistrikt.

Tillhör — — (lika med nuvarande lydelsen) — — gemensamt.

§ 9.

Röstlängd upprättas i enlighet med det vid denna kungörelse fogade formulär nr 6; och skall därvid iakttagas,

att — — beröres,

att därest en person i enlighet med § 4 i lagen om församlingsstyrelse eller § 4 i lagen om församlingsstyrelse i Stockholm saknar rösträtt å kyrkostämman på grund av att han är främmande religionsbekännare eller anmält utträde ur svenska kyrkan, därom göres anteckning i längden,

att — — utsättas.

Formulär nr 6.

4. Om person — — (lika med nuvarande lydelsen) — — i enlighet med § 4 i lagen om församlingsstyrelse eller § 4 i lagen om församlingsstyrelse i Stockholm, saknar rösträtt å kyrkostämman göres därom anteckning i kol. 23.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1925.

10.

Förslag

till

LAG

om ändrad lydelse av 1 § i stadgan den 13 juni 1913 om
proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och
stadsfullmäktige m. m.

Härigenom förordnas, att 1 § i stadgan den 13 juni 1913 om propor-
tionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m.
skall erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Då val av kommunalnämnd, drätselkammare, kommunalrådmän, ledamöter i stadsstyrelse, folkskolestyrelse, kyrkoråd samt landstings förvaltningsutskott, så ock val av två eller flera personer för särskild beredning av ärenden, som skola företagas till avgörande å kommunalstämma, inom kommunalfullmäktige, å allmän rådstuga, inom stadsfullmäktige, å kyrkostämma, inom kyrkofullmäktige eller inom landsting, äro proportionella, skall vid valens förrättande iakttagas, vad här nedan i 2—7 §§ är föreskrivet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1925.

11.

Förslag

till

LAG

innefattande ändring uti och tillägg till lagen den 20 maj 1921 med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän.

Härigenom förordnas, att till lagen den 20 maj 1921 med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän, vilken lag hädanefter skall benämnas *lag med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal-, stads- och kyrkofullmäktige samt av landstingsmän*, skall fogas följande tillägg:

10 §.

Vad i denna lag föreskrives skall i tillämpliga delar gälla även vid val av kyrkofullmäktige.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1925.

12.

Förslag

till

LAG

om ändrad lydelse av 9 § i lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning.

Härigenom förordnas, att 9 § i lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning skall erhålla följande ändrade lydelse:

9 §.

Finner Konungen prästerlig tjänst, om vars bibehållande eller inrättande framställning blivit gjord, icke vara för själavårdens behöriga handhavande nödig, må Konungen likväl medgiva, att sådan tjänst bibehålles eller inrättas, därest församling med minst tre fjärdedelar av dess hela rösttal beslutit utgöra vad utöver de i 19 § 2, 3 och 4 mom. omförmälda tillgångar erfordras till bestridande av den lön, Konungen enligt denna lag bestämmer. Ej må i sådan fråga församlingens beslutanderätt utövas av kyrkofullmäktige.

I fall, varom nu är sagt, må, där så skäligen prövas, det i lönen för kyrkoherde ingående grundbelopp minskas med femhundra kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1926.

13.

Förslag

till

KUNGÖRELSE

om ändrad lydelse av 3 § i kungörelsen den 11 december 1914
angående tillämpning av lagen den 9 december 1910 om indrag-
ning till statsverket och avskrivning av prästerskapets
tionde samt om ersättning därför.

3 §.

Den verkställda uträkningen översändes till kyrkostämmans ordförande, som har att delgiva församlingens medlemmar densamma genom uppläsning å kyrkostämma. I församling, där kyrkofullmäktige finnas, skall delgivningen ändock ske å sådan stämma. Efter skedd delgivning återställes uträkningen ofördröjligen till Kungl. Maj:ts befallningshavande tillika med utdrag av kyrkostämmans protokoll så vitt angår delgivningen och vad i sammanhang därmed må hava förekommit.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1925.

14.
Förslag
 till
KUNGÖRELSE

innefattande ändring i vissa delar av Kungl. Maj:ts förnyade stadga den 26 september 1921 angående folkundervisningen i riket.

§ 6.

Varje kommun, så i stad som på landet, utgör ett skoldistrikt; dock må Konungen kunna, på sätt i förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad stadgas, förordna, att två eller flera kommuner skola i deras helhet eller beträffande vissa delar av desamma utgöra ett skoldistrikt.

Angående vad iakttagas skall, då, på grund av förut gällande stadganden, kommun består av två eller flera särskilda skoldistrikt eller skoldistrikt består av två eller flera kommuner eller av delar utav skilda kommuner, därom är i tilläggsbestämmelser till nämnda förordningar särskilt stadgat.

§ 19.

1—3. (Lika med nuvarande lydelsen.)

4. Sökande till ordinarie lärartjänst må ej, förrän tjänsten blivit tillsatt, anmäla sig såsom sökande till sådan tjänst inom annat skoldistrikt, vid äventyr att, därest han ej inom nämnda tid skriftligen återkallar sin anmälan till den först sökta tjänsten, anses obehörig till varje av dessa tjänster.

5. (Lika med nuvarande lydelsen.)

6. Senast inom trettio dagar efter det ansökningstiden utgått eller, då undervisningsprov varit de sökande förelagt, den för provs avläggande bestämda tiden gått till ända, skall tjänsten tillsättas. Härvid bör, för bedömande av de sökandes lämplighet för tjänsten, hänsyn tagas till såväl de egenskaper, som i § 18 omförmälas, nit samt förmåga att upprätthålla ordning i skolan och att i övrigt leda barnens uppfostran som ock undervisningsskicklighet, kunskaper och färdigheter samt under föregående tjänstgöring förvärvat erfarenhet.

Innan tillsättningen sker, skall ärendet förut vara på lämpligt sätt berett.

I skoldistrikt, där särskild folkskoleinspektör är anställd, skall denne vid ärendets beredning och slutliga föredragning deltaga i överläggningarna därom, men ej i besluten.

§ 20.

1. Om ingen behörig sökande anmält sig till ledig förklarad tjänst, skall tjänsten ånyo ofördröjligen kungöras ledig.

2. Om endast en eller två behöriga sökande anmält sig till en tjänst vid folkskola eller vid småskola, skall, där folkskolestyrelsen så anser erforderligt, lika lång ansökningstid ånyo utsättas och på ovannämnda sätt kungöras samt därefter vidare förfaras såsom ovan är sagt. I annat fall antages den som är ensam sökande eller, om två sökt, den av dessa som därvid, efter vad i § 19 mom. 6 är sagt, bör främst komma i åtanke.

§ 21.

Omedelbart efter tjänstens tillsättande skall skriftligt meddelande där-om lämnas samtliga sökande.

I övrigt må beträffande sättet för kungörande, huru tillsättning av lärare utfallit, bestämmelser meddelas i distriktets reglemente.

Övergångsstadgande (Lika med nuvarande lydelsen).

§ 22.

1. Över folkskolestyrelsens beslut angående tjänstens tillsättande må besvär anföras på sätt i förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad är om besvär över folkskolestyrelsens beslut stadgat.

Valet må ej gå i verkställighet, förrän beslutet därom vunnit laga kraft.

2. Om den, som anfört besvär över tjänstens tillsättande, anmäler sig som sökande till dylik tjänst inom annat skoldistrikt, förrän besvären blivit genom laga kraft ägande utslag avgjorda, vare samma påföljd, som i § 19 mom. 4 stadgats för samtidigt sökande av sådana tjänster inom två eller flera skoldistrikt.

3—4. (Lika med nuvarande lydelsen.)

5. När i skoldistrikt på landsbygden skolväsendet blivit i behörig ordning omorganiserat, äger folkskolestyrelsen under enahanda förutsättning som i mom. 4 av denna paragraf sägs, att, om så befinnes nödigt för organisationens genomförande, förflytta en ordinarie lärare från en skola till en annan inom distriktet utan iakttagande av de i §§ 19—21 givna bestämmelser; dock endast under förutsättning att kommunalstämman eller kommunalfullmäktige, där sådana finnas, besluta bestrida kostnaderna för flyttningen samt att lärarens löneförmåner genom förflyttningen icke förminskas.

Beslutet — — (lika med nuvarande lydelsen) — — godkännas.

6. (Lika med nuvarande lydelsen.)

§ 24.

1. (Lika med nuvarande lydelsen.)

2. Där biträdande lärare vid folkskola eller lärare vid mindre folkskola skall anställas tills vidare, skola gälla samma bestämmelser som de, vilka enligt §§ 19—22 äro stadgade beträffande tillsättning av ordinarie lärare vid småskola, dock med undantag därav att anställning må, utan iakttagande av den ordning, som i §§ 19—21 stadgas, givas tills vidare åt lärare, som under minst två år innehaft anställning på viss tid inom distriktet och därunder tjänstgjort med nit och skicklighet samt fört en hedrandeandel.

Då biträdande lärare vid folkskola eller lärare vid mindre folkskola skall anställas på viss tid och fråga ej är om förnyad anställning av lärare, som redan är anställd inom distriktet, bör befattningen, såvida hinder ej möter, på lämpligt sätt ledigkungöras och de grunder, som enligt § 19 mom. 6 skola följas vid tillsättning av lärarebefattning, tillämpas.

3. Extra ordinarie lärare — — — (lika med nuvarande lydelsen) — — — de grunder, som enligt § 19 mom. 6 skola följas vid tillsättning av lärarebefattning, tillämpas.

4—6. (Lika med nuvarande lydelsen.)

§ 27.

1. Ena sig den borgerliga kommunen och församlingen därom, att innehavare av lärarebefattning i folkskola tillika må kunna innehava organist-, kyrkosångare- eller klockarsyssla, skola därom fattade beslut, jämte fullständig upplysning om de för organist-, kyrkosångare- och klockarsysslorna anslagna löneförmåner, genom kyrkorådets försorg anmälas hos domkapitlet; åliggande det domkapitlet att, med fästade avseende å de krav, som på ifrågakvarande befattningar böra ställas, och därå, huruvida de för organist-, kyrkosångare- och klockarebefattningarna anslagna löneförmåner äro tillräckliga till avlönande av biträde, varom i mom. 2 förmäles, pröva och avgöra, om sådan tjänsteförening må, så länge de uppgivna löneförmåner utgå, äga rum.

2. Lärare, som tillika innehar organist-, kyrkosångare- eller klockarebefattning, bör i första rummet ägna sin tid och sina krafter åt skollärarytjänsten samt, så vitt nödigt prövas, genom särskild med kyrkoherdens och församlingens samtycke utsedd persons biträde uträtta förefallande, till de andra befattningarna hörande göromål.

§ 51.

I händelse föräldrar eller målsmän skulle tredskas att efterkomma de föreskrifter, vilka i avseende på barnens skolgångsskyldighet blivit meddelade, eller visa sig så försumliga, att de ej tillhålla barnen att besöka skolan, skola de tredskande eller försumliga undergå varning av folkskolestyrelsen. Bli varningen fruktlös, må barnen kunna genom folkskolestyrelsens försorg från föräldrarna eller målsmännen skiljas och till vårdande åt andra personer överlämnas samt kostnaden för barnens underhåll hos föräldrarna eller målsmännen i laga ordning utmätas.

§ 58.

För att bereda tillgång till kostnaderna för skolväsendet skall, där ej andra medel härtill finnas, det erforderliga beloppet sammanskjutas efter de grunder, som för kommunalutskylders utgörande i allmänhet äro stadgade.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1925.

15.

Förslag

till

KUNGÖRELSE

om ändrad lydelse av §§ 1 och 47 i stadgan för fortsättnings-
skolan den 16 september 1918.

§ 1.

1. (Lika med nuvarande lydelsen).
2. I varje skoldistrikt — — (lika med nuvarande lydelsen) — —
fortsättningsskolor.

Undantagsvis må två eller flera närliggande kommuner kunna förena sig om en gemensam fortsättningsskola på sätt och i den ordning, som i lagen om kommunalförbund stadgas.

§ 47.

1. Inom varje skoldistrikt skall, såvida ej sådan anordning träffats, som i mom. 2 av denna paragraf sägs, folkskolestyrelsen utgöra styrelse för distriktets fortsättningsskolor.

2. Där i fråga om visst skoldistrikt kommunen så beslutit, må ledningen av fortsättningsskolorna i distriktet kunna handhavas av en särskild fortsättningsskolestyrelse.

Om val av dylik fortsättningsskolestyrelse samt om sådan styrelses sammansättning och allmänna åligganden är särskilt stadgat.

3—4. (Lika med nuvarande lydelsen).

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1925.

16.

Förslag

till

LAG

om upphävande av viss bestämmelse i lagen den 6 april 1894
angående ändring i gällande stadganden om tillsättning av
organist- och klockarbefattningar.

Härigenom förordnas, att bestämmelsen i lagen den 6 april 1894 angående ändring i gällande stadganden om tillsättning av organist- och klockarbefattningar därom, att, där organist- eller klockarbefattning eller båda dessa befattningar enligt fattat beslut skola vara med folkskollärartjänst förenade, förslag till de förenade tjänsterna skall upprättas av församlingens kyrkoråd och skolråd såsom ett gemensamt kyrko- och skolråd, skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1925.

17.

Förslag
till
STADGA

huru förfaras skall vid tillsättning av folkskollärartjänst jämte därmed förenade organist-, kyrkosångare- och klockarbefattningar.

§ 1.

Har i vederbörlig ordning blivit bestämt, att innehavare av folkskollärarebefattning tillika må kunna innehava organist-, kyrkosångare- eller klockarsyssla, och äro befattningarna samtidigt till ansökning lediga; då skola, där tjänsterna fortfarande anses böra vara förenade, folkskolestyrelsen och kyrkorådet gemensamt vidtaga de åtgärder, som för tjänsternas tillsättning erfordras.

§ 2.

1. Kungörelse om ledigheten skall av folkskolestyrelsen och kyrkorådet gemensamt utfärdas och genom folkskolestyrelsens försorg införas tre gånger i den tidning, genom vilken officiella meddelanden tillkännagivas.

Kungörelsen skall innehålla tydlig underrättelse därom, att frågan, huruvida den, som varder till folkskolläraryrket utsedd, tillika skall erhålla organist-, kyrkosångare- och klockarbefattningarna, är beroende på vederbörande kyrkostämmas eller kyrkofullmäktiges efterföljande val till sistnämnda befattningar.

2. Ansökning ställes till folkskolestyrelsen; och bör sökanden inom sextio dagar från ledighetens första kungörande i nämnda tidning till folkskolestyrelsens ordförande ingiva sin ansökan och därvid foga de betyg, vilka, enligt vad särskilt är stadgat, erfordras för styrkande av sökandens behörighet till en var av ifrågavarande befattningar.

3. Sökande, om vilken nu är sagt, må ej samtidigt vara sökande till tjänst inom annat skoldistrikt, vilken är av lika beskaffenhet med någon av de tjänster, varom fråga är. Sker det, skall han anses obehörig till varje av de sökta tjänsterna.

4. Där folkskolestyrelsen så finner nödigt, äger den att för folkskolläraryrket förelägga de sökande undervisningsprov efter ty sär-

skilt är stadgat; och skola de, vilka det sålunda åligger att fullgöra undervisningsprov, jämväl avlägga prov för organist-, kyrkosångare- och klockarbefattningarna. I annat fall äger prov för sistnämnda befattningar rum endast då kyrkorådet det äskar.

Prov för organist-, kyrkosångare- och klockarbefattningarna skola avläggas under allmän gudstjänst i församlingens kyrka å de dagar, kyrkorådet utsätter. Undervisningsprov skola utsättas till de närmaste dagarna före eller efter den dag, då vederbörande sökande har att avlägga prov för organist-, kyrkosångare- och klockarbefattningarna.

§ 3.

Om endast en eller två behöriga sökande anmält sig, må folkskolestyrelsen, om den så finner nödigt, utsätta och kungöra ny ansökningstid, för den händelse ytterligare sökande skulle vilja anmäla sig.

§ 4.

Senast inom trettio dagar efter det den för avläggande av de i § 2 mom. 4 omförmälda prov bestämda tid förflutit, skall folkskolläraryrkebefattningen av folkskolestyrelsen tillsättas.

Meddelande om tillsättningen skall omedelbart göras till kyrkostämman eller, där kyrkofullmäktige finnas, till dessa; och ankommer det på kyrkostämman eller kyrkofullmäktige att besluta, huruvida den till lärarebefattningen valde tillika skall vara innehavare av organist-, kyrkosångare- och klockarsysslorerna eller icke. I senare fallet skola organist-, kyrkosångare- och klockarsysslorerna för sig i vanlig ordning kungöras till ansökning lediga och utan samband med folkskoleläraryrkebefattningen tillsättas.

§ 5.

1. Över åtgärder, om vilka här ovan sägs, må, sedan besluten angående befattningarnas tillsättande blivit behörigen kungjorda, besvär kunna hos vederbörande domkapitel i vanlig ordning anföras. Klagan över tillsättningen av endera av de förenade befattningarna skall anses gälla jämväl de övriga.

2. Om någon, innan av honom anförda besvär, om vilka i mom. 1 sägs, blivit genom laga kraft ägande utslag avgjorda, anmäler sig som sökande till tjänst inom annat skoldistrikt, vilken är av lika beskaffenhet med de först sökta eller med någon av dem, vare samma påföljd, som i § 2 mom. 3 stadgas.

§ 6.

Där den, som antagits till tjänst, varom i denna stadga sägs, avgår från en av de förenade befattningarna, vare han pliktig att samtidigt frånträda den eller de övriga.

Denna stadga träder i kraft den 1 januari 1925.

18.

Förslag

till

KUNGÖRELSE

om upphävande av viss bestämmelse i kungörelsen den 26 april 1895 angående ordningen för meddelande av antagningsbevis för innehavare av klockartjänster m. m.

Härigenom förordnas, att bestämmelsen i kungörelsen den 26 april 1895 angående ordningen för meddelande av antagningsbevis för innehavare av klockartjänster m. m. därom, att, där organist- eller klockarbefattning eller båda dessa befattningar enligt fattat beslut skola vara med folkskol-lärartjänst förenade, antagningsbevis för innehavare av de förenade tjänsterna skall meddelas av församlingens kyrkoråd och skolråd såsom ett gemensamt kyrko- och skolråd, skall upphöra att gälla.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1925.

19.

Förslag

till

LAG

om ändrad lydelse av §§ 2, 5 och 7 i lagen den 15 maj 1903
angående folkskoleväsendet i Stockholm.

Härigenom förordnas, att §§ 2, 5 och 7 i lagen den 15 maj 1903 angående folkskoleväsendet i Stockholm skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 2.

Folkskoleväsendet handhaves av Stockholms folkskoledirektion jämte särskilda av stadsfullmäktige utsedda skolnämnder, en för varje till Stockholms stad hörande territoriell kyrkoförsamling.

§ 5.

Till ledamöter i skolnämnd utse stadsfullmäktige för fyra år i sänder lämpligt antal personer bland vederbörande församlings kommunalt röstberättigade medlemmar.

Skolnämnd utser inom sig ordförande och vice ordförande.

Skolnämnderna, vilka närmast lyda under folkskoledirektionen, hava att ställa sig till efterrättelse den stadga, varom i § 1 mom. 2 sägs.

§ 7.

Om anskaffande — — närmast är avsett.

Innan fråga om nybyggnad eller ombyggnad av skolhus till avgörande företages, skall yttrande av folkskoledirektionen infordras från skolnämnden i församling, för vilken skolhuset är avsett.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1925; skolande vad i lag eller författning är sagt om skolråd i Stockholm därefter tillämpas på skolnämnd.

Val av ledamöter och suppleanter i skolnämnd skola, i enlighet med bestämmelserna i denna lag, äga rum första gången år 1924 för tiden från och med den 1 januari 1925.

Ledamot eller suppleant i skolråd, vilken är vald tidigare än nu är sagt, må ej med befattningen fortfara längre än till utgången av år 1924.

20.

Förslag

till

KUNGÖRELSE

innefattande ändring i vissa delar av stadgan rörande folkundervisningen i Stockholm den 8 november 1901.

Härigenom förordnas, att §§ 3 och 9 ävensom överskriften till kap. 2 i stadgan rörande folkundervisningen i Stockholm den 8 november 1901 skola erhålla följande ändrade lydelse:

Kap. 2. Folkskoledirektion och skolnämnder.

§ 3.

Folkskoleväsendet handhaves av Stockholms folkskoledirektion jämte de territoriella församlingarnas skolnämnder.

§ 9.

Församlings skolnämnd har till uppgift:

att genom framställning till folkskoledirektionen i frågor, som på direktionens prövning eller åtgärd bero, söka främja folkskoleväsendets utveckling och förbättring såväl inom staden i dess helhet som särskilt inom församlingen;

att till direktionen avgiva yttrande i frågor, som till skolnämnden hänskjutas;

att tillse, att skolgången ej försummas, och för övrigt med omsorgsfull uppmärksamhet följa skolans arbete och övervaka dess angelägenheter samt hos direktionen anmäla sådana förhållanden, i vilka rättelse icke genom skolnämndens egen åtgärd kan vinnas;

att vaka över den undervisning i hemmen, som här nedan i § 38 omförmäles; samt

att utöva de särskilda bestyr, som på grund av denna stadga åligga skolnämnden eller eljest enligt lag eller författning tillkomma nämnden.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1925.

21.
Förslag
 till
KUNGÖRELSE

med föreskrifter angående val till vissa kommunala representationer i det fall att flera val förrättas samtidigt inför samma valförrättare.

§ 1.

Val av kyrkofullmäktige må kunna utsättas att äga rum samtidigt med val av kommunal- eller stadsfullmäktige inför samma valförrättare.

Där i valdistrikt för val till riksdagens andra kammare ingå två eller flera valdistrikt för val av kyrkofullmäktige, må likaledes valen av kyrkofullmäktige i dessa valdistrikt inför valförrättaren förrättas samtidigt ävensom samtidigt med val av kommunal- eller stadsfullmäktige.

§ 2.

Då val som i § 1 sägs förrättas samtidigt inför samma valförrättare, skola för vardera valet användas särskild valsedel och särskilt valkuvert.

Å sådant valkuvert *skall* genom anbringande av lämplig överskrift såsom »Kyrkofullmäktigval», »Kommunalfullmäktigval», »Kyrkofullmäktigval för X församling», »Kyrkofullmäktigval för Y församling» angivas det val, för vilket valkuvertet är avsett.

Sådan överskrift *må* jämväl vara anbragt å de valsedlar, som vid valen användas. Dylik anvisning må ej anses utgöra partibeteckning eller del av sådan.

§ 3.

Utövas vid sådan samtidig valförrättning rösträtt beträffande såväl kyrkofullmäktigvalet som kommunal- eller stadsfullmäktigvalet, skall den röstande inlägga vardera valsedeln i dess särskilda valkuvert.

§ 4.

Sedan ordföranden på vanligt sätt förvissat sig om, att den, vilken avlämnar valkuvertet eller valkuverten, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad vid det val eller de val som avses, ävensom tillsett att kuvertet eller kuverten äro vederbörligen stämplade och försedda med överskrift som i § 2 sägs, men eljest på utsidan omärkta, nedlägger ordföranden kuvertet eller kuverten i valurnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid namnet på den, vars rösträtt utövats, göres anteckning, att rösträtten begagnats och vid vilket val så skett.

Om valförrättaren finner lämpligt, må för vart och ett av de olika valen användas särskild valurna.

§ 5.

När vid sådan valförrättning på landet röstningen är avslutad, uttagas valkuverten omedelbart ur valurnan och räknas öppnade med fördelning efter det val de avse. I det protokoll, som skall föras vid den gemensamma valförrättningen, antecknas det antal kuvert, som vid vart och ett av valen avgivits. Valkuverten för varje val inläggas härefter i var sitt hållfasta omslag, som omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill.

I övrigt förfäres vid sådan gemensam valförrättning och vid de därpå följande röstsammanräkningarna såsom vid enkla val.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1925.

Allmän motivering.

A) Översikt av den historiska utvecklingen.

De frågor, som åt sakkunniga för representativt system i den kyrkliga kommunen m. m. överlämnats till behandling, äro för sin lösning i viss mån beroende av förhållandet mellan kyrka och stat i allmänhet i vårt land. Det har därför synts riktigt att här giva en översikt över de sidor i statens och kyrkans inbördes förbindelser, som med sagda frågor hava närmare gemenskap.

a) *Den kyrkliga och kommunala förvaltningen intill 1817.*

Under den katolska tiden var kyrkan i Sverige principiellt att anse såsom en avdelning eller »provins» av den hela kristenheten i de västeuropeiska länderna omfattande, från staten fristående romersk-katolska kyrkan, om ock faktiskt hos oss en närmare förbindelse mellan kyrka och folk ägde rum än i åtskilliga andra katolska länder. I och med reformationen framträdde detta nationella drag hos den svenska kyrkan än starkare, i det att, efter frigörelsen från påvemakten i Rom, högsta befogenheten i kyrkliga ärenden kom att överflyttas i första hand till konungen, men även jämte honom till rikets ständer, bland vilka emellertid prästerskapet såsom ett av riksständerna hade säte och stämma. Kyrkan utvecklade sig därefter hos oss mer och mer till vad man i egentlig mening kallar »statskyrka» med en därav följande nära sammanblandning mellan å ena sidan rent kyrkliga ärenden och å andra sidan ärenden, vilkas borgerliga karaktär numera är uppenbar.

Då det emellertid är förhållandena inom *primärkommunen* som här särskilt äro av intresse, enär det åt de sakkunniga givna uppdraget helt och hållet faller inom denna kommuns ram, torde en framställning av de uppgifter, som undan för undan tillkommit densamma liksom över dess huvudsakliga organisationsformer vara ägnad att belysa de historiska förutsättningarna för det utredningsarbete, som anförtratts åt de sakkunniga.

Kyrksöcknen.

Vårt nuvarande kommunala liv har några av sina djupaste rötter i de samhällen, socknar, som redan på landskapslagarnas tid hade utkristalliserat sig kring »gudshuset» eller kyrkorna. Då en kyrkobyggnad i regel var medelpunkten för det område, inom vilket den var belägen, kallades den menighet, som för gemensam religionsövning sökte till eller besökte samma kyrka, »sokn» (socken). Detta ord, vilket således från början betecknade en verklig kyrkoförsamling, användes sedermera, i överflyttad bemärkelse, huvudsakligen såsom benämning för det område, till vilket den menighet hörde, som begagnade samma kyrka.

Kyrksöcknarnas uppkomst och tidigaste uppgifter.

Rikets indelning i socknar var alltså ursprungligen dess indelning i kyrk-

ligt avseende. Det förutsattes, att varje socken skulle hava sin egen kyrka. Val av kyrkoherde, byggnad och underhåll av kyrka ävensom av prästgård torde, jämte vården av kyrkans övriga egendom, till en början hava varit det huvudsakliga föremålet för sockenmenighetens överläggningar och beslut. Såsom biträden åt kyrkoherden vid de skiftande bestyren ha snart nog trätt några »socknens ämbetsmän», såsom »kyrkovårdar», »äldste» och »sexmän». Sockenstämman, där prästen förde ordet och vars ursprung kan spåras långt tillbaka i tiden, omnämnas, såvitt man vet, uttryckligen första gången i Gustav Vasas s. k. *acta ecclesiastica* av år 1554. Här talas nämligen om tvenne olika slag av sockensammanträden, som båda plägade förrättas vid sockenkyrkan, det ena på föranstaltande av värdsliga myndigheter, och härom säges, att möten av denna art skulle hållas utanför kyrkogården; det andra slaget av sammankomster skulle åter äga rum till bevarande av ordning och gott skick i kyrkan (ad conservationem ordinis bonique status in ecclesia) och till sådana möten skulle menigheten samlas i ett särskilt, nära kyrkogården beläget och kyrkan tillhörigt hus. På sistnämnda slag av möte användes i den från 1600-talet härstammande edition av nämnda »acta», som här åberopas, just beteckningen sockenstämma (»conventus ecclesie publicus, dictus parochialis (sochnastemna)»).

Emellertid får man icke överdriva räckvidden av vad dessa »acta ecclesiastica» innehålla rörande föremålet för sockenstämmas överläggningar och beslut. Reformationen i det 16:de seklet har nog fast mera till en början vållat en *begränsning* av sockenmenigheternas verksamhetsfält. Den förstärkta konungamaktens anspråk på rätten att tillsätta prästtjänster å ena sidan och godsindragningens faktiska utvidgning till att omfatta även sockenkyrkors egendom å den andra hava givetvis inneburit en sådan begränsning. Men de nya förhållandena medförde icke desto mindre i sinom tid en utveckling i rakt motsatt riktning. Det dröjde nämligen icke särdeles lång tid, förrän det protestantiska prästerskapet började kalla lekmännen till medarbetare vid *kyrkotuktens* upprätthållande.

Sockenmenigheternas funktioner från o. m. år 1600.

Det har förefallit de sakkunniga vara riktigt att något utförligare dröja vid en del förhållanden, som i samband härmed utvecklade sig, enär härigenom kan givas en klarare bild av vad med sockenstämminstitutionen från prästerskapets egen sida synes ha åsyftats under den svenska statskyrkans blomstringstid.

Det finnes sålunda bevarad en överenskommelse, träffad i Nyköping år 1612 mellan samtliga biskopar och hela prästerskapet, vari det heter, att obotfärdiga syndare skulle sättas ut ur kyrkan med »præpositi, pastoris och församlingens domb och samptycke effter Pauli förmaning». Denna grundsats torde emellertid hava tillämpats på olika sätt, antingen genom hela menighetens medverkan eller genom vissa dess ombud. I en stadga från år 1617 förekommer även föreskriften, att sexmännen skulle bistå Guds ords tjänare i kyrkodisciplinen. Annars omtalas dessa sockenämbetsmän vid denna tid såsom havande befattning med uppbördens (i en kungl. instruktion från 1603), medan det om kyrkovårdarna i nyssnämnda stadga av 1617 heter, att de hade uppsikten över kyrkans vinsäd och inköpet av kommunionvin.

Sockenstämmor.

På ett mera utförligt sätt angivas sockenmenigheternas funktioner för första gången i prästerskapets privilegier av år 1650. Där stadgas i 23:dje

punkten, att prästerskapet skall hava makt att hålla *sockenstämmor* med deras råd som vederbör och socknens nödtrorf fordrar, varvid församlingen anten i gemen eller dess fullmäktige, kyrkovårdar och sexmän, utan någon undskyllan, skola efter kyrkoherdens kallelse komma tillsammans». Det skulle rådslås och beställas om kyrkans inkomster, räkenskaper, byggnader o. s. v. och »hvad mera förefalla kan i kyrkodisciplinen och andra församlingens åliggande tarfver. »Särdeles», heter det, »skall prästerskapet då hava makt, att ställa dem för rätta, som genom grova eder, svärjande och hånande sig försett, eller eljest genom sabbatsbrott, Guds ords förakt förargelse åstadkomma, vilka, efter som de skyldiga finnas och deras leverne tillföre varit haver, måtte tillbörligen plikta och straffas.»

I den skillnad, som här göres mellan å ena sidan »församlingen i gemen» och å den andra sidan »dess fullmäktige, kyrkovårdar och sexmän» skyntar redan den arbetsfördelning, som framdeles skulle uppkomma mellan stämma och »kyrkoråd», ehuru den senare benämningen först något senare skulle börja nyttjas. Biskop Laurelius i Västerås lät nämligen efter nyss berörda privilegiers utfärdande i sitt stift upprätta »kyrkoråd», som skulle upptaga kyrkotuktsmål och även med penningböter straffa de brottsliga. I en stadga för Åbo stift av år 1673 omtalar likaledes biskop Gezelius »kyrkoråd». Men i 1686 års kyrkolag, som utgör resultatet av utvecklingen på detta område under 1600-talet, användes *icke* beteckningen kyrkoråd.

Kyrkoråd.

Den hållning, som kyrkolagen i denna punkt intager, sammanhänger tvevelsutan med det motstånd, som från regeringsmaktens sida restes gentemot prästerskapets strävanden att för sin egen och för sockenmenigheternas räkning på det kyrkliga området skapa en omfattande maktsfär. Redan då biskop Laurelius, såsom nyss nämnts, vidtog åtgärden att upprätta kyrkoråd, avgick till honom ett brev från rådet (den 23 okt. 1667), i vilket detsamma uttalade sitt ogillande därav. »Emedan», heter det i detta brev, »biskop och domkapitel funnit för gott att inrätta vissa kyrkoråd, som icke allenast de saker, som kyrkodisciplinen angå, utan ock ärenden, som emot eder- och sabbatsbrottsplakaten kunna förelupne vara och för detta under världslig dom legat hava, avbjälpa skola således, att de ock de brottslige med penningböter belägga . . . så äre tu ting, som något anstötliga synas, det ena, att de det (samma) kalla kyrkoråd, som nytt och ovanligt är, i st. f. de gamla benämningarna äldste, kyrkiones sexmän, kyrkovårdar. Det andra, att de göra ingrepp uti det världsliga ämbetet.»

Statsmakten och de kyrkliga reformkraven.

Om denna sistnämnda fråga eller om kyrkligt intrång på det världsliga ämbetets område stod vid denna tid en långvarig strid. Och under statsmaktens omsorger att avvisa alla sådana yttringar av kyrkotukt, som kunde sägas medföra ett sådant ingrepp eller intrång, har den även lämnat åsido en rad från prästerligt håll uppgjorda förslag just om ett utförligare regelbindande av sockenmenigheternas medverkan vid kyrkotuktens utövande. Sålunda hade den ovannämnde biskop Laurelius år 1659 avgivit ett förslag till kyrkolag, vari dessa spörsmål utförligt behandlades; vid samma tillfälle avgavs även ett kyrkolagsförslag av pastor primarius i Stockholm Emporagrius, som också ingående berörde sockenstämmornas verksamhet. Av vikt för denna sak var dessutom den likaledes

nyss omtalade Åbiskopen Gezelli stiftstadga av 1673. Vid 1682 års riksdag utarbetade prästeståndet ett förslag i ämnet, stött på Laurelii och Emporagrii projekt. Slutligen var också sockenstämmoproblemet behandlat i ett betänkande, avgivet av en kommission, vilken under åren 1683—86 slutbehandlade prästeståndets berörda förslag av 1682. Denna kommission, till största delen bestående av kungliga ämbetsmän, blev mot slutet av sin verksamhet förstärkt med några prästerliga krafter. I alla dessa förslag förordas ett mer eller mindre vidlyftigt lagfästande av sockenstämmornas och deras »ämbetsmäns» existens och verksamhet och enligt dem alla skulle stämmornas resp. deras ämbetsmäns uppgifter så gott som uteslutande inriktas på kyrkotukten och vad därmed sammanhänge. Men trots allt detta blev det särskilda kapitel om sockenstämman, som både 1682 års och kommissionens förslag innefattade, i kyrkolagen av 1686 utelämnat; och sexmannainstitutionen, som samma två förslag togo vara på och utvecklade, blev av kyrkolagen starkt beskuren.

1686 års
kyrkolag.

Det var givetvis icke kyrkolagens mening att *upphäva* sockenstämman. Dess tillvaro var ju f. ö. tryggad redan genom 1650 års privilegier, och i de förnyade privilegier, som år 1675 hade givits prästerskapet, hade det rent av tillagts, att landshövding skulle vara pliktig att låta exekvera vad å sockenstämman beslutes, genom borgmästare och råd i städerna, genom länsmän och fjärdingsmän på landet. Själva kyrkolagen förutsatte också sockenstämmans existens; enligt kap. 18 § 8 hade sålunda stämman rätt att med straff belägga den, som ej ville utgöra vad till kyrkogårds ordentliga underhåll behövdes. Likväl har enväldets lagstiftning i denna del dragit ett brett streck över prästerskapets önskemål och förhoppningar. Och det som härvidlag synes vara av ett alldeles särskilt intresse är, att de mål, som prästerskapet velat företrädesvis inrikta sockenmenigheternas arbete på, varit uppgifter fallande helt inom det kyrkliga församlingens ram, särskilt då kyrkotukten.

Trots detta betydelsefulla avgörande i den långvariga spänningen mellan kyrka och stat, lades emellertid just mot slutet av det 17:de seklet grunden till en stark och egenartad utveckling av sockenmenigheternas liv. Detta stod i samband med förhållanden, som här korteligen måste beröras.

Kyrksöcknen
och de borgerliga
uppgifterna.

Socknarnas på de kyrkliga frågorna inriktade samhällsliv hade under medeltiden vuxit fram *vid sidan av* den folkliga självstyrelse, som alltjämt blomstrat å landskaps- och häradsting. Vid riksenhetens klarare framträdande och under trycket av den under Vasarnes kungadöme allt starkare genomförda centralisationen inom förvaltning och rättskipning kommo landskapstingen likväl att mer och mer ställas på avskrivning. Hos häradstingen kvarblevo å andra sidan under en avsevärd tidrymd betydelsefulla förvaltningsuppgifter. Men mot slutet av 1600-talet nåddes även dessa ting av den kungliga administrationens ingripanden. En utskiftning började ske av deras förvaltningsåligganden och en väsentlig anpart därav anförtroddes åt de relativt unga landshövdingeämbetena. Häradstinget förlorade allt mer av sin position såsom centralpunkt för häradsmenighetens förvaltningsangelägenheter. Sockenmenigheterna däremot började i själva verket så småningom framträda såsom den kommunala självstyrelsens främsta förvaltningsorgan, även om de gamla byalagen alltjämt levde ett

kraftigt liv inom sockensamfälligheternas ram. Den egendomliga utveckling, som här åsyftas, har förvisso betingats av vid denna tid inträffande djupgående förändringar i hela det svenska samhällets sociala struktur, men den har säkerligen också haft en pådrivande kraft i prästerskapet, som i sockensjälvstyrelsens förkovran utan tvivel sett ett betydelsefullt led i strävandena för kyrkans frihet gentemot staten. På detta sätt kommo under tidernas lopp allt flera rent borgerliga ärenden att falla under sockenmenigheternas domvärjo. Det skulle föra för långt att här söka göra en uppräknig av de rent borgerliga uppgifter, som kommo att åläggas sockenmenigheterna. Det torde även för de sakkunniges syfte vara överflödigt. Det må vara tillfyllest att påpeka, hurusom exempelvis byggningabalken i 1734 års lag upptog föreskrifter om socknemännens sammankallande för gemensamma utskyllders fastställande; huru granskningen av avkortningslängder och restlängder senare överflyttades till sockenstämman. Under 1700-talet kom sockenstämman också att spela en allt större roll vid handläggningen av fattigvårds- och sjukvårdsärenden o. s. v.

Sockenmenigheternas organisation förblev emellertid ganska obestämd. Någon formlig förordning rörande sockenstämmor samt angående rösträtten och förfaringsättet därvid förekom icke på lång tid ännu. Vål hade en sådan utlovats redan uti resolutionen på prästerskapets besvär den 1 september 1664, § 9; men sakeu stannade tillsvidare därvid, och endast de allmänna grunder angående sockenstämmor, vilka intogos uti de år 1650 och även år 1675 för prästerskapet utfärdade privilegierna, tjänade till ledning i avseende å dem. Dessa grunder eller bestämmelser blevo ånyo bekräftade uti prästerskapets privilegier av den 16 oktober 1723, § 23. Men då dessa privilegier utformades, har man uppenbarligen icke kunnat undgå att taga hänsyn till den praxis som alltmer började att slå igenom. Ty bland dem förekommer även det stadgandet, att, *näst* de kyrkliga ärendena, på sockenstämman *även* skulle företagas de »flera enskilda ekonomiska mål, som kyrkoherden eller församlingen hava att föredraga, församlingens tarvor och beställningar angående». — Genom prästvalsförordningarna av 1731 och 1739 ordnades också rösträtten på sockenstämmorna.

* * *

Det var likväl egentligen förhållandena på landsbygden som dessa bestämmelser avsågo. Beträffande städerna förhöll det sig åter så, att, ehuru de voro utbrutna ur lagsagorna samt i förvaltning och rättskipning skilt sig från dem, den kyrkliga indelningen dock såtillvida gällde för dem, som de voro underordnade indelningen i biskopsdömen. Åtskillnaden mellan stad och land med avseende å behandlingen av kyrkliga ärenden var också mindre framträdande än när det gällde styrelse och förvaltning, vilka, som bekant, uti städerna rörde sig i helt andra former än på landsbygden. Så höllos i en del städer sockenstämmor i ungefärlig överensstämmelse med förfarandet vid motsvarande möten å landsbygden. Men väsentliga avvikelser från denna typ förekommo även och det i ganska stor omfattning. Härom skriva de kommitterade för utarbetande av förslag till de nu gällande kommunalförfattningarna i sitt den 31 oktober 1859 avgivna betänkande:

*Städernas
kommunal-
förvaltning.*

»De särskilda författningar och privilegier, efter vilkas föreskrifter *städerna* ända från forna tider styrdes och förvaltades och som tjänade till mönster *även* för de under en jämförelsevis senare tid anlagda städer, bibehöllo åt *städerna* deras gamla karaktär av *stadskommuner* jämte därav följande väsentliga rättigheter. Och som under de tider, om vilka nu är fråga (1500-talet), några allmänna möten till gemensamma överläggningar och rådslag mellan stadens erkända medlemmar eller mellan dem och dess styrelse icke vore — åtminstone icke mera allmänt — brukliga, utan ärendena inom *städerna* behandlades efter andra former, till vilka bland andra även förvaltningsutskott för olika ärenden hörde, så förklaras härigenom, varför efter reformationen, vid ordnandet inom *städerna* av den kyrkliga förvaltningen, icke allmänna kyrkostämmor utan i stället utskott av församlingarna där företrädesvis tillsattes att handhava den medverksamhet och tillsyn över kyrkoförsamlingens egendom, som efter de nya kyrkliga grundsatserna borde äga rum. Dessa utskott benämndes *kyrkoråd*; och med avseende härå är det, som uti prästerskapets privilegier av år 1723 det ännu säges, att 'i *städerna*, där antingen kyrkoråd eller sockenstämma hålles, förfares därmed efter vanligheten'.»

1817 års soc-
kenstämmo-
förordning.

På den ståndpunkt, som sålunda till sina grunddrag angivits, var det som kommunalväsendet i början av 1700-talet hos oss befann sig; och det förblev därvid ända in i början av 1800-talet. Då utkom kungl. förordningen om sockenstämmor och kyrkoråd den 26 februari 1817, sedermera försedd med några tillägg och förklaringar genom kungl. förordningarna den 24 mars 1824 och den 27 februari 1828. Även denna förordning av år 1817 avsåg förnämligast *landsbygden*; den yttrar i avseende å *städerna* att »i de städer, där sockenstämmor förut varit brukliga, fingo de ock därefter på lika sätt hållas». Kyrkorådet skulle enligt denna förordning endast få befattning med kyrkotukten. Det synes förtjäna ett särskilt intresse, att, då kyrkorådsinstitutionen här för första gången regleras genom en *allmän* författning, den alltjämt begränsas till handläggning av *rent kyrkliga* frågor. Det finnes sålunda här icke föreskrivet, att under kyrkorådet skulle ligga de viktiga *skolfrågorna*.

* * *

Skolfrågorna.

Undervis-
ningen först
en prästerlig
angelägenhet.

Vad nu undervisningsfrågorna beträffar, bör det observeras, att den befattning, som sockenmenigheterna kommit att taga med dem, givetvis är av ganska sent datum. Omsorgen om undervisningen har ursprungligen varit en prästerskapets angelägenhet. Till en början synes också, bortsett från skolväsendet i *städerna* (jmf. nedan sid. 131) den undervisning för folket, som förekommit, hava i väsentligaste grad lämnats av kyrkan, vilket ju icke utesluter, att även i hemmen barnundervisning ägde rum. Med vaknande kulturella behov och med växande anspråk från det allmännas sida på en förbättrad folkbildning, befanns det snart, att kyrkoherdarnes krafter icke räckte till. Kapellaner ställdes vid deras sida för att biträda bl. a. vid undervisningen och lärarekallet lades även å klockarne. Skoldjäknar blevo likaledes anlitade för spridande av bokliga kunskaper. Från den stund, då nitiske kyrkans män började arbeta för att vinna folkets eget bistånd vid undervisningens befrämjande, var ett uppslag givet, som i sinom tid skulle leda fram till alldeles nya åsikter om skolväsendets riktiga anordning. Och i samma mån, som statsmakten själv började mera följd-

riktigt vinnlägga sig om undervisningsspörsmålen, begynte från en annan sida en utveckling, som i sina konsekvenser skulle leda fram till liknande resultat.

Det skulle emellertid dröja lång tid, innan skolväsendet uppfattades såsom en folkets egen sak vid sidan av kyrkans och statens befattning därmed. Allmogen ställde sig ännu ganska avog mot en utvidgning av undervisningen, vars omedelbara följder i form av ökade bördor den genast genomskådade, men vars fördelar den endast långsamt kunde uppskatta. De glimtar, som någon gång läto sig förspörjas om en vaknande insikt inom allmogens egna led om vikten av en förbättrad folkundervisning, röja likväl icke någon ny uppfattning av menigheternas rätt eller plikt att direkt medverka till skolväsendets förkovran och något sådant var ju icke heller vid denna tid att förvänta. Vid 1682 års riksdag togs visserligen frågan upp av bondeståndet. Men dess anhållan gick ut på, att Kungl. Maj:t täcktes »på några orter förordna små barnskolor och till deras præceptorer förordna något underhåll»; en liknande anhållan gjordes av Västerbottens allmoge år 1686. Den s. å. utfärdade kyrkolagen innehåller ingen bestämmelse om upprättandet av folkskolor eller om särskilda inrättningar för barnundervisningen, men den ålade prästerskapet att se till, att nödig undervisning i kristendomsläran och bokläsning bereddades allmogens barn (kap. 24, § 22). Det stadgades ytterligare, att vid visitationer föräldrarna skulle »troligen» förmanas att låta sina barn i deras kristendomsstycken väl och flitligen underrättas; och de, som den omsorgen i församlingen ålåde, vare sig kapellan eller klockare, skulle tillhållas med flit att driva barnaläran och undervisa barnen att läsa i bok. Även om, vid sidan härav, enskilda församlingar vidtogo åtgärder för en förbättrad folkundervisning och även om det hände, att personer anställdes i socknarna, som gingo föräldrarna tillhanda vid barnens undervisning, varigenom ett slags byskola av mer eller mindre tillfällig natur kunde framväxa, så innebar detta ingen principiell brytning med den gamla åskådningen, att undervisningen var en sak, som prästerskapet eller statsmakten i främsta rummet hade att handhava. Och det synes vara påtagligt, att först i och med en mera stadigvarande medverkan från allmogens sida för uppförande av skolor och underhåll åt lärare anspråk kunde resas på ett medinflytande vid skolärendenas handläggning.

Från frihetstidens början föreligga vittnesbörd om att numera även andra lärare än kapellaner och klockare ansågos såsom lagliga och normala länkar i undervisningsväsendet. En kungl. resolution av 22 oktober 1723 ålade uttryckligen föräldrar, som ej själva mäktade giva sina barn den undervisning, som i resolutionen föreskrefs, att hålla dem hos klockare eller skolmästare. Regeringen räknade på att församlingarna skulle genom sammanskott av nödiga medel göra det möjligt även för de fattigaste barnen att draga fördel av anställda lärares undervisning. Här synes ligga ett ganska otvetydigt tecken på den roll, som sockenmenigheterna nu börjat spela vid vården om skolans angelägenheter. Om denna deras verksamhet, som undan för undan utvidgats, lämnas också en föreställning genom en kunglig resolution från frihetstidens sista årtionde. Vid riksdagen 1760—62 tog nämligen prästeståndet upp skolfrågan och androg inför Kungl. Maj:t sin önskan, att Kungl. Maj:t ville vidtaga tjänliga

Sockenmenigheterna och undervisningsfrågorna.

åtgärder till folkundervisningens förbättrande. Prästeståndet synes ha tänkt sig, att den nödiga förbättringen väsentligen skulle bestå däri, att den nyss anförda kungl. resolutionen av den 22 oktober 1723 bleve allestädes genomförd. Kungl. Maj:t resolverade, att på de orter, varest församlingarnas vidsträckta belägenhet sådant fordrade och klockare icke kunde enligt kyrkolagen vederbörligen sköta undervisningen för socknens barn, församlingarna borde vara omtänkta att besörja barnalärare. Beträffande undervisningstid, avlöning, skolstationer m. m. borde enligt den kungl. resolutionen *sockenstämmorna* fatta beslut. Kyrkoherdar och kontraktsprostar skulle dock vaka över att dessa beslut komme till utförande. Med denna kungl. förordning synes sockenmenigheternas befattning med skolväsendet vara definitivt stadgad. Det ligger nära till hands att betrakta denna nya uppgift för menigheten som ett led i raden av de många andra värv av olika slag, som under denna tid kommo att överlämnas åt densamma.

Sedan detta steg var taget, låg det i sakens natur, att menigheternas förbindelser med skolväsendet skulle vid mer än ett tillfälle komma att framhävas. Vid 1778 års riksdag föreslog prästeståndet att pastor och *församling* skulle tillsammans fastställa den plikt, vartill de föräldrar gjorde sig skyldiga, vilka underläto att hålla sina barn i skolan. Böterna skulle indrivnas av sexmännen och användas till inköp av böcker åt fattiga barn. Detta förslag utgick i själva verket från en sedvänja, som flerstädes slagit igenom. I Rinna socken av Linköpings stift hade socknemännen enat sig om en plikt av 10 dlr smt för den far, som ej lärt sina barn »kristendom». De av sexmännen upptagna böterna skulle användas till en skolkassa och för att köpa böcker åt fattiga barn. 1798 föreslog samfundet »Pro fide et christianismo» i ett projekt, som utövat en välgörande inverkan på folkundervisningen, bl. a. att skolmästarne borde väljas av pastor tillsammans med församlingarnas äldste och sexmän, vilka senare för övrigt voro utsedda för att hålla tillsyn över kyrkodisciplinen samt tillse, att folket bevistade katekesförhören m. m. Vad angår uppsikten över skolorna, så tillkom densamma enligt kyrkolagens bud kyrkoherden. Likväl hade vid denna tid pastor flerstädes vid sin sida fått en *skolstyrelse*, en anordning, som givetvis är att betrakta såsom fröet till den senare skolrådsinstitutionen. Om skolorna voro grundade av enskilda personer, utövade dessa eller ock i gåvobreven angivna myndigheter inflytande på skolorna och deras organisation. — Överhuvudtaget synes skolväsendet på sina håll hava ganska djupt förankrats i sockenmenigheternas liv. Varjehanda sammanskott, gåvor och avgifter bereddes skolorna och prov på vaknande lekmannaintresse för dem gävos redan tidigt. Det hände t. ex., att vid sockenstämma beslut fattades om förmaningar till ungdomen att öva sig i innan- och utnläsning.

Å ena sidan växte på så sätt fram ett allt livligare folkligt deltagande vid handläggningen av skolans angelägenheter. Prästerskapet stod alltså icke längre ensamt vid vården av folkundervisningen. Vid dess sida började menigheterna själva att på ett mer verksamt sätt träda fram.

Å andra sidan begynte vid denna tidpunkt också en förskjutning att äga rum i den gängse uppfattningen om vad som borde vara undervisningens innehåll och mål. Denna sistnämnda företeelse, som här endast kan om-

nämnas, har varit av den mest ingripande betydelse i skolväsendets senare historia. Intresset för de s. k. realämnenas införande i folkundervisningen började yppa sig inom åtskilliga kretsar. Härav blev en följd, att kristendoms-kunskapen ej längre kunde anses helt fylla menige mans bildningsbehov. Från dessa utgångspunkter inleddes debatten om folkundervisningen småningom på alldeles nya banor.

I detta sammanhang får icke heller förbises, att i fråga om skolväsendet i *städerna* sedan gammalt en vidare uppfattning gjort sig gällande såväl i fråga om det kunskapsinnehåll, som borde meddelas lärjungarna, som beträffande det borgerliga samhällets befattning med undervisningen. Detta gällde givetvis i främsta rummet de högre skolformerna men även de skolor, som närmast skulle motsvara vår tids folkskolor. Bekant är Gustaf II Adolfs stadga för Jönköpings stad av år 1625, i vilken det bl. a. bestämdes, att varje barn skulle från och med sjunde året hållas i skola att lära läsa och skriva och därefter undervisas i räknekonst, bokhålleri och redlig köpenskap eller ock i något hantverk. Böter för försumliga föräldrar utsattes. — I regel lämnades den lägsta barnundervisningen åt städerna själva att besörja. Men 1652 upptogs dock på kronans egen stat ett anslag för barnskolor (s:a 40) i olika städer. Dessutom förekommo s. k. trivialskolor, vilkas första klass tjänade till barnskola (på ytterligare 20 platser). Undervisningen i dessa barnskolor var omfångsrikare än den som kom att meddelas på landsbygden, ehuru den ingalunda fyllde de praktiska syften, som angivits t. ex. i nyssnämnda stadga för Jönköping av 1625. — Av de barnskolor, som omnämnas i 1652 års stat, föllo tre på huvudstadens lott. De blevo upphovet till de s. k. kyrkoskolorna, som spelade en så stor roll för utvecklingen av Stockholms undervisningsväsende. Beträffande dessa skolors organisation kan det hava sitt intresse att nämna, att, sedan till en början kyrkoherden i den församling, där en kyrkoskola var inrättad, varit dennas inspektor och ägt att efter ärkebiskopens hörande tillsätta lärare, sedermera även pastor primarius och stadens justitieborgmästare kommo att deltaga uti inspektionen och vid lärarnas tillsättande. Emellertid förblev den allmänna folkundervisningen i städerna alltjämt i mycket bristfälligt skick. Intresset inriktades här företrädesvis på de högre lärdomsskolorna. Dock är det, rent principiellt sett, att observera, dels att statsmakten här betygat sitt direkta intresse för även den allmänna folkundervisningen, dels att redan under ett tidigt skede det program för undervisningen, som för stadsbarnens del uppställdes, gick utöver religionsundervisningens ram.

*Städernas
skolväsende.
— Stats-
makten och
skolan.*

Dessa omständigheter ha förvisso icke saknat sin vikt, då efter 1809 *Skolfrågorna efter 1809.* den stora diskussionen om hela landets folkundervisningsväsende på allvar tog sin början. Hithörande frågor dryftades sedan oavlåtigen dels vid en rad riksmöten, dels i föreningar och kommittéer, dels i pressen och varjehanda publikationer. I denna situation var det som 1817 års förordning om sockenstämma och kyrkoråd utfärdades, vari det, som sagt, stadgades, att kyrkorådets uttryckligen angivna uppgift skulle vara begränsad till kyrkotukten. Denna begränsning av kyrkorådets funktioner föranleder till en fråga, huru skolärendena vid sådant förhållande skulle handhas. Med dessa frågor torde det som regel

hava förhållit sig så, att församlingarna för sina resp. sockenskolor föreslogo instruktioner, vilka av domkapitlet prövades; i dessa instruktioner föreskrevs vanligen, att sockenskolan skulle stå under uppsikt av en särskild skolkommitté. I denna kommitté var pastor ordförande. Medlemmarna av denna kommitté voro i regel desamma som medlemmarna i kyrkorådet, som på detta sätt faktiskt kom att stå i nära kontakt med skolfrågorna. Men det torde likväl vara av ett visst intresse att konstatera, att lagstiftningen icke uttryckligen erkände kyrkorådet såsom verkställande organ för skolväsendet.

Det skulle dock snart visa sig, att 1817 års K. F. om sockenstämmor och kyrkoråd icke motsvarade de reformkrav, som redan den tiden vunnit många anhängare. En långvarig debatt uppstod rörande dessa frågor. Parallellt härmed löpte diskussionen om folkskoleväsendets ordnande. Som båda dessa spörsmål i lika mån ha betydelse för de sakkunnigas uppdrag, återstår det ännu att anföra några data angående bägge frågornas vidare utvecklingsgång.

* * *

b) *Utvecklingen 1817—1843.*

Utvecklingen på det kommunala området.

Vad då först angår kommunallagstiftningsfrågan, kom densamma under riksdagen 1834—35 till en betydelsefull överläggning hos rikets ständer. Såsom en brist uti den då gällande förordningen i ämnet anmärktes, bland annat, saknaden av bestämd föreskrift om sockenstämmors hållande även i städerna. I anledning härav anhöllo rikets ständer i skrivelse den 9 februari 1835, det måtte Kungl. Maj:t, efter städernas hörande, låta utarbета och till rikets ständers bedömning vid nästkommande riksdag överlämna förslag till fullständig författning om sockenstämmor och kyrkoråd såväl i städerna, med undantag av Stockholm, som på landet. Detta ledde till utfärdande den 29 augusti 1843 av särskilda förordningar om sockenstämmor, om kyrkoråd samt om sockennämnd, de två förstnämnda gällande både för städerna, med undantag av Stockholm, och landsbygden, den tredje allenast för socknarna på landet. För Stockholm utfärdades sedermera den 16 maj 1847 en särskild förordning om sockenstämmor, byggd huvudsakligen på samma grundsatser som 1843 års förordning.

1843 års sockenstämmoförfattningar.

Den nämnda förordningen »om sockenstämmor i riket» den 29 augusti 1843 innehöll, bland annat, att sockenstämma skulle hållas i varje socken tvenne gånger om året, nämligen i maj eller juni samt oktober eller november månader, och eljest när nödvändigheten det fordrade. Ordföranden i stämman var kyrkoherden eller den hans ämbete förestod eller i vissa fall någon annan av församlingens präster. Beträffande sockenstämmans verksamhetsområde innehöll förordningens 9 § följande:

Mom. 1. Till sockenstämmas handläggning höra de mål, som röra kyrkans vård samt socknens hushållning och allmänna angelägenheter, såsom:

1. Frågor rörande folkundervisningen och därtill hörande anstalter.
2. Kyrkovärdars, skoldirektioners, skollärares, klockares, organists och annan kyrko-betjänings tillsättande och avskedande, där ej annorlunda stadgat eller övligt är.
3. Granskning av kyrko- och skolräkenskaper, samt frågor om kyrkomedlens användande.
4. Överenskommelser om gravställen.

5. Utväljande och entledigande av sexmän och andra ordningsmän samt av de styrelser, åt vilka socknen uppdragit förvaltning av dess enskilda angelägenheter.
6. Nämndemäns utväljande, enligt nådiga förordningen av den 18 december 1823.
7. Hushållning med och vård om kyrkoegendomar.
8. Byggnad och underhåll av kyrkan och vad därtill hörer jämte alla socknens hus och lägenheter, såsom: prästgård, skolhus, skolmästares boning, sockenstuga, fattigstuga m. fl.
9. Överenskommelser rörande prästerskapets, skollärares samt kyrkobetjänings löneförmåner.
10. Avgifters bestämmande till kyrka, skola, fattig- och hälsovård samt andra fromma ändamål.
11. Bänkfördelningar.
12. Frågor om sockens fattiges försörjande, samt vad därmed sammanhang äger.
13. Frågor om sockenmagasins anläggande och vård.
14. Allmänna hälsovården, koppypningens befrämjande och barnmorskors antagande.
15. Brandstodsöreningar.
16. Överkommelser om väghållning, snöplogning och brobyggnad med mera dylikt.
17. Överenskommelser till sedlighets- och allmän ordnings befrämjande.
18. Bestyrkande av mantals-, rest- och avkortningslängder samt granskning av längder i avseende å kronoskjuts och därför erlagd betalning.
19. Utväljande av fullmäktige för socknen, när sådana erfordras.
20. Intyg om personer, vilka anmälas till allmänna belöningar, ävensom yttranden om gjorda uppodlingar m. m.
21. Sockenhantverkares antagande.

Mom. 2. I alla dessa ärenden äger sockenstämma jämväl att meddela föreskrifter om de var och en tillhörande göromål, med iakttagande av vad för särskilda fall genom denna förordning eller eljest gällande lagbud finnes stadgat; ävensom sockenstämman för noggrann efterlevnad av dess beslut, där så nödigt finnes, äger att hos vederbörande ämbetsmyndighet begära föreläggande av vite, efter dess beprövande.»

Besvär över sockenstämmas beslut anfördes i vissa fall hos domkapitlet, i andra fall hos Konungens befallningshavande i länet.

Enligt kungl. förordningen om »kyrkoråd» hade denna myndighet att sörja för kyrkotuktens upprätthållande, och kyrkorådet ägde således att upptaga frågor om »oordentligheter och oseder vid gudstjänst, försummelse av gudstjänsten, uteblivande från katekesförhör, oenighet i äktenskap, olydnad mot föräldrar samt vårdslösad barnauppföstran»; dock att kyrkorådet ej finge befatta sig med egentliga lagbrott eller sådana mål, som tillhörde domstols handläggning. Ledamöterna av kyrkorådet skulle utgöras av kyrkovårdarna samt, efter socknens vidsträckt- het och folkrikhet, av minst fyra och högst åtta av socknens å sockenstämma valda välfrejdade medlemmar. Prästen var självskriven ordförande. Besvär över kyrkorådets beslut fingo anföras hos domkapitlet.

Den tredje av ifrågavarande 1843 års kommunalförfattningar handlade »om sockennämnder å landet», förebilderna och första upphovet till de nuvarande kommunalnämnderna. I varje socken på landet skulle utses en sockennämnd.

Flera socknar, som tillhörde ett och samma pastorat, kunde likväl förena sig om en för dem gemensam sockennämnd.

Nämndens huvuduppgift var ordningens och sedlighetens upprätthållande; de ekonomiska uppgifterna kommo först i andra hand. Härom stadgas i förordningens § 2 följande:

»1 mom. Sockennämnd tillkommer att, var inom sitt samhälle, hava inseende över allmänna hälsovården, varvid sockennämnden bör iakttaga de föreskrifter, vilka enligt Vår nådiga kungörelse den 27 februari 1828 hittills ålegat kyrkorådet, vars befattning med allmänna hälsovården bliver på sockennämnden överflyttad. Den äger tillika att anställa undersökning om mödrar, vilka av våda förkvävt sina barn, att upptaga frågor om ovarsamt umgående med eld och om tjänstefolks olydnad mot husbönder, samt handhava och tillämpa de överenskommelser till befordrande av allmän ordning och sedlighet, som i sockenstämma blivit fattade; men ej må sockennämnd befatta sig med egentliga lagbrott, eller sådana mål som till domstols handläggning höra.

2 mom. Om menighet vill, utöver vad nu är förordnat, åt sockennämnd uppdraga sådana gemensamma ekonomiska angelägenheter, vilka icke tillhöra ämbets- och tjänstemäns befattning, må därom å sockenstämma beslutas, och då tillika förordnas om vad nämnden därvid har att iakttaga.»

Sockenämnden skulle bestå av en å sockenstämma vald ordförande samt det antal likaledes å stämman valda ledamöter, som med hänsyn till socknens större eller mindre omfång och behov prövades nödigt och lämpligt. Uti de ärenden, som voro åt sockennämnden uppdragna, skulle alla förvaltnings- och verkställighetsåtgärder tillkomma denna nämnd, som därvid utövade »församlingens myndighet och rätt»; dock ägde icke nämnden att för dessa eller andra ändamål påbjuda några avgifter, utan skulle sockenstämman därom besluta. Besvär över sockennämndens beslut anfördes hos Konungens befallningshavande.

* * *

*Utvecklingen
på undervis-
ningens om-
råde.*

*Anders
Danielssons
motion.*

När 1843 års kommunalförordningar utfärdades, hade redan den ovan berörda diskussionen om folkundervisningens rätta ordnande avsatt ett betydelsefullt resultat i Kungl. Maj:ts nådiga stadga angående folkundervisningen i riket av den 18 juni 1842. Med avseende på de olika skeden, som denna diskussion hade genomgått, må det här vara nog att framhäva, att vid samma riksdag, 1834—1835, som gav det närmaste uppslaget till det lagstiftningsarbete, vilket utmynnade i 1843 års kommunalförfattningar, gjordes också undervisningsspörsmålen till föremål för överläggningar, vilkas slutliga resultat blev 1842 års folkskolestadga.

Från nämnda riksdags livliga förhandlingar angående skolväsendet må här något utförligare behandlas en motion av den bekante allmogerepresentanten Anders Danielsson från Älvsborgs län.

Motionären säger sig hava funnit, »att en allmännare mening utbredd sig, angående så väl behovet av sådana folkskolor (sockenskolor) som möjligheten att fylla det genom samma tillgångar, vilka först erbjudit folket den ringa odling, det då troddes tarva. Prästerskapet har nämligen, fortsätter han, ansetts äga

åliggandet att undervisa folket, och vi kunna ej betvivla, att det är detta viktiga värv, som även föranlett de i allmänhet ovanligt stora uppoffringar som menigheterna åtagit sig för prästerskapets avlöning. Då numera detta prästerskap icke motsvarar det stigande behovet hos folket av barnaundervisningens utsträckande utöver kristendomskunskapen, samt sedan denna senare, till följd av en hos barnen nu för tiden tidigare anskaffad privat övning i läsning och skrivning, blivit vida lättare för prästen att på kortare tid än fordom inplanta hos nattvardsbarnen, synes det mig, heter det vidare, vara naturligt och billigt, att man söker en förändring i dessa prästerliga förhållanden, helst i flera orter det är påtagligen sant, att de tätliggande kyrkorna icke äro en ensam följd av predikoämbetets nödvändiga talrikhet utan fasthellre av folkundervisningens behov i de flydda tiderna.»

Med stöd härav föreslog nu Danielsson, att distriktsskolor borde inrättas på allmän bekostnad för en eller flera socknar, allt som läget medgav, samt att medlen därtill borde sökas genom de indragningar, som kunde åstadkommas i prästerskapets avlöning.

Vida större intresse än Danielssons förslag, huru de nya distriktsskolorna skulle finansieras, ett förslag, som kanske hade sin främsta rot i en stark motvilja mot varje slag av ekonomiska bördor, lagda på socknenmenigheterna, äga likväl hans tankar om folkskoleväsendets principiella ställning till stat och kyrka. Häröfver skriver Danielsson:

»Jag tror det vara av stor vikt, att regeringens och prästerskapets inblandning i denna allmänna angelägenhet endast kan äga rum för dess första organiserande samt för det formella därav och att det bör bero av menigheterna själva att bestämma vad de anse vara nödigt för fortgåendet av utbildningen av skolurättningarna.» I den rad av punkter, i vilka Danielsson formulerade sina positiva förslag, yrkade han därför bl. a.

»3:o Att förvaltningen av de folkskolorna inom varje län tillfallande medel överlämnas till en direktion, som har sitt säte i landets residensstad samt för 3 år utväljas sålunda att distriktdirektionerna utvälja 3 till 5, landshövdingeämbetet en samt (residens)stadens borgerskap 1 ledamot.

4:o Att öfverseendet över varje distriktsskola samt förvaltningen av dess medel uppdragas åt en av församlingarna vald direktion, bestående av 3 eller 5 personer.

5:o Att så väl läns- som distriktsskoleldirektionerna själva utse ibland sig den, som skall föra ordet samt att denne äger utse den person, som emot en årlig ersättning bör föra direktionens protokoll och räkenskaperna — kassan förvaras under gemensam ansvarighet för hela direktionen.

7:o Att distriktdirektionerna tillsätta och avskeda skollärare, besluta om alla skolan rörande angelägenheter samt vaka över god ordning och undervisning; och böra de till länsdirektionerna anmäla namnet å den lärare de ämna till- eller avsätta, beloppet av den lön de ämna anslå, alla tillämnade uppköp av nya skolböcker samt förändringar i lärometoder eller läroämnen; varom allt länsdirektionerna böra vara skyldiga att inom en månad efter erhållen del meddela distriktdirektionerna deras råd och upplysningar.

Skulle något av distriktdirektionerna tillämnat mått och steg synas länsdirektionen

vara av den beskaffenhet, att det måste bestämt avrådas, utnämner den fyra i distriktet boende personer att förstärka distriktdirektionen i och för beslutet om denna angelägenhet, varpå detsamma må definitivt avgöras.

9:o Att räkenskaperna böra granskas av revisorer, som utväljas vid allmän sockenstämma för varje år.

10:o Att en berättelse över skolans tillstånd och förvaltning bör varje år, efter föregången revision av distriktdirektionen, genom länsdirektionen insändas till statssekreteraren för undervisningsärendena. — — —

11:o Att folkskolorna i övrigt icke stå under någon ämbetsmänna- eller ekle-siastisk myndighet.» —

När de sakkunnige hava ägnat Danielssons motion ett så utförligt referat, har det delvis skett med hänsyn till den roll motionen tvivelsutan spelat för ävägbringandet av ett riksdagsbeslut i frågan vid nämnda riksdag. Ehuru de utskott, som hade motionen under behandling, ogillade dess yrkanden, tillstyrkte de dock riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att den vore övertygad om nyttan av folkskolor i orter, där sådana vore behöfliga. Men upprättandet av skolor borde dock betraktas som en kommunens frivilliga sak, som borde uppmuntras men ej framtvingas. Kungl. Maj:t skulle därför anmodas att främja församlingars bemödanden att bringa folkskolor till stånd. Utskottets förslag blev också omsider av riksdagen godkänt. Därefter begynte en rad av undersökningar, vilka till slut ledde fram till den kungl. propositionen vid 1840 års riksdag, varpå följde utfärdandet av folkskolestadgan av 1842. Men framförallt har Danielssons motion syntes förtjäna beaktande med hänsyn till dess principiella uppfattning och vidare på grund av vissa av de praktiska reformer den förordade.

Ty oavsett att hela detta förslag var byggt på en ohållbar finansieringsplan, synes det dock vara värt uppmärksamhet såsom ett uttryck för en uppfattning rörande prästerskapets förhållande till folkundervisningen, som då började framträda. Det påkallar också uppmärksamhet, att den frigörelse från »prästerskapets inblandning» i dessa angelägenheter, som Danielssons motion åsyftade, ansågs kunna vinnas helt enkelt genom prästerskapets skiljande från skolstyrelserna. Åt *sockenstämmorna* hade motionären däremot uttryckligen bibehållit den befattning med skolväsendet, som direkt skulle tillkomma menigheterna, ett vittnesbörd i sin mån om den borgerliga karaktär, som både skolärendena och sagda stämmor i övervägande grad av denna motionär ansågos besitta.

Utän att underskatta den betydelse, som Danielssons motion kan ha haft i friktionerna mellan präste- och bondestånden, måste det dock sägas, att dess sakliga innehåll ägde en med hänsyn till dåvarande tidsläge utopisk natur. Både på grund därav, att prästerskapet, synnerligast på landsbygden, ännu så gott som ensamt företrädde den högre bokliga bildningen och därför att hos detsamma fanns samlad den huvudsakliga erfarenheten om just undervisningsfrågor, måste detta prästerskap alltjämt under lång tid förbliva ett omistligt element i den nya skolorganisation, som höll på att växa fram.

1842 års folk-
skolestadga.

Åt detta sakförhållande gav också 1842 års folkskolestadga uttryck. Däri förordnades, att i varje stadsförsamling eller socken på landet borde finnas en,

helst fast skola. Även här nyttjades — liksom i Danielssons motion — termen »skoldistrikt», varmed betecknades antingen en stadsförsamling eller en socken på landet med en eller flera skolor eller också tvenne eller flera stadsförsamlingar eller socknar, vilka sig om en skola förenat. Det högsta organet inom skoldistriktet blev, såsom redan framgått av den förut lämnade redogörelsen för innehållet i § 9 i sockenstämmoförordningen av den 29 augusti 1843, sockenstämman. Den närmaste omsorgen om folkskolans angelägenheter lämnades av folkskolestadgan åt de av stämman valda s. k. skolstyrelserna, i vilka församlingarnas pastorer insattes såsom självskrivna ordförande. Över skoldistriktets lokala myndigheter ställde stadgan biskop och konsistorier, medan högsta vården om folkskoleväsendet i riket givetvis tillkom Kungl. Maj:t, som genom ecklesiastikdepartementet såsom organ utövade densamma.

* * *

Betraktar man förhållandet mellan 1842 års folkskolestadga å ena sidan och 1843 års kommunalförfattningar å den andra, så torde det kunna sägas, att den förra endast inneburit ett närmare reglerande av en viss sida inom sockensamfälligheternas liv. Det måste noga fasthållas, att stadgan ingalunda kan påstås hava lagt grunden till en utbrytning av skolans värld ur den gemensamma kommunala ramen. Det intima sambandet mellan skolan och kommunalt liv i övrigt skulle alltjämt bestå. Om detta allmänna kommunala livs huvuduppgifter och verksamhetsformer givas bestämmelser genom 1843 års författningar.

*c) Utvecklingen
efter 1842—43
års reformer.*

Dessa författningar, vilkas innehåll förut återgivits, utgöra, historiskt sett, krönet av den utveckling, vars första början inledningsvis korteligen tecknats. Den ursprungligen för rent kyrkliga ändamål verksamma sockenmenigheten framträder i 1843 års förordningar utrustad med en mångfald andra (»borgerliga») uppgifter, vilka den under loppet av halvtannat sekel påtagit sig eller fått sig ålagda.

Men just på höjdpunkten i denna historiska utveckling förspörjas tydliga tecken till en begynnande kraftig reaktion mot det härigenom skapade läget. I det betänkande, som kommitterade för kyrkolagens överseende den 29 december 1846 avgåvo till Kungl. Maj:t, finner man sålunda i detalj utformade förslag till ett boskifte mellan en kyrklig och en borgerlig sockenstämman, och, vad mera är, i detta förslag hänföras *skolfrågorna* uttryckligen till den borgerliga stämmans kompetensområde, även om kyrkans medinflytande vid dessa ärendens avgörande här alltjämt lagfästes.

Till den kyrkliga sockenstämmans handläggning skulle enligt kyrkolagsförslaget följande frågor höra (kap. 4, § 2):

*1846 års
kyrkolags-
förslag.*

1. Överenskommelse till befordrande av kristendomskunskap och gudsfrukten inom församlingen;

2. Överenskommelse om timme för gudstjänstens början, om dag för sådan gudstjänst, som i 2 kap. 3 § 2 mom. är sagd (i detta lagrum stadgades, att »i fastlagen skall ock över Kristi lidandes historia en gång i veckan predikas å dag, som kyrkoherde och församling bestämman»), om sådan gudstjänsts införande eller indragning, som i 2 kap. 3 § 4 mom. är sagd (i detta lagrum åter bestämdes, sedan i föregående moment talats, utom om fastlagsgudstjänster, även

om högmässor och domstolspredikningar, att annan gudstjänst hålles i församling, där sådan hittills skett), så ock om ordning för ringning med kyrkoklockor;

3. Kyrkoråds, kyrkoförvaltares eller sexmäns tillsättning eller entledigande;

4. Klockares, organists eller annan kyrkobetjänings antagande eller avskedande;

5. Bestämmande av sammanskott eller avgift till kyrka, bibelspridning eller annat fromt ändamål, så ock av betalning för bruket av kyrkoklockor eller annan kyrkans tillhörighet, eller för lägerstad å kyrkogård;

6. Fråga om byggande eller förbättrande av kyrka eller vad därtill hörer, om vård av kyrkans egendom och lägenheter, så ock om kyrkomedels anordning för kyrkans behov;

7. Granskning av kyrkoräkenskaper;

8. Kyrkobänkars fördelning eller utlegande;

9. Överenskommelse rörande gravställen; så ock

10. annat kyrkoärende, som, efter särskild stadga eller vederbörandes befallning, kan bero på sockenstämmans utlåtande eller avgörande.

I § 3 stadgades, att det tillkom kyrkoherde att till sockenstämma kalla och utfärda pålysning. I § 9 bestämdes, att rättighet att i sockenstämman föra talan och avgiva röst tillkom den som hörde till svenska kyrkan och dessutom uppfyllde vissa rösträttsvillkor (nyttjande av jord o. s. v.) Även Konungens befallningshavande, domkapitel eller visitationsförrättare ägde enligt § 4 makt att befälla sockenstämmas hållande. Begärdes sockenstämma av annan, ägde kyrkoherde prövningsrätt, dock med besvär rätt för den sökande.

Vid stämman skulle ordet föras av kyrkoherden eller av den präst, domkapitlet eller kyrkoherden förordnat, eller eljest av den präst, som inom församlingen var kyrkoherden närmast i ämbetet (§ 16).

Regler givas även för gemensamma kyrkosockenstämmor för olika församlingar vare sig inom samma gäll eller inom olika (§§ 6 och 7). I § 8 stadgades, att, om en fråga rörde en del av en församling allena, så finge denna del för sig till överläggning och beslut sammanträda. Besvär över sockenstämmas beslut skulle i mål, som fölle under punkterna 1 t. o. m. 4 i ovan återgivna § 2 ingivas till domkapitlet; i annat mål till Konungens befallningshavande.

De kommitterade avgåvo dessutom ett särskilt förslag till »förordning om sockenstämma i borgerliga mål». § 1 i detta förslag löd:

»Var församling, som särskilt område i stad eller på landet haver, skall å sockenstämma, när nödigt är, överlägga och besluta i mål, som församlingen enskilt rör och här nedan sägs, nämligen:

1. Överenskommelse till sedlighets och allmän ordnings befrämjande;

2. Fråga om folkundervisning;

3. Fråga om fattigförsörjning;

4. Fråga om hälsovård, samt särskilt koppypnings befrämjande;

5. Sockenmagasins anläggande och vård;

6. Brandstodsförening;

7. Överenskommelse om väghållning, snöplogning, brobyggnad eller vad därtill hörer;

8. Byggnad och underhåll av prästgård, skolhus, skolmästares boställe, sockenstuga, fattigstuga, tiondelada, sockenmagasin eller annat församlingens hus, som ej till kyrka hörer;

9. överenskommelse rörande prästerskaps, så ock skollärares, kyrkobetjäning, vaccinatörs eller annan i församlingen anställd persons löneförmåner;

10. bestämmande av sammanskott eller avgift till skola, hälsovård, fattigvård eller annan nödig eller gänelig inrättning inom församlingen;

11. granskning av skolräkenskaper, fattigräkenskaper, så ock av annan redogörelse för medel, som till församlingens borgerliga ändamål anvista äro;

12. bestyrkande av mantals-, rest- och avkortningslängder, så ock granskning av längder över kronoskjuts och inkvartering, samt över betalning för förplägning, som tågande trupp och för utfordring som dess hästar i kvarteren erhållit;

13. utväljande av nämndemän, så ock av gode män, som vid lantmätareförrättning å landet skola biträda;

14. sockennämnds, skolstyrelses, fattigstyrelses eller annan för borgerlig angelägenhet nödig styrelses, så ock fjärdingsmans eller annan ordningsmans tillsättning eller entledigande;

15. skollärares, vaccinatörs eller barnmorskas tillsättning eller avskedande, så ock sockenhantverkarens antagande på landet;

16. utväljande av sockenfullmäktige i beskattningsmål eller annat borgerligt mål;

17. val av sockenstämmans ordförande;

18. intyg om persons förhållande, vilken anmäles till allmän belöning;

19. utlåtande om verkställd uppodling av jord; så ock

20. annat borgerligt mål, som, efter särskild stadga eller vederbörandes befallning, kan bero på sockenstämmas utlåtande eller avgörande.»

Enligt § 6 skulle ordförande i januari månad väljas å sockenstämma för två år bland församlingens röstägande ledamöter. Sockennämndens ordförande fick ej väljas till stämmans ordförande. — I mål, som rör folkundervisningen eller skolstyrelseledamots tillsättning eller entledigande eller skollärares tillsättning, avlöning eller avskedande skulle dock, enligt § 4, *den* vara ordförande, som enligt 4 kap. 16 § i förslaget till kyrkolag hade att föra ordet å sockenstämma om kyrkoärende.

I fråga om rösträtten märkes bestämmelsen i § 12, 2 mom. att å sockenstämma fick ej den, som ej tillhörde svenska kyrkan, rösta i fråga, som omtalades i § 4. Beträffande besvärsrätten stadgades (§ 19) att besvär i ärende, som i § 4 omförmäldes, skulle ingivas till »skolkonsistorium»; i annat mål till Konungens befallningshavande.

I de förslag, som kommitterade sålunda avgivit, lägger man i första hand märke till deras strävan att återställa sockenmenigheternas ursprungliga rent kyrkliga karaktär. Från den kyrkliga sockenstämman ha t. o. m. alla skolärenden avförts, om också vid deras handläggning å den borgerliga stämman vissa garantier skapats för bevarandet av det kyrkliga inflytandet. Man fäster sig också vid den uppdelning av de röstberättigade vid den borgerliga socken-

stämman i sådana ledamöter, som tillhöra den svenska kyrkan och sådana, som icke tillhöra densamma. Endast den förra gruppen skulle givetvis äga rösträtt i den kyrkliga sockenstämman.

Denna indelning sammanhänger självfallet på det närmaste med den betydelsefulla förändring, som vid denna tid hade börjat framträda inom det svenska samhället.

*Statsborger-
skap och med-
lemskap av
kyrkan.*

Ännu 1843 års kommunalförfattningar med sitt konsekventa sammanhållande hos en och samma primärförsamling av borgerliga och religiösa uppgifter vittnade om den nära förbindelse som bestått mellan det kyrkliga och det borgerliga samfundet. Denna förbindelse hade endast varit möjlig under en tid, då kyrka och stat i det allmänna medvetandet till grund och syfte i väsentlig mån sammanföll, då alla statens medborgare voro och även kände sig vara förpliktade att omfatta den religion, som av staten hyllades och ansågs böra ligga till grund för det offentliga såväl som för det enskilda livet. Men därutinnan har under det 19:e århundradet en väsentlig förändring inträffat. Religionsfrihetens grundsats, först uttalad i det bekanta stadgandet i 1809 års regeringsform § 16, att »Konungen bör ingens samvete tvinga eller tvinga låta, utan skydda var och en vid en fri utövning av sin religion, så vitt han därigenom icke störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer», har mer och mer inträngt i vårt folks medvetande; men i samma mån har ock den nära förbindelsen mellan stat och kyrka börjat lossas. Åtskilliga exempel härpå kunna anföras. Ehuru redan reformationen till sin idé innebar samvetsfrihetens proklamerande, hade såväl kyrkliga som politiska hänsyn, såväl omsorgen om lärans renhet som övertygelsen därom, att »enigheten i religionen och den rätta gudstjänsten är den kraftigaste grundval till ett lovligt, samdräktigt och varaktigt regemente» (1634 års regeringsform, § 1), föranlett att man medelst ofta stränga lagbud sökte upprätthålla svenska kyrkans bekännelse såsom den enda tillåtna. Avfall från statskyrkan bestraffades med landsförvisning och arvsrättens förlust, såsom framgår av stadgandena i 1686 års kyrkolag kap. 1 § 2, missgärningsbalken i 1734 års lag kap. 1 § 3 samt ärvdabalken kap. 7 § 4. Då konung Gustaf III i det bekanta toleransediktet av den 24 januari 1781 förklarade sig hava »över hela riket med dess underliggande provinser tillåtit, under en fri och otvungen religionsövning, en fullkomlig samvetsfrihet», så avsågs därmed endast »dem av främmande religioner, som antingen sig här i riket nedsatt eller framdeles sig härstädes nedsätta». Och även om det ovan anförda stadgandet om samvetsfriheten i regeringsformens 16 § fick en sådan formulering, att däruti kunde inrymmas den fulla religions- och samvetsfrihetens grundsats jämväl för landets egna inbyggare, så uppfattades det dock länge, som om det avsett blott från utlandet inflyttade, främmande trosbekännare. De förra ansågos däremot alltjämt vara förpliktade till den evangelisk-lutherska bekännelsen, som även var statens, och det var först från och med år 1860 som detta fasta band mellan medlemskap i kyrka och statsborgarskap bröts. Med nämnda år upphörde nämligen giltigheten även i formellt hänseende av de allt mera ur bruk komna straffbestämmelserna för avfall från den rena evangeliska läran. Samtidigt togs ett viktigt steg till lossande av bandet mellan statsborgarskap

och medlemskap i statskyrkan, i det att genom kungl. förordningen den 23 oktober 1860 — vår första verkliga dissenterlag — stadgades rätt även för svenska medborgare att utträda ur statskyrkan, likväl under förutsättning att övergång skedde till annat kristet trossamfund. Utvecklingen har därefter fortsatt på den sålunda inslagna banan. I en senare tid — i skrivelse av den 9 mars 1909 — har riksdagen begärt, att denna rätt måtte än ytterligare utsträckas, så att det må bliva tillåtet att utträda ur statskyrkan utan uppgivande av annat trossamfund, till vilket man önskar övergå.

1860 års dissenterlag.

En annan åtgärd, likaledes i riktning av ett friare förhållande mellan stat och kyrka, var upprättandet av kyrkomötet år 1863. Förslaget därom framlades i samband med representationsreformen men antogs oberoende av denna. Behovet av en särskild representation för kyrkan hade nämligen redan länge gjort sig gällande. År 1844 förekom frågan för första gången inom prästeståndet vid riksdagen. Den upptogs vidare av 1846 års kyrkolagskommitté; framfördes åter vid riksdagarna 1853—54, 1856—58 och 1859—60. Det var emellertid först vid 1862—63 års riksdag förslaget, gynnat av det allmänna politiska läget, vann statsmakternas bifall. Kungl. förordningen om allmänt kyrkomöte utfärdades den 16 november 1863. Förslag hava sedermera upprepade gånger väckts såväl inom riksdagen som i kyrkomötet om ett mera aktivt deltagande och ett förökad inflytande åt kyrkans lekmanamedlemmar förmedelst en fullständigare tillämpning av de grundsatser, på vilka kyrkomötesinstitutionen är byggd.

1863 års kyrkomötesförordning.

Det var sålunda i överensstämmelse med hela tidsriktningen, då kommunal-lagstiftningskommittén i sitt år 1859 avgivna betänkande upptog tanken från 1846 års ovan berörda kommittébetänkande och föreslog en skilsmässa mellan den borgerliga och den kyrkliga kommunen.

d) 1859 års kommittéföreläggande och 1862 års kommunal-lagar.

»Kommitterade hava därvid» — säga de — »ansett den borgerliga kommunal-stämman och den kyrkliga stämman böra särskiljas. Vardera av dessa stämmor», fortsätter kommittén, »båda utgående från alldeles olika grunder, kan därigenom utbildas i överensstämmelse med sin särskilda princip. Den kyrkliga stämman», tillägger den, »har i själva verket med den borgerliga kommunens till sin princip så litet gemensamt, att den förening eller korporation, vars organ den är, icke ens rätteligen uppfattad själv utgör någon kommun, utan däremot endast en kyrkoförsamling utan något nödvändigt territoriellt samband. Intet bevisar detta bättre eller gör det åskådligare än det förhållande, att inom samma borgerliga kommun flera självständiga kyrkoförsamlingar kunna finnas och i verkligheten finnas, en var, enligt den protestantiska kyrkans fordringar, med sin särskilda kyrkostämma såsom organ för lekmännens deltagande i vården om kyrkans angelägenheter. Just detta, av reformatorerna fordrade, deltagande utgör grunden för kyrkostämmans tillvaro, då däremot den borgerliga kommunalstämman äger sin grund och sitt berättigande uti själva statsförvaltningens behov. Att kommunen och kyrkoförsamlingen i de jämförelsevis flesta fall sammanfalla i ett, är visserligen en faktisk sanning, men ändrar ej i något avseende den anförda olikheten i deras princip och betydelse; och även om kommunen och kyrkoförsamlingen, vad området angår, skulle sammanfalla i ett, följer dock därav ej, att alla medlemmar av den ena även kunna vara medlemmar av den andra. Särskiljande är emellertid ej upphävande; och lika viktigt det är, att den borgerliga kommunens verksamhet får utveckla sig för sig och på sin

egen väg, lika mycket av vikt ur kyrklig synpunkt är det, att kyrkostämman bibehålles för sig. Den är till sin grund ett väsentligt moment i vår kyrkoförfattning, som, i likhet med den protestantiska kyrkans grundsatser i avseende å de henne tillhörande kyrkliga samfunds organisation i allmänhet, fordrar församlingarnas samverkan med prästerskapet vid vården av deras religiösa och kyrkliga angelägenheter, och väl tillåter förverkligandet av denna samverkan under olika former, men icke frånvaron av all sådan. Den är dessutom till sin tillvaro uti de för prästerskapet utfärdade privilegier bekräftad, och torde så mycket hellre böra upprätthållas, som den uti sig innesluter frön, ur vilka ytterligare bildningar för kyrkans väl och förkovran kunna uppdragas.»

I de på grundvalen av 1859 års kommittéförslag den 21 mars 1862 utfärdade, i huvudsak ännu gällande förordningarna »om kommunalstyrelse på landet», »om kommunalstyrelse i stad» och »om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd» hade också det av kommitterade förordade särskiljandet av kyrkliga och borgerliga angelägenheter genomförts i den mån uppfattningen av förhållandet mellan kyrka och stat dittills fordrat. Beträffande omfattningen av den kommunala och kyrkliga självstyrelse, som sålunda genom de nämnda författningarna konstituerats, stadgas i förordningen om kommunalstyrelse på landet i § 1, såsom en huvudregel, att varje socken på landet utgör för sig en särskild kommun, vars medlemmar äga att själva, efter vad nämnda förordning närmare bestämmer, vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, så vitt icke enligt gällande författningar, det tillkommer offentlig ämbetsmyndighet att dem handhava. Något uppräknande av de ärenden, som skola vara föremål för den borgerliga kommunens handläggning, såsom i 1843 års författning beträffande sockenstämman och i 1846 års förslag hade skett, förekommer icke, utan säges endast i § 7 helt allmänt: »Alla de ärenden, som enligt särskilda författningar nu äro till sockenstämmans handläggning hänvisade, ävensom de övriga angelägenheter, vilka kommunen såsom sådan äger att vårda, skola till överläggning och beslut i kommunalstämma upptagas, dock med undantag av sådana angelägenheter, om vilka särskilt stadgas, att de till behandling å kyrkostämma skola upptagas». I förordningen om kommunalstyrelse i stad stadgas i nu förevarande hänseende i § 1, »att varje stad med därunder lydande område, utgör för sig en särskild kommun, vars medlemmar äga att själva, efter vad denna förordning närmare bestämmer, vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, så vitt icke, enligt gällande författningar, det tillkommer offentlig ämbetsmyndighet att dem handhava». Icke heller i denna författning förekommer något uppräknande av de ärenden, som tillhöra området för stadskommunens självstyrelserätt. I förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd däremot är en sådan uppräknning given. Hithörande stadganden lyda, efter senast antagna förändringar, sålunda:

»§ 1. Varje kyrkoförsamling, så i stad som på landet, äger att för vården av kyrkans, folkskolans och fortsättningsskolans samt därmed sammanhängande angelägenheter i kyrkostämma med kyrkoherden sammanträda till överläggning och beslut, på sätt denna förordning stadgar. Har Kungl. Maj:t förordnat, att för vården av folkskolans och fortsättningsskolans samt därmed sammanhängande angelägenheter församling skall vara delad i skilda skoldistrikt, eller att församlingar eller delar därav skola vara före-

nade i ett skoldistrikt, gälle om sådant skoldistrikt, i avseende å värden av nämnda angelägenheter, vad i denna förordning är om kyrkoförsamling stadgat. — Angående värden av folkskolans och fortsättningsskolans samt därmed sammanhängande angelägenheter i vissa städer är särskilt stadgat.»

»§ 2. Till kyrkostämmas handläggning höra frågor om:

1. åtgärder till vidmakthållande av ordning under gudstjänsten;
2. folkskol- och fortsättningsskolundervisningen samt dithörande anstalter jämte församlingsbibliotek, vilka kunna utgöras av eller i sig innefatta skolbibliotek, samt uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn;
3. val av ledamöter i kyrkoråd samt ledamöter i skolråd, särskild fortsättningsskolestyrelse på sätt i § 23 sägs, särskild styrelse för församlingsbibliotek och särskild barnavårdsnämnd ävensom skollärares, organisters, klockares och annan kyrkobetjänings tillsättande och avskedande, där ej annat stadgat är;
4. kyrkomedels användande samt granskning av kyrko- och skolråds, särskild fortsättningsskolestyrels ävensom särskild för församlingsbibliotek utsedd styrelses räkenskaper;
5. hushållning med och vård om kyrkans egendom;
6. byggnad och underhåll av kyrkan, med vad därtill hörer, skolhus, lokaler för församlingsbibliotek, samt boställen för präst, skollärare, klockare och andra kyrkobetjante;
7. bestämmande av avgifter till kyrka och skola jämte dithörande anstalter, till församlingsbibliotek samt för uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn;
8. fördelning av bänkrum i kyrkan;
9. ordnande och fördelning av begravningsplatser, samt avgifter för dem och för begagnande av kyrkklockor eller annan kyrkans egendom; ävensom
10. överenskommelser rörande prästerskaps, skollärares och kyrkobetjänings löneförmåner.»

De grundsatser, som ledde 1859 års kommitterade vid avfattandet av dessa stadganden, angivas i betänkandet sålunda:

»Någon annan eller närmare bestämning av de särskilda angelägenheter, som borde kunna bli föremål för kommunernas självverksamhet och beslutanderätt än den, som ligger uti de tre orden 'gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter', hava kommitterade icke funnit lämpligt att bland de allmänna stadgandena intaga. Att inskränka dessa angelägenheter till endast sådana ärenden av borgerlig natur, som uti 1843 års förordning punktvis uppräknas och till sockenstämmas handläggning överlämnas, hade varit att alltför mycket missförstå de billiga anspråk, kommunalfriheten, under en väl avvägd kontroll från statens sida, på självverksamhet med skäl kan göra, och ett försök till ett sådant uppräknande skulle dessutom icke hava lyckats, emedan det i följd av själva den mångsidighet, som ligger uti allt slags förvaltande verksamhets natur, varken hade kunnat bli fullständigt eller omfatta alla de särskildheter, som därmed ägde samband. De här ovan anförda orden däremot hava synts kommitterade bäst uttrycka kommunalverksamhetens både omfång och begränsning. De påtrycka denna verksamhet en uteslutande administrativ karaktär och förutsätta, att de angelägenheter inom kommunen, med vilka den äger taga befattning, skola hava sin rot och sin uppkomst uti och från de gemensamma intressen, dem kommunen såsom personlighet äger att vårda. Vad kom-

munen vid utövandet av denna vård så väl i allmänhet som i särskilda fall har att iakttaga; den lydnad och aktning den därvid är skyldig att visa de lagar, staten beslutat och utfärdat; den högre prövning, vissa av dess beslut skola underställas innan de få bringas till verkställighet; och den rättsutväg, som bör vara varje enskild medlem av kommunen förbehållen till vinnande av rättelse, därest han funne sin enskilda rätt bliva för nära trädd genom kommunens beslut; om detta allt finnes i förslaget på sina ställen särskilda bestämmelser, och torde vid sådant förhållande något äventyr ej vara att befara vid godkännande av den elasticitet i avseende å kommunens verksamhet, som ligger uti de ifrågavarande orden.»

Det nu anförda gäller den borgerliga kommunen. I fråga om kyrkostämmans befogenhet däremot yttras:

»Så betänkligt det än må vara, att punktvis söka uppställa de ärenden och frågor, som må göras till föremål för överläggningar på ett lagligen organiserat möte, vars allmänna karaktär är bestämd, hava kommitterade likväl i betraktande av omständigheterna funnit sig icke kunna undgå att här välja en sådan form för sakbestämmandet, enär de ärenden av dels borgerlig dels kyrklig natur, som hittills tillhört sockenstämman, nu på särskilda fält borde överföras. De ärenden, vilka sålunda uppställda under 2 § upptagas, torde likväl alla befinnas vara sådana, som från kyrkan hava sin upprinnelse och avse församlingen såsom ett yttre kyrkosamfund. De överensstämma huvudsakligen ock med dem av ifrågavarande beskaffenhet, som hittills varit såsom sådana betraktade och därför även uti 1843 års förordning om sockenstämmor, med anledning av dessa stämmors ursprungliga betydelse, främst bland dithörande frågor uppräknas.»

Bland ärenden, som i enlighet härmed i 2 § i 1862 års förordning om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd uppräknas såsom tillhörande kyrkostämmans handläggning, äro emellertid även frågor rörande folkskolundervisningen och dithörande anstalter. I denna punkt skilde sig 1859 års kommitté likasom 1862 års lagstiftare från 1846 års kyrkolagkommitterade, vilka ju principiellt hade erkänt skolfrågornas borgerliga natur. Den följande utvecklingen har likväl alltmera kommit att åter skjuta den senare uppfattningen i förgrunden av det allmänna medvetandet och lagstiftningen själv har redan tagit djupa intryck därav.

* * *

e) *Utvecklingen efter 1862: Folkundervisningsfrågan i städerna.*

Det område, där dessa nya tendenser först gjorde sig påminta, var *Stockholms* folkskoleväsende. Då denna gren av vår skolorganisation även varit föremål för de sakkunniges uppmärksamhet, har det syntts lämpligt att något utförligare dröja vid den nuvarande ordningens uppkomst och utveckling.

Stockholm.

Det visade sig snart, att tillämpningen av 1842 års folkskolestadga för huvudstadens skolväsende mötte ganska stora svårigheter. Sedan var och en av huvudstadens församlingar i enlighet med stadgans innehåll infört skolstyrelseinstitutionen befanns det, att en mycket olika praxis i följd av förordningens ofullständighet hastigt utvecklade sig inom olika församlingar. Detta gällde såväl skolstyrelsernas egen organisation som även, vilket var viktigare, den kommunala beskattningen för skoländamål och slutligen själva undervisningens

anordnande. Skattebördorna varierade sålunda betydligt mellan de olika församlingarna. Olika terminsindelning, olika indelning av arbetsdagen, olika åldersbestämmelser för inträdet i skolorna, olika klassindelning o. s. v. kunde likaledes förekomma inom olika församlingar. Även undervisningens art företedde starkt skiftande ståndpunkter. Det är påtagligt, att inom en stad, där cirkulationen mellan de olika stadsdelarna genom in- och utflyttning måste vara mycket livlig, dessa förhållanden skulle skapa de mest uppenbara olägenheter.

Frågan föranledde livliga debatter både inom pressen och i de kommunala institutionerna. År 1853 tillsatte överståthållaren en kommitté, som fick i uppdrag att avgiva förslag till ett ändamålsenligt ordnande av huvudstadens folkskoleväsen; och den 21 maj 1855 var kommittén färdig med sitt betänkande. Dess huvudsakliga innehåll var följande:

Folkskoleväsendet i Stockholm skulle betraktas och behandlas såsom en för hela huvudstaden gemensam angelägenhet. För detta ändamål skulle för samtliga folkskolorna i Stockholm tillsättas en överstyrelse, bestående av överståthållaren eller den han i sitt ställe utser såsom ordförande, samt tio ledamöter, nämligen en av Stockholms stads konsistorium, en av den s. k. stadsnämnden, som var det gemensamma organet för huvudstadens fattigvårdsväsen, samt en av vardera utav huvudstadens 8 territorialförsamlingar å allmän sockenstämma för ett år i sänder vald ledamot. Överstyrelsen hade att till sitt biträde utse en kunnig och erfaren person till inspektör över folkskoleväsendet.

Överstyrelsens förnämsta åligganden skulle vara att meddela de för undervisningen och disciplinen erforderliga föreskrifterna, bestämma om skolåldern, antaga och avskeda lärare och lärarinnor och bestämma deras och inspektörens avlöning och övriga förmåner, anskaffa nödig materiel, emottaga och förvalta de för folkskolorna i huvudstaden gemensamt influtna medlen och till församlingarnas folkskolestyrelser utbetala för de särskilda folkskolorna nödiga anslag, att varje år hos den genom 1847 års författning skapade sockenstämmonämnden, vilken fungerade såsom ett gemensamt organ för huvudstadens sockenstämmor, föreslå den summa, som, utöver den allmänna avgiften för folkundervisningens främjande (enl. kungl. kung. 13 mars 1846), behövdes för folkskoleväsendet i Stockholm för följande år samt att årligen offentliggöra berättelse om folkskolornas verksamhet under föregående år.

Angående skolhusbyggnader framställde kommittén två alternativ. Enligt det ena skulle överstyrelsen, i mån av för ändamålet anvisade tillgångar, besluta om uppförande av nya skolhus och deras inredning. Omkostnaderna för dessa ävensom ränta och amortering å församlingarnas skulder för redan uppförda eller under byggnad varande skolhus skulle utgå av hela huvudstaden. Det andra alternativet innehöll, att överstyrelsen endast skulle äga det allmänna inseedet över de inom församlingarna befintliga skollokalerna, vilka av varje församling enskilt bekostades, och tillse, att dessa lokaler blevo ändamålsenligt ordnade med avseende på både utrymme och inredning.

Folkskolestyrelserna inom de särskilda församlingarna skulle bestrida de för skolan erforderliga utgifterna av de under deras förvaltning ställda dispositioner och testamentsanslag samt andra inkomster jämte de tillskottsbelopp,

som från överstyrelsen erhöles. Skolstyrelserna skulle hava vård om skollokaler och deras tillhörigheter, tillse, att skolgången ej försummades samt för övrigt följa skolans gång och vårda dess angelägenheter.

De revisorer, som hade att granska fattigvårdsstyrelsernas och stadsnämndens räkenskaper, skulle tillika granska skolöverstyrelsens och de särskilda skolstyrelsernas räkenskaper och förvaltning.

Kommitténs förslag granskades och i stort sett godkändes av de olika sockenstämmorna samt av sockenstämmonämnden, varpå förslaget av överståthållaren överlämnades till Kungl. Maj:t i december 1855. Kungl. Maj:t remitterade detsamma till Stockholms stads konsistorium, som däröver avgav utlåtande i januari 1857. Konsistoriet ställde sig avvisande mot förslaget. Dess främsta synpunkt var, att detsamma skulle innebära ett »upphävande av den nuvarande innerliga förbindelsen mellan kyrkan och folkskolan». En detaljmärkning av intresse var, att konsistoriet ansåg det ändamålsvidrigt, att de ledamöter i överstyrelsen, som skulle företräda de särskilda församlingarna, icke skulle väljas av eller åtminstone bland församlingarnas egna skolstyrelser. Likaså polemiserade konsistoriet mot överståthållarens självskrivnenhet såsom ordförande i överstyrelsen.

I april 1859 återförvisade Kungl. Maj:t ärendet till överståthållareämbetet till förnyad omprövning. En ny kommitté tillsattes, som emellertid i stort sett på nytt framförde ovan återgivna kommittéförslag. Den föreslog likväl, i enlighet med direktiv från Kungl. Maj:t, att församlingarnas representanter i överstyrelsen icke skulle utses av sockenstämmorna utan av de särskilda skolstyrelserna, dock *icke* nödvändigtvis inom dessa.

Sedan sockenstämmor och sockennämnd åter blivit hörda och konsistoriet ävenledes avgivit nytt utlåtande, vari det nu uppgav sitt tidigare motstånd, blev, på grundval av det senare kommittéförslaget, den 27 september 1861 utfärdad en kunglig stadga angående folkundervisningen i Stockholms stad.

1861 års
stadga.

Enligt denna stadgas § 1, skulle folkskoleväsendet i huvudstaden utgöra en detta samhälles gemensamma angelägenhet och ombesörjas dels av en överstyrelse dels av åtta särskilda skolstyrelser, en för vardera av stadens territorialförsamlingar.

Såsom ett undantag från nämnda gemensamhet i fråga om folkskoleväsendet bestämdes i § 6 av samma stadga, att det ålåg varje församling att på sin enskilda bekostnad anskaffa och underhålla tjänliga lokaler för sina folkskolor. Det föreskrefs dock tillika, att överstyrelsen hade det allmänna inseendet över de inom församlingarna befintliga skollokalerna; den hade vidare att tillse, att dessa bleve ändamålsenligt inrättade ävensom pröva och godkänna förslag till nybyggnad eller ombyggnad av dylika lokaler, såvitt fråga vore om sådana anordningar, av vilka undervisningen, ordningen och sanitära förhållanden inom skolan kunde vara beroende.

Överstyrelsen utgjordes av en ordförande samt elva ledamöter, nämligen en vald av Stockholms stads konsistorium, en av den s. k. stadsnämnden (sedermera ersatt av fattigvårdsnämnden), en av varje församlings skolstyrelse och en slutligen vald av överstyrelsen själv; den sistnämnde skulle företrädes utses bland huvudstadens läkare. — Överstyrelsen ägde rätt att själv välja sin ordförande.

Till överstyrelsens disposition skulle ställas de medel, som för folkskoleväsendets ordnande och upprätthållande vore erforderliga. Beloppet härav jämte grunderna för dess utgörande skulle varje år, på överstyrelsens förslag, bestämmas av den enligt 1847 års förordning om kommunalstyrelse i Stockholm inrättade sockenstämmonämnden. Före avgörandet i nämnden skulle dock församlingarna hava hörts över överstyrelsens nämnda förslag. På överstyrelsens förslag och efter församlingarnas hörande bestämde sagda nämnd jämväl skolinspektörs och lärares och lärarinnors avlöning och övriga förmåner.

Skolstyrelsen i varje församling skulle bestå av kyrkoherden såsom självskrivnen ordförande och av ledamöter, som församlingen valt. Ordförande i skolstyrelse hade till särskilt åliggande att vårda sig om religionsundervisningen i skolorna. Honom tillhörde även att enskilt varna de föräldrar eller målsmän, som tredskades i fråga om barnens skolgång. — I övrigt torde det kunna sägas, att stadgan överensstämde med det 1855 uppgjorda förslaget.

Den befattning, som enligt 1861 års stadga tillkom sockenstämmonämnden, gavs enligt förordningen den 20 nov. 1863 om kyrkostämma m. m. i Stockholm, åt kyrkofullmäktige. Enligt denna förordning hörde visserligen frågor om folkundervisningen och dithörande anstalter till *kyrkostämmans* handläggning. Men spörsmål av den allmänna natur, att de anginge hela huvudstaden samfällt gingo även till behandling i de för församlingarna gemensamma kyrkofullmäktige.

1861 års stadga ang. folkundervisningen i Stockholm bestod ända till år 1903, då en ny lag i detta ämne antogs. Men redan tidigt restes krav på ändringar i den förra, krav, vilka närmast togo sikte på en ändring i bestämmelserna om församlingarnas plikt att på sin egen bekostnad anskaffa och underhålla tjänliga lokaler för sina folkskolor.

I skrivelse till överstyrelsen för huvudstadens folkskolor den 21 februari år 1877 anhöll sålunda Hedvig Eleonora församlings skolråd, att överstyrelsen måtte taga initiativet till ett upphävande av nyssberörda förpliktelse och i stället söka få stadgat, att skyldigheten att anskaffa och underhålla skollokaler bleve en stadens gemensamma angelägenhet, varigenom även i detta hänseende den likställighet, som utgjorde grunden för Stockholms invånares beskattning för gemensamma angelägenheter, bleve tillämpad. Samma år, den 11 okt. 1877, ingick Adolf Fredriks församlings skolråd till Kungl. Maj:t med en underdånig framställning av likartat innehåll, varefter överstyrelsen erhöll nådigt uppdrag att häröver inkomma med utlåtande. Vid samma tid erhöll överstyrelsen även anmodan från överståthållareämbetet att yttra sig i ämnet med anledning av en den 19 dec. 1877 daterad skrivelse i frågan från Hedvig Eleonoras församlings kyrkoråd, vars första, nyss omtalade initiativ strandat på motstånd från skolråden i tre Stockholmsförsamlingar.

Häri genom var i själva verket uppslaget givet till en diskussion, som skulle komma att räcka genom mer än två årtionden och av vilken det givetvis här icke är möjligt att mer än angiva några huvudpunkter.

I sitt utlåtande till överståthållareämbetet av den 13 dec. 1879 framhävde överstyrelsen med särskilt eftertryck två moment i det föreliggande problemet,

*Utvecklingen
1861—1903.*

vilka också allt framgent skulle komma att utgöra huvudpunkter vid frågans fortsatta behandling.

För det första betonade överstyrelsen, att den önskvärda jämnare fördelningen av bördorna för folkskolebyggnader icke rättvisligen borde påverka retroaktivt till fördel för de församlingar, som dittills tilläventyrs ej fullgjort sina skyldigheter härvidlag så tillfredsställande som andra. En uppgörelse måste därför föregå införandet av gemensamheten i denna punkt.

För det andra uppställde överstyrelsen också frågan, vilken myndighet som hädanefter rätteligen borde omhändertaga folkskolebyggnadsuppgifterna. Den enklaste utvägen bestod enligt överstyrelsens mening däri, att hela bestyret därmed lämnades åt Stockholms kommun. Men då en tidsödande strid härom kunde vara att vänta, vill överstyrelsen i stället föreslå, att åliggandet att bygga och underhålla folkskolehusen skulle bliva en alla de territoriella församlingarnas gemensamma angelägenhet. Anslagen för uppförande och för underhåll av folkskolehus samt eventuellt för förhyrande av skollokaler skulle, likasom övriga anslag för folkskolornas behov, beslutas av församlingarna på kyrkostämma och sedermera av kyrkofullmäktige. Överstyrelsen skulle sedan förfoga över de anslagna medlen, likasom densamma hade att framställa erforderliga anslagsäskanden, göra förslag och ritningar till nödiga byggnadsarbeten samt pröva och fastställa dessa. Själva utförandet av arbetena skulle åter efter överenskommelse anförtros åt Stockholms kommun; arbetena borde sålunda utföras under drätselnämndens överinseende, under tillsyn av byggnadskontoret. — Enahanda synpunkter utvecklade överstyrelsen även i sitt infordrade underdåniga utlåtande till Kungl. Maj:t. — Sedan överståthållareämbetet remitterat överstyrelsens förslag till församlingarna, befanns, att två av dessa (Storkyrkoförsamlingen samt Jakob och Johannes) alldeles förkastade projektet i fråga; tre församlingar (näml. Maria, Katarina och Hedvig Eleonora) uttalade sig för att skolhusbyggnadsfrågorna skulle helt överlämnas åt den borgerliga kommunen, medan de övriga tre (Klara, Kungsholms och Adolf Fredrik) förordade, att befattningen härmed skulle i sista hand tillkomma stadens kyrkofullmäktige. — I fråga om den av överstyrelsen förordade uppgörelsen med församlingarna ang. deras resp. skolhusbyggnader, blev densamma förkastad av alla utom av Maria församling, som förbehöll sig, att denna fråga framdeles skulle underställas församlingens prövning och beslut.

Ehuru frågan under 1880-talet åter och åter dryftades av de intresserade myndigheterna, uppnåddes likväl icke någon enighet. Åt en kommitté, som år 1891 tillsattes med uppdrag att utreda frågan om omreglering av huvudstadens territoriella församlingar, uppdrogs därjämte att avgiva yttrande i den vilande frågan om överflyttande på Stockholms samtliga församlingar av skyldigheten att bygga och underhålla folkskolehus. Kommitténs förslag, som förutsatte, att ifrågavarande skyldighet skulle övertagas av en för samhället gemensam myndighet och för övrigt i viktiga punkter avvek från överstyrelsens ovan refererade grundprinciper, rönne likväl icke bifall å kyrkostämmorna. Det är dock att märka, att nu (1892) både Maria, Kungsholms, Hedvig Eleonora och Adolf Fredriks församlingar uttalade sig för att stadsfullmäktige borde åtaga sig att anskaffa och underhålla folkskolelokaler.

Överstyrelsen, som nu på nytt hade att yttra sig i detta segslitna ämne, anförde den 20 april 1894 bl. a. följande:

Av församlingarnas yttrande syntes framgå, att bland deras medlemmar den meningen vunne allt större insteg, att den å varje församling vilande skyldigheten att anskaffa och underhålla nödiga folkskolelokaler borde överflyttas, icke på den kyrkliga utan på den borgerliga kommunen. Överstyrelsen hade visserligen förut uttalat en motsatt åsikt. Men då utsikt ej förefunnos att få till stånd en sådan representation för den kyrkliga kommunen som kommittén förordat, då vidare stadsfullmäktige redan hade att ombesörja byggnaders uppförande och underhåll i stor utsträckning samt för sådant ändamål ägde både materialförråd och ett särskilt byggnadskontor och då slutligen staden ägde en mängd tomter, hemställde överstyrelsen, att skyldigheten att anskaffa och underhålla lokaler för folkskolorna skulle överflyttas å Stockholms stad såsom borgerlig kommun. Emellertid borde skolrådets sakkunskap alltjämt i viss mån anlitas. — I fråga om uppgörelse mellan staden och församlingarna ang. villkoren för kommunens övertagande av folkskolebyggnaderna, avstod överstyrelsen nu från att framlägga bestämt förslag, ehuru den antydde det enligt dess mening lämpligaste sättet för en sådan uppgörelse.

Sex församlingar biträdde nu dessa överstyrelsens synpunkter. Men Klara och Storkyrkoförsamlingens stämmor förkastade dem (nov. 1894). Överståthållareämbetet överlämnade nu handlingarna i ärendet till stadsfullmäktige, som den 25 april 1899 avgåvo ett ganska märkligt betänkande över frågan.

Det borde, framhölls det här, vid närmare eftertanke finnas helt naturligt, att en centralisation av ärenden rörande folkskolelokaler inom huvudstaden vore ett önskemål, som vederbörande myndigheter borde sträva att så snart som möjligt uppnå. Fattigvårdsförvaltningen hade redan länge varit en för hela staden gemensam angelägenhet. Bestyret med anskaffandet och underhållet av allmänna läroverkshus hade staden övertagit i följd av nådiga brevet den 24 maj 1867. Likaså hade under loppet av år 1886 vården och förvaltningen av de för alla församlingar gemensamma begravningsplatserna anförtratts åt en under stadsfullmäktige lydande nämnd. Även folkskoleväsendet utgjorde, utom i vad anginge byggnaderna, en huvudstadens gemensamma angelägenhet, som i högsta hand ombesörjdes av överstyrelsen, varför ock den beskattning som fordrades för att bekosta lärarekrafter o. s. v. vore likadan över hela staden. Det dittillsvarande undantaget i fråga om skolbyggnader vore icke ur principiell synpunkt berättigat. Svårigheterna att lösa denna fråga hade emellertid huvudsakligen uppkommit som följd av den utväg man velat välja, i det man önskat göra ärendet till en gemensam angelägenhet för den *kyrkliga* kommunen. På grund av dessa svårigheter hade nu emellertid överstyrelsen övergått till och hyllade numera sex församlingar den åsikten att ärendet borde anförtrors åt den borgerliga kommunen. Under hänvisning till den erfarenhet stadsfullmäktige vunnit av likartade frågors behandling och med hänsyn till stadens möjligheter att anskaffa tomter, ansågo stadsfullmäktige denna utväg vara den rätta. — I övrigt berörde betänkandet villkoren för skolhusens övertagande, vilka i detta sammanhang sakna intresse.

I utlåtande av 19 maj 1899 instämde överståthållareämbetet i överstyrelsens och stadsfullmäktiges synpunkter. Sedan överstyrelsen efter förnyad remiss ävenledes (den 28 november 1899) godtagit stadsfullmäktiges uppfattning, gick frågan på nytt till församlingarna. Den 26 februari 1900 lämnade sex försam

lingar de medgivanden, som på dem ankommo. Klara församling vidhöll sin den 26 november 1894 intagna ståndpunkt. Storkyrkoförsamlingen förklarade sig icke hava något att invända däremot att skyldighet att bygga och underhålla skollokaler bleve en Stockholms stads gemensamma angelägenhet, men uppställde dock en rad villkor, genom vilka församlingens intressen skulle tillgodoses.

I denna situation inkom överstyrelsen med ett nytt förslag till Kungl. Maj:t av den 14 december 1900, vari frågan med ett slag vidgades till att beröra frågan om folkskoleväsendets ställning över huvud taget.

Överstyrelsen framhöll sålunda, att de utgifter för folkundervisningen i Stockholm, vilka *icke* avsåge byggande och underhåll av folkskolelokaler, blevo fördelade å stadens skattskyldige invånare utan avseende å församlingsindelningen efter samma grunder som stadsutskylderna. Dessa utgifter beslutades av församlingarna på kyrkostämmor eller, om dessa stannade i olika meningar, av kyrkofullmäktige. Det vore emellertid numera erkänt, att kyrkostämmorna icke vore lämpliga att utöva denna beslutanderätt. De röstberättigades antal, 5,400 till 17,000, inom varje församling vore alltför stort, och intresset för skolfrågor hos de flesta av dem alltför litet. Besluten berodde av tillfälligheter och kunde dikteras av ett fåtal.

Enligt överstyrelsens mening borde beslutanderätten i dessa frågor överlämnas åt stadsfullmäktige. Överstyrelsen hade i följd härav uppgjort lagförslag, enligt vilka beslutanderätten över folkskolebudgeten i dess helhet skulle tillkomma stadsfullmäktige. Överstyrelsen berörde även den omstridda frågan angående villkoren för skolhusens övertagande samt uttalade, att, då överenskommelser icke syntes kunna träffas emellan fullmäktige och samtliga församlingar om rätt för staden att på erbjudna villkor övertaga befintliga skolhus, denna rätt borde fastställas genom lag.

Överstyrelsens förslag innefattade dels förslag till förordning angående folkskoleväsendet i Stockholm, dels ändringsförslag i förordningen om kommunalstyrelse i sagda stad, dels också förslag till nädig instruktion för överstyrelsen för Stockholms stads folkskolor. I förstnämnda förslag föreskrevs, att folkskoleväsendet i Stockholm skulle utgöra en angelägenhet, vilken staden såsom kommun hade att vårda (§ 1, punkt 1). Verkställighet och förvaltning i fråga om folkskoleväsendet skulle tillkomma en särskild styrelse under benämning »överstyrelsen för Stockholms stads folkskolor» (§ 3). Överstyrelsen skulle bestå av ledamöter, utsedda dels av de territoriella församlingarnas skolråd, dels av Stockholms stads konsistorium och dels av stadsfullmäktige. Varje skolråd ävensom konsistoriet skulle utse en ledamot. Stadsfullmäktige skulle utse bland staden till fullmäktige valbara inbyggare lika många ledamöter, som församlingarna tillsammans välja. Ledamöterna utsågos för 2 år i sänder och kunde återväljas (§ 4). — Folkundervisningen skulle ordnas på det sätt, som i särskild av Konungen utfärdad stadga bestämdes (§ 1, punkt 2). I denna stadga skulle bestämmas, vilket biträde skolråden hade att lämna överstyrelsen vid vården av folkskoleväsendet.

Vid behandlingen av detta förslag å kyrkostämmorna, till vilka det remitterades, inträffade, att Kungsholms församling avsåg detsamma. Klara församling vidhöll sin ståndpunkt av den 26 februari 1900 och Storkyrkoförsamlingen de villkor den sagda dag uppställt. Storkyrkoförsamlingen inlade tillika sin allvarliga gensaga mot överstyrelsens förslag, att stadens rätt att på erbjudna villkor övertaga skolhusen skulle fastställas genom lag.

Märkligt är det yttrande, som Stockholms stads konsistorium den 23 april 1901 avgav. Däri anfördes, att konsistoriet icke hade något att erinra vid de av överstyrelsen föreslagna förändrade anordningarna i fråga om huvudstadens folkskoleväsende med hänsyn till de praktiska olägenheter, som verkligen vore förbundna med dåvarande föreskrifter i detta ämne.

Bland övriga utlåtanden, som nu avgåvos, märkes särskilt kyrkofullmäktiges underdåniga skrivelse av den 15 april 1901.

Sedan kyrkofullmäktige inledningsvis framhållit, att förhållandena i huvudstaden såväl i folkmängds- som budgethänseende betydligt förändrats, sedan 1861 års stadga angående folkskoleväsendet i densamma utfärdades, anförde de, att under de senaste decennierna den uppfattningen alltmera gjort sig gällande, att beslutanderätten i en angelägenhet av så allmänt intresse som folkskolebudgetens bestämmande icke lämpligen kunde vara fördelad mellan flera, med varandra sidoordnade kyrkostämmor utan borde tillkomma en enda, för kommunen gemensam myndighet. Förslag härom hade också gång efter annan blivit framställda. I sådant hänseende erinrade kyrkofullmäktige bland annat om ett förslag rörande införande av skolfullmäktige i rikets större städer, som utarbetats av en av Kungl. Maj:t 1895 tillsatt kommitté. Efter att hava omnämnt, att detta kommittéförslag icke vunnit Kungl. Maj:ts bifall, skildrade kyrkofullmäktige de stora praktiska svårigheter, som häftade vid kyrkostämmorna såsom beslutande organ. Det kunde inträffa, beroende av tillfälliga omständigheter, *antingen* att tillströmningen av deltagare i en stämma vore så stark, att icke ens den största lokal kunde rymma dem med ty åtföljande akustiska, diskussions- och voteringsvårigheter, *eller* också att stämma bleve så fåtaligt besökt, att förekommande ärenden kunde avgöras av ett påpassligt mindretal.

Kyrkofullmäktige övergingo därefter till att utreda frågan, till vilken myndighet beslutanderätten över skolbudgeten borde överlämnas. De erinrade härvid om, att i *Göteborg* alltsedan kommunalförfattningarnas införande beslutanderätten över folkskolebudgeten tillkommit stadsfullmäktige, utan att, såvitt kyrkofullmäktige hade sig bekant, något avsevärt missnöje förekommit mot folkundervisningen därstädes. I Köpenhamn, Kristiania och Helsingfors samt i de större städerna i Tyskland och Frankrike tillkomme det stadsfullmäktige eller däremot svarande myndighet att besluta över folkskolebudgeten. Det vore en fördel, om beslutanderätten över hela den budget, som vore för stadens invånare gemensam, tillades en enda myndighet. Åtminstone i Stockholm vore de skattdragandes åsikter på ett sannare sätt representerade hos stadsfullmäktige än hos kyrkostämmorna, där känslan av ansvar icke torde hos flertalet göra sig i samma grad gällande som hos kommunens valda representanter.

Kyrkofullmäktige övergingo därefter till ett bemötande av de skäl, som anförts *mot* ett överflyttande av den gemensamma folkskolebudgeten från de kyrkliga myndigheterna till stadsfullmäktige.

Bland skäl som anförts mot nämnda överflyttning vore även, att denna åtgärd skulle stå i bestämd motsats mot den princip, som dittills varit gällande, nämligen att omvårdnaden om folkskolan skulle tillkomma den kyrkliga kommunen samt att något sakligt skäl att frågå denna princip så mycket mindre funnes, som folkskoleväsendet i vårt land just under den kyrkliga kommunens omvårdnad om dess ange-

lägenheter nått den utveckling och höga ståndpunkt, som detsamma intoge. Principen borde dock enligt kyrkofullmäktiges åsikt vika för övervägande praktiska skäl och vore redan bruten i Göteborg, utan att därstädes visat sig någon olägenhet därav.

Slutligen hade, säga kyrkofullmäktige, anmärkts, att, då valrätt och valbarhet till stadsfullmäktige tillkomme jämväl främmande religionsbekännare och dem, som anmält sig till utträde ur svenska kyrkan, men dessa däremot icke hade rösträtt å kyrkostämma, det jämväl av detta skäl vore olämpligt, icke endast med avseende å kristendomsundervisningen, att å stadsfullmäktige överflytta någon befogenhet över folkskolans angelägenheter. Häremot vill kyrkofullmäktige invända, att då i Stockholm de främmande trosförvanterna vore mycket fåtaliga i förhållande till dem, som tillhörde statskyrkan, de främmande trosförvanterna i fråga om allmänna val torde sakna betydelse, vilket jämväl framginge därav, att å stadsfullmäktige för närvarande endast fem tillhörde främmande religionsksamfund. Olikheten mellan den valmanskår, som utsåge stadsfullmäktige, och de å kyrkostämma röstberättigade vore alltför ringa för att ens någon betydelse skulle kunna tilläggas denna olikhet.

Vissa garantier borde dock finnas för, att även efter en överflyttning av folkskolebudgeten till stadsfullmäktige, det kyrkliga element borde hava tillbörligt inflytande å folkskoleväsendet. Rätten att tillsätta medlemmar i överstyrelsen borde därför lika fördelas mellan församlingarnas skolråd och stadsfullmäktige, varjämte Stockholms stads konsistorium skulle äga utse en ledamot av överstyrelsen.

Med anledning av allt detta hemställde kyrkofullmäktige, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga de åtgärder, som erfordrades för att den bestämmanderätt över folkskolebudgeten, som dittills tillkommit församlingarna gemensamt och kyrkofullmäktige, måtte överflyttas å stadsfullmäktige.

Den 30 maj 1901 avgav slutligen överstyrelsen en ny skrivelse, vari den i vissa viktiga punkter frångick sitt tidigare förslag.

Överstyrelsen hade nämligen fått sin uppmärksamhet fästad därvid, att de territoriella församlingarna utom för byggnad och underhåll av skolhus dittills anvisat medel jämväl för andra ändamål, som avsåge folkskoleväsendet eller därmed ägde sammanhang, såsom till inrättande och underhåll av församlingsbibliotek, till barnkrubbor, arbetsstugor för barn, skollovskolonier, mathållning, skodon och kläder åt fattiga. Överstyrelsen hade observerat, att denna praxis möjligen skulle upphöra, därest den gemensamma folkskolebudgeten överflyttades å den borgerliga kommunen utan att i samband därmed bestämmelser givas om rätt för församlingarna att uttaxera avgifter och anslå medel för sådana ändamål som de nu ägniva.

Överstyrelsen hade kommit till den övertygelsen, att underhåll av församlingens bibliotek borde vara en församlingens angelägenhet. Beträffande bispisning och beklädnad av skolbarn, som därav vore i behov, trodde överstyrelsen, att det icke borde förvägras den kyrkliga kommunen att under en mildare form än den den borgerliga fattigvården kunde bereda, lämna sådant understöd. För underhåll av barnkrubbor, arbetsstugor för barn och skollovskolonier ansåg överstyrelsen, att församlingen borde samverka med den borgerliga kommunen likaväl som med enskilde. Då slutligen på enskilda församlingars initiativ tillkommit så förträffliga anordningar som skolkök och skolbad, tvekade överstyrelsen ej att föreslå ett generellt stadgande, varigenom ått församling gäves

rätt att genom anslag befrämja sådana förbättringar i en församlings folkskoleväsende, till vilka staden icke anvisade medel.

Efter remiss godkändes detta förslag av Stockholms stads konsistorium (den 13 september 1901) och av kyrkostämmorna (den 9 september 1901) utom en, Hedvig Elenora, som ansåg att sistnämnda generella fullmakt borde utgå. Häreinstämde stadsfullmäktige (den 1 oktober 1901) och överståthållarämbetet den 14 oktober 1901.

Under år 1902 uppgjordes nu inom ecklesiastikdepartementet ett förslag till lag angående folkskoleväsendet i Stockholm, som efter inhämtade utlåtanden från huvudstadens vederbörliga myndigheter omarbetades i vissa punkter och slutligen framlades såsom kungl. proposition vid 1903 års riksdag, av vilken denna proposition godkändes, varpå den nya lagen utfärdades den 15 maj samma år. I den kungl. propositionen upptogs överhuvud taget icke de tilläggsförslag, som överstyrelsen i sin sista skrivelse framlagt.

I kraft av denna lag skall folkskoleväsendet i Stockholm med vissa undantag utgöra en för hela staden gemensam angelägenhet, vilken staden såsom kommun har att vårda; i följd härav skola kostnaderna för folkskoleväsendet, med berörda undantag, beslutas och utgöras på sätt om kommunalutskylder är stadgat. Folkundervisningen i staden ordnas i enlighet med särskild av Konungen utfärdad stadga. (§ 1.) De nämnda undantagen regleras dels i § 6 mom. 3, där det heter, att angående dispositioner och testamentsanslag med avseende å folkskoleväsendet, vilka före denna lags ikraftträdande eller därefter bleve ställda under överstyrelsens eller skolråds förvaltning, gäller vad särskilt är eller blir stadgat; dels reglerades dessa undantag även i § 10, där det stadgas, att församling, som icke till staden överlätit sina för folkskoleväsendets behov vid 1902 års slut upplåtna eller till upplåtelse avsedda fastigheter och byggnader, var skyldig att fortfarande, intill dess en dylik överlåtelse komme till stånd, för enahanda ändamål upplåta och underhålla samma fastigheter och byggnader eller ock, därest församlingen önskade använda dem för annat ändamål, tillhandahålla andra, av stadsfullmäktige godkända lokaler av motsvarande storlek. (§ 10.)

Folkskoleväsendet skulle handhas av överstyrelsen för Stockholms stads folkskolor jämte de territoriella församlingarnas skolråd (§ 2). Den förra utgjordes av ledamöter, utsedda av skolråden, Stockholms stads konsistorium och stadsfullmäktige sålunda, att varje skolråd ävensom konsistorium valde en ledamot samt stadsfullmäktige bland stadens till fullmäktige valbara inbyggare valde lika många ledamöter som hela antalet av de av skolråden valda. (§ 3). Överstyrelsen skulle med avseende å folkskoleväsendet intaga enahanda ställning som åt de i gällande förordning om kommunalstyrelse i Stockholm omförmälda nämnder anvisats. (§ 4.) — Skolråden hade att i tillämpliga delar ställa sig till efterrättelse kungl. förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 21 mars 1863 ävensom den stadga, varom förmäles i § 1 av 1903 års lag.

Den ordning för folkskoleväsendet i Stockholm, som genom 1903 års lagstiftning grundlades, har emellertid senare undergått vissa förändringar. 1918 vidtoges sålunda några modifikationer med anledning av fortsättningsskolornas tillkomst (K. F. 16 september 1918) och år 1920 beslötos förändringar i samband med den helt nya organisation, som Stockholms stads kommunalförvaltning vid sist-

nämnda tidpunkt erhöill (K. F. 14 februari 1920). I enlighet härmed handhaves nu folkskoleväsendet i huvudstaden av Stockholms folkskoledirektion jämte de territoriella församlingarnas skolråd, vilkas funktioner principiellt sett, fortfarande äro reglerade såsom 1903 års lagstiftning angiver. Staden äger dock rätt, att, därest den så finner vara till fördel för skolväsendet, för vården om och befattningen med fortsättningsskolan utse en särskild fortsättningsskolestyrelse. Beträffande denna sistnämnda skall, i den mån ej lagen annorledes föreskriver, i tillämpliga delar gälla vad angående direktionen är stadgat.

Direktionen, som med avseende å folk- och fortsättningsskoleväsendet intager enahanda ställning, som åt de i gällande förordning om kommunalstyrelse i Stockholm omförmälda nämnder, var inom sitt område, finnes anvisad, utgöres, efter stadsfullmäktiges beprövande, av minst nio, högst tjuguen ledamöter. Av dessa utses en av Stockholms stads konsistorium, en, tillika ordförande, av stadskollegiet i Stockholm bland borgarråden, en, tillika vice ordförande, av stadskollegiet bland dess övriga valda ledamöter, samt de övriga av stadsfullmäktige bland stadens vid fullmäktigval röstberättigade inbyggare, som uppnått tjugufem års ålder. Genom dessa bestämmelser ha alltså skolråden och därmed indirekt kyrkostämmorna i de olika församlingarna skilts från det inflytande å direktionens sammansättning, som ännu 1903 års lagstiftning beredde dem. Ledamöter i särskild fortsättningsskolestyrelse utses, till så stort antal, som staden finner lämpligt, av stadsfullmäktige och direktionen sålunda, att stadsfullmäktige välja det antal ledamöter, som är närmast under hälften, och direktionen övriga ledamöter.

Direktionen äger att åt särskilda, inom densamma för handläggning av vissa ärenden utsedda nämnder, en var bestående av minst fem personer, överlämna att enligt de närmare föreskrifter, som av direktionen meddelas, med direktionens rätt och befogenhet besluta rörande samma ärenden. Härvid gäller emellertid den bestämmelsen, att av ifrågavarande nämnder vidtagna åtgärder skola vid direktionens nästföljande sammanträde för direktionen anmälas.

Bland de av folkskoledirektionen tillsatta nämnder må här företrädesvis barnavårdsnämnden observeras. Enligt lag av den 25 juni 1909 äger folkskolestyrelse i stad att uppdraga handläggningen av de ärenden, som avses i lagen av den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn, åt en särskild nämnd, bestående, förutom av den självskrivne eller den av domkapitlet eller i Stockholm av stadens konsistorium utsedde ledamoten, av minst fyra av styrelsens övriga ledamöter. Dock skola alla framställningar till stadsfullmäktige göras av folkskolestyrelsen i dess helhet. Den 4 januari 1909 hade överstyrelsen för Stockholms stads folkskolor beslutat utse fyra nämnder, bland dem en barnavårdsnämnd, och den 16 december 1910 antog samma överstyrelse en instruktion för dessa nämnder, i vilken det angående barnavårdsnämnden föreskrevs, att densamma hade att handlägga:

1:o ärenden, som avses i lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn;

2:o ärenden rörande åtgärder enligt gällande folkskolestadga i fråga om försumliga skolbarn eller tredskande föräldrar och målsmän.

Barnavårdsnämnden äger jämlikt samma instruktion att i enlighet med lagen av

den 25 juni 1909 med överstyrelsens rätt och befogenhet besluta i nyss nämnda ärenden, dock med undantag av följande, vilka skola av nämnden beredas för föredragning inför styrelsen:

1. Framställningar till stadsfullmäktige;
2. Byggnadsfrågor;
3. Upprättande eller indragning av barnhem och skyddshem;
4. Tillsättande av föreståndare eller föreståndarinna ävensom lärarepersonal vid barnhem och skyddshem;
5. Den allmänna anordningen av skolundervisningen i dylika fall.

Enligt tillägg till instruktionen av 31 maj 1911 äger nämndens ordförande, då så många av dess ledamöter anmält förhinder, att nämnden icke bliver beslutsmässig och ärendenas natur icke medger uppskov, att till adjungerade medlemmar av densamma inkalla behövt antal ledamöter av överstyrelsen. Detta tillägg i instruktionen avser samtliga av överstyrelsen tillsatta nämnder.

Den utvidgning, som barnavårdsnämndens verksamhet fått genom 1917 års lagstiftning angående utomäktenskapliga barn har icke inverkat på nämndens principiella ställning till sin uppdragsgivare.

Efter denna översikt över tillkomsten av och innehållet i 1903 års lagstiftning rörande folkskoleväsendet i huvudstaden och därmed i nära sammanhang stående frågor, övergå de sakkunniga nu till en framställning av de följder, som sagda lagstiftning hade för lagstiftningen i fråga om folkskoleväsendet i rikets städer i allmänhet.

Ty i följd av den för huvudstaden tillkomna lagstiftningen inkommo under åren 1906 och 1907 kyrkostämmorna i åtskilliga städer var för sig med underdåniga ansökningar avseende folkskoleväsendets överflyttande från kyrkostämma till stadsfullmäktige.

Innan en skildring gives av de åtgärder, till vilka dessa ansökningar ledde, bör dock ett omnämmande göras av några omständigheter, som förekommit redan tidigare och parallellt med den långvariga diskussionen angående en reform av huvudstadens folkskoleväsende.

Frågan om kyrkostämmornas skiljande — åtminstone i de större städerna — från den direkta befatningen med folkskoleärendena hade nämligen av förhållandena gjorts aktuell även annorstädes än i huvudstaden. I själva verket funnos i vissa städer särskilda bestämmelser rörande folkskoleväsendet redan vid tiden för kommunallagarnas tillkomst eller infördes i andra städer kort därefter. Så var i Göteborg enligt kungl. stadgan av 11 december 1857 folkskoleväsendet en gemensam kommunal angelägenhet, oberoende av den kyrkliga församlingsindelningen. Kostnaderna för folkskoleväsendet bestredos av medel, som anvisades av stadsfullmäktige, och de kyrkostämma och skolråd eljest tillkommande äligganden handhades av en allmän folkskolestyrelse, bestående av stadens kyrkoherdar samt minst sju av stadsfullmäktige valda medlemmar. Även för Malmö,

Folkundervisningsfrågan i vissa andra städer.

Norrköping, Uppsala och Lund förefunnos vissa bestämmelser, ägnade att giva större fasthet åt folkskoleorganisationen och åt de institutioner, som hade att besluta i skolfrågor. Genom kungl. brevet av den 8 april 1851 erhöll sålunda Malmö tillstånd att i avseende på folkundervisningen utgöra ett enda skolområde med ett för staden gemensamt skolråd och genom kungl. brev den 30 oktober 1874 medgavs, att lärare och lärarinnor vid folkskolorna fingo tillsättas av det gemensamma skolrådet. För Norrköping gällde kungl. resolutionen av den 19 februari 1864, enligt vilken stadens folkskoleangelägenheter behandlades på en för församlingarna gemensam kyrkostämma. Sedan en av stadens kyrkoherdar blivit av domkapitlet förordnad till ordförande vid den gemensamma kyrkostämman, valde denna en av stadens övriga kyrkoherdar till ordförande i skolrådet, och den tredje blev vice ordförande i detta. Enligt kungl. brev av den 11 april 1867 hade skolrådet fått rätt att tillsätta lärare och lärarinnor vid folkskolorna. Genom kungl. brev av den 4 sept. 1863 gävos också särskilda föreskrifter rörande tillsynen och vården av allmänna barnskolan i Lund. Uppsala stads folkskoleväsende slutligen är grundat på den s. k. Prins Gustafs folkskola, för vilken stadgar av Kungl. Maj:t blevo stadfästade den 4 september 1829. Enligt dessa stadgar med däri gjorda förändringar av 16 maj 1835 och 10 juli 1843 styres skolan av en direktion, som utgöres av ärkebiskopen, landshövdingen, domprosten, tvenne av akademistaten inom dess medlemmar valda personer, borgmästaren, en rådman och trenne borgare samt tvenne (å sockenstämma), utan avseende å stånd, valda ledamöter. Direktionen utnämner och avskedar lärare vid skolan.

Alla dessa särskilda bestämmelser för vissa städer bevarade sin giltighet i följd av en i slutet av den allmänna folkskolestadgan inryckt föreskrift, att utan hinder av dess bestämmelser skulle gälla vad för särskilda orter var eller kunde bliva föreskrivet.

Under den starka utveckling, vari den svenska folkskolan alltjämt var stadd, blev det emellertid för allt vidare kretsar mer och mer tydligt, att kyrkostämman, särskilt i de större städerna, var mindre lämplig att i första hand besluta i skolfrågor. Ej blott i Stockholm, där, såsom av ovanstående redogörelse för förarbetena till 1903 års lagstiftning torde framgå, denna synpunkt med skärpa fördes fram, hade man erfarenhet av kyrkostämmans olämplighet i förevarande avseende.

Frågan bragtes på tal vid 1893 års riksdag av E. Hammarlund, vilken i en motion hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande av en fullständig folkskolestadga, avpassad för våra större städer samt avsedd att tillämpas i de städer samt möjligen större landskommuner, som därav ville begagna sig. Motionären framhöll bl. a., att de olägenheter, som förekomme, icke lämpligen kunde botas genom särskilda stadgar för olika orter. Motionen föll, sedan lagutskottet avstyrkt densamma. Emellertid uttalade sig även det åttonde folkskoleinspektörsmötet 1894 för behovet av en dylik stadga. Den 26 april 1895 uppdrog också Kungl. Maj:t åt särskilda kommitterade att uppgöra förslag till särskild folkskolestadga för rikets större städer. Dessa kommitterade avgävo samma år förslag till förordning angående skollfullmäktige och

skolstyrelse i vissa städer. Förslaget gick, som sagt, ut på inrättandet av en ny myndighet, *skolfullmäktige*, vilka — på lika sätt som stadsfullmäktige utövade allmänna rådstugans bestämmanderätt i rent borgerliga ärenden — skulle i avseende på folkskolans angelägenheter i huvudsak komma att utöva den beslutanderätt, som tillhörde kyrkostämman. Dennas befattning med hithörande ärenden skulle liksom allmänna rådstugans i de städer, där stadsfullmäktige väljas, med visst angivet undantag inskränkas till val av skolfullmäktige. Den närmaste förvaltningen av skolväsendet skulle enligt kommitténs förslag utövas av en skolstyrelse med ungefär samma åligganden, som eljest tillkomme skolråd, samt med rätt tillika att tillsätta ordinarie lärare. Kommitténs förslag föranledde icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Redan vid denna punkt i historiken över de ärenden, som falla under de sakkunniges uppdrag, torde det vara påkallat att framhålla, hurusom frågan om *fullmäktige* inom den kyrkliga kommunen från och med avgivandet av 1895 års kommittébetänkande kom att bliva alltmer aktuell vid sidan av frågan om själva folkskoleväsendets lämpliga ordnande. Frågan om införandet av en fullmäktigeinstitution i kyrkokommunen hade visserligen fått en särskild betydelse med anledning av och i direkt samband med folkskoleproblemet. Men den förstnämnda frågan kom i sinom tid att intaga en självständig ställning, oberoende av spörsmålet huru folkskoleangelägenheterna skulle handläggas. Under den närmast följande tiden voro likväl de båda spörsmålen så förknippade med varandra, att de här måste samtidigt behandlas.

Vid 1896 års riksdag kommo dessa frågor åter före. Då väcktes i förevarande ämne två motioner, den ena av L. A. Eklund, åsyftande sådan ändring i kyrkostämmoförordningen, att inom rikets större städer kyrkostämmans beslutanderätt i alla ekonomiska ärenden, således icke endast folkskoleärenden, finge, om kyrkostämman så beslutade, överlätas åt en särskild institution, benämnd *kyrkofullmäktige*, och den andra, av E. Hammarlund, avseende sådan ändring i gällande författningar, att inom rikets större städer kyrkostämman finge, om sådant av densamma beslutades, å *stadsfullmäktige* överlåta sin beslutanderätt i alla sådana ärenden, som rörde folkskolebudgeten. Lagutskottet förordade en förändring i den av motionärerna angivna riktningen, men fann sig icke böra ingå i närmare bedömande, huruvida eller i vad omfång de till kyrkostämmans avgörande nu hörande frågor borde överlämnas till kyrkofullmäktige eller om särskilt frågor rörande folkskolan lämpligen kunde överlämnas till stadsfullmäktige eller till särskilda skolfullmäktige, varför utskottet inskränkte sig till att föreslå, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville underkasta frågan en allsidig utredning samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning gäve anledning.

Riksdagens kamrar kunde emellertid icke ena sig om något uttalande i frågan, vilken således förföll.

Efter år 1896 dröjde det ända till 1903, innan frågan om folkskoleväsendets ställning i rikets större städer kom före i riksdagen. Sistnämnda år ordnades, som sagt, huvudstadens folkskoleväsende genom den särskilda lagstiftning, för

*Fullmäktig-
problemets
förebud.*

vilken ovan utförligt redogjorts. Därefter inträffade, vad också förut omnämnts, att kyrkostämmorna i åtskilliga städer var för sig inkommo till Kungl. Maj:t med ansökningar, avseende folkskoleväsendets överflyttande från kyrkostämma till stadsfullmäktige. Över dessa framställningar avgåvos yttranden av vederbörande myndigheter, och då behovet av ändrade bestämmelser på detta område syntes uppenbart, tillkallades år 1907 inom ecklesiastikdepartementet sakkunniga för att biträda vid utredningen av frågan om överflyttning på *stadsfullmäktige* av vården om folkskoleväsendet. Efter remiss till myndigheterna och i huvudsaklig överensstämmelse med av de sakkunniga uppgjort förslag framlade Kungl. Maj:t till 1908 års riksdag förslag till lag angående folkskoleväsendet i vissa städer jämte av denna lag föranledda ändringar i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd och i lagen om vanartade och i sedligt avseende försummade barn.

Enligt förstnämnda lagförslag skulle i stad, där stadsfullmäktige finnas, och Konungen på framställning av stadsfullmäktige eller kyrkostämma därom förordnat, folkskoleväsendet samt frågan om uppfostran av vanartade och i sedligt avseende försummade barn utgöra en för hela staden gemensam angelägenhet, vilken staden såsom kommun hade att vårda, och vården om folkskolan närmast handhavas av en folkskolestyrelse, bestående av kyrkoherden i församlingen eller, där i en stad flera församlingar med särskilda kyrkoherdar funnes, den bland dessa, som domkapitlet utser, samt efter stadsfullmäktiges beprövande av ett jämnt antal ledamöter, minst åtta och högst tjugu, utsedda till hälften av stadsfullmäktige, till hälften av kyrkostämma.

Ur förarbetena till detta 1908 års lagförslag torde följande omständigheter förtjäna särskilt beaktande.

De förslag rörande en nyordning av folkskoleväsendet, vilka, såsom nyss nämnts, under åren 1906 och 1907 inkommo från olika städer, kunna i avseende på den viktiga frågan om *skolrådets* ställning indelas i olika kategorier.

Längst gick förslaget från *Malmö* stad, som innehöll, att skolrådet skulle bestå av minst tolv av *stadsfullmäktige* valda personer, som inom sin krets hade att utse ordförande och vice ordförande. En grupp av städer föreslog åter, att skolrådet skulle bestå dels av personer, valda av stadsfullmäktige, dels av prästerliga element; så *Norrköping*, *Jönköping* och *Lund*. *Linköping* föreslog däremot, att skolrådet skulle bestå av stadsförsamlingens kyrkoherde eller hans vikarie såsom självskriven ledamot och minst tio andra ledamöter, valda till hälften av stadsfullmäktige, till hälften av kyrkostämman. *Gävle* föreslog slutligen, att åtta personer skulle utgöra skolrådet, fyra valda av stadsfullmäktige och fyra av kyrkostämman; här synes man alltså, likasom i *Malmö*, icke ha tänkt sig någon självskrivenhet för prästerlig ledamot. Till den lösning av detta problem, som förordades av *Gävle*, anslöt sig senare *Halmstad* i en hemställan av november 1907.

Av de yttranden, som myndigheterna, på ovan berört sätt, avgåvo om nämnda städers framställningar, må några här framhävas.

Domkapitlet i *Lund* ansåg visserligen principiellt, att kyrkostämmans *alla* angelägenheter borde överflyttas till särskilda fullmäktige, men tillstyrkte likväl, enär en sådan anordning sannolikt icke på lång tid kunde komma till stånd, de i fråga om *Malmö* och *Lund* framställda förslagen, dock med ändring beträffande skolrådets sammansättning, särskilt i den riktningen, att *samtliga* ledamöterna i skolrådet borde utses av kyrkostämman. — Domkapitlet i *Växjö*, *Strängnäs* och *Uppsala* togo däremot upp spörsmålet till en mera allmänt principiell behandling. De avstyrkte helt och hållet den föreslagna överflyttningen av folkskoleväsendet till den borgerliga kommunen. De framhöllo huvudsakligen, att genom en dylik åtgärd början vore gjord till en skilsmässa mellan kyrkan och skolan; att överflyttningen även skulle menligt inverka på föräldraintresset för skolan, vilket icke skulle få tillfälle att såsom förut direkt göra sig gällande; att dissenters skulle enligt förslagen kunna deltaga i behandlingen av frågor rörande skolan och särskilt kristendomsundervisningen; samt att bestämmelser saknades om sättet för åstadkommande av samarbete mellan stadsfullmäktige och skolrådet. I stället föreslogs en utredning rörande införande av församlings- eller kyrkofullmäktige.

De särskilda sakkunnige, vilka år 1907 avgåvo ovan omnämnda betänkande och som utgjordes av kammarrättsrådet J. Östberg, kontraktsprosten K. E. Edlund och folkskoleinspektören A. Fridén, framhöllo inledningsvis kyrkostämmans olämplighet, särskilt i större stadssamhällen, såsom handhavare av folkskolans angelägenheter.

I fråga om de utvägar, som i stället kunde erbjuda sig, höllo de före, att, även om en kyrkofullmäktigeinstitution skulle införas, så torde dock den allmänna opinionen gå i den riktningen, att densamma borde anordnas enbart för kyrkliga frågor. Det syntes också, ansågo de sakkunniga, som om, vid en fullständigt fri prövning av alla hithörande omständigheter, de övervägande skälen talade för att stadsfullmäktige gjordes till högsta lokala myndighet över folkskolan i de fall, där denna myndighet icke ansåges längre böra ligga hos kyrkostämman. Folkskolans egen utveckling från en mera utslutande kyrklig till en alltmer borgerlig karaktär, liksom även angelägenheten därav, att i de samhällen, där folkskolans budget spelade en stor och alltmera betydande roll, frågor om folkskolebudgeten behandlades i ett sammanhang och med hänsyn till den kommunala budgeten i övrigt, talade avgjort för, att folkskoleväsendet borde, liksom andra närbesläktade frågor, i de större stadssamhällena läggas under stadsfullmäktiges beslutanderätt.

1907 års sakkunnige förordade vidare, att skolrådet skulle till hälften utses av stadsfullmäktige, till hälften av kyrkostämman; att skolrådet skulle själv välja ordförande och vice ordförande; att i stad med en kyrkoherde denne skulle vara självskriven ledamot av skolrådet; att i stad med flera kyrkoherdar domkapitlet hade att utse en av dem till prästerlig skolrådsledamot. I sistnämnda punkt reserverade sig dock kontraktsprosten Edlund, som ansåg, att i sådan stad domkapitlet borde utse minst tre kyrkoherdar till medlemmar av skolrådet.

Principiella betänkligheter, liknande dem, vilka, som ovan nämnts, av domkapitlet i *Växjö*, *Strängnäs* och *Uppsala* framfördes mot åtskilliga städers framställningar åren 1906 och 1907, restes även nu av åtskilliga domkapitel, ett par biskopar, nio kyrkostämmor och fullmäktige i en stad.

I fråga om *skolrådets sammansättning* yppade sig bland de hörda myndigheterna olika meningar.

Enligt en uppfattning borde skolstyrelsen, då stadsfullmäktige skulle övertaga ansvaret för folkskoleväsendet, först och främst betraktas såsom en stadsfullmäktige underlydande nämnd. Enligt denna åsikt borde stadsfullmäktige äga att utse samtliga ledamöter i denna nämnd. Till denna uppfattning anslöto sig 5 länsstyrelser, 4 kyrkostämmor och stadsfullmäktige i 9 städer. Men även åsikter, syftande till att tillvarataga även andra intressen, trädde fram. Sålunda föreslogs å ena sidan, att stadsfullmäktige, som borde utse *samtliga* de valda ledamöterna i skolstyrelsen, därvid skulle vara skyldiga att på ett eller annat sätt tillgodose deras intressen, som hade barn i skolåldern, såsom genom inval av sådana personer i skolstyrelsen. Å andra sidan föreslogs, att nämnda valrätt skulle utövas å allmän rådstuga i stället för å kyrkostämma. Ett tredje förslag gick ut på, att valrätt skulle å kyrkostämma utövas allenast av föräldrar eller målsmän för barn i skolåldern, eventuellt genom omröstning pr capita.

I fråga om *kyrkoherdarnas självskrivnenhet* hade på sina håll förord förkommit för kontraktsposten Edlunds nyssberörda reservation. Men å andra sidan hade ej heller röster saknats, som ansett skäl icke föreligga att låta undervisningen i kristendom mer än andra specialämnena i skolstyrelsen representeras av särskilda målsmän.

Slutligen må den principiella uppfattning av ämnet, som departementschefen utvecklade i den kungl. propositionen till 1908 års riksdag, här återgivas.

»Genom att låta stadsfullmäktige», anförde departementschefen bl. a., »övertaga huvudparten av de bestyr med folkskolan, som nu åligga kyrkostämman, skulle på ett håll samlas beslutanderätten angående samtliga de ärenden — rent kyrkliga frånräknade — som äro staden såsom sådan uppdragna. Att härigenom de finansiella spörsmålen skulle vinna en väsentligen förenklad och förbättrad handläggning samt en bättre överblick erhållas över stadens budget i allmänhet och de krav, som behöfve ställas på stadens skattskyldiga invånare, torde vara otvivelaktigt. Det synes ock, som om allt talade för, att även de rena undervisningsfrågorna skulle, genom skolväsendets överflyttning på stadsfullmäktige jämte en skolstyrelse med i åtskilliga hänseenden större befogenhet än det nuvarande skolrådet erhålla ett mera jämt och från tillfälliga inflytelser fritt bedömande.»

Departementschefen upptog därefter till bemötande de olika invändningar, som rests mot förslaget att till stadsfullmäktige överflytta folkskoleärendena. Ur denna del av hans yttrande till statsrådsprotokollet må följande andragas:

Det hade framhållits, att stadsfullmäktige ej valdes med särskild hänsyn till undervisningsfrågor och att, då stadsfullmäktige i främsta rummet vore upptagna av en stor mängd borgerliga ärenden, som hörde till deras handläggning, man kunde befara, att skolans angelägenheter lätt skulle bliva tillbakasatta. Häremot anförde departementschefen, att stadsfullmäktige ju valdes med hänsyn till samtliga de ärenden, som de hade att handlägga och att otvivelaktigt även skolfrågorna, för vilka de väljande i allmänhet vore ganska intresserade, skulle få sitt tillbörliga beaktande vid valen.

En annan invändning hade varit, att det ej skulle vara lämpligt att åt stadsfullmäktige överlåta skolbudgeten och åt en särskild skolstyrelse uppdraga de egentliga skolfrågorna, enär de ekonomiska och pedagogiska frågorna ej borde skiljas åt utan behandlas av samma myndighet. Häremot påpekade departementschefen, att denna anmärkning

i minst lika hög grad gällde den dåvarande anordningen med avgörandets fördelning mellan kyrkostämma och skolråd.

Det hade vidare sagts, att överflyttandet av folkskoleväsendet inom stadsfullmäktiges maktområde skulle innebära en brytning med en hittills i vårt land gällande princip, en brytning, vartill skäl så mycket mindre föreläge, som folkskolan nått sin höga ståndpunkt just under den kyrkliga kommunens hägn. Förnekas kunde ju icke heller, att genom det föreliggande förslaget den borgerliga kommunen finge sin maktsfär ökad och flyttad in på ett område, som förut ansetts tillhöra den kyrkliga kommunen. Men härvidlag betonade departementschefen i första hand, att stadsfullmäktige ju valdes av i det närmaste samma valmanskår, som bildade kyrkostämma. Han framhöll dessutom, att skolstyrelsen enligt den då föreliggande propositionen skulle till hälften utses av kyrkostämman o. s. v.

Slutligen, fortsatte departementschefen, hade såsom skäl mot överflyttningen anförts, att valrätt och valbarhet till stadsfullmäktige skulle tillkomma jämväl främmande religionsbekännare och dem, som anmält sig till utträde ur svenska kyrkan, i följd varav sådana personer kunde komma att såsom ledamöter av stadsfullmäktige och även av skolstyrelsen utöva inflytande på folkskoleärendenas avgörande. Ej heller detta skäl kunde departementschefen finna avgörande. Han framhöll, att folkskolan ju vore en skola även för deras barn, som icke tillhörde svenska statskyrkan. Det funnes intet skäl, varför icke dessa utomstående, från vilka man dock ofta sett mycket stora bevis på kärlek till och omvårdnad om den svenska folkundervisningen, skulle få hava ett ord med i frågor rörande denna undervisning. Dock tillfogade departementschefen härvidlag, att han fann det uppenbart, att en inskränkning måste göras beträffande dessa personers deltagande i ärenden rörande kristendomsundervisningen.

I fråga om skolstyrelses sammansättning, dess rätt att välja ordförande och beträffande kyrkoherdes egenskap av självskriven ledamot följde departementschefen 1907 års sakkunniges linjer.

Frågan om folkskoleärendenas överflyttning till stadsfullmäktige vann emellertid icke sin lösning vid 1908 års riksdag. Lagutskottet hemställde om avslag, och första kammaren biföll denna utskottets hemställan, medan andra kammaren åter biföll Kungl. Maj:ts förslag.

1908 års riksdags beslut.

Vid 1908 års riksdag förekommo även några motioner av ett visst intresse. Dels sammanknöts på nytt den i den kungl. propositionen behandlade frågan med problemet om kyrkofullmäktige. Sålunda väcktes i första kammaren av hr Clason m. fl. motion, att riksdagen, med förklarande, att den kungl. propositionen icke kunde av riksdagen bifallas, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående sådan ändring i kyrkostämmoförordningen av den 21 mars 1862, att kyrkostämmas beslutanderätt måtte, om sådant av stämman beslutades, kunna överlätas åt särskilda fullmäktige, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda. — Dels framfördes även motioner, som togo sikt på andra sidor av skolproblemet, i det att förslag, som kunna sägas ha gått ut på en begynnande sekularisation av folkskoleväsendet, framställdes.

Inom andra kammaren väcktes nämligen samma år motioner:

dels av hr Rydén i syfte att folkskolestyrelse skulle bestå av ett udda antal ledamöter, av vilka stadsfullmäktige skulle utse det antal, som närmast överstege hälften, och återstoden väljas enligt de bestämmelser, som gällde för val av stadsfullmäktige, dock så, att vid detta val varje röstberättigad skulle äga endast en röst; pastors självskrivnenhet skulle upphöra;

dels ock av hr Byström m. fl. med förslag, att den i det kungl. lagförslaget upptagna bestämmelsen om att i överläggning och beslut inom folkskolestyrelse beträffande ärende, som rörde kristendomsundervisningen, icke finge deläga ledamot, som vore av främmande trosbekännelse eller anmält sig till utträde ur svenska kyrkan, måtte utgå.

1908 års
kyrkomöte.

I det skede av frågans utveckling, som nu inträdde, kom ärendet till behandling även vid det på hösten år 1908 sammanträdande kyrkomötet. Under den livliga diskussion, som vid sagda möte uppkom rörande denna sak, visade sig också det ovanberörda starka samband, som spörsmålet om rätt forum för skolärendenas handläggning alltjämt hade med frågan om införandet av *fullmäktige* i den kyrkliga kommunen. Det var nämligen närmast med anledning av en vid mötet väckt motion rörande skrivelse till Kungl. Maj:t om beredande av möjlighet för kyrkostämman att å särskilda fullmäktige överlåta sin beslutanderätt, som även frågan om skolärendenas ställning i hela dess vidd kom under överläggning vid kyrkomötet. Då åtskilliga av de synpunkter, som härunder framfördes, voro av ett ganska allmänt intresse, har det syntts lämpligt att här något utförligare återgiva vissa drag av den debatt, som då fördes härom.

I nyss berörda motion, som väcktes av biskop H. W. Tottie under instämmande av biskop J. Lindström och domprosten O. Norberg, framhölls, att den utredning rörande fullmäktigeinstitutionen, som 1896 års lagutskott — såsom ovan nämnts — förordade och som första kammaren då bifallit, icke kommit till stånd. Det oaktat hade, anförde motionären, förberedande åtgärder vidtagits till en i den kommunala förvaltningen så djupt ingripande förändring som den om folkskolebudgetens överflyttande från kyrkostämman till stadsfullmäktige. Motionären erinrade här om 1908 års kungl. proposition i detta ämne samt utvecklade därpå det kända argumentet, att den ifrågasatta överflyttningen skulle uppriva den gällande gränslinjen mellan kyrkoförsamlingen och den borgliga kommunen och stode i motsats till principen om folkundervisningens utveckling i anslutning till kyrkan. Denna princip borde ej rubbas utan en föregående allsidig prövning av principens bärkraft och förändringens konsekvenser.

Under polemik mot 1908 års ovan refererade kungl. proposition och i anslutning till den av hr Clason vid sagda års riksdag väckta motionen angående införande av kyrkofullmäktige tillstyrkte kyrkomötets första tillfälliga utskott hr Totties motion. Till betänkandet var fogad en inblankoreservation av biskop von Schéele och hr Beckman.

Debatten i kyrkomötets plenum inleddes av herr Beckman, som utvecklade innebörden av sin reservation.

Tal. framhöll, att de stora krav, som folkskoleväsendet ställde särskilt på de större kommunerna, allt mer skulle nödvändiggöra skolbudgetens överflyttande på den kommunala myndighet, som hade att besluta om de flesta och största andra posterna i de kommunala utgifterna. Förslaget om kyrkofullmäktige hade kommit för sent. Fördelarna av en enhetlig ledning av kommunernas ekonomi vore alltför stora för att icke överväga, när man jämförde dem med förhållandena under den dualism i kommunalväsendet, som ännu bestode och som skulle skärpas, om kyrkofullmäktigeinstitutionen komme till stånd.

Under polemik mot förslaget om folkskoleärendenas överflyttning till den borgerliga kommunen yrkade lektor Säve bifall till utskottets hemställan. Domprosten Norberg framhöll att, även om folkskoleväsendet skildes från kyrkostämman, så kvarstode likväl behovet av en bättre ordning vid handläggningen av de ärenden, som kvarbleve hos stämman. Hr Sigfrid Wieselgren betonade, att man kunde tvista om det lämpliga i att förlägga skolan under den borgerliga eller under den kyrkliga representationens forum.

Tal. trodde, att resultatet i vilketdera fallet som helst kunde bli gott nog. Det berodde på de personliga krafter, som ägnade sig åt skolärendenas behandling. Om det frågades i vilketdera fallet chanserna vore de bästa, så finge man observera, att i båda fallen representationernas sammansättning bestämdes av samma valmän. Därför borde man ej lägga alltför stor vikt vid det ena eller det andra alternativet. Man borde ej anse, att det i ena fallet skulle gå väl och i det andra illa. Det kunde gå väl i bägge fallen och illa i bägge fallen. Det berodde på, huru valmännen skötte sina plikter. Tal. tillstyrkte bifall till utskottets hemställan under betonande av kommunernas valfrihet i fråga om skolärendenas överflyttning.

Åtskilliga talare förordade utskottets hemställan.

Det påpekades ytterligare, att även för kyrkostämmans övriga ärenden (utom skolfrågorna) vore en fullmäktiginstitution behöfelig. »Vi hava i **** nyligen haft ett exempel på att en kyrkostämmomajoritet beslutit en fullständig ombyggnad av en under kyrkostämmans omvårdnad hörande lokal och att vederbörande kyrkoråd i förlitande härpå gjorde upp kontrakt om byggnaden med en entreprenör. Men det fanns en minoritet, som var missnöjd med beslutet, och denna agiterade sig upp till majoritet. Det blev en ny kyrkostämma, och det förra beslutet omkullkastades, vartill kom ersättningsanspråk från entreprenörens sida o. s. v. Sådant är ju orimligt . . .» (Kjellin).

Från en del håll varnades dock mot överdrivet klander mot kyrkostämmornas sätt att fungera och deras roll (Rosengren, Holmquist, Johansson, Boëthius).

I fråga om skolärendenas ställning framhölls av prof. Johansson några synpunkter av intresse:

Kyrkan, framhöll talaren, hade under gångna tider haft en hel del uppgifter i förhållande till både det ena och det andra inom samfundet, som den nu måste lämna ifrån sig, åtminstone på det sättet, att den icke längre omedelbart hade dem om hand. Talaren trodde, att det vore förmånligt för samhället i dess helhet, att en arbetsfördelning genomfördes på lämpligt sätt, och han trodde också, att det vore förmånligt för kyrkan och för dess inflytande på samhället i dess helhet, att hon så mycket som möjligt kunde

koncentrera sig på sig själv till att utveckla sig till ett religiöst och etiskt samfund, som sedan kunde visa sin kraft åt alla håll.

Kyrkomötets beslut kom emellertid att utfalla efter ett av biskop G. Billing under debatten väckt förslag, att kyrkomötet skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, »om och i vad mån kyrkostämmas beslutanderätt kunde överlåtas åt eller fördelas emellan särskilda av kyrkostämman valda fullmäktige och i vissa fall åt stads- eller kommunalfullmäktige». Detta förslag antogs med 29 röster mot 27.

1909 och 1918
års beslut.

Kyrkomötets beslut hade likväl ingen inverkan på regeringens hållning. Vid 1909 års riksdag framlades lagförslagen från 1908 rörande folkskoleärendenas överflyttning till stadsfullmäktige åter av Kungl. Maj:t. De vunno denna gång riksdagens godkännande.

Den då antagna lagen, som utfärdades den 25 juni 1909, har år 1918 undergått vissa förändringar i samband med upprättandet av fortsättningsskolorna. I lagen av den 16 sept. 1918 stadgades sålunda, att, där stad finner det vara till fördel för skolväsendet, må åt särskild fortsättningsskolestyrelse anförtros vården om och befattningen med fortsättningsskolan. Om sådan styrelse utses, väljes den, till så stort antal som staden finner lämpligt, på så sätt, att stadsfullmäktige utse det antal ledamöter, som är närmast under hälften, medan folkskolestyrelsen utser övriga ledamöter.

Med 1909 års lagstiftning hade debatten om skolväsendet nått en lösning, som, fränsett 1918 års tillägg, blivit av varaktig natur. Vid början av 1921 tillämpades lagen i fråga med de 1918 vidtagna förändringarna i 82 av rikets städer.

* * *

Fullmäktig-
frågan.

Medan frågan om införande av kyrkofullmäktigeinstitutionen till år 1909 varit på det närmaste förbunden med folkskoleproblemets lösning, kom den efter denna tid att intaga en mer självständig ställning. Det torde då vara lämpligt att här kasta en återblick på fullmäktigeinstitutionens allmänna ställning i den svenska kommunallagstiftningens historia.

Emellan å ena sidan förordningarna av 1862 om kommunalstyrelse på landet och i stad och å andra sidan kyrkostämmoförordningen, består en olikhet däruti, att enligt de förra författningarna den kommunen eller staden i kommunala angelägenheter tillkommande beslutanderätt kan och, i vissa fall, även skall uppdragas åt fullmäktige, under det att inom kyrkoförsamlingen någon motsvarande institution icke finnes, utan församlingens beslutanderätt utövas allenast å kyrkostämman. Senare infördes emellertid kyrkofullmäktigeinstitutionen i två kommuner, Stockholm och Göteborg. För Stockholms del gällde enligt förordningen av den 20 november 1863, att frågor, som hörde till kyrkostämmas handläggning och voro av den allmänna beskaffenhet, att de anginge hela huvudstaden samfällt, så att för deras avgörande erfordrades församlingarnas gemensamma beslut, skulle behandlas av särskilda kyrkofullmäktige. Emellertid saknade denna institution faktiskt nästan all betydelse och är numera ersatt genom en bestämmelse om besluts fattande genom särskilda delegerade i de fall,

då i frågor, som röra flera församlingar, dessa stannat i olika beslut. I Göteborg åter utövas jämlikt kungl. förordningen den 5 maj 1882 församlingarnas beslutanderätt i gemensamma ärenden, till vilka räknas de flesta till kyrkostämmas avgörande hörande ärenden, av kyrkofullmäktige, vilka utses av församlingarnas vid kyrkostämma röstgäande ledamöter.

Fullmäktigeinstitutionen torde hava sin inhemska förebild uti det de »äldstes råd», som i förslaget till stadga om städernas administration av den 26 december 1619 omtalas under uttalad avsikt från regeringens sida att förekomma »de olägenheter, som därigenom uppstå att, såsom förut varit brukligt, menige man fordras tillsammans och svaras således på stadens vårdande utan något betänkande och mest av dem, som minst förstå och minst hava i saken att säga». Detta stadgeförslag blev visserligen aldrig utfärdat, men det blev likväl i stort sett normerande för de särskilda stadsprivilegier, som senare kommo att givas. De här åsyftade »äldste» utgjorde ett slags fullmäktige för kommunen, med vilka magistraten i stadens kommunala angelägenheter ägde samråda och gemensamt besluta. Institutionen, vars befogenheter emellertid voro ganska svävande, bestod i det hela oförändrad ända till dess 1862 års kommunallagar trädde i kraft. För landssocknarna finns ej någon motsvarande anordning. All beslutanderätt låg där hos sockenstämmorna. I 1862 års förordning om kommunalstyrelse på landet infördes emellertid — på enahanda sätt som skedde för städerna — även för landsbygdens kommuner en, för dessa dock uteslutande *fakultativ*, rättighet att med vissa begränsningar överlåta kommunens beslutanderätt till fullmäktige, benämnda kommunalfullmäktige.

Ur förhistorien.

Vid överläggningarna om detta moment i kommunalförfattningen för landsbygden — yttra 1859 års kommitterade — »utgjorde frågan, huruvida kommunalstämman borde ordnas på representativ grund eller bibehållas på den utsträckta basis, den för det närvarande på landsbygden innehar, ett bland föremålen för dem, och kommitterade funno då, att det som i detta avseende i synnerhet borde inverka på frågans lösning, nämligen folkmängden inom de olika kommunerna, företedde en mycket stor olikhet. Om inom en del av dem folkmängden uppgår till så stort belopp, att alla de röstberättigade svårigen skulle kunna på ett rum samlas för att deltaga i överläggningarna och besluten, finnas åter en stor mängd andra, där efter det approximativt beräknade förhållandet mellan folkmängden och de röstberättigade inom denna en sådan svårighet icke kan vara att befara. Det representativa systemet är också i sig självt ej annat än ett medel, som måste begagnas där primärförsamlingarnas sammankallande bleve antingen en omöjlighet eller verkställbart endast under stora svårigheter. Att representanter eller fullmäktige kunna inom sig till följd av i sakförhållandet liggande skäl förena större insikt i sak, större förmåga vid prövningen och en på klarare medvetande byggd större kraft i viljan än stora primärförsamlingar är emellertid en sanning; och vid övervägande av allt detta och då, på ena sidan, det representativa systemet ännu ingenstädes inom kommunerna på landet är infört eller ens vederligen efterlängt, men, på den andra, fördelarna därav i synnerhet inom större kommuner likväl måste erkännas, hava kommitterade trots sig härvid handla med största omtänksamhet, då de löst frågan så, att det må varda överlämnat åt varje kommuns egen prövning och mogna beslut, vilketdera av de två systemerna, det primära eller det representativa, den hellre önskar få hos sig infört».

Under den långvariga diskussion, som kom att föras rörande en reform av den kommunala rösträtten, framfördes också med stigande intresse förslag om en utsträckt användning av den kommunala fullmäktigeinstitutionen. Parallellt med denna utveckling på det borgerliga området ha kraven på skapandet av en kyrkofullmäktigeinstitution uppenbarligen vuxit fram.

1881 års riks-
dagsdebatt.

Det kan förtjäna erinras därom, att redan vid debatten i första kammaren år 1881 rörande det kungl. förslaget om kyrkofullmäktige i Göteborg, uttalade lagutskottets dåvarande ordförande, f. statsrådet Lagerstråle, att »lämpligaste sättet att ordna dessa förhållanden på en gång varit att föreslå ett så beskaffat tillägg till gällande kyrkostämmoförordning, varigenom i allmänhet medgäves, att städer av den omfattning, att flera territoriella församlingar där förefunnnes, och varest dessa vore benägna att överlåta åt en särskild institution att handlägga deras ekonomiska angelägenheter, åt kyrkofullmäktige överlämna en så beskaffad beslutanderätt». Talaren hemställde till regeringen att den, utan att någon ytterligare fråga därom väcktes, dock, med insikt därom, att den snart skulle komma under behandling, måtte bereda ett tillägg till kyrkostämmoförordningen, som möjliggjorde för kommande tider att inom denna förordning inrymma sådana författningar som den, varom då vore fråga».

* * *

1910 års
kyrkomöte.

Vid 1908 års kyrkomöte hade, som sagt, frågan om kyrkofullmäktigeinstitutionen dryftats i närmaste samband med spørsmålet om skolärendenas handläggning. Två år senare, vid 1910 års kyrkomöte, kom den förra frågan åter upp, men nu med en mera självständig prägel. I en ny motion framhöll biskop Tottie, att en utredning av kyrkostämmas befogenhet att å valda fullmäktige överlåta sin beslutanderätt vore, oberoende av folkskolans angelägenheter och ur rent kyrklig synpunkt, av ett djupt känt behov påkallad. — Kyrkomötets andra tillfälliga utskott tillstyrkte en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om en sådan utredning. Utskottet betonade, att motionen hade en räckvidd och betydelse långt utöver frågan om folkskolebudgetens förbindelse med eller frigörelse från kyrkostämman. Kyrkostämman, säges det, har att handlägga även andra ärenden än skolärenden, ärenden, som öva ett djupgående inflytande på församlinglivet i dess olika grenar. För dessa ärendens handläggning kräves kyrkofullmäktigeinstitutionens säkrare former. — Kyrkomötet godkände utan debatt utskottets hemställan.

1917 års
riksdag.

Vid 1917 års riksdag hemställde herr K. J. Ekman i en inom första kammaren väckt motion om utredning, huruvida icke kyrkofullmäktigeinstitutionen måtte kunna införas i Stockholm.

I sitt utlåtande över denna motion framhöll konstitutionsutskottet bland annat, att frågan om kyrkofullmäktige vore värd all uppmärksamhet.

Vissa skäl, så utvecklade utskottet sin åsikt, syntes nämligen tala för en sådan anordning, att åtminstone åt större församlingar medgäves rätt att, på sätt som i fråga om kommunalfullmäktige vore stadgat, åt särskilt valda fullmäktige överlåta kyrkostämmas beslutanderätt. Det vore sannolikt, att därigenom i många fall ökade garantier skulle

vinnas för kontinuitet och sakkunskap särskilt vid de kyrkligt-ekonomiska ärendenas handläggning.

Utskottet hemställde emellertid om avslag å motionen, enär densamma rörde allena en detalj av frågan, och enär inga giltiga skäl förebragts för dess upptagande i den begränsade form, vari den framlagts. Det funnes enligt utskottets mening ingen anledning för statsmakterna att — med avvikelse från gällande principer för den kyrkliga kommunala självstyrelsen — på eget initiativ genomföra en särskild ordning på detta område, gällande blott för en enda stad. Med avseende på den väg för frågans lösning, som motionären i främsta rummet anvisat, nämligen gemensamma kyrkofullmäktige för hela staden, framhöll utskottet, att en dylik ordning förutsatte, att till gemensam behandling skulle överflyttas vissa ärenden, som nu vore församlingarnas enskilda angelägenheter. Ett dylikt kringskärande av församlingarnas befogenheter borde enligt utskottets uppfattning ej utan en från deras sida uttalad önskan komma ifråga.

Utskottets hemställan om avslag å motionen bifölls av båda kamrarna.

År 1917 tillkallades inom civildepartementet sakkunniga för att biträda vid utarbetande av förslag till kommunal rösträttsreform.

1917 års
sakkunnige.

Vid behandling av frågan om kommunalfullmäktige diskuterades bland de sakkunniga, som dock icke ansågo sig äga befogenhet att härutinnan framlägga förslag, även spørsmålet, huruvida icke i samband med den lika rösträttens införande också den kyrkliga kommunen borde sättas i tillfälle att överlåta stämmas beslutanderätt åt särskilda fullmäktige, eller om på annat sätt framför allt skolärendena, som vore av synnerligen stor ekonomisk innebörd, kunde, åtminstone i större kommuner, tillförsäkras en mera betryggande handläggning än den, som kan komma dem till del på kyrkostämman.

Enligt den mening, som hystes av majoriteten av de sakkunniga, kunde starka betänkligheter framföras mot en lösning av ifrågavarande spørsmål medelst antagande av bestämmelser, som framtvingade eller underlättade införandet av särskilda kyrko- och skolfullmäktige. Systemet med tvenne beslutande kommunala institutioner, en för rent borgerliga ärenden och en för ärenden rörande kyrka och skola, vilket system med 1862 års kommunallagar avlöste det förutvarande med en för samtliga kommunala ärenden gemensam sockenstämma, hade icke varit ägnat att främja en klok och målmedveten kommunal finanspolitik, utan den dubbla, av olika beslutande och administrativa organ beroende kommunala budgeten hade utan gensägelse varit till skada; de sakkunniga ville för sin del i sagda dualism se en av orsakerna till abnormt höga skatter i vissa kommuner. I stort sett hade dock samma personer att besluta på kommunalstämma och på kyrkostämman, och härigenom hade en viss enhetlighet kunnat bibehållas inom det kommunala livet trots de dubbla stämmorna och den dubbla budgeten. Men, om den borgerliga kommunens ärenden skulle handhavas av vissa för ändamålet valda fullmäktige och den kyrkliga och skolkommunens ärenden av andra fullmäktige utan någon beröring med varandra och utan något gemensamt och verkställande organ, då låge den fara nära till hands, att sagda dualism skulle medföra betydande skada. Faran kunde undvikas genom att gemensamma fullmäktige valdes för kyrklig och för borgerlig kommun eller genom att den kyrkliga kommunens viktigare ärenden, d. v. s. skolärendena, lades under kommunalfullmäktige i analogi med vad som flerstädes praktiserades i städerna, eller kanske ännu bättre genom att de båda kommunerna, den kyrkliga och den borgerliga, helt sammansloges och därmed även deras beslutande samt beredande och verkställande organ.

De sakkunniga framhöllo emellertid uttryckligen, att ett fullmäktigesystem vore mindre av behovet påkallat för den kyrkliga än för den borgerliga kommunen såsom garanti mot missbruk av den kommunala självstyrelsen efter införande av lika kommunal rösträtt. Bland de ärenden, som kyrkostämman har att behandla vore de som rörde folkskolan utan jämförelse de viktigaste. Bland de av kyrkostämman beslutade utgifterna komme sålunda i landskommunerna ej mindre är 71,50 % på skolväsendet. Men skolväsendet vore, till skillnad från flertalet övriga kommunala angelägenheter, noga bestämt och reglerat genom av statsmakterna antagna lagar och förordningar och övervakades genom en statlig inspektionsmyndighet. På så sätt föreläge redan en kraftig garanti för en klok kommunal skolpolitik, vadan sålunda enligt de sakkunnigas mening en ytterligare garanti i form av kyrko- och skolfullmäktige eller skolärendenas överflyttning från kyrkostämman på annat sätt vore mindre av behovet påkallat.

Urtima riksdagen 1918.

Vid urtima riksdagen 1918 föreslog Kungl. Maj:t en utsträckt användning av kommunalfullmäktigeinstitutionen, och särskilda utskottet nr 3 föreslog ytterligare utvidgning därav. Genom lag den 23 december 1918 blev också stadgat, att i kommuner med över 1,500 invånare inrättandet av fullmäktige är obligatoriskt, under det att kommuner med 1,500 invånare eller därunder fortfarande ha att välja, om de vilja överlåta sin beslutanderätt åt fullmäktige eller ej.

Frågan om kyrkofullmäktige upptogs däremot icke i den kungl. propositionen vid nämnda riksdag. Men genom motion i första kammaren av herr K. J. Ekman kom frågan likväl då under behandling.

Särskilda utskottet fann åtskilliga skäl tala för att — liksom inom den borgerliga kommunen — genom införande av representativt system även för den kyrkliga kommunens vidkommande trygga en god handläggning av de inom denna förekommande ärendena. Å andra sidan hade även de svårigheter, med vilka en sådan reform vore förenad, varit under övervägande i utskottet, varjämte det erinrades, att detta spørsmåls upptagande nödvändigtvis måste föranleda en närmare granskning av tidsenligheten att vissa grupper ärenden, särskilt de med skolväsendet sammanhängande, falla under den kyrkliga kommunens beslutanderätt. Det hemställdes med hänsyn härtill, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning, huruvida och i vad mån representativt system måtte kunna införas jämväl inom den kyrkliga kommunen. Riksdagen beslöt därefter i enlighet med utskottets förslag.

Jämlikt av K. M:t den 31 december 1918 i anledning av riksdagens anhållan erhållet bemyndigande uppdrog statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet den 9 januari 1919 åt de sakkunniga att inom departementet biträda med utredning av berörda fråga om införande av representativt system jämväl i den kyrkliga kommunen.

* * *

Gränslinjerna mellan borgerlig och kyrklig kommun.

Frågan om fullmäktige i den kyrkliga kommunen hade sålunda förts ett gott stycke fram i det allmänna medvetandet. Men liksom detta spørsmål ursprungligen väckts i samband med folkskolefrågorna, så drog det, sedan dessa senare nått en viss lösning, andra spørsmål med sig, spørsmål, som vidgade frågan om kyrkofullmäktige till att gälla gränserna mellan den borgerliga och

den kyrkliga kommunen överhuvudtaget. De sakkunniga hade sålunda nyss börjat sitt arbete, då genom motion i riksdagen frågor väcktes, som skulle på det närmaste beröra hela deras arbete.

Inom andra kammaren väcktes nämligen vid 1919 års riksdag motioner dels av herrar Leander och Jeppsson med hemställen

1919 års
riksdag.

»det riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t göra hemställen om, att det i samband med utredningen, huruvida och i vad mån representativt system må kunna införas jämväl i den kyrkliga kommunen, måtte tagas i övervägande, huruvida icke alla kostnader för kyrkliga ändamål *ävensom för folkskoleväsendet* böra beslutas och handhas av den myndighet som har sig anförtrott att besluta om kommunens ekonomiska angelägenheter i övrigt, samt huruvida icke för dylikt fall kyrkorådsinstitutionen bör i sina huvuddrag bibehållas»,

dels av herr Berglund med hemställen

»att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, på vilka grunder ärendena rörande folkskoleväsendet, skolbiblioteken och värden av vanartade och i sedligt avseende försummade barn skola överföras till den borgerliga kommunen och om förslag i nämnda syfte».

Konstitutionsutskottet avstyrkte sistnämnda motion under hänvisning till att de sakkunniga angående införande av representativt system i den kyrkliga kommunen redan hade det i motionen berörda spörsmålet under behandling och torde framkomma med förslag i syfte att överföra folkskole- och därmed i samband stående ärenden till den borgerliga kommunen även i de fall då detta icke efter gällande lagstiftning ägt rum.

Herrar Leander och Jeppssons motion däremot tillstyrktes av utskottet i så måtto, att det hemställde om riksdagsskrivelse med anhållan om utredning, huruvida och i vilken omfattning ekonomiska angelägenheter jämväl i vad de avsåge kyrkliga ändamål måtte kunna handläggas av den myndighet som ägde besluta om den borgerliga kommunens ekonomiska angelägenheter.

I utskottsutlåtandet angående denna motion framhölls bl. a. hurusom den förefintliga dualismen mellan borgerlig och kyrklig kommun åstadkommer svårigheter att avväga kommunens utgifter med hänsyn till kommunmedlemmarnas skatteförmåga, och anfördes vidare:

»Granskas närmare de utgifter, vilka äro av kyrklig natur, synes uppenbart, att grundade skäl knappast kunna göras gällande mot att överföra beslutanderätten över vissa sådana utgifter till den borgerliga kommunen. Sålunda torde bland annat frågor om utgifter för anläggning och underhåll av kyrkogård, vilka icke endast beröra medlemmar av statskyrkan utan även övriga statsmedborgare, böra handläggas och avgöras av de borgerliga myndigheterna. I ännu högre grad gör sig nödvändigheten att överföra beslutanderätten över utgifter av denna art gällande, om rätt till utträde ur statskyrkan utan att anmäla övergång till annat kyrkosamfund kommer att medgivnas. Skulle i detta fall de kyrkliga kommunerna komma att bestå av ett väsentligt färre antal medlemmar än de borgerliga kommunerna, vore det tydligen en orättvisa mot de kyrkliga kommunernas medlemmar, att de medlemmar i borgerlig kommun, som icke samtidigt tillhörde statskyrkan, helt eller delvis voro befriade från att delta i anläggning och underhåll av kyrkogård. Var gränsen skall sättas mellan de kyrkliga utgifter, som böra överföras

till den borgerliga kommunen, och de kyrkliga utgifter, som uteslutande böra vara en den kyrkliga kommunens angelägenhet, torde icke utan en mera ingående undersökning kunna avgöras. En dylik undersökning torde böra verkställas av Kungl. Maj:t. Utskottet anser sig därför böra föreslå skrivelse i detta syfte. För att utredningen måtte läggas fullständigt förutsättningslös, torde den lämpligen böra omfatta frågan, huruvida och i vilken omfattning beslutanderätten över kyrkliga utgifter må kunna överföras till den borgerliga kommunen. Vad slutligen angår det i herrar Leanders och Jeppssons motion framställda yrkandet, att, för den händelse övriga yrkanden i motionen vinna beaktande, det måtte tagas i övervägande, huruvida icke kyrkorådsinstitutionen borde i sina huvuddrag bibehållas, torde därmed av motionärerna endast avsetts, att, om beslutanderätten över de kyrkliga utgifterna förlades från den kyrkliga till borgerliga kommunen, kyrkofullmäktige skulle erhålla så få uppgifter, att de endast behöfde väljas till så stort antal, som det nuvarande kyrkorådet omfattar. Vid dylikt förhållande har utskottet ansett detta yrkande helt falla inom ramen för den vid 1918 års urtima riksdag begärda utredningen om införande av representativt system i den kyrkliga kommunen och alltså icke behöva föranleda till någon vidare riksdagens åtgärd.»

I fråga om herr Berglunds motion beslöto båda kamrarna i enlighet med utskottets förslag. I fråga om herrar Leander och Jeppssons motion däremot stannade kamrarna i olika beslut, i det att första kammaren beslöt att avslå motion och utskottsförslag, medan andra kammaren antog utskottsförslaget.

*Kungliga bre-
vet av den
23 maj 1919.*

De spörsmål, som berörts i dessa motioner, upptogos emellertid av de sakkunniga själva. Med anledning av en av dem gjord framställning utvidgades genom nådigt beslut den 23 maj 1919 deras uppdrag till att omfatta jämväl verkställande av utredning och avgivande av förslag rörande frågan, huruvida och i vilken utsträckning ekonomiska angelägenheter, även i vad de avse kyrkliga ändamål, må böra handläggas av den myndighet, som äger besluta om den borgerliga kommunens angelägenheter. På grund av samtidigt givet nådigt bemyndigande tillkallades av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet sistnämnda dag ytterligare en sakkunnig att deltaga i de sakkunnigas arbeten.

* * *

*Kyrko-
fullmäktige
i Göteborg.*

Med hänsyn till den allmänna utveckling, som på kommunallagstiftningens område ägt rum under de senaste åren, har i visst avseende en reform befunnits nödvändig även i fråga om ovanberörda kungl. förordning av den 5 maj 1882 angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg. Vid den år 1918 beslutade reformen av de kommunala valen infördes bl. a. den ändringen i 1862 års kyrkostämmoförordning, att valen av ledamöter och suppleanter i kyrkoråd och skolråd skulle på därom framställd begäran ske proportionellt. Vad Göteborgs stad beträffar medför detta, att endast vissa val inom stadens primära kyrkliga kommuner, kyrkoförsamlingarna, kunna ske proportionellt, medan de gemensamma och överordnade kyrkliga myndigheterna, kyrkofullmäktige och den av dessa utsedda kyrkonämnden, alljämt enligt 1882 års författning tillsätts medelst majoritetsval. Med anledning av i ämnet väckt motion har riksdagen i skrivelse den 19 mars 1920 förklarar sig finna detta förhållande, i betraktande av de stora

befogenheter, ej minst med avseende å ekonomiska angelägenheter, som tillagts kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg, vara ett missförhållande, som även ur enhetlighetens synpunkt bör rättas, samt anhållit om denna frågas upptagande i samband med utredningen rörande införandet av representativt system i den kyrkliga kommunen.

Ärendet är genom nådig remiss den 9 april 1920 överlämnat till de sakkunnigas behandling.

*Kungl. Maj:ts
remiss den 9
april 1920.*

* * *

Sedan det uppdrag, som den 9 januari 1919 givits de sakkunniga att biträda med utredning av frågan om införande av representativt system i den kyrkliga kommunen, på anført sätt utvidgats, har åt de sakkunniga dessutom genom nådig remiss den 3 februari 1922 uppdragits att lämna förslag om kyrkliga samfälligheter.

*Frågan om
kyrkliga sam-
fälligheter.*

Detta ärendes förhistoria är följande:

Vid 1917 års riksdag väcktes av hr Rydholm en motion, i vilken bland annat anfördes, att redan tillämpningen av 19 § i lagen den 9 december 1910 angående reglering av prästerskapets avlöning vållade pastorat, som bestode av flera församlingar med särskilda kyrkoråd, vissa svårigheter, enär uträkningen av lönetillgångarna måste ske gemensamt för alla församlingarna, men ingen hade vare sig skyldighet eller befogenhet att handla å pastoratets vägnar.

*Kungl. Maj:ts
remiss den 3
febr. 1922.*

Vidare, framhölls det i sagda motion, mötte det hart när oöverkomliga hinder att i pastorat med flera församlingar tillämpa § 11 mom. 1 samt §§ 20 och 22 i berörda lag ävensom nådiga kungörelsen den 24 juli 1914.¹ Visserligen vore det genom kyrkostämmoförordningens § 21 tillåtet för flera församlingar i samma pastorat att välja gemensamt kyrkoråd. Men regeln vore, att varje församling hade sitt särskilda kyrkoråd. Funnes i här avsett pastorat sådana särskilda kyrkoråd, så komme det i § 20 av lagen den 9 december 1910 meddelade stadgandet, att med uppbörden skulle förfaras såsom med uppbörden av avgifter till kyrka och skola, att innebära, att varje församlings kyrkoråd skulle till sin kommuns kommunalnämnd meddela det belopp, som skulle uttaxeras, varefter de uppburna medlen skulle av kommunalnämnden redovisas till kyrkorådet. Vederbörande kyrkoråd skulle enligt § 22 i nämnda lag förvalta och göra räntebärande de influtna medlen samt enligt § 11 av dem utbetala lönen. I ett pastorat, bestående av fem församlingar med tre präster, skulle sålunda varje präst kvartalsvis lyfta sin lön hos fem olika kyrkoråd. Detta betydde, att 60 utbetalningar av lön årligen skulle äga rum. Varje sådant kyrkoråd finge nämligen anses som »vederbörande kyrkoråd», det ena lika mycket som det andra. Men intetdera av dessa kyrkoråd ägde laglig skyldighet eller befogenhet att lägga sig i andra församlingars angelägenheter än sin egen.

Likaledes vållade tillämpningen av kungörelsen den 24 juli 1914 praktiska svårigheter inom här ifrågavarande pastorat med särskilda kyrkoråd, enär däri föreskrifna avgifter skulle lämnas av kyrkorådet men dock avse hela pastoratet. För övertvinnande av dessa svårigheter hade somliga pastorat tagit sig för att, jämte de för varje församling valda kyrkoråd, å gemensam kyrkostämma välja ett s. k. *pastoratskyrkoråd* med uteslu-

¹ Enligt § 11 utbetalas prästlönen kvartalsvis av »vederbörande kyrkoråd». Enligt § 20 skola avgifterna för prästlöner uppbäras och debiteras i samma ordning som avgifter till kyrka och skola. § 22 innehåller, att avlöningsmedel skola av vederbörande kyrkoråd förvaltas och göras räntebärande.

tande uppdrag att handhava frågorna angående prästlönerna. En sådan ordning stode emellertid uppenbarligen utanför gällande författningar. Redan den omständigheten, att församlingarna funnit det nödvändigt att själva finna en utväg att lösa de svårigheter, som författningarnas ordalydelse åstadkommit, vore ett tillfyllestgörande bevis för, att ett lagligt ordnande av denna sak vore av behovet påkallat. En utväg, som kunde synas enkel nog, vore att bestämma, att vad som i nämnda författningar ålades kyrkorådet, skulle i pastorat, bestående av flera församlingar, utföras av moderförsamlingens kyrkoråd. Man kunde också tänka sig en anordning i huvudsak liknande den, som funnes i städer med gemensam kyrkoekonomi, eller med den, som, enligt vad ovan sagts, av vissa församlingar på egen hand införts.

De synpunkter, som utvecklats i här refererade motion, vunno riksdagens godkännande. I skrivelse av den 23 mars 1917 hemställde riksdagen hos Kungl. Maj:t om vidtagande av åtgärder för åstadkommande av bestämmelser därom, huru i pastorat, bestående av mer än en församling, skulle förfaras med de funktioner, som dels i lagen om reglering av prästerskapets löner den 9 december 1910 §§ 11, 22 och 26¹, dels i nådiga kungörelsen den 24 juli 1914 — angående utbetalning från kyrkofonden av vissa anslag till prästerskapets avlöning och redovisning av vissa för prästerskapets avlöning avsedda medel, som uppbäras av vederbörande kyrkoråd — ålagts kyrkorådet.

Sedan Kungl. Maj:t infordrat utlåtande från samtliga domkapitel och länsstyrelser, anbefalldes kammarkollegium att i ärendet avgiva utlåtande, som, daterat den 11 februari 1921, är av följande innehåll:

Enligt 11 § 1 mom. av lagen om reglering av prästerskapets avlöning skall lön till kyrkoherde och komminister gäldas av pastoratet och kvartalsvis utbetalas av vederbörande kyrkoråd. Avlöningsmedlen för kyrkoherdar och komministrar ävensom vissa adjunkter skola, i den mån de ej omedelbart till tjänsteinnehavare betalas, jämlikt § 22 i berörda lag, särskilt för sig av vederbörande kyrkoråd förvaltas och göras räntebärande. För medlens bibehållande till avsett ändamål är pastoratet ansvarigt. Arrenden av boställen, anslagna till avlöning av prästerskapet i pastoratet, samt för samma ändamål disponibla avgälds-, ränte- och andra medel skola, enligt 26 § av merberörda lag, uppbäras av vederbörande kyrkoråd, som även, enligt kungörelsen den 24 juli 1914, äger mottaga vissa bidrag från kyrkofonden till prästerskapets avlöning samt har viss skyldighet i fråga om redovisning av avlöningsmedel och inleverering av överskott därå.

I det den 14 december 1909 av särskilda sakkunniga avgivna betänkande om förslag angående reglering av prästerskapets avlöning var såsom § 23 i förslaget till lag om reglering av prästerskapets avlöning intaget ett stadgande av följande innehåll: »Består pastoratet av två eller flera församlingar, må de särskilda församlingarnas kyrkoråd kunna för behandling av ärenden, som i denna lag avses, till gemensamt kyrkoråd sammanträda.» I motiveringen för städgandet förekommer (sid. 56) följande: »Då pastoratet i dess helhet hädanefter skulle bli ansvarigt för lönerns gäldande och äga att till bestridande av dessa använda inom pastoratet befintliga avlöningstillgångar, lärar ej sällan, då ett pastorat består av två eller flera församlingar, visa sig ändamålsenligt, att den medelsförvaltning, varom i 22 § sägs, blir för hela pastoratet gemensam, i vilken händelse de särskilda församlingarnas kyrkoråd böra kunna till gemensamt kyrkoråd sammanträda för be-

¹ Enligt § 26 skola avlöningsmedel uppbäras av vederbörande kyrkoråd.

handling av därmed sammanhängande ärenden. En ovillkorlig föreskrift därom torde emellertid icke vara erforderlig, utan synes frihet böra lämnas församlingarna att härutinnan förfara efter omständigheterna på varje ort». — Det föreslagna stadgandet upptogs ej heller i den nådiga propositionen med förslag till lag om reglering av prästerskapets avlöning.

Att de i riksdagens skrivelse påtalade olägenheterna vid tillämpningen av gällande bestämmelser rörande förvaltning, utbetalning och redovisning av för prästerskapets avlöning avsedda medel, som uppbäras av vederbörande kyrkoråd, göra sig på ett kännbart sätt gällande, torde framgå av de i ärendet avgivna yttranden. De flesta länsstyrelser (16 st.) och domkapitel (9 st.) hava för olägenheternas avhjälpande föreslagit tillsättande av ett organ, än kallat pastoratskyrkoråd, än prästlönenämnd, sammansatt av ett begränsat antal representanter för de olika församlingarna eller kyrkoråden, antingen valda å kyrkostämman eller av kyrkoråden eller ock självskrivna ledamöter av kyrkoråden (kyrkovärdarne). Denna representation skulle, under ordförandeskap av kyrkoherden, övertaga de uppgifter, som enligt ovan omförmälda författningsrum ankomme på kyrkorådet. Fem länsstyrelser och tre domkapitel hava däremot förordnat, att de ifrågavarande funktionerna måtte uppdragas åt moderförsamlingens kyrkoråd. Av de återstående tre länsstyrelserna har en (Karlskrona) ej ansett skäl föreligga för ändring av gällande bestämmelser och en annan (Malmö) ej funnit skäl till ändring i prästlönerregleringslagens bestämmelser men ansett uppgifterna enligt 1914 års förordning böra åligga kyrkorådet i moderförsamlingen, under det en tredje (Falun) åtnöjt sig med att tillstyrka bifall till riksdagens framställning.

Rent förvaltningsmässigt enklast, fortsätter kammarkollegiet, skulle helt visst vara, att moderförsamlingens kyrkoråd pålades de åligganden, som enligt nyssberörda författningar tillagts vederbörande kyrkoråd. Då emellertid nödig sakkännedom i fråga om annexförsamlingarnas förhållanden ej alltid kan förutsättas hos moderförsamlingens kyrkoråd, som dessutom kan tänkas stundom bliva oskäligt betungat genom berörda åligganden, och det vidare icke kan anses överensstämma med principerna för självförvaltningen, att vissa församlingar uteslutas från möjligheten att inverka på dess handhavande, för vilket de ändå såsom medlemmar av pastoratsorganisationen komme att stå i ansvar, torde nu berörda utväg icke vara att förorda.

Att för tillgodoseende av ifrågavarande uppgifter sammanföra de olika församlingarnas kyrkorådsledamöter till ett gemensamt kyrkoråd skulle bliva en, i förhållande till uppgifternas jämförelsevis enkla beskaffenhet alltför tung organisation och synes på grund därav ej böra ifrågakomma.

Enligt 21 § i nådiga förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 står det väl öppet för församlingar inom samma pastorat att förena sig om gemensamt kyrkoråd. Ett dylikt kyrkoråd torde emellertid utesluta tillvaron av särskilda församlingskyrkoråd (jfr Hagman, Sveriges kommunallagar, Stockholm 1911, sid. 438). Anlitande av berörda utväg för ernående av nu föreliggande syftemål torde därför ej alltid vara lämpligt, då ju inom varje församling i regel förekommer en mångfald andra angelägenheter, för vilkas besörjande särskilt kyrkoråd måste anses erforderligt.

För de prästerskapet tillkommande avlöningsmedels bibehållande för avsett ändamål är, såsom ovan nämnts, varje pastorat beträffande för dess prästerskap avsedda medel ansvarigt, liksom ock för de överskottsmedel, som på grund av bestämmelsen i 3 § 5 mom. i lagen om kyrkofond den 9 december 1910 skola ingå till kyrkofonden. Hela pastoratet synes därför böra å gemensam kyrkostämman utse den nämnd eller det råd,

som övertager de på kyrkorådet i varje församling nu ankommande uppgifter beträffande prästlönemedlen (jmf ock nådiga förordningen den 4 febr. 1921 angående avlämnande av uppgift till ledning vid statens taxering till bevillning m. m. 2 § a). Denna form motsvarar i realiteten det förfarings sätt, som vid sidan av gällande författningar tillämpats i vissa pastorat, nämligen att, jämte de för varje församling valda kyrkoråden, av församlingarna väljes ett särskilt »pastoratskyrkoråd», ehuru ledamöterna i detta stundom utses av de olika församlingarna var för sig. Ett dylikt pastoratskyrkoråd synes ock lämpligen böra handläggas för pastoratet gemensamma frågor rörande byggnadsskyldigheten å prästerskapet anslagna boställen och prästgårdar. Då i regel de enda ekonomiska frågor, som angå pastoratet gemensamt, röra just förvaltningen av prästerliga avlöningsmedel och berörda byggnadsskyldighet, vore det kanske riktigare att för dylikt organ införa benämningen pastoratsnämnd (jfr kyrkonämnden i Göteborg och Norrköping), men, för att bibehålla anknytningen till den redan existerande kyrkorådsinstitutionen och därigenom, så vitt möjligt är, undvika författningsändringar, torde benämningen kyrkoråd böra bibehållas.

Ett dylikt för pastoratet gemensamt kyrkoråd med särskilda uppgifter av ekonomisk natur skulle sålunda existera vid sidan av de särskilda församlingarnas kyrkoråd. Då emellertid tillskapandet av gemensamt kyrkoråd, varom förmäles i 21 § 3 st. kyrkostämmoförordningen, för handhavande av alla på kyrkoråd ankommande uppgifter, sålunda även frågor av ovan berörda natur, ej synes böra omöjliggöras, torde, enligt kollegiets mening, den ifrågasatta bestämmelsen böra givas den form, att, där i pastorat med flera församlingar för dessa gemensamt kyrkoråd *icke* finnes, församlingarna skola å gemensamt kyrkostämma utse ett särskilt kyrkoråd för ovan angivna och andra för församlingarna gemensamma ekonomiska angelägenheter, dock att, i den mån dessa redan anförtratts åt särskild myndighet, därvid skall förbli.

I följd av allt detta hemställer kammarkollegiet, att för riksdagen skulle framläggas förslag till ett tillägg till § 21 i nådiga förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862:

»Där pastorat består av flera församlingar och dessa icke förenat sig om gemensamt kyrkoråd, skola församlingarna å gemensamt kyrkostämma utse ett särskilt kyrkoråd för handhavande av för församlingarna gemensamma ekonomiska angelägenheter, dock att, i den mån dessa redan anförtratts åt särskild myndighet, därvid skall förbli.»

Genom remissen den 3 febr. 1922 har Kungl. Maj:t, såsom ovan nämnts, givit de sakkunniga i uppdrag att i detta ärende avgiva utlåtande. Detta utlåtande avgives här nedan i samband med betänkande i de övriga frågor, som hänskjutits till de sakkunnigas prövning.

B) De sakkunnigas förslag.

*Fördelningen
av ärendena
mellan den
kyrkliga och
den borgerliga
kommunen.*

Sedan de sakkunniga sålunda tecknat grunddragen i den utveckling, som de huvudfrågor, vilka hänskjutits till deras överbäggande, under tidernas lopp ha genomgått, återstår det att angiva och motivera den ståndpunkt, till vilken de sakkunniga vid nämnda överbäggande kommit.

Med anledning av de inom riksdagen uttalade önskemålen om en enhetligare behandling av frågor rörande kommunernas finanser och med stöd av den vidsträckta omfattningen av det ovan omförmälda, åt desakkunniga den 23 maj 1919 givna uppdraget, hava de sakkunniga haft under överbägande, huruvida icke primärkommunernas *samtliga* ekonomiska angelägenheter och däribland även sådana, som anginge de kyrkliga församlingarnas behov, borde handläggas av den myndighet, som ägde att besluta om den borgerliga kommunens ekonomiska ärenden. De sakkunniga hava jämväl på ett förberedande stadium av sitt arbete sökt sammanfatta de bestämmelser, som i sådant fall borde bliva gällande, uti ett utkast till särskilda lagar om kommunal- och församlingsstyrelse på landet samt kommunal- och församlingsstyrelse i stad.

*Frågan om
sammanlag-
ning av kyrk-
lig och borger-
lig kommun.*

Det visade sig likväl, att vid en sådan anordning i flera hänseenden betydande svårigheter skulle komma att inställa sig. Historiskt och principiellt skulle nämnda anordning betyda ingenting mindre än en fullständig återgång till förhållandena inom primärkommunerna *före* 1862 års stora reform: de kyrkliga och de borgerliga ärendena skulle liksom enligt 1817 och 1843 års författningar på nytt sammanföras hos en och samma kommunala korporation. De omständigheter, som just bidrogo till att göra den ordning, som 1817 och 1843 års författningar i här åsyftade hänseenden inneburo, ohållbar, och i stället medverkade till att åvägabringa den skilsmässa mellan kyrklig och borgerlig kommun, som 1862 kom till stånd, hava icke i någon mån försvagats utan fastmera allt mer tillväxt i styrka. Vid sådant förhållande har det synts de sakkunniga betänkligt att föreslå en åtgärd, som kunde sägas innebära ett överkorsande av mödosamt vunna resultat, resultat, vilka för stora delar av vårt folk framstå såsom ideella och praktiska vinster och dessutom hunnit på sin sida få den starka makt, som en mångårig hävd alltid innebär. Så mycket mindre har det synts de sakkunniga skäligen att förorda en sådan anordning, som den av riksdagen begärda rättigheten till fritt utträde ur statskyrkan snart nog kan förmodas bliva verklighet. Att vid en tidpunkt, då den rörelse till förmån för lossandet av sambandet mellan statsborgarskap och medlemsskap i statskyrkan, som av de sakkunniga ovan skildrats, synes stå inför ett vidsträckt förverkligande av sina önskemål, ifrågasätta ett övergivande av de positioner, som nämnda rörelse tidigare vunnit, synes de sakkunniga varken ur historisk eller ur logisk synpunkt vara att förorda.

Jämväl betydande praktiska svårigheter skulle resa sig mot varje försök att till ett organ sammanföra den borgerliga och den kyrkliga kommunens ekonomiska angelägenheter. Till en början må därvid erinras, att på många ställen kyrklig och borgerlig kommun icke sammanfalla, i följd varav ett sådant sammanförande skulle nödvändiggöra en omfattande omreglering av den administrativa indelningen. Därtill kommer, att enligt nu gällande ordning äro främmande trosbekännare och de som anmält sig till utträde ur kyrkan icke berättigade att deltaga i överläggningar och beslut, som röra kyrkliga angelägenheter. Den olikhet, som i detta avseende kan bestå mellan medlemmar i ett och samma beslutande organ, skulle komma att än skarpare framträda, därest rätten till utträde ur statskyrkan bleve vidgad och om dessutom — såsom sannolikt är —

för de ur kyrkan utträdde skulle komma att medgivas en begränsning eller rent av en befrielse från skattskyldigheten för kyrkliga ändamål.

Än vidare måste tagas i betraktande, att i ett stort antal kommuner numera kommunalfullmäktigeinstitutionen införts och att sålunda den frågan till äventyrs skulle kunna uppstå, huruvida samtliga medlemmar av en kommun — alltså även de som utträtt ur kyrkan — skola vara berättigade att deltaga i valet av alla kommunalfullmäktiges medlemmar, eller om de väljare, som tillhöra kyrkan, skulle vara berättigade att särskilt utse vissa fullmäktige, som skulle hava att deltaga i behandlingen av kyrkliga angelägenheter i stället för dem bland fullmäktige, som tilläventyrs stode utanför densamma. Men en dylik anordning måste under alla förhållanden anses synnerligen olämplig. Skall emellertid valet alltid avse samtliga fullmäktige, uppstår den möjligheten, att flera eller färre utanför kyrkan stående medlemmar av kommunen inväljas i den gemensamma kommunalfullmäktigeinstitutionen. Enär dessa icke kunna deltaga i avgörandet av kyrkliga angelägenheter, uppstår frågan, huruvida deras platser skola vid kyrkliga angelägenheter behandling stå tomma med risk att styrkeförhållandena inom fullmäktige kunna avsevärt förskjutas, eller i annat fall på vad sätt i kyrkliga angelägenheter behöriga ersättare skola kunna tillkallas och efter vilka grunder sådana skola utses, vilket icke lär kunna ske utan betydande rubbning i de grunder, efter vilka fullmäktige i allmänhet sammansätts.

De sakkunniga hava därför vid besvarandet av frågan, huruvida och i vilken utsträckning ekonomiska angelägenheter, även i vad de avsåge vad som för närvarande räknas till *kyrkliga* ändamål, borde handläggas av den myndighet, som äger besluta om den *borgerliga* kommunens angelägenheter, ansett riktigast och lämpligast samt mest motsvarande behoven och önskningarna inom såväl kommunerna som kyrkoförsamlingarna, att någon sådan *allmän* överflyttning av ärenden från kyrklig till borgerlig kommunalmyndighet icke borde äga rum. Men detta utesluter å andra sidan icke, att de sakkunniga vilja förorda *en annan fördelning* av arbetsuppgifterna än den nu gällande mellan den kyrkliga och den borgerliga kommunen.

Frågor om
folkskole- och
fortsättnings-
skoleväsendet.

I detta avseende föreslå de sakkunniga en överflyttning från den kyrkliga till den borgerliga kommunen av sådana ärenden, som, med hänsyn till den nuvarande uppfattningen av förhållandet mellan det borgerliga samhället och kyrkan, med rätta måste anses tillkomma det förra. Hit höra i främsta rummet ärenden rörande *folkskole- och fortsättningskoleundervisningen samt dithörande anstalter*.

Av den föregående framställningen torde med all tydlighet framgå, att folkundervisningen i vårt land till övervägande del är av kyrkligt ursprung, och det lär icke kunna förnekas, att den storartade utveckling, folkskoleväsendet hos oss uppvisat, i mycket hög grad är att tillskriva kyrkan, dess prästerskaps och församlingars intresse, arbete och uppoffringar. Men därav följer icke, att skolan för all framtid bör förbliva under kyrkans vård. Folkundervisningen är en hela folkets gemensamma angelägenhet, oberoende av religiös åskådning. Om också kyrkan under gångna tider varit bäst skickad att vårda denna angelägenhet, så måste likväl medgivas, att det borgerliga samhället nu-

mera vunnit den utveckling, att det icke kan eller bör förmenas detsamma att självt därom draga försorg. Parallellt härmed har även gått en utveckling, som medfört en allt starkare betoning av de icke religiösa beståndsdelarna i den åt barnen meddelade undervisningen. Dessa båda omständigheter: att prästerskapet icke vidare intager en ställning såsom ensamt eller tongivande bildnings-element samt att undervisningen mer och mer sekulariserats, synas nödvändigt leda fram mot överflyttningen av skolärendena till den borgerliga kommunen.

Ju mera den ur principiell synpunkt *frivilliga* karaktären i anslutningen till kyrkan framträder, dess mera ofrånkomligt blir också kravet, att värden om den *allmänna* barnundervisningen förläggas till organ för den gemenskap, till vilken *alla* och envar, oavsett bekännelse eller religiösa ståndpunkter, äro pliktiga att höra, nämligen till den borgerliga kommunen. Inom ramen av denna kommun och i de former, som lagstiftningen rörande densamma anvisar, har, enligt nutida uppfattning, det kyrkliga intresset för skolfrågorna att göra sig gällande och såmedelst vinna det inflytande, som kan tillkomma detsamma i kraft av dess utbredning bland kommunens medlemmar.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga jämväl erinra därom, att sättet för hithörande frågors handläggning dock ytterst beror på intresseriktningen hos folket självt. Sannolikt torde nämligen de väljande i stort sett komma att förbli desamma inom den kommunala gemenskapen och i den kyrkliga församlingen och sålunda föga vikt böra fästas vid vilket organ, som i dessa frågor blir det bestämmande.

Skulle åter denna förmodan *icke* besannas, utan en starkare frekvens av utträde ur kyrkan komma att äga rum, med ty åtföljande skarpare skiljaktigheter mellan den borgerliga kommunens och den kyrkliga församlingens medlemsstock än här antagits, så torde med all sannolikhet ett kvarhållande av skolärendena hos de kyrkliga organen snart nog komma att erbjuda mycket stora, att icke säga oöverbanneliga svårigheter.

Vid sådant förhållande synas alla skäl av mera principiell eller allmän natur tala för det överflyttande av skolärendena, som de sakkunniga föreslå. Hårtill komma ytterligare de betydande fördelar ur budgetssynpunkt, som denna överflyttning komme att medföra. Sedan skolärendena överförts till den borgerliga kommunen, komme nämligen den vida övervägande delen av utgifterna inom primärkommunen att behandlas av ett och samma organ. De större möjligheter, som härigenom erbjuda sig till ett bättre avvägande av olika utgiftsposter mot varandra och till en klarare överblick över den totala utgiftsbördan, äro givetvis av mycket högt värde. Sådana synpunkter hava otvivelaktigt även varit avgörande för den överflyttning av folkskoleärenden från den kyrkliga till den borgerliga kommunen, som redan med stöd av lagen den 25 juni 1909 med fördel ägt rum i flertalet av rikets städer.

Till slut må beträffande den sålunda föreslagna begränsningen av de kyrkliga organens kompetensområde endast erinras därom, att vad som här ifrågasatts i avseende på *skolväsendet*, i själva verket endast är en motsvarighet till vad som redan har åtgjorts t. ex. på *fattigvårdens* område. Även sistnämnda funktion har, under utvecklingens gång, blivit i organisatoriskt avseende skild

från kyrkan, med vilken den dock under långa tider varit nära förbunden. Den utvidgning av den borgerliga kommunens verksamhetsfär, som nu av de sakkunniga föreslås, innebär därför, ur principiell eller allmänt historisk synpunkt, ingenting radikalt nytt.

Det är uppenbart, att överflyttandet av folkundervisningsärendena till den borgerliga kommunen måste medföra, att även handläggningen av en del frågor, som med dessa stå i samband, bör dit förläggas.

*Barnavårds-
frågor.*

Härvid må först nämnas ärenden, som angå *uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn*. Rörande dessa ärenden föreligger emellertid redan ett förslag, som den 19 april 1921 avgivits av fattigvårdslagstiftningskommittén. I motiveringen till detta sitt förslag yttrar sagda kommitté bl. a.:

»Under det att enligt fattigvårdslagen samt lagen om fosterbarns vård den borgerliga kommunen utgör den enhet, som har att ombesörja de i författningarna angivna ärenden, bildar enligt lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn kyrkoförsamlingen denna enhet. Barnavårdsnämndens verksamhet är enligt sistnämnda lag bestämd att omfatta skoldistriktet, som i regel sammanfaller med kyrkoförsamlingen. Då även kommuner och kyrkoförsamlingar i de flesta fall sammanfalla, bör emellertid vid en av fattigvårdslagstiftningskommittén föreslagen förening av barnavårdsärendena ingen svårighet möta i den omständigheten, att verksamheten i dess helhet förlägges till ett av dessa områden. Med det av kommittén föreslagna sammanförandet av den offentliga barnavården till en myndighet synes verksamheten böra förläggas till den borgerliga kommunen. Några betänkligheter härutinnan böra så mycket mindre förefinnas, som folkskoleväsendet och därmed även ärenden angående vanartade och i sedligt avseende försummade barn i flera städer redan överflyttats dit.»

Fattigvårdslagstiftningskommittén understryker med skärpa »det nära sambandet mellan folkskolan och barnavårdsnämnden» samt exemplifierar detta med att framhålla, hurusom »många av de anmälningar, som ingå till barnavårdsnämnden, komma från folkskolan.» Kommittén påpekar också, att i en del fall utredningar måste hämtas från folkskolan.

Till markerande av detta samband föreslår fattigvårdslagstiftningskommittén i sagda betänkande, att någon vid folkskolan anställd lärare eller lärarinna lämpligen bör vara ledamot av barnavårdsnämnden. Genom de sakkunnigas förvarande förslag om överflyttning av såväl folkskoleärendena som dessa ärenden till den borgerliga kommunen vinnes på ett effektivt sätt den av fattigvårdslagstiftningskommittén åsyftade enhetligheten i fråga om behandlingen av folkskole- och barnavårdsärenden.

*Biblioteks-
frågor.*

En annan grupp av ärenden, vilkas överflyttning från den kyrkliga till den borgerliga kommunen varit föremål för undersökning, utgöres av frågorna om *församlings- och skolbiblioteksväsendet*.

Kyrkostämmoförordningen omnämner såsom hörande till kyrkostämmans handläggning frågor om »församlingsbibliotek, vilka kunna utgöras av eller i sig innefatta skolbibliotek». Att dylika bibliotek, när de uteslutande utgöras av skolbibliotek, böra i sammanhang med folkskoleärendena överflyttas till den bor-

gerliga kommunen, torde utan vidare vara klart. Mera invecklad är frågan, när det gäller församlingsbibliotek i egentlig bemärkelse eller sammansatta församlings- och skolbibliotek. Dessa hava i de flesta fall vuxit upp ur de s. k. *sockenbiblioteken*, som sedan lång tid tillbaka funnits hos oss, och sammanhånga på det närmaste med kyrkans folkbildningssträvanden. När folkundervisningen i vårt land för första gången på ett mera rationellt sätt ordnades genom kungl. stadgan angående folkundervisningen i riket den 18 juni 1842, föreskrevs också i 10 § 2 mom., att »för underhållet av de i skolan förvärvade kunskaper och synnerligen för befrämjandet av en sann kristlig bildning» åläge det prästerskapet att uppmuntra till inrättande och begagnande av sockenbibliotek, samt att föreslå därtill tjänliga böcker. Under inverkan av engelska och amerikanska förebilder har sedermera folkbiblioteksväsendet hos oss utvecklat sig på en mera bred kulturell basis, varvid jämte *församlingsbiblioteken*, ekonomiskt understödda av kyrkostämman, även bildats *kommunbibliotek*, understödda av kommunalstämman eller stadsfullmäktige, samt *föreningsbibliotek* för folkbildningsändamål, upprätthållna av i sådant syfte bildade föreningar eller ock arbetareföreningar, nykterhetsföreningar, studiecirklar eller andra dylika sammanslutningar. Samtliga dessa tre slag av bibliotek åtnjuta sedan 1900-talets början under vissa förutsättningar bidrag av statsmedel. Den därom gällande författningen, kungl. kungörelsen angående understödjande av folkbiblioteksväsendet den 25 september 1912, har emellertid, med hänsyn till villkoren för statsunderstödet utgående, en annan indelning av biblioteken, nämligen i *folkbibliotek* varunder kunna innefattas såväl församlingsbibliotek i egentlig mening som kommunbibliotek och föreningsbibliotek, samt *skolbibliotek* såsom en avdelning för sig, skild från församlingsbiblioteken, och *studiecirkelbibliotek*.

Till en närmare detaljbelysning av de ifrågavarande biblioteksangelägenheterna återkomma de sakkunnige i den speciella motiveringen. Här må det vara till fyllest, att principiellt uttala, att de sakkunnige ansett sig böra förorda, att samtliga ärenden rörande biblioteksväsendet, i den mån de för närvarande tillhöra kyrkostämmans handläggning, därifrån överflyttas till den borgerliga kommunen. När de sakkunnige föreslå en sådan anordning, sker det dels i betraktande av, att såväl församlingsbiblioteken i egentlig mening som skolbiblioteken i sin första början närmast tillkommit under omsorgen om att göra skolans undervisning så fruktbarande som möjligt, dels också med hänsyn till det nära samband, som alltjämt består mellan nämnda församlings- och skolbibliotek. Härtill kommer också det uppenbara gagnet av att om möjligt kommunernas biblioteksväsen må komma under en mera enhetlig ledning än nu är fallet.

Ytterligare hava de sakkunnige haft under övertygande, huruvida och i vad mån ett överflyttande till den borgerliga kommunen av frågor rörande *ordnande av begravningsplatser skulle kunna ifrågasättas*.

*Frågan om
begravnings-
platser.*

Enligt den mening, som omfattas av de sakkunniges flertal, bör frågan om begravningsplats principiellt anses vara av borgerlig natur. Såsom grund för ett sådant betraktelsesätt kan ett flertal omständigheter andragas. Närmast

till hands ligger att påpeka det sakförhållandet, att en begravningsplats är behöflig för alla utan anseende till religiös uppfattning. Vidare kan erinras om det intima samband, som frågan om begravningsplats har med allmänt hygieniska spörsmål, vilkas borgerliga karaktär av ingen torde förnekas. Slutligen må ihågkommas, att främmande trosbekännare tillika med de personer, som utträtt ur kyrkan, fortfarande till viss del erlægga avgifter för kyrkliga behov, däribland även för begravningsplatsers anläggning och underhåll. Inom kyrkoförsamlingen äga de dock icke inflytande vid avgörandet av hithörande frågor, vilket däremot bleve fallet, om dessa frågor flyttades över till den borgerliga kommunen.

Av de synpunkter, som kunna andragas mot nyss anförda argument, torde visserligen pieteten mot hävdvunnen ordning, enligt vilken begravningsplatserna ansetts böra falla under den kyrkliga församlingens vård, förtjäna allt möjligt beaktande. Men av avgörande vikt torde vara, att betydande praktiska svårigheter resa sig mot en *allmän* överflyttning av ärenden av ifrågavarande natur till den borgerliga kommunen.

I flertalet fall, särskilt på landsbygden, läser man kunna utgå ifrån, att begravningsplatsen tillika utgör kyrkans tomtplats. Kyrkan och tomten varpå den är byggd, tillhöra den kyrkliga organisationen. Ett överförande av äganderätten till enbart tomtplatsen från den kyrkliga till den borgerliga kommunen kan icke ifrågasättas; kyrkan och dess tomt höra oskiljaktigt tillsammans. Men om så är förhållandet, läser även vården om och dispositionsrätten över den å kyrkotomten befintliga begravningsplatsen böra förbliva hos de kyrkliga styrelse- och förvaltningsorganen. I annat fall skulle lätt förvecklingar, jämväl av rättslig art, kunna uppstå, när frågor uppkomme om platsens ordnande, om ny- eller tillbyggnad av kyrka eller klockstapel, om inhägnad, om ledningar för belysning, vatten o. d. för antingen kyrkans eller begravningsplatsens behov med flera liknande angelägenheter. Kyrka, tomt och begravningsplats höra i många, kanske de flesta fall, särskilt på landsbygden, så nära tillsammans, att ett särskiljande av ägande- och dispositionsrätten och dessas fördelning på kyrklig och borgerlig kommun och skilda kommunala styrelse- och förvaltningsorgan icke ur vare sig juridisk eller praktisk synpunkt i allmänhet torde kunna ägä rum.

Naturligt är, att i städer, där begravningsplatsen är belägen utanför stadens planlagda område och således skild från dess kyrka eller kyrkor, en sådan för sig belägen begravningsplats ställes under förvaltning av den borgerliga kommunen. Denna anordning innebär ingenting nytt. I vissa större städer tillämpas redan nu ett sådant förfaringsätt. För huvudstadens del vilja de sakkunniga härutinnan hänvisa till kungl. förordningen om kyrkogårdsnämnd i Stockholm den 29 april 1886 med därtill hörande tilläggsförfattningar.

Även i en eller annan landskommun, som har en särskild, från kyrkan avlägset belägen begravningsplats, exempelvis vid ett i församlingens utkant beläget industrisambälle, kunna förhållandena vara sådana, att motsvarande anordningar böra vidtagas. De sakkunniga hava därför, med bibehållande i övrigt av bestämmelsen, att hithörande frågor skola handläggas av kyrkostämman, i sitt förslag infört det stadgandet, att Kungl. Maj:t skall kunna för

särskilt fall förordna, att vården om dessa angelägenheter skall tillkomma den borgerliga kommunen.

* * *

Beträffande den till de sakkunniges behandling överlämnade frågan, huruvida och i vad mån representativt system må kunna införas jämväl i den kyrkliga kommunen, kunna de sakkunniga åberopa samma skäl, som föranlett, att fullmäktigeinstitutionen införts i de borgerliga kommunerna och där senast genom de vid 1918 års urtima riksdag fattade besluten än ytterligare utvecklats och befästats. I detta hänseende yttra de för den senaste kommunala rösträttsreformens förberedande tillkallade sakkunniga i sitt den 10 april 1918 avgivna betänkande följande:

Representativt system i den kyrkliga kommunen.

»I vårt land liksom i andra länder med kommunal självstyrelse har man ansett nödigt att uppställa vissa garantier mot densammas missbrukande, garantier mot majoritetsförtryck, mot en äventyrlig finanspolitik eller eljest okloka eller förhastade beslut av de kommunala primärförsamlingarna och representationerna. — Bland dessa garantier böra även räknas bestämmelser om kommunal representation. Representationssystemet innebär, att den kommunala beslutanderätten anförtros till dem, som besitta kommunmedlemmarnas förtroende. Det torde kunna förutsättas, att dessa kommunala representanter besluta och handla i kommunala frågor under särskilt ansvar i vida högre grad än de enskilda deltagarna i en stämma. Överraskningar och överrumplingar måste bliva långt mera sällsynta inom en till sin sammansättning bestämd representation än inom en primärstämma, där, allt efter omständigheternas och tillfälligheternas makt, än det ena än det andra elementet är starkast representerat. — Ju större kommunen är, desto tyngre arbeta dess stämmor, desto större spelrum lämnas åt tillfälligheter och kupper vid avgörandet av kommunala ärenden. — Inom vidsträcktare kommuner innebär för övrigt systemet med primärstämmor en stor olägenhet för och en orättvisa mot de medlemmar av kommunen, som hava sitt hem i dess utkanter. Erfarenheten har visat, att det i större kommuner endast är ett fåtal av kommunens medlemmar, vanligen de som hava sin bostad i själva »kyrkbyn», som bevista stämmorna och där utan något särskilt uppdrag besluta å hela kommunens vägnar.»

Av nämnda sakkunniga införskaffade uppgifter angående omröstnings förekomst å kommunalstämma samt angående antalet vid dylika omröstningar avgivna röster lämna också ett tydligt bevis för, huru fåtaligt besökta stämmorna i själva verket äro. Antalet deltagare i dessa stämmor belöpte sig nämligen i genomsnitt till allenast 9 % av de röstberättigade, medan motsvarande siffra för deltagandet i landstingsmannavalet år 1919 i landskommunerna utgjorde ej mindre än 65,4 %. Och någon anledning att antaga, att kyrkostämmorna i regeln äro flitigare besökta än vad fallet är med kommunalstämmorna förefinnes icke.

Urtima riksdagen uttalade i skrivelse den 19 december 1918 — i likhet med det särskilda utskott, som haft frågan till förberedande behandling — att åtskilliga skäl talade för att, i likhet med vad som vore fallet inom den borgerliga kommunen, genom införandet av ett representativt system även för den kyrkliga kommunens vidkommande trygga en god handläggning av de inom denna förekommande ärendena, och påpekade i sammanhang därmed, att detta spörs-

måls upptagande nödvändigtvis måste föranleda en närmare granskning av tidsenligheten i att vissa grupper ärenden, särskilt de med skolväsendet sammanhängande, fölle under den kyrkliga kommunens beslutanderätt.

I överensstämmelse härmed gå också nu de sakkunniges förslag ut på att för den kyrkliga kommunen representativt system införas, dock endast om församlingen så beslutar (fakultativt).

I detta sammanhang vilja de sakkunnige till granskning upptaga spörsmålet, huruvida, efter folkskoleärendenas överflyttning till den borgerliga kommunen, eventuella kyrkofullmäktige tilläventyrs skulle få ett alltför begränsat verksamhetsfält och att följaktligen fullmäktigsystem för den kyrkliga kommunen knappast kunde anses vara av behovet påkallat.

För utredning av denna fråga hava de sakkunnige till en början infordrat såväl kyrkostämмо- som kommunalstämмо- och stadsfullmäktigeprotokoll från inemot ett femtiotal representativa kommuner av olika typer och storleksgrupper och belägna i olika delar av landet. Av de ifrågavarande kommunerna äro trettiofyra landskommuner och återstoden städer, där oftast redan vid den tid, undersökningen avser, skolan var en den borgerliga kommunens angelägenhet. Två årgångar av dessa protokoll — i allmänhet 1915 och 1916 — hava sedermera bearbetats därhän, att i desamma förekommande ärenden allt efter sin art uppdelats i grupper. Härvid har som regel varje paragraf i protokollet behandlats såsom ett ärende, dock att paragrafer, som avhandla allenast protokolljustering, ej medräknats. Denna gruppering har bland annat givit de slutresultat, som meddelas i nedanstående tablå:

	A n t a l ä r e n d e n					
	Absoluta tal			I % av samtliga		
	Lb.	St.	Lb. o. St.	Lb.	St.	Lb. o. St.
I. <i>Enligt nuvarande fördelning.</i>						
I den kyrkliga kommunen...	1,718	614	2,332	33,2	11,2	21,9
I den borgerliga » ...	3,461	4,854	8,315	66,8	88,8	78,1
Summa	5,179	5,468	10,647	100,0	100,0	100,0
II. <i>Efter föreslagen överflyttning.</i>						
I den kyrkliga kommunen...	1,185	502	1,687	22,9	9,2	15,8
I den borgerliga » ...	3,994	4,966	8,960	77,1	90,8	84,2
Summa	5,179	5,468	10,647	100,0	100,0	100,0

Denna tablå anger tydligt nog, att med hänsyn till *antalet* ärenden den av de sakkunnige föreslagna överflyttningen av skolan och därmed sammanhängande frågor från den kyrkliga till den borgerliga kommunen icke skulle åstadkomma en så stor verkan, som man å priori torde vara böjd att antaga. Dessa frågor utgöra sålunda allenast i landsförsamlingarna omkring 31 % av samtliga å kyrkostämmorna i dessa församlingar handlagda ärenden och i stadsförsamlingarna omkring 18 % av samtliga ärenden, som å kyrkostämmorna därstädes förekommit. Under det att för närvarande de å kyrkostämorna handlagda

ärendena synas utgöra på landet omkring 33 % och i stad omkring 11 % av samtliga i den kyrkliga och den borgerliga kommunen förekommande ärenden, så skulle efter överflyttningen antalet ärenden inom den kyrkliga kommunen nedsjunka till på landet omkring 28 % och i stad omkring 9 % av samtliga kommunala ärenden. Åtminstone inom de större och medelstora församlingarna komme alltjämt för det beslutade organet att återstå ett så avsevärt antal ärenden, att ett inrättande av fullmäktigsystem därstädes kunde anses ändamålsenligt eller lämpligt. I fråga om de mindre församlingarna däremot torde ärendenas fåtalighet tala för en fortsatt tillämpning av stäm mosystemet.

Anlägger man vid sidan av denna måttstock en annan och prövar de kommunala *utgifternas* relativa fördelning mellan borgerlig och kyrklig kommun dels efter nu gällande ordning, dels också i det tänkta fallet, att skolärendena överflyttas till den borgerliga kommunen, så ter sig effekten av den av de sakkunnige föreslagna reformen långt kraftigare. Förhållandet torde framgå av trenne tabeller (sid. 185—187), som de sakkunnige låtit uppgöra med stöd av siffror, tillgängliga i Bidrag till Sveriges officiella statistik, U) Kommunernas fattigvård och finanser, för år 1917. Den första tabellen (A) åskådliggör länsvis de absoluta siffrorna för landskommunernas borgerliga och kyrkliga utgiftsposter nämnda år. Den andra tabellen (B) utvisar den procentuella fördelningen mellan dessa utgiftsposter och den tredje tablan slutligen (C) visar utgiftsproportionerna, för den händelse skolärendena redan år 1917 tillhört den borgerliga kommunen. Det framgår av dessa tabeller, att, medan den kyrkliga utgiftssidan enligt den nuvarande ordningen i medeltal omfattar något mera än 53 % av de sammanlagda utgifterna för den kyrkliga och den borgerliga kommunen, så skulle densamma, om en förändring sådan som den de sakkunnige föreslagit ägt rum, utgöra allenast något över 14 % av totalutgiftssumman.

Det skulle likväl med all säkerhet vara ett misstag, om man av dessa siffror ville draga den slutsatsen, att den kyrkliga kommunens verksamhet hädanefter skulle bli så reducerad till sin betydelse, att kyrkofullmäktigeinstitutionen skulle vara överflödig för densamma. De frågor, som inom kyrkoförsamlingarna, särskilt de större, förekomma, äro även efter skolärendenas fränskiljande av den betydelsefulla karaktär, att det bör skapas tillfälle att, där så anses önskligt, handlägga även de rent kyrkliga ärendena genom fullmäktige.

* * *

Slutligen hava de sakkunniga ansett sig böra taga ställning till de synpunkter, som vid 1919 års riksdag framfördes i hrr Leanders och Jeppsons ovan (sid. 169) berörda motion i den del av densamma, där förslag framställdes om en fullständig sammanslagning av den borgerliga och den kyrkliga kommunen.

Sistnämnda förslag har, såsom framgår av ovanstående, icke kunnat förordas av de sakkunnige. Men detta utesluter ej, att de synpunkter rörande vikten av en större enhetlighet i den borgerliga och den kyrkliga kommunens budgetbehandling, som av motionärerna framförts, förtjäna stort beaktande.

I detta avseende åberopa sig de båda motionärerna på vad den ene av dem, hr Leander, redan vid A-riksdagen 1914 i en motion i samma syfte anfört. Han yttrar:

Åtgärder till en mera enhetlig budgetsbehandling inom kommunerna.

»Sedan rätten för kyrkostämman att upptaga lån numera gjorts beroende av Kungl. Maj:ts prövning och fastställelse, förefinnes viss garanti för, att inga utgifter, för vilka lånevägen måste anlitas, skola kunna genomdrivas, där icke utgifternas behövlighet kan påvisas. Såsom en oformlighet kvarstår i allt fall, att bestyret med ett samhälles budget skulle handhas av två representationer, vilka icke äga någon beröring med varandra utan var för sig besluta om utskylder, som därför icke bliva avvägda med hänsyn till behoven, å ena sidan, eller, å den andra, den slutsumma, skatten i sin helhet belöper sig till.»

1919 års konstitutionsutskott biträdde icke det förslag till lösning av här berörda svårigheter, som av hrr Leander och Jeppson blivit väckt. Såsom förut omtalats (sid. 169—170), hemställde utskottet om en riksdagskrivelse med anhållan om utredning, huruvida och i vilken omfattning ekonomiska angelägenheter jämväl i vad de avsåge kyrkliga ändamål måtte kunna handläggas av den myndighet, som ägde besluta om den borgerliga kommunens ekonomiska angelägenheter. I motiveringen till detta utskottets uttalande framhöllos även olägenheterna av den bristande enhetligheten i den borgerliga och kyrkliga kommunens budgetbehandling. I detta hänseende yttrar utskottet, bland annat: »Att den nuvarande lagstiftningen på ifrågavarande område icke är tillfredsställande är uppenbart. Enär ofta deltagandet i kyrkostämmorna, icke minst vad det gäller städerna, visar sig vara ganska ringa, särskilt vid behandlingen av rent kyrkliga frågor, kan kyrkostämman icke alltid betraktas som representativ för den kommunala majoritetens vilja. Faran för att ofta betydande poster av den kommunala budgeten beslutas, bakom vilka endast står en minoritet av kommunalmedlemmarna, ligger därför tydligen nära till hands. I sin tur är detta förhållande ägnat att i väsentlig grad öka de svårigheter att avväga kommunens utgifter med hänsyn till kommunmedlemmarnes skatteförmåga, som redan den förefintliga dualismen mellan borgerlig och kyrklig kommun åstadkommer.»

Vid den behandling av förevarande spørsmål, som anbefallts genom Kungl. Maj:ts brev den 23 maj 1919 (se sid. 170) hava de sakkunnige, för åstadkommande av en så tillfredsställande anordning härutinnan, som med hänsyn till föreliggande förhållanden är möjlig, föreslagit en viss gemensamhet mellan den kyrkliga och den borgerliga kommunen vid budgetsärendens behandling, för vilket förslag i den speciella motiveringen närmare redogöres (se sid. 210, 233, 261 och 269). Visserligen medför skolärendenas överflyttning till den borgerliga kommunen redan i och för sig en mycket väsentlig koncentration i budgetbehandlingen, alldenstund utgifterna för folkskoleväsendet, såsom av ovanstående tablåer framgår, utgöra icke mindre än omkring 75 % av alla utgifter, som för närvarande beslutas å kyrkostämman. Men otvivelaktigt kan ändock ett behov komma att förefinnas av en än närmare gemensamhet i budgetsärendet, och säkerligen skall vad de sakkunniga härutinnan föreslå visa sig tillräckligt verkamt för att åstadkomma vad härutinnan rimligen kan begäras.

Rörande de närmare anordningarna vid de i det föregående omförmälda särskilda reformförslagens genomförande samt angående övriga i samband med utredningen behandlade frågor hänvisas till den följande speciella motiveringen.

A. Tablå över landskommunernas utgifter år 1917
— sammandrag länsvis —

L ä n	Utgifter beslutade å kyrkostämman			Utgifter beslutade å kommunalstämma	S u m m a
	För kyrkliga ändamål	För folkskolan	För andra ändamål		
Stockholms	710 245	1 930 476	14 844	2 499 749	5 155 314
Uppsala	483 376	950 764	7 154	869 050	2 310 344
Södermanlands	486 217	1 357 429	7 992	1 481 205	3 332 843
Östergötlands	753 259	1 760 258	37 098	2 556 671	5 107 286
Jönköpings	623 290	1 245 659	5 599	1 550 907	3 425 455
Kronobergs	408 938	1 275 558	7 456	1 416 506	3 108 458
Kalmar	594 264	1 497 588	12 391	2 044 218	4 148 461
Gottlands	173 467	458 964	1 727	407 537	1 041 695
Blekinge	177 581	809 052	9 014	1 153 359	2 149 006
Kristianstads	752 783	2 225 553	32 018	2 223 222	5 233 576
Malmöhus	1 248 598	3 375 633	12 151	3 488 261	8 124 643
Hallands	556 157	1 010 292	10 339	1 203 060	2 779 848
Göteborgs och Bohus	564 362	1 676 433	22 446	2 709 858	4 973 099
Älvsborgs	685 231	1 807 085	12 661	2 416 956	4 921 933
Skaraborgs	706 311	1 340 070	8 871	1 610 015	3 665 267
Värmlands	712 826	2 231 561	14 383	3 040 679	5 999 449
Örebro	548 967	1 742 444	13 147	2 017 391	4 321 949
Västmanlands	512 842	1 403 204	8 341	1 303 802	3 228 189
Kopparbergs	956 161	2 647 359	18 333	3 534 703	7 156 556
Gävleborgs	687 433	2 142 211	22 444	2 519 681	5 371 769
Västernorrlands	769 980	2 341 429	31 086	2 929 270	6 071 765
Jämtlands	314 327	1 153 087	17 985	1 287 058	2 772 457
Västerbottens	397 100	1 375 241	12 164	1 337 319	3 121 824
Norrbottnens	366 790	2 272 349	33 402	2 508 512	5 181 053
Summa	14 190 505	40 029 699	373 046	48 108 989	102 702 239

B. Relativa beloppen av landskommunernas utgifter år 1917
— sammandrag länsvis —

L ä n	Utgifter beslutade av <i>kyrkostämman</i> i procent av samtliga av kyrkost. och kommunalst. beslutade utgifter				Dito beträffande <i>kommunalstämman</i>
	För kyrkliga ändamål	Folkskolan	Övriga ändamål	Summa	
Stockholms	13·8	37·4	0·3	51·5	48·5
Uppsala	20·9	41·2	0·3	62·4	37·6
Södermanlands	14·6	40·7	0·3	55·6	44·4
Östergötlands	14·7	34·5	0·7	49·9	50·1
Jönköpings	18·2	36·4	0·1	54·7	45·3
Kronobergs	13·2	41·0	0·2	54·4	45·6
Kalmar	14·3	36·1	0·3	50·7	49·3
Gottlands	16·6	44·1	0·2	60·9	39·1
Blekinge	8·3	37·6	0·4	46·3	53·7
Kristianstads	14·4	42·5	0·6	57·5	42·5
Malmöhus	15·4	41·5	0·2	57·1	42·9
Hallands	20·0	36·3	0·4	56·7	43·3
Göteborgs och Bohus	11·3	33·7	0·5	45·5	54·5
Älvsborgs	13·9	36·7	0·3	50·9	49·1
Skaraborgs	19·3	36·6	0·2	56·1	43·9
Värmlands	11·9	37·2	0·2	49·3	50·7
Örebro	12·7	40·3	0·3	53·3	46·7
Västmanlands	15·9	43·5	0·2	59·6	40·4
Kopparbergs	13·4	37·0	0·2	50·6	49·4
Gävleborgs	12·8	39·9	0·4	53·1	46·9
Västernorrlands	12·7	38·6	0·5	51·8	48·2
Jämtlands	11·3	41·6	0·7	53·6	46·4
Västerbottens	12·7	44·1	0·4	57·2	42·8
Norrbottens	7·1	43·9	0·6	51·6	48·4
Medeltal	13·8	39·0	0·4	53·2	46·8

C. Relativa beloppen av landskommunernas utgifter år 1917 under förutsättning att skolärendena frångäts den kyrkliga och lämnats åt den borgerliga kommunen:

L ä n	Utgifter beslutade av kyrkostämman i procent av samtliga av kyrkost. och kommunalst. beslutade utgifter	Dito beträffande kommunalstämma
Stockholms	51·5 — 37·4 = 14·1	48·5 + 37·4 = 85·9
Uppsala	62·4 — 41·2 = 21·2	37·6 + 41·2 = 78·8
Södermanlands	55·6 — 40·7 = 14·9	44·4 + 40·7 = 85·1
Östergötlands.....	49·9 — 34·5 = 15·4	50·1 + 34·5 = 84·6
Jönköpings.....	54·7 — 36·4 = 18·3	45·3 + 36·4 = 81·7
Kronobergs	54·4 — 41·0 = 13·4	45·6 + 41·0 = 86·6
Kalmar	50·7 — 36·1 = 14·6	49·3 + 36·1 = 85·4
Gottlands	60·9 — 44·1 = 16·8	39·1 + 44·1 = 83·2
Blekinge.....	46·3 — 37·6 = 8·7	53·7 + 37·6 = 91·3
Kristianstads	57·5 — 42·5 = 15·0	42·5 + 42·5 = 85·0
Malmöhus	57·1 — 41·5 = 15·6	42·9 + 41·5 = 84·4
Hallands	56·7 — 36·3 = 20·4	43·3 + 36·3 = 79·6
Göteborgs och Bohus	45·5 — 33·7 = 11·8	54·5 + 33·7 = 88·2
Älvsborgs	50·9 — 36·7 = 14·2	49·1 + 36·7 = 85·8
Skaraborgs.....	56·1 — 36·6 = 19·5	43·9 + 36·6 = 80·5
Värmlands	49·3 — 37·2 = 12·1	50·7 + 37·2 = 87·9
Örebro	53·3 — 40·3 = 13·0	46·7 + 40·3 = 87·0
Västmanlands	59·6 — 43·5 = 16·1	40·4 + 43·5 = 83·9
Kopparbergs	50·6 — 37·0 = 13·6	49·4 + 37·0 = 86·4
Gävleborgs.....	53·1 — 39·9 = 13·2	46·9 + 39·9 = 86·8
Västernorrlands	51·8 — 38·6 = 13·2	38·2 + 38·6 = 86·8
Jämtlands	53·6 — 41·6 = 12·0	46·4 + 41·6 = 88·0
Västerbottens	57·2 — 44·1 = 13·1	42·8 + 44·1 = 86·9
Norrbottens	51·6 — 43·9 = 7·7	48·4 + 43·9 = 92·3
Medeltal	53·2 — 39·0 = 14·2	46·8 + 39·0 = 85·8

Speciell motivering.

1) Lag om församlingsstyrelse.

I. Allmänna stadganden.

Den omgestaltning av den lokala kyrkliga självstyrelsen, som av de sakkunniga föreslås, medför lagändring i två huvudsakliga riktningar: dels böra ur förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd borttagas alla stadganden rörande folkskoleväsendet och därmed sammanhängande ämnen för att i stället överföras till de lagar, genom vilka den borgerliga kommunens självstyrelse regleras, dels böra bland stadgandena rörande den kyrkliga kommunens självstyrelse upptagas fakultativa bestämmelser angående representativt styrelseätt genom införande av kyrkofullmäktige.

De reformförslag, om vilka de sakkunnige enat sig, äro ur saklig synpunkt av ingripande natur. Ej mindre omfattande är den formella omredigering av de på dessa områden nu gällande lagar, som de berörda ändringarna måste medföra. Under förutsättning, att desamma skulle inpassas inom ramen av den nuvarande förordningen av den 21 mars 1862 rörande kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd, skulle redan den föreslagna överflyttningen av folkskoleväsendet till den borgerliga kommunens kompetensområde nödvändiggöra väsentliga ändringar i åtminstone tjugotvå av sagda förordnings fyrtiofyra paragrafer. En vittgående omredigering skulle sålunda vara erforderlig i de nuvarande §§ 1 och 2, vilka uppdraga gränslinjerna för kyrkostämmas verksamhetsfält. Jämväl § 8, som bland annat omtalar vad som i visst hänseende är att iakttaga, om församlingar, tillhörande olika pastorat, eller om delar av sådana församlingar äro förenade till ett skoldistrikt, bleve i behov av revision. Sammalunda är förhållandet med 1:a punkten i § 9, där det talas om särskild kyrkostämma för bestämmande av utgifts- och inkomstat för kyrka och skola, för församlingsbibliotek samt för uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn. Jämväl tredje punkten av samma paragraf skulle kräva en förändring, enär där givas regler om skolrådsledamots behörighet att väljas till eller deltaga i val av revisor. Bestämmelsen i § 10, att kyrkostämma skall hållas på skolrådets äskande kunde självfallet icke kvarstå; ej heller bestämmelsen i § 11 om beredning genom samma råd av vissa ärenden före deras företagande till avgörande på kyrkostämma. Förpliktelsen enligt § 19 för kyrkostämmans ordförande att tillställa skolrådet utdrag ur stämmans protokoll förlorar vid den nya anordning de sakkunniga föreslå allt berättigande och borde därför utgå. De mest i ögonen fallande förändringarna komme emellertid att inträda i kyrkostämmoförordningens andra kapitel, som handlar om kyrko- och

Inledning.

*Omredigering
av K. F. om
kyrkostämma
eller ny lag?*

skolråd. I var och en av §§ 21 t. o. m. 27 och 30 t. o. m. 33 skulle ett synnerligen omfattande omredigeringsarbete bliva oundgängligt. Detsamma gäller om § 36 med dess åläggande för skolrådet att årligen uppgöra vissa inkomst- och utgiftsförslag samt om § 38, vilken stadgar förpliktelse för skolrådet att delgiva kommunalnämnd, vad kyrkostämman till uttaxering beslutat. Orörd kunde icke heller § 39 få förbliva, som talar om skolrådets räkenskaper och revisionen av dem, och slutligen måste också § 42 omredigeras, vilken reglerar formerna för talan mot skolråds beslut.

Till allt detta kommer å ena sidan att åtskilligt i kyrkostämmoförordningens återstående paragrafer behöfve förändras med hänsyn till den reform de sakkunniga föreslå i fråga om ordförandeskapet å kyrkostämman m. m. samt å andra sidan att en hel rad nya paragrafer måste tillkomma för införandet i lagen av bestämmelserna rörande den föreslagna kyrkofullmäktigeinstitutionen.

Vid sådant förhållande och då de föreslagna förändringarna äro av så betydande omfång och tillika så väsentligt förändra kyrkostämmoförordningens innehåll ej mindre än dess formella disposition, har det synts de sakkunniga riktigtast och lämpligast, att en helt ny författning uppgjordes att träda i den nu gällande kyrkostämmoförordningens ställe. Endast på den vägen har ifråga om uppställningen och utformningen av den nya författningen den frihet kunnat vinnas, som vid det föreslagna nya boskiftet mellan den borgerliga och den kyrkliga kommunen varit av behovet påkallad.

Den nya författningens namn.

Även ifråga om författningens benämning hava de sakkunniga föreslagit en förändring. Då nämligen kyrkostämman icke längre skulle uteslutande bliva organet för kyrkoförsamlingens beslutanderätt, utan denna kunna uppdragas åt fullmäktige, har den nya författningen ansetts böra, i analogi med förordningarna om »kommunalstyrelse» på landet och i stad, betecknas såsom handlande om »församlingsstyrelse».

Den nuvarande kyrkostämmoförordningen är den 21 mars 1862 utfärdad av Kungl. Maj:t i administrativ väg, om ock efter Rikets ständers hörande. Genom den vid riksdagen 1865—66 vidtagna förändringen i 57 § regeringsformen blev emellertid fastslaget, att kommunallagarna, till vilka jämväl kyrkostämmoförordningen är att räkna, skola av konungen och riksdagen gemensamt stiftas. Med hänsyn härtill och till innehållet i den nya författning till reglering av den kyrkliga självstyrelsen, som de sakkunniga uppgjort, har föreslagits, att denna nya författning skall benämnas »Lag om församlingsstyrelse».

Församlingens uppställning.

I fråga om uppställningen av lagen om församlingsstyrelse hava de sakkunniga föreslagit en viss avvikelse från nu gällande kyrkostämmoförordning. Denna senare börjar omedelbart med en avdelning »Om kyrkostämman». I de bägge motsvarande förordningar, som reglera den kommunala självstyrelsen på landet och i stad, föregås däremot bestämmelserna om kommunalstämma och om allmän rådstuga av en särskild avdelning, innehållande vissa »allmänna stadganden». En sådan anordning är där uppenbarligen betingad av den inom den borgerliga kommunen redan nu förefintliga möjligheten till utövning av den kommunala beslutanderätten antingen i stämman eller genom

fullmäktige; de i oförmälda »allmänna stadganden» givna bestämmelserna äro nämligen för bägge fallen gemensamma. På samma sätt bliva inom den kyrkliga kommunen vissa grundläggande bestämmelser gemensamma, om skilda anordningar rörande självstyrelsens utövning även där införas. Det har därför ansetts lämpligt, att den nya författning, som skall reglera den kyrkliga självstyrelsen, inledes med en särskild avdelning, innehållande sådana »allmänna stadganden».

§ 1.

Vid avfattningen av första stycket i förevarande paragraf ha de sakkunniga sökt dels att finna ett kort och exakt uttryck för innehållet i och beskaffenheten av den uppgift, som tillkommer församlingen, dels att i formellt avseende framhäva den självständighet och självstyrelserätt, som därvid böra tillkomma densamma.

§ 1.

I förstnämnda avseende uttalas, att det är de för församlingens medlemmar gemensamma kyrkliga angelägenheterna, som äro föremål för dess vård. I och med skolärendenas fullständiga överförande till den borgerliga kommunen, för vilken åtgärd skäl angivits i den allmänna motiveringen, har nämligen församlingen att koncentrera sig på det religiösa och kyrkliga verksamhetsfältet. Orden äro valda närmast i analogi med orden i § 1 av förordningen om kommunalstyrelse på landet rörande den borgerliga kommunens gemensamma angelägenheter. Om vad som enligt församlingslagen skall förstås med kyrkliga angelägenheter handlar närmare § 2.

Församlingens uppgift enligt församlingslagen.

I fråga åter om formerna för självstyrelserättens utövning ha de sakkunniga utgått från att kyrkoherdens självskrivnenhet såsom ordförande i den beslutande korporationen skulle upphöra. I motsats till § 1 i nu gällande kyrkostämmoförordning, som säger, att »varje kyrkoförsamling äger att . . . i kyrkostämman med kyrkoherden sammanträda till överläggning och beslut», ha de sakkunniga velat framhäva, att församlingen hädanefter utan en sådan självskrivnenhet skall äga att vårda sina kyrkliga angelägenheter.

Självstyrelsens former.

De sakkunniga hava icke förbisett, att prästerskapets hittillsvarande ställning inom den lokala församlingsstyrelsen historiskt sett kan sägas grunda sig på det i prästerskapets privilegier den 16 oktober 1723, § 23 förekommande stadgandet, att prästerskapet skall »hava makt att hålla allmänneliga sockenstämmor» med skyldighet för socknemännen att därvid komma tillstädes för gemensamma rådslag och beslut, och att det i följd därav möjligen kunde ifrågasättas, huruvida icke för en förändring härutinnan erfordras kyrkomötets samtycke. Men då nämnda stadgande numera är ersatt med förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 och sålunda överfört till det lagstiftningsområde, som regleras av de allmänna kommunallagarna, vilka stiftas av konung och riksdag utan kyrkomötets medverkan, lär något godkännande av förändringen från kyrkomötets sida icke vara behöfvlig.

§ 1.

Ordförande-
skap i
stämma och
kyrkofull-
mäktige.

Det torde vara otvivelaktigt, att församlingens fria valrätt i fråga om ord-
förandeskapet i kyrkostämma och kyrkofullmäktige påfordras av det åskådnings-
sätt, som på författningens övriga områden faktiskt brutit igenom. Detta
utesluter givetvis på intet sätt, att en församling själv, på eget initiativ, till
kyrkostämmans eller kyrkofullmäktiges ordförande väljer sin kyrkoherde. Tvärt-
om torde det kunna förutsättas, att ett sådant val ofta, ja, kanske i regel, kom-
mer att äga rum. Den ställning, som hans ämbete skänker, den erfarenhet om
församlingen hans självavårdande verksamhet bereder honom, de förbindelser med
dess olika kretsar, som han härunder knyter, allt detta torde förläna honom
stort förtroende även i de frågor, som falla under kyrkostämmans eller kyrko-
fullmäktiges omprövning och avgörande, och väl motivera hans val, därest han
i övrigt lämpar sig för befattningen.

Förhållandet
till offentlig
ämbets-
myndighet.

Att den kyrkliga självstyrelsen icke kan omfatta ärenden, vilka det enligt
gällande författningar tillkommer offentlig ämbetsmyndighet, såsom t. ex. kyrko-
herde, kontraktsprost, visitator, synerätt m. fl., att handhava, är självfallet och
har, för vinnande av överensstämmelse med motsvarande stadganden i förord-
ningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad, i förslaget uttryckligen ut-
talats genom införande av de ur nämnda författningar hämtade orden »såvitt
icke, enligt gällande författningar, det tillkommer offentlig ämbetsmyndighet att
dem handhava».

Ang. kyrkliga
samfällig-
heter.

Innehållet i § 1, andra stycket, torde kräva en något utförligare motivering.
Någon motsvarande bestämmelse förefinnes icke i nu gällande kyrkostäm-
moförordning. Den innehåller allenast i § 21, punkt 3, att inom samma pastorat
eller stad flera församlingar må kunna förena sig om gemensamt kyrkoråd.
Därvid förutsättes, att de särskilda församlingarna i övrigt bibehålla sin själv-
ständiga karaktär och sina särskilda beslütande organ.

Jönköpings
stadsförsam-
lingar.

Emellertid har faktiskt i vissa fall en ännu närmare förening av skilda
församlingar kommit att äga rum. Så är bland annat förhållandet i Jönköping,
där visserligen tre församlingar finnas men där dessa i verkligheten samman-
smält till en enda kyrklig primärkommun med icke blott gemensamt kyrkoråd
utan även gemensam kyrkostämma.

Gävle stads-
församlingar.

Även på andra håll hava former av vittgående gemenskap mellan olika
församlingar utkristalliserat sig. Sålunda hava Staffans och Heliga Trefaldig-
hets församlingar i Gävle i samband med ny lönereglerings införande för
prästerskapet därstädes av Kungl. Maj:t förklarats skola i ekonomiskt hänseende
utgöra en enhet. De närmare bestämmelserna härutinnan innehållas i ett av
församlingarna år 1916 antaget »Reglemente angående Gävle stads församlingars
gemensamma angelägenheter» av följande innehåll:

Om gemensamma kyrkostämman och förenade kyrkorådet.

§ 1.

Gävle stads församlingar utgöra i ekonomiskt hänseende en enhet, såsom följd
varav församlingarnas alla fastigheter, inventarier, fonder och övriga tillhörigheter stå
under gemensam förvaltning.

Alla avgifter, vilka för kyrkoväsendet uttaxeras eller eljest inflyta, skola ingå till en för församlingarna gemensam kyrkokassa, som ock bestrider alla utgifter för församlingarna.

§ 1.

Kostnaderna för den kyrkliga organisationen samt för prästerskapets och kyrkobetjäningens avlönande gäldas av stadens avgiftspliktiga invånare samfällt.

§ 2.

Såsom församlingarnas gemensamma angelägenheter enligt detta reglemente behandlas frågor om

- 1) kyrkomedels användande samt kyrkoräkenskapernas granskning;
- 2) hushållning med och vård om församlingarnas kyrkliga egendom;
- 3) byggnad och underhåll av kyrkor med vad därtill hörer, församlingshus, som församlingarna äga eller som äro till församlingarna upplåtna mot underhållsskyldighet, prästboställen och församlingarnas övriga fastigheter;
- 4) anskaffning och underhåll av inventarier;
- 5) bestämmande av avgifter till kyrkor jämte dithörande anstalter ävensom fastställande av utgifts- och inkomststat för församlingarna;
- 6) ordnande och fördelning av begravningsplatser samt avgifter för dem ävensom kostnader för begravningsplatser och kyrkoplaners nyanläggning, vård och ans;
- 7) avgifter för begagnande av kyrkklockor eller annan kyrklig egendom;
- 8) överenskommelser rörande prästerskaps och kyrkobetjänings löneförmåner;
- 9) val av ombud vid laga syner och ekonomiska besiktningar å boställen.

§ 3.

Församlingarnas beslutanderätt i gemensamma ärenden utövas å *gemensam kyrkostämman* under ordförandeskap av den bland stadens kyrkoherdar, som domkapitlet därtill förordnar.

§ 4.

Församlingarnas *förenade kyrkoråd*, som utgöres av bägge församlingarnas kyrkoråd under ordförandeskap av ordföranden i gemensamma kyrkostämman, är gemensamma kyrkostämmans förvaltande, förberedande och verkställande myndighet. Förenade kyrkorådet åligger särskilt

- 1) att förbereda alla ärenden, som skola föreläggas gemensamma kyrkostämman till avgörande;
- 2) att avgiva utlåtanden, som av gemensamma kyrkostämman inforas;
- 3) att ombesörja verkställighet av gemensamma kyrkostämmans beslut i alla de fall, där ej sådan verkställighet åt annan uppdrages;
- 4) att förvalta församlingarnas fastigheter, fonder och övriga tillhörigheter;
- 5) att förvalta och till vederbörlig myndighet redovisa för de medel, som enligt lagen om reglering av prästerskapets avlöning utdebiteras;
- 6) att granska inkommande förslag om utgifter för de särskilda församlingarna;
- 7) att årligen före den 10 oktober uppgöra förslag till det kommande årets utgifter och inkomster för församlingarna;
- 8) att till gemensamma kyrkostämman i övrigt göra de framställningar och förslag, vilka omständigheterna kunna påkalla.

§ 1.

Vid de kyrkostämmor, som inom de särskilda församlingarna förekomma, må i de ärenden, som i § 2 omförmälas, inga andra beslut fattas, än som avse framställningar till den gemensamma kyrkostämman eller det förenade kyrkorådet.

§ 5.

§ 6.

Det förenade kyrkorådet skall inom sig årligen utse en *ekonominämnd*, bestående av två personer från vardera församlingens kyrkoråd, med åliggande att förbereda ärenden av ekonomisk natur, såsom angelägenheter rörande nybyggnader, reparationer, inköp av inventarier, bränsle m. m.;

en *kyrkogårdsnämnd* av 2 ledamöter från vardera församlingens kyrkoråd för behandling av ärenden rörande begravningsplatser och kyrkoplaner.

För dessa nämnder gälla till efterrättelse de instruktioner, som av förenade kyrkorådet utfärdas.

§ 7.

Till biträde vid förvaltningen och för göromålens obehindrade gång antager förenade kyrkorådet en *kyrkosysselman*, en *sekreterare* och en *vaktmästare*, vilka hava att ställa sig till efterrättelse de instruktioner, som för befattningarna av förenade kyrkorådet utfärdas.

§ 8.

Alla utbetalningar för den gemensamma kyrkokassans räkning verkställas av kyrkosyssломannen efter fasställd stat eller särskild anordning av förenade kyrkorådet. Kyrkokassans kontanta medel skola för kassans räkning i bank insättas och uttagningar ske i mån av behov medels anvisningar, ställda till kyrkosyssломannen och underskrivna av den bland förenade kyrkorådets ledamöter, som kyrkorådet utser till kassaförvaltare.

§ 9.

Ändringar i detta reglemente ske efter samstämmiga beslut av de olika församlingarnas kyrkostämmor.

Norrköpings-
stadsförsam-
lingar.

Beträffande Norrköpings stad har sedan gammalt en viss ekonomisk gemensamhet ägt rum emellan stadens olika församlingar. Denna gemensamhet har, i samband med ny lönereglering för prästerskapet i församlingarna, ytterligare befastats och reglerats genom Kungl. Maj:ts den 21 oktober 1921 utfärdade nådiga »Stadga om gemensam kyrkostämma och kyrkonämnd för Norrköpings församlingar», vilken är av följande innehåll:

I. Om gemensam kyrkostämma.

§ 1.

Norrköpings stadssamhälle fördelas i kyrkligt hänseende uti särskilda territorialförsamlingar, vilka för närvarande äro fem, nämligen S:t Olai församling, Hedvigs församling, Norra församlingen, Östra Eneby församling och S:t Johannes församling. Varje

församlingsmedlem, som är skyldig att vara kyrkoskriven i någon av stadens församlingar, skall tillhöra den församling, inom vars område han är boende. Ändring i församlingarnas nuvarande gränser fastställas av Konungen.

§ 2.

De territoriella församlingarna, som i övrigt äro av varandra helt och hållet oberoende, äro i ekonomiskt hänseende att betrakta såsom en enda församling, så att till en gemensam kassa ingå församlingarnas tillhörigheter samt alla för kyrkoväsendets behov utdebiterade eller eljest inflytande avgifter, varjämte kostnaden för hela den kyrkliga organisationen samt för prästerskapets och kyrkobetjäningens avlöande blir en hela samhällets gemensamma angelägenhet.

§ 3.

De uti § 2 omförmälda ärendena, samt alla övriga till kyrkostämma hörande frågor, som äro av gemensam natur eller som röra beskattning, behandlas på gemensam kyrkostämma, därvid alla församlingarnas ledamöter äro lika berättigade till talan och rösträtt efter de grunder, allmänna författningar bestämma. Vid de enskilda stämmor, som inom någon av territorialförsamlingarna kunna förekomma, må ärenden, som röra beskattning, icke föredragas eller beslut därom fattas. Enskild församlings kyrkostämma för beslutsfattande om föregående årets räkenskaper och förvaltning bör hållas senast den 20 maj.

§ 4.

Församlingarnas gemensamma medel och egendom förvaltas av en kyrkonämnd, vilken tillika avgiver betänkanden i frågor, som angå de kyrkliga angelägenheterna, och verkställer de beslut, som på gemensam kyrkostämma blivit fattade och till nämndens åtgärd överlämnas. Till ledamöter i nämnden utser varje församling inom sig två på kyrkostämma röstberättigade personer. Ledamot av nämnden är även den församlings pastor, vilken enligt nästföljande paragraf är nämndens ordförande.

§ 5.

Ordförande vid gemensam kyrkostämma och i kyrkonämnden är den av stadens pastorer, som domkapitlet i Linköping därtill förordnar. Domkapitlet förordnar även suppleant för ordföranden vid gemensam kyrkostämma.

II. Om kyrkonämnden.

§ 6.

I Norrköpings stad skall finnas en för stadens territorialförsamlingar gemensam kyrkonämnd, vilken det åligger att förvalta församlingarnas medel, granska inkommande förslag om utgifter för de särskilda församlingarna, uppgöra förslag till det kommande årets inkomster och utgifter för kyrkliga ändamål samt i allmänhet besörja kyrkornas och församlingarnas ekonomiska angelägenheter. Kyrkonämnden åligger ock att avgiva betänkanden i sådana kyrkliga frågor, som ifrån myndigheter, korporationer eller enskilda personer hänskjutas till avgörande å gemensam kyrkostämma och äro av beskaffenhet

§ 1. att erfordra förberedande granskning och utredning, varförutom ock kyrkonämnden, verkställer de beslut, som icke överlämnas åt vissa därtill utsedda personer för verkställighet.

§ 7.

Kyrkonämndens ledamöter skola utgöras av, förutom den av domkapitlet förordnade ordföranden, tio på kyrkostämman röstberättigade och av densamma valda personer. Valen förrättas på de territoriella församlingarnas enskilda stämmor och så, att vardera församlingen utser två ledamöter. Ledamöterna väljas för fyra års tid. Utom de ordinarie ledamöterna väljes en suppleant för vardera församlingen. Vice ordföranden för det löpande året väljes av nämndens ledamöter vid första sammanträdet varje år.

§ 8.

Kyrkonämnden sammanträder på ordförandens kallelse så ofta han finner det nödigt, eller då minst tre ledamöter sådant begära för visst ärende. Ej må något ärende till avgörande företagas, därest icke minst sex ledamöter, ordföranden inberäknad, äro närvarande. Äro vid besluts fattande meningarna lika delade, gälle den mening, ordföranden biträder.

§ 9.

Kyrkonämnden utser en sekreterare, som även vid gemensam kyrkostämman förer protokollet, samt för varje år en räkenskapsförare, som tillika är kassaförvaltare. Övriga göromål fördelas efter nämndens eget omprövande. För omhänder havande medel ansvara nämndens ledamöter gemensamt, dock att för den egentliga kassarörelsen kassaförvaltaren är ensam ansvarig. Ansvarigheten fortfar till dess förvaltningen blivit antingen av gemensamma kyrkostämman eller, om klander anställes, av vederbörande domstol godkänd. Räkenskapsföraren åligger att föra fullständiga räkenskaper över kyrkornas tillhörigheter samt den gemensamma kyrkokassans inkomster och utgifter. Räkenskaperna, som avslutas med kalenderår, skola vara till de av kyrkostämman valda revisorerna avlämnade senast den 1 april påföljande år, och skall revisorernas berättelse vara avlämnad före utgången av samma månad.

§ 10.

De särskilda kyrkoråden skola årligen var för sin församling upprätta motiverade förslag om utgifter och inkomster för följande året, och skola dessa förslag avlämnas till kyrkonämnden före utgången av september månad. Sedan kyrkonämnden granskat dessa förslag, upprättar nämnden det i § 6 omförmälda förslag till kyrkoförvaltningens inkomst- och utgiftsstat för det följande året så tidigt, att förslaget kan till den gemensamma kyrkostämmans ordförande överlämnas senast den 15 oktober varje år.

§ 11.

Församlingarnas på taxering beroende inkomster skola ingå direkt till drätselkammaren i Norrköping i sammanhang med övriga stadsskatter, och åligger det kyrkonäm-

den att årligen från drätselkammaren infordra och granska den summariska redogörelsen för dessa inkomster.

§ 1.

§ 12.

Kyrkonämnden äger hos drätselkammaren lyfta nödiga medel till bestridande av de uti kyrkoförvaltningens stat upptagna utgifter mot anvisningar, undertecknade av ordföranden och kassaförvaltaren.

§ 13.

Tillfälliga inkomster vid de särskilda kyrkorna uppbäras av varje församlings kyrkoråd, som därför årligen redovisar.

§ 14.

Har kyrkonämnden av den gemensamma kyrkostämman fått sig uppdraget att verkställa beslut om reparation av eller om inventariers anskaffande till någon av de särskilda kyrkorna eller annan av församlingarna disponerad egendom, pröve nämnden lämpligaste sättet för åtgärdens verkställande och må därefter kunna överlämna åt den respektive församlingens kyrkoråd att utföra uppdraget.

Jämväl för Malmö stad förefinnas bestämmelser angående en kyrklig gemenskap. Genom kungl. brevet av den 18 april 1873 föreskrevs sålunda, att staden skulle indelas uti tre territoriella församlingar vardera med kyrkoherde och komminister samt särskild kyrka men med gemensam kyrklig ekonomi. Beslutande organ är den gemensamma kyrkostämman, och hithörande medel ingå uti en för församlingarna gemensam kassa. I samband med Kungl. Maj:ts den 13 okt. 1915 utfärdade bestämmelser rörande Västra Skrevlinge församlings införlivande med Malmö stad stadgades ytterligare bland annat, att samtliga de löneavgifter, som enligt den för Västra Skrevlinge den 23 nov. 1869 fastställda löneregleringen skulle utdebiteras inom sistnämnda församling, skulle ingå till Malmö stads församlingars gemensamma kassa, vilken det skulle åligga att bestrida avlöningen åt prästerskapet i det nya pastoratet. Vidare bestämdes, att Västra Skrevlinge församlings samtliga tillhörigheter och inkomster av vad slag de vara må skulle tillfalla Malmö stads församlingars gemensamma kassa, som övertog ansvarsskyldigheten för Västra Skrevlinge församlings samtliga skulder efter vissa avdrag.

Malmö stads församlingar.

Förvaltningen av nämnda kassa hör under det »sammansatta kyrkorådet». Revisorer utses och ansvarsfrihet beviljas av gemensamma kyrkostämman.

Vid sidan av den sålunda anordnade gemensamma kyrkliga ekonomien finnas emellertid fonder tillhörande de enskilda församlingarna. S:t Petri församling har sålunda donationer till belopp överstigande 100 000 kronor. Dessa enskilda medel förvaltas av de särskilda kyrkoråden, och den särskilda kyrkostämman utser beträffande dem revisorer och beslutar om ansvarsfrihet.

§ 1. Genom kungligt brev av den 7 nov. 1919 bestämdes, att Örebro pastorat skulle, utan rubbning i då bestående ekonomiska förhållanden, delas i två pastorat, Nicolai och Olaus Petri. Det skulle åligga de blivande pastoraten gemensamt att åt kyrkoherdarna i pastoraten uppföra boställshus i enlighet med föreskrifterna i ecklesiastik boställsordning och med iakttagande av vissa förhållningsregler. Gemensamma kyrkorådet skulle vidare äga att för pastoratens gemensamma räkning uppbära inom desamma utgående prästlöneavgifter, av vissa angivna löningsjordar inflytande arrendemedel, räntan å expropriationsmedel för jord, som varit anslagen prästerskapet i det odelade pastoratet, till kyrkoherden i detta utgående indelningersättning, övriga till prästerskapet i pastoratet utgående, icke särskilt utdebiterade löne-medel samt ränta å vissa möjligen uppkommande överskottsmedel å försäljningssumman för vissa delar av den dåvarande kyrkoherdeboställsgården. Dessa avlöningsmedel skulle i första hand användas till gäldande av till prästerskapet i pastoratet utgående löner, ersättningar och dyrtidsunderstöd; vad därutöver för sagda ändamål erfordrades, skulle utdebiteras inom pastoraten. — De nyssberörda överskottsmedlen skulle av gemensamma kyrkorådet tillsvidare under församlingarnas ansvar förvaltas efter samma grunder som för förvaltningen av kyrkokassas medel äro vedertagna med rätt för pastoraten att under lönerregleringsperioden använda viss del av räntan till bestridande av ovan angivna löner, ersättningar och dyrtidsunderstöd åt prästerskapet i pastoraten.

Göteborg. Även Göteborgs territoriella församlingar utgöra i ekonomiskt hänseende en enhet, reglerad genom en särskild den 5 maj 1882 utfärdad kungl. förordning angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd därstädes, till vilken de sakkunniga längre fram skola återkomma.

Såsom av det anförda framgår, finns det, trots saknaden av bestämmelser därom i kyrkostämmoförordningen, faktiskt exempel dels på en gemenskap mellan olika församlingar, vilken i realiteten lett fram till en fullständig förvaltningsenhet (Jönköping), dels på en gemenskap, som utan att gå så långt likväl är av mycket omfattande beskaffenhet (Gävle, Norrköping, Malmö, Örebro, Göteborg).

Kyrkoråds-gemenskap. I detta sammanhang har det syntts de sakkunniga lämpligt att meddela ett par tablåer, belysande förekomsten av kyrkorådsgemenskap i enlighet med kyrkostämmoförordningens § 21 mellan församlingar i de fall, som äro för de sakkunniga kända. Den första tablån här nedan (I) tar sikte uteslutande på gemenskap i kyrkoråd; den andra (II) avser gemenskap i fråga om sammansatt kyrko- och skolråd.

Tablå I.

Församlingar, vilka år 1918 hade kyrkoråd gemensamt med annan församling.

A. Landsförsamlingar.

Östergötlands län:

Brunneby gemensamt med Klockrike.

Kronobergs län:

Älmhult gemensamt med Stenbrohult.

Älvsborgs län:

Tarsled gemensamt med Herrljunga,

Södra Säm » » Gällstad,

Bergstena » » Lena,

Ullasjö » » Svenljunga,

Skaraborgs län:

Bjärka gemensamt med Härlunda,

Bjärby » » Särestad,

Malma » » Hyringa,

Vara » » Önum.

B. Stads- och landsförsamlingar:

Stockholms län:

Östertälje } gemensamt med Södertälje,
Västertälje }

Södermanlands län:

Torshälla landsf. gemensamt med Torshälla stadsf.

Jönköpings län:

Gränna landsf. gemensamt med Gränna stadsf.

Blekinge län:

Sölvesborgs landsf. gemensamt med Sölvesborgs stadsf.

Malmöhus län:

Hälsingborgs landsf. gemensamt med Hälsingborgs stadsf.

Göteborgs och Bohus län:

Bäve gemensamt med Uddevalla.

Älvsborgs län:

Åmåls landsf. gemensamt med Åmåls stadsf.

Skaraborgs län:

Agnetorp gemensamt med Tidaholm.

Värmlands län:

Färnebo gemensamt med Filipstad.

Kopparbergs län:

Säters landsf. gemensamt med Säters stadsf.

Tablå II.

Församlingar, vilka år 1918 hade sammansatt kyrko- och skolråd gemensamt med annan församling.

A. Landsförsamlingar:

Södermanlands län:

Spelvik gemensamt med Ludgo,
Hammarby » » Vallby.

Kronobergs län:

Hornaryd gemensamt med Drev,
Dänningelanda » » Vederslöv,
Kvenneberga » » Hjortsberga.

Malmöhus län:

Skeglinge gemensamt med Borrlunda.

Älvsborgs län:

Tunberg gemensamt med Kullings-Skövde,
Skogsbygden » » Närunga,
Bälinge » » Alingsås landsf. och Rödene,
Norra Säm » » Skölvne,
Ljur » » Närunga,
Kvinnestad } » » Ornunga,
Asklanda }
Varnum » » Tärby,
Grovare » » Tännelanda,
Kattunga » » Surteby,
Smula » » Norra Åsarp,
Hulared » » Dalstorp,
Möne » » Södra Vänga.

Skaraborgs län:

Ugglum gemensamt med Östra Tunhem,
Friggeråker » » Torbjörnstorp,
Hornborga } » » Broddetorp,
Bolum }
Sätuna }
S:a Kyrketorp } » » Stenstorp,
Brunnhem }
Rådene » » Sjögerstad,
Ljunghem » » Edåsa,
Ottravad, » » Dimbo,
Eggby » » Istrum,
Karaby } » » Tun,
Friel }
Längnum » » Hyringa,

Slödene	gemensamt med	Sparlösa,
Hällum	»	» Skarstad,
Västerplana	»	» Medelplana,
Kestad	»	» Österplana,
Sil	»	» Kinnekleva.

Värmlands län:

Säffle gemensamt med By.

Örebro län:

Ansta gemensamt med Långbro.

B. *Stads- och landsförsamlingar:**Stockholms län:*

S:t Olof och S:t Per gemensamt med Sigtuna.

Södermanlands län:

Kärnbo gemensamt med Mariefred.

Östergötlands län:

S:t Per gemensamt med Vadstena.

Gottlands län:

Visby landsf. gemensamt med Visby stadsf.

Skaraborgs län:

Falköpings landsf. gemensamt med Falköpings stadsf.

Skara landsf. » » Skara stadsf.

Örebro län:

Nora landsf. gemensamt med Nora stadsf.,

Lindesberg landsf. » » Lindesbergs stadsf.

Kopparbergs län:

Hedemora landsf. gemensamt med Hedemora stadsf.

Västerbottens län:

Bureå gemensamt med Skellefteå stadsf.

Norrbottnens län:

Haparanda gemensamt med Nedertorneå.

Vid utarbetandet av sina förslag ha de sakkunniga funnit det nödvändigt att taga hänsyn till de former för gemenskap mellan församlingar, som på ovan angivet sätt faktiskt kommit till användning. De sakkunniga ha i konsekvens med den utveckling, som ägt rum, ansett sig böra föreslå införandet i lagen av ett nytt institut, »kyrklig samfällighet», avsett att täcka de företeelser, vilka härvidlag kunna vara i behov av reglering. Begreppet »kyrklig samfällighet» uttrycker sålunda en gemenskap, som kan omfatta *antingen alla* kyrkliga angelägenheter *eller* alla kyrkliga angelägenheter av *ekonomisk* natur. Någon tvekan

De sakkunnigas förslag ang. kyrklig samfällighet.

§ 1. om vilka kyrkliga angelägenheter, som skola anses höra till den sistnämnda kategorien, torde i regel icke kunna uppstå. Skulle emellertid behov yppa sig av en närmare precisering härutinnan, torde platsen för en sådan lämpligen vara i det Kungl. Maj:ts förordnande, varigenom i det särskilda fallet den kyrkliga samfälligheten konstitueras (jfr t. ex. § 2 i kungl. stadgan den 21 oktober 1921 om gemensam kyrkostämma och kyrkonämnd för Norrköpings församlingar å sid. 194—195 här ovan). I lagtexten bör den ifrågavarande gruppen av ärenden endast, på sätt som skett, i allmänna ordalag angivas.

Beträffande det fall, att mellan olika församlingar gemenskap av mindre omfattande art än nu nämnts äger rum, hänvisas till de sakkunnigas yttrande vid § 3 här nedan.

Att uti en sådan gemenskap, som i förevarande mom. avses, icke inbegripes förvaltningen av fonder o. d., som för enskilda ändamål upprättats och ställts under kyrkoråds inseende torde vara tydligt. De förvaltas enligt därom givna bestämmelser av det särskilda församlingskyrkorådet eller, om sådant icke finnes, av det gemensamma kyrkorådet.

På en samfällighet, sådan som i förevarande paragraf avses, tillämpas samma bestämmelser som för församling. Den kyrkliga samfälligheten är nämligen likasom församlingen att anse såsom en kyrklig primärkommun. Blott i undantagsfall hava för den »kyrkliga samfälligheten» erfordrats särskilda, kompletterande bestämmelser. En samfällighet av här avsett slag skall, likasom församlingen, hava sitt kyrkoråd, som är dess förvaltande organ. Omfattar samfälligheten alla kyrkliga ärenden, så behöves blott detta »gemensamma» kyrkoråd (Jönköping). Omfattar samfälligheten åter blott de ekonomiska angelägenheterna, måste däremot för de övriga, icke gemensamma angelägenheterna varje församling hava sitt särskilda kyrkoråd, vid sidan av det gemensamma (Gävle, Norrköping o. s. v.). Dessa särskilda kyrkoråd kunna i ekonomiskt hänseende komma att till det gemensamma kyrkorådet stå i enahanda förhållande som särskilt tillsatta styrelser till ett vanligt församlingskyrkoråd. Jfr § 62 mom. 2 andra stycket.

Anmärkas bör, att i de fall, då en kyrklig gemenskap av ifrågavarande art faktiskt redan förefinnes, det torde vara lämpligt, att Kungl. Maj:t i samband med församlingslagens utfärdande genom särskilda nådiga brev förklarar de sålunda förenade församlingarna skola utgöra en »kyrklig samfällighet», varvid tillika bör angivas, huruvida för framtiden denna gemenskap skall omfatta *alla* ärenden eller blott de *ekonomiska*.

Att förordnanden, som i paragrafens andra stycke avses, icke böra förekomma utan församlingens hörande och i regel icke emot deras vilja, torde vara självfallet, men har detta dock av de sakkunniga ansetts lämpligen böra i paragrafen utsägas; och hava de sakkunniga avfattat bestämmelserna härom i nära anslutning till det stadgande av liknande art, som förefinnes i lagen om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning den 13 juni 1919 § 3.

§ 2.

§ 1.
§ 2.

I den nuvarande kyrkostämmoförordningen förekommer i § 2 en uppräkn^{ing} av vad till kyrkostämmans handläggning hörer. Någon sådan uppräkn^{ing} förekommer däremot icke i de bägge förordningar, som reglera den borgerliga kommunens självstyrelse. Men då i förevarande fall är fråga om en kommun av mera speciell karaktär, torde en uppräkn^{ing} av de ärenden, som falla inom området för dennas verksamhet, alltjämt vara av behovet påkallad. I överensstämmelse härmed och såsom en närmare förklaring till vad som i § 1 avses med uttrycket »kyrkliga angelägenheter» har i förevarande paragraf införts en uppräkn^{ing} av vad med kyrkliga angelägenheter skall förstås. I övrigt hänvisas härutinnan till vad här ovan å sid. 142—144 anförts.

*Uppräkn^{ing}
av kyrkostäm-
mas ärenden.*

I fråga om grupperingen av de ärenden, vilkas handläggning enligt de sakkunnigas förslag skulle tillkomma den kyrkliga kommunen, har i jämförelse med nuvarande kyrkostämmoförordnings § 2 en ändring vidtagits till åstadkommande av större åskådlighet och reda. I främsta rummet ha sålunda upptagits de i församlingarnas ekonomi djupt ingripande frågorna om byggnad och underhåll av kyrka med vad därtill hör, om begravningsplats, om prästerskaps och kyrkobetjänings löneförmåner, om boställen för dem samt om hushållning med och vård om kyrkans och församlingens egendom i allmänhet. Därvid har jämväl ansetts lämpligt, med hänsyn till vad i § 68 stadgas om den myndighet, hos vilken överklagande av beslut bör ske, att de ärenden, rörande vilka klagan sker hos en och samma myndighet, ställas intill varandra.

*Ärendenas
gruppering i
paragrafen.*

Beträffande punkt 2 hänvisas till vad de sakkunniga i sin allmänna motivering anfört rörande frågan om begravningsplatser.

I punkterna 5 och 7, som motsvara den nuvarande kyrkostämmoförordningens § 2 punkt 5 samt punkt 9, senare delen, har det hittills begagnade uttrycket »kyrkans egendom», vilket otvivelaktigt avsetts att innefatta även sådan församlingens egendom, som icke är knuten omedelbart till kyrkan, såsom vissa byggnader, kyrkogårdsinventarier, likvagnar o. d., utbytt mot det mera omfattande uttrycket »kyrkans och församlingens egendom».

§ 3.

§ 3.

Bestämmelserna i denna paragraf äro avfattade i enlighet med motsvarande stadganden i förordningen om kommunalstyrelse på landet med tillägg av vissa nya bestämmelser rörande handläggningen av ärenden, som äro gemensamma för två eller flera församlingar.

*Ärenden
gemensamma
för flera för-
samlingar.*

I § 7 av nuvarande kyrkostämmoförordning förutsättes, att stads- och landsförsamlingar kunna vara i kyrkligt avseende helt eller delvis förenade med varandra, varvid de äga att på kyrkostämma samfällt överlägga och besluta i gemensamma angelägenheter. Och i samma förordning § 11 stadgas, att, om vid kyrkostämma i moderförsamling ärende skall företagas, som annexförsamlings rätt eller skyldighet tillika angår och gemensam överläggning fordrar, kyrkoherden

§ 3. skall kalla annexförsamlingen till sammanträde med moderförsamlingen, ävensom att, därest i *städer, som bestå av flera församlingar*, fråga till avgörande förekommer, som alla eller flera av dessa församlingar angår, sådan fråga skall handläggas å gemensam kyrkostämma. Vad som i detta avseende av de sakkunniga i paragrafens andra stycke föreslås är sålunda för den kyrkliga kommunen ingen nyhet.

Den gemensamma kyrkostämman är den sedan gammalt brukliga och närmast till hands liggande formen för handläggningen av ärenden, som äro för flera församlingar gemensamma. Även i det fall, att Konungen jämlikt förslaget § 1 andra stycket förordnar, att två eller flera församlingar skola utgöra en »kyrklig samfällighet», blir den gemensamma kyrkostämman organet för utövande av samfällighetens beslutanderätt, så framt icke samfälligheten, jämlikt § 20 jämförd med § 1 andra stycket, på sådan gemensam stämma beslutar överlåta sin rätt härutinnan på fullmäktige. Det sist sagda gäller dock endast de i samfälligheten ingående församlingarna inbördes. Skulle något ärende uppkomma, som berör samfälligheten eller någon däri ingående församling å ena sidan och en utom samfälligheten stående församling å andra sidan, måste, därest gemensam överläggning erfordras, ärendet upptagas å gemensam kyrkostämma med de sålunda av frågan berörda församlingarna.

Emellertid torde i många fall den gemensamma kyrkostämman med sina tunga former och beredningen av ärendena genom de olika kyrkoråden bliva en alltför besvärlig apparat för behandlingen av frågor av mera konstant natur, som beröra olika församlingar. Dylka frågor, ofta synnerligen omfattande och invecklade, kunna, i mån som de nya prästlönerregleringslagarna bliva genomförda, förväntas i allt större antal förekomma. Dessa lagar förutsätta nämligen, att pastoratet, även där det består av flera olika församlingar, framträder såsom den primära enheten i fråga om såväl gäldandet av prästerskapets löner och förvaltningen av därtill anslagna medel som byggande och underhåll av bostäder åt samtliga inom pastoratet anställda ordinarie prästmän. Härigenom uppkommer mellan de olika församlingarna inom ett pastorat en ekonomisk gemenskap, för vilken — såsom jämväl i de till den i det föregående (sid. 171—174) omnämnda nådiga remissen den 3 februari 1922 hörande handlingarna med fog anmärkes — tillräckliga gemensamma förvaltningsorgan ännu saknas. Att endast för detta ändamål anlita den i § 1 andra stycket anvisade utvägen att med upphävande av vardera församlingens ekonomiska självständighet jämväl i övrigt låta dem förenas till en »kyrklig samfällighet», torde i många fall, särskilt på landsbygden, möta betänkligheter. De sakkunniga hava därför, under förutsättning att den gemensamma kyrkostämman bibehålles såsom beslutande organ i dessa frågor, genom vad som föreslås i § 41 velat öppna utväg för två eller flera församlingar inom samma pastorat eller stad att kunna, med bibehållande av de särskilda kyrkoråden för handläggning av ärenden, som uteslutande avse den egna församlingen, därjämte utse ett gemensamt kyrkoråd för handläggning av ärenden av ekonomisk natur, som, på sätt nyss nämnts, äro för församlingarna gemensamma.

Men även en sådan utväg — som ju dock förutsätter bibehållandet av den gemensamma stämman — kan i vissa fall behöva ersättas med en mindre tung och mera effektiv. Vid övervägandet härav hava de sakkunniga stannat vid frågan, huruvida icke den nya lagstiftningen om kommunalförbund skulle kunna göras tillämplig även på det kyrkligt-kommunala området. Lagen om kommunalförbund den 13 juni 1919, som medgiver olika kommuner att för handhavande av kommunal förvaltningsuppgift sammansluta sig till kommunalförbund i viss i nämnda lag stadgad ordning, gäller nämligen endast städer, landskommuner, köpingar, municipalsambhällen, fattigvårdssambhällen, som utgöras av flera kommuner, landstingskommuner, för sammanslutning sinsemellan och med stad, samt skoldistrikt. Men otvivelaktigt är, att även för den kyrkliga kommunen ett behov förefinnes att kunna i vissa fall, utan uppgivande av den egna självständigheten, i kommunalförbundets former med annan kyrklig kommun förena sig om handhavandet av gemensam förvaltningsangelägenhet. Något principiellt hinder däremot synes icke förefinnas, om blott den begränsning iakttages, som redan av kommitterade för utredning av frågan om kommunala nybildningar i deras den 12 december 1917 avgivna betänkande antytts, då de uttala (sid. 356), att med hänsyn därtill, att den borgerliga och den kyrkliga kommunens verksamhetsområden äro avsedda att vara bestämt avgränsade från varandra, något behov icke borde kunna förekomma av sammanslutning mellan *borgerlig kommun* och *kyrkoförsamling*. Ett undantag gjordes visserligen för skolärenden, men då dessa enligt de sakkunnigas förevarande förslag skola överföras till den borgerliga kommunen, framstår kommitterades nämnda uttalande såsom så mycket mera omotsägligt.

I enlighet med vad sålunda anförts hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå sådan ändring i lagen om kommunalförbund, att det må vara tillåtet jämväl för olika församlingar, tillhörande samma eller skilda pastorat, att ingå sådant förbund, dock med den antydda begränsningen, att »kyrkligt kommunalförbund» icke må ingås med borgerlig kommun, utan allenast mellan kyrkliga kommuner inbördes. Rörande de närmare bestämmelserna härom hänvisas till de sakkunnigas förslag till »Lag angående ändrad lydelse av 1, 17 och 33 §§ i lagen den 13 juni 1919 om kommunalförbund».

Genom vad de sakkunniga sålunda i olika hänseenden föreslagit torde jämväl de spörsmål, som beröras i den kungl. remissen till de sakkunniga av den 3 februari 1922, få anses besvarade.

Svar å Kungl. Maj:ts remiss
den 3 febr.
1922.

*

Till underlättande av uppfattningen utav de olika förslagen till anordnande för skilda behov av formerna för församlingarnas utövning av den dem tillkommande självstyrelserätten i kyrkliga angelägenheter, vare sig de angå en församling ensam eller två eller flera församlingar gemensamt, hava de sakkunniga ansett sig böra lämna efterföljande sammanfattande

Översikt över
formerna för
den kyrkliga
självstyrelsens
utövning.

Översikt

(§§ 1, 3 och 41 i Lag om församlingsstyrelse).

1. I regel är varje församling för sig en självständig kyrkokommun.
Beslutanderätten utövas å kyrkostämma eller genom kyrkofullmäktige.
Beredande och verkställande organ är kyrkorådet.
2. Två eller flera församlingar kunna för vården av samtliga kyrkliga angelägenheter förenas till en (fullständig) kyrklig samfällighet. De däri ingående församlingarna bibehålla visserligen i visst hänseende karaktären av skilda församlingar, men det är i detta fall endast den kyrkliga samfälligheten som utgör kyrkokommunen.
All beslutanderätt i de i förslagets § 2 avsedda kyrkliga angelägenheterna utövas å kyrkostämma med samfälligheten eller av för samfälligheten utsedda kyrkofullmäktige.
Beredande och verkställande organ är kyrkonämnden.
3. Två eller flera församlingar kunna för vården av samtliga kyrkliga angelägenheter av ekonomisk natur förenas till en (partiell) kyrklig samfällighet. Den bildar för sig en självständig kyrkokommun, på samma gång som de däri ingående församlingarna, med hänsyn till de ärenden, som icke äro av ekonomisk natur, var för sig bilda självständiga kyrkokommuner.
I samfällighetskommunen utövas beslutanderätten av kyrkostämma eller kyrkofullmäktige; beredande och verkställande organ är samfällighetens kyrkonämnd.
I de särskilda församlingarna utövas beslutanderätten av varje församlings kyrkostämma (eller kyrkofullmäktige, i fall sådana mot förmodan skulle komma att i dylik församling utses). Beredande och verkställande organ äro de för varje församling för sig utsedda kyrkoråden.
4. Ärenden, som eljest äro gemensamma för två eller flera församlingar, handläggas å gemensam kyrkostämma (utau att därigenom någon ny kyrkokommun uppkommer).
Beredande och verkställande organ äro de särskilda kyrkoråden var för sig. Dock kunna inom samma pastorat eller stad två eller flera församlingar — med bibehållande av de särskilda kyrkoråden — utse ett gemensamt kyrkoråd för handläggning av visst eller vissa dylika gemensamma ärenden av ekonomisk natur (t. ex. ärenden enligt prästlöneavgiftslagarna).
5. En annan utväg för behandling av gemensamma kyrkliga ärenden är, att de skilda församlingarna (resp. kyrklig samfällighet å ena och församling å andra sidan) ingå kyrkligt kommunalförbund, i enlighet med vad de sakkunniga därom föreslagit.
Beslutanderätten utövas därvid, inom de i förbundsakten uppdragna gränser, av förbundsdirektionen. Erfordras något särskilt beredande och verkställande organ, stadgas därom i förbundsakten. (För förvaltande av gemensamma prästerliga avlöningstillgångar e. d. kan denna form av gemensam kyrklig kommunalförvaltning säkerligen i vissa fall befinnas lämplig.)

Med avseende å det i slutet av förevarande § 3 tillagda stadgandet, att församlingsmyndighet ej må befatta sig med verkställighetsåtgärd, som tillhör offentlig myndighet, vilket stadgande avfattats i enlighet med motsvarande stadgande i förordningen om kommunalstyrelse på landet § 6, hänvisas till vad därom yttrats rörande det liknande tillägget till § 1 första stycket.

§ 3.

Verkställighetsåtgärd tillhörande offentlig myndighet.

* * *

Efter ovanstående redogörelse för motiven till de »allmänna stadgandena» i den föreslagna nya församlingslagen övergå de sakkunniga till de följande delarna därav.

II. Om kyrkostämma.

§ 4.

§ 4.

Paragrafens mom. 1 är av samma innehåll som § 4 i nu gällande kyrkostämmoförordning.

I § 5 av sistnämnda förordning stadgas, att i överläggningar och beslut, som angå ärenden, gemensamma för hela församlingen, samtliga röstberättigade deltaga, men att i överläggningar och beslut om ärenden, som förutsätta avgifter, vilka enligt gällande författning böra utgå endast av i mantal satt jord eller av annan fastighet, ej andra må deltaga än de, som innehava sådan jord och fastighet. Denna paragraf har — såsom även i den av Hj. L. Hammarskjöld utgivna edition av kommunallagarna påpekas — haft särskilt avseende å beslut om byggande av kyrka och prästgård. Sedan emellertid numera skyldighet att deltaga i sådant byggande blivit även å landet utsträckt till andra än ägare och innehavare av fastigheter, har paragrafen förlorat all betydelse och har därför ur de sakkunnigas förslag uteslutits.

Mom. 1.

Stadgandet i mom. 2 har tillkommit för avhjälpan av det förhållandet, att en nyttnämnd kyrkoherde eller annan inom församlingen tjänstgörande prästman, som icke förvärvat rösträtt i församlingen, eljest skulle komma att sakna i lag grundad rätt att närvara och yttra sig vid kyrkostämma beträffande ärenden, vilka han å tjänstens vägnar handlagt eller kunde komma att handlägga.

Mom. 2.

I fall av diskvalifikationsanledning — varvid ej lärer kunna för en präst, som äger kvarstå i ämbetet, förutsättas annan diskvalifikationsgrund än iråkad konkurs — torde någon betänklighet mot att låta prästen närvara och yttra sig vid stämman icke behöva förekomma, då redan nu präst, som är i konkurstillstånd, kan äga denna rätt.

§ 5.

§ 5.

Paragrafen är till innehållet sammanfallande med § 6 i den nuvarande kyrkostämmoförordningen.

§ 5. I § 7 av sistnämnda förordning lämnas föreskrifter om röstning för det fall, att stads- och landsförsamlingar äro i kyrkligt avseende förenade. Då likväl i § 3 av de sakkunnigas förslag redan givits föreskrifter om ordnandet i allmänhet av hithörande förhållanden, och då några särskilda bestämmelser därutöver numera, då de olika röstskalorna för land och stad äro upphävida, icke synas vara erforderliga, har paragrafen uteslutits ur de sakkunnigas förslag.

§ 6.

§ 6.

*Mom. 1.
1:a stycket.* Denna paragraf är, jämte den nästföljande § 7, avsedd att motsvara den nu gällande kyrkostämmoförordningens § 8. Olikheterna äro dock väsentliga. Sålunda är enligt sistnämnda förordning kyrkoherden eller annan vederbörlig prästman ordförande å kyrkostämma. Såsom redan förut framhållits, anse däremot, de sakkunniga, att självskrivnenhet till ordförandeplatsen i den *beslutande* församlingen icke är förenlig med den kommunala självstyrelsens grundsats.

2:a stycket. Till stöd för andra stycket av denna paragraf kan åberopas vad som redan anförts vid § 4 mom. 2. Därest icke den utväg öppnas, som här föreslås, skulle det i vissa fall kunna inträffa, att en församling, som önskade välja sin ordinarie eller tillförordnade kyrkoherde till ordförande, hindrades därifrån under en avsevärd tid.

3:e och 4:e styckena. Vad ordförandeskapet i kyrkostämma som är gemensam för moder- och annexförsamling beträffar, hava de sakkunniga ansett lämpligt, att detsamma tillkomme ordföranden i moderförsamlingens kyrkostämma eller vid förfall för honom vice ordföranden i samma stämma. Genom denna ändring vinnes, att det redan innan gemensam stämma med flera församlingar sammanträder är kunnigt, vem som därvid skall föra ordet, så att denne på förhand kan sätta sig in i och bereda de ärenden, som vid stämman skola förekomma till behandling. Att härutinnan gå längre i detaljföreskrifter än som i förslaget har skett, har ej ansetts nödvändigt eller lämpligt. Finnes ingen vid stämman närvarande, som enligt de i paragrafen givna reglerna är berättigad och pliktig att föra ordet, torde det vara enklast och naturligast, att stämman för tillfället utser en ordförande.

I detta sammanhang torde böra anmärkas, att de i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863, § 5, föreskrivna elektorvalen, vilka skola ske inför »kyrkostämmans ordförande», varmed nu förstås vederbörande pastor, därest förevarande förslag upphöjes till lag komma att förrättas i församling, som utgör eget pastorat, inför den valde ordföranden och i pastorat, som bestå av två eller flera församlingar, inför den som enligt samma förslag skall föra ordet i den för dessa församlingar gemensamma kyrkostämman.

Mom. 2. Bestämmelsen i mom. 2, att fullmäktiges ordförande och vice ordförande tillika skola vara resp. ordförande och vice ordförande i stämman, motiveras därmed, att, där fullmäktige finnas, stämma i regel icke skulle förekomma annat än då fråga uppstode om upphävande av fullmäktiginstitutionen eller ändring av fullmäktiges antal. För den händelse stämman har några ärenden att besluta

om, kunna lämpligen fullmäktiges ordförande och vice ordförande tjänstgöra även vid stämman. Från självstyrelseprincipens synpunkt kan en sådan anordning icke innebära något stötande, då ju även dessa funktionärer äro utsedda av församlingen, fastän indirekt genom dess valda fullmäktige.

§ 6.

§ 7.

§ 7.

Att vid behandlingen av ärende, för vilket kontraktsprost eller annan särskilt förordnad prästman utlyst stämma, denne är ordförande, är redan nu stadgat och någon ändring härutinnan lär icke utan förryckande av ändamålet med en sådan stämma kunna vidtagas.

§ 8.

§ 8.

De ordinarie kyrkostämmorna äro för närvarande tre och hållas: en inom maj månads utgång för besluts fattande om föregående årets räkenskaper och förvaltning; en i oktober för bestämmandet av utgifts- och inkomststaten; och en inom utgången av december månad för debiteringslängdens granskning samt för anställande av val till de under kyrkostämma hörande befattningar, vilka vid årets slut bliva lediga, ävensom för val av revisorer.

Mom. 1.

I fråga om antalet ordinarie stämmor och tidpunkten för deras hållande anse sig de sakkunniga böra föreslå åtskilliga förändringar. Den granskning av debiteringslängden, som enligt nu gällande kyrkostämmoförordning skall ske på decemberstämma, har mestadels icke blivit annat än en tom formalitet. Vad kyrkostämman till uttaxering beslutat, anmäles nämligen allenast, i kyrkoförsamling på landet hos vederbörande kommunalnämnd och i stad hos drätselkammaren, vilka det, var på sin ort, åligger att verkställa debitering och uppbörd av avgifterna samt till kyrkorådet avlämna medlen. Denna debitering och uppbörd sker i samband med debitering och uppbörd av de för den borgerliga kommunens behov uttaxerade medel. Någon särskild debiteringslängd för den kyrkliga kommunen uppgöres icke, utan denna är gemensam för den borgerliga kommunen och församlingen. Visserligen har i kyrkostämmoförordningen (§ 38) antytts, att kyrkostämma skall kunna besluta annan ordning för uppbördens verkställande än den ovan omförmälda, såsom regel föreskrivna. Men någon tillämpning av detta stadgande torde ingenstädes förekomma, så mycket mindre som kommunalnämnd och drätselkammare icke hava skyldighet att, efter anmaning av kyrkostämma, uppgöra extra debiteringslängd eller hålla extra uppbördsstämma. Vid sådant förhållande torde den justering av debiterings- och uppbördslängden, som sker inom den borgerliga kommunen, vara tillfyllestgörande även för den kyrkliga kommunens räkning. I enlighet härmed hava också de sakkunniga i § 64 föreslagit införande av en bestämmelse därom, att vad i förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad är stadgat om granskning av och klander mot debiterings- och uppbördslängd skall äga tillämpning jämväl i avseende å de för kyrkoförsamlingens behov till uttaxering beslutade, i längden upptagna avgifter. Vad åter justeringen av debiterings- och uppbördslängden inom den borgerliga kom-

8. munen beträffar, hava de sakkunniga — såsom längre fram kommer att närmare utvecklas (sid. 262 ff.) — ansett justeringsförfarandet i landskommunerna böra bringas till närmare överensstämmelse med förhållandet härutinnan i städerna och i enlighet härmed föreslagit justeringens förläggande på landet till kommunalnämnden, varigenom även för landskommunernas del den särskilda justeringsstämman i december blir överflödigt och kan avskaffas.

Då sålunda justeringsstämmorna bortfalla, blir det möjligt att i stad som på landet hålla stämma för uppgörande av den kyrkliga kommunens utgifts- och inkomststat ungefär samtidigt med att den borgerliga kommunens utgifts- och inkomststat uppgöres. En sådan samtidighet vid besluts fattande om budgeten är den nödvändiga förutsättningen för att den anordning de sakkunniga tänkt sig för åstadkommande av större enhetlighet vid behandlingen av kommunala budgetsfrågor skall kunna bli effektiv. Såsom redan i den allmänna motiveringen antytts, skulle detta syfte enligt de sakkunnigas mening vinnas genom framläggande i sammanhang med förslagen till utgifts- och inkomststater för den kyrkliga och borgerliga kommunen av en såvitt möjligt fullständig översikt över samtliga inom de särskilda kommunerna ifrågasatta utgifter och över utvägarna till deras täckande samt över verkan av ett beslut i ena eller andra riktningen för de skattdragande. Kunde därjämte föreskrivas, att vissa större utgifter icke finge beslutas utom på ordinarie stämma i samband med statens fastställande, skulle effekten bli än större, men något förslag härutinnan hava de sakkunniga, med hänsyn till de praktiska svårigheter, som därav kunde följa, icke ansett sig nu böra framställa.

En annan fördel av justeringsstämmans bortfallande är, att budgetsbehandlingen i såväl kyrkoförsamlingen som den borgerliga kommunen på landet kan — såsom redan nu är förhållandet i stad — förläggas närmare årsskiftet. Att ovillkorligen föreskriva dess företagande i december torde dock möta vissa betänkligheter ur den synpunkten, att det särskilt på landsbygden i många fall kan vid en sen budgetsbehandling, med därvarande mera begränsade resurser, bli svårt att därefter i tillräckligt god tid medhinna upprättande av debiterings- och uppbördslängden, dennas granskning, utskrivningen av skattsedlarna och uppbördens förrättande. De sakkunniga hava ansett tillfyllest, att tillfälle gives att utsätta budgetsstämman, som sålunda blir årets andra och sista ordinarie stämma, till den dag vederbörande själva finna lämpligt under tiden mellan den 15 november och årets slut.

Vad angår den nu på våren förekommande stämman för beslut om föregående årets räkenskaper och förvaltning, hava de sakkunniga ansett denna utan olägenhet kunna, såsom för närvarande är förhållandet, sättas till vilken tid som helst före maj månads utgång, vilken anordning de sakkunniga ämna föreslå även för den borgerliga kommunen.

I enlighet härmed föreslå alltså de sakkunniga, vad den kyrkliga kommunen beträffar, att i församling, där kyrkofullmäktige icke finnas, skola årligen hållas två ordinarie kyrkostämmor, en före utgången av maj månad för beslut i anledning av berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning, och en mellan den 15 november och årets slut för bestämmande av församlingens

utgifts- och inkomststat samt för anställande av val till de under kyrkostämma hörande befattningar, vilka vid årets slut bliva lediga, ävensom för val av revisorer. Att dessa stämmor böra hållas så nära som möjligt intill den borgerliga kommunens motsvarande stämmor eller fullmäktigsammanträden har i paragrafen uttryckligen föreskrivits.

§ 8.

I församling, där kyrkofullmäktige finnas, erfordras icke några regelbundet återkommande kyrkostämmor. De uppgifter, som ännu återstå för stämman (se § 28 b), äro ej av den beskaffenhet, att några regelbundet återkommande stämmor för dem behövas. Kyrkostämma bör därför i sådana församlingar hållas allenast när sådant är nödigt för behandling av ärende, vari beslutanderätten är förbehållen stämman.

Mom. 2.

Mom. 3 motsvarar § 10 i förordningen om kyrkostämma med de förändringar, som betingas av förslaget om skolärendenas överflyttning till den borgerliga kommunen.

Mom. 3.

Från § 9 i kyrkostämmoförordningen har bibehållits stadgandet, att ordinarie kyrkostämma må kunna besluta om dagar för församlingens kyrkostämmor. Dock har den av de sakkunniga föreslagna omläggningen av de ordinarie stämmorna föranlett en ändring, som väl borttager den säkerligen lika betydelselösa som opraktiska bestämmelsen att visst datum för stämma skall kunna långt i förväg utan hänsyn till föreliggande ärenden fastställas, men i övrigt giver stadgandet en i viss mån vidsträcktare tillämplighet än förr. Vilken stämma som helst skall sålunda kunna besluta i förevarande fråga, medan enligt nu gällande ordning sådan rätt endast tillkommer den ordinarie decemberstämman; beslutet kan avse icke blott ordinarie stämma utan alla stämmor; dagen kan bestämmas även till viss annan veckodag än sön- eller helgdag. Denna förändring nödvändiggör förbehållet för brådskande ärenden i mom 4, andra stycket.

Mom. 4.

De förändringar, som i första och andra momenten av denna paragraf föreslagits, ansluta sig till vissa förändringar i fråga om församlingens budgetsående (kap. V) och motsvaras av liknande förändringar i förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad. För dessa förändringar kommer att redogöras vid de särskilda paragrafer, som handla därom. Redan nu torde emellertid för vinnande av en enhetlig översikt över den allmänna gången av de kommunala ärendenas behandling i såväl den kyrkliga som den borgerliga kommunen, sådan de sakkunniga tänkt sig densamma, vara lämpligt att intaga vidstående *tablå* (sid. 212).

Tablå.

§ 9.

§ 9.

Denna paragraf motsvarar 1:a stycket i kyrkostämmoförordningens § 11.

§ 10.

§ 10.

En följd därav, att prästen icke längre är självskriven ordförande i kyrkostämma, blir, att kungörelse om stämma skall utfärdas, icke av kyrkoherden å

TABLÅ

över de av de sakkunniga föreslagna tiderna för de viktigare kommunala funktionerna.

	Omkring årsskiftet ¹	Före 15 januari	Före 1 febr.	Före 1 mars	Före 1 april	Före maj månads utgång	Före 1 okt.	Före 20 okt.	Före 1 nov.	Under tiden 15/11—31/11
I borgerlig kommun på landet	Upprättar kommunalnämnden debiterings- och uppbygg. längd, framlägger den till granskning under 14 dagar, prövar gjorda anmärkningar, utfärdar debetsedlar samt verkställer uppbörd.	Avlämnas specialräkenskaper.	Avlämnas huvudräkenskaper.	—	—	Hålles ordinarie stämman, resp. fullm. sammanträde, för beslut i dechargefrågan.	Avlämnas specialförslag över utgifter och inkomster.	—	Uppgör kommunalnämnden utgifts- och inkomstförslag samt budgetstablä.	Hålles ordinarie stämman, resp. fullm. sammanträde, för utg. och ink. statens fastställande samt för val.
I stadskommun (med und. av Stockholm)	D:o (magistraten, resp. drätselkammaren).	—	—	Avlämnas specialräkenskaper.	Avlämnas huvudräkenskaper.	D:o (stadsf., resp. allm. rådstuga)	— ²	—	— ²	D:o (stadsf. resp. allm. rådstuga)
I kyrkoförsamling (med und. av Stockholm)	—	—	Avlämnas specialräkenskaper.	Avlämnas huvudräkenskaper.	—	D:o (kyrkost., resp. kyrkofullm.)	Avlämnas specialförslag över utgifter och inkomster.	Uppgör kyrkorådet utgifts- och inkomstförslag.	—	D:o (kyrkost. resp. kyrkofullm.)

¹ Vissa av de i denna kolumn angivna åtgärder böra kunna företagas redan i december månad, beroende på tiden, då ordinarie budgetsstämma (resp. budgetssammanträde) hålles.

² Tiden bestäms av magistraten.

tjänstens vägnar utan av stämmans valde ordförande eller, i händelse av förhinder för honom, av vice ordföranden. Kallelse till stämman, som efter domkapitlets förordnande hålles, bör dock utfärdas av den utav domkapitlet till stämmans hållande förordnade prästmannen; och har stadgande därom intägit i paragrafen.

För övrigt har paragrafen redigerats till huvudsaklig överensstämmelse med vad som är stadgat om kallelse till kommunalstämma (§ 16 F. K. L.).

Enligt nuvarande kyrkostämmoförordning, § 12, är medgivet, att stämmas kungörande i kyrkan må kunna ske 14 dagar »eller minst en vecka» före stämman. Då emellertid kyrkostämman stundom kan hava att besluta om betydande utgifter eller eljest i ärenden, som på ett ingripande sätt beröra församlingen, och då någon olägenhet icke försports av den kallelsetid å 14 dagar, som alltid skall iakttagas ifråga om kommunalstämma, hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå, att kallelsetiden även för kyrkostämman sättes till 14 dagar, där ej brådskande ärende föreligger.

I tredje stycket har föreslagits, att vid stämman efter kortare kallelsetid skola från beslutanderätten undantagas, utöver vad som nu gäller, även ärenden rörande avhändande av egendom eller efterskänkande av någon rättighet. Dessa ärenden synas vara lika viktiga som de, vilka röra utgift eller erläggande av bidrag därtill. Sistnämnda ärenden få redan nu jämlikt kyrkostämmoförordningens § 13 icke företagas utan föregående beredning.

I § 12 av gällande kyrkostämmoförordning är föreskrivet, att kyrkostämmas beslut i fråga om plats för kungörelses anslående samt rörande bestämmandet av de tidningar, i vilka kallelse till stämman skall införas, skola fattas å den tredje ordinarie kyrkostämman under året och avse nästföljande kalenderår. Enligt de sakkunnigas förslag skola emellertid endast två ordinarie kyrkostämmor förekomma och detta endast i de församlingar, där icke kyrkofullmäktige finnas, varemot i församlingar, där kyrkofullmäktige finnas, stämmor skola hållas endast då något särskilt ärende därtill föranleder. Vid sådant förhållande har det varit nödvändigt att föreslå ändring i kyrkostämmoförordningens nämnda stadgande. De sakkunniga hava därvid ansett, att beslut, varom här är fråga, böra kunna fattas å vilken stämman som helst, så snart anledning därtill yppar sig, dock med iakttagande att, med hänsyn till olägenheterna av att alltför ofta rubba på ordningen för publicering av kungörelse om stämmas hållande, därom fattat beslut bör förbliva gällande minst ett år.

Att kungörande av stämman, som är gemensam för två eller flera församlingar, bör, på sätt i paragrafen angives, äga rum inom samtliga de ifrågasvarande församlingarna är självfallet. Något särskilt uttalande därom i lagtexten har icke ansetts behöfligt, helst som något sådant icke förekommer i den nuvarande kyrkostämmoförordningen beträffande däri omnämnda gemensamma kyrkostämmor.

§ 11.

§ 11.

Denna paragraf är av huvudsakligen samma innehåll som mom. 1 av § 13 i nu gällande kyrkostämmoförordning, dock med uteslutande av vad som rör folkskoleväsendet och därmed sammanhängande angelägenheter. Med hänsyn till

§ 11. önskvärdheten av enhetlig översikt av frågorna, särskilt då de gälla ekonomien, samt i avsikt att skapa en motsvarighet till vad som inom den borgerliga kommunen gäller om kommunalnämnden, ha de sakkunniga ansett det nödvändigt, att kyrkorådet finge tillfälle att yttra sig över ärende, som beretts annorledes än genom kyrkorådet, innan sådant ärende förelägges kyrkostämman till avgörande. Vad sista stycket angår, har en mindre omredigering företagits i syfte att tydligt utmärka, att orden »ökat med 1» hänför sig till »det antal personer valet avser» och icke till något större eller mindre antal av de väljande. Ändringen är så mycket mer av behovet påkallad, som det nuvarande stadgandet stundom missuppfattats.

§ 12.

§ 12.

Innehållet i denna paragraf är överensstämmande med vad som nu är stadgat i kyrkostämmoförordningens § 13 mom. 2—4.

Formuleringen av stadgandet i sista stycket av mom. 3: »Uppskov som nu är sagt må ej ske i fråga om val eller mer än en gång i något ärende, såvida icke uppskovet beslutes av pluraliteten i vanlig ordning», synes ur språklig synpunkt icke fullt tillfredsställande; men de sakkunniga hava icke ansett sig böra föreslå någon ändring i den nuvarande lydelsen, då den icke veterligen givit anledning till missförstånd. Det är endast *minoritetens* rätt att framtinga ett uppskov, som i fråga om val är helt utesluten och i övriga ärenden begränsad till en enda gång; *pluraliteten* kan alltid såväl i det ena som i det andra fallet besluta uppskov i vanlig ordning, så snart den finner anledning därtill föreligga.

§ 13.

§ 13.

Denna paragraf motsvarar § 14 i nu gällande kyrkostämmoförordning.

§ 14.

§ 14.

Förevarande paragraf är avfattad i överensstämmelse med motsvarande § 15 i nu gällande kyrkostämmoförordning jämförd med § 18 i förordningen om kommunalstyrelse i stad, endast med den förändring, att i mom. 2 för vinnande av större överskådlighet och för underlättande av hänvisningar till olika bestämmelser i momentet jämväl de särskilda huvudavdelningarna under punkt D) försetts med särskilda bokstavsbe-teckningar, varvid den skillnad gjorts att momentets huvudpunkter betecknats med stora bokstäver och de olika avdelningarna under punkt D) med små bokstäver.

Uppflyttningen av punkten »Ordföranden — — — klubbslag» från andra till första stycket har vidtagits med hänsyn till den hänvisning till »§ 14 mom. 1 första stycket», som förekommer i § 54.

§ 15.

§ 15.

Denna paragraf motsvaras av § 16 i förordningen om kyrkostämma. Den förändrade ordalydelsen avser endast att tydliggöra, att val må kunna ske även utan omröstning, med acklamation.

De bestämmelser, som här förekomma om protokollet och dess justering, skilja sig i viss mån från vad som nu är föreskrivet i kyrkostämmoförordningens § 17. Där stadgas, att protokollet skall upptaga ämnet för överläggningen och beslutet »med skälen därtill». Det sistnämnda tillägget är i förslaget uteslutet. Det torde nämligen kunna antagas, att därest skälen till beslutet äro av särskild vikt eller nödvändiga för en rätt uppfattning av beslutets innebörd desamma, även utan särskild föreskrift därom, bliva i protokollet införda. Men i andra fall synes det vara obehöfligt att belasta protokollet med ett uppräknande av de olika skäl, ur vilka ett beslut framgått, helst som en dylik framställning ofta kan befaras bliva ofullständig eller rent av vilseledande, då olika skäl från olika deltagare i stämman gjorts gällande och omröstningen icke inriktats på godkännande av den ena eller andra motiveringen. Drages ett å stämman fattat beslut under högre myndighets prövning, läser i besvärsskriften ävensom i däröver infortrade förklaringar och yttranden tillräcklig upplysning kunna vinnas om de skäl, på vilka beslutet grundats. Innebörden av förändringen är sålunda den rent praktiska, att protokollet ej måtte onödigtvis avfattas med allför stor vidlyftighet. Kommunalförfattningssakkunniga hava också på liknande skäl i ett år 1921 avgivet betänkande föreslagit enahanda förändring beträffande avfattningen av kommunalstämmans protokoll.

En annan förändring, också av övervägande praktisk art, angår protokollets justering. Nu gällande stadganden innehålla såsom en huvudregel, att protokollet bör i sin helhet genast justeras; kan det ej ske, bör det justeras vid kyrkostämma senast fjorton dagar därefter. Endast om ärende fordrar skyndsamhet, må justeringen, där den ej genast skett, kunna uppdragas åt särskilda justeringsmän. Praxis har gjort det sistnämnda undantagsstadgandet till huvudregel. Någon olägenhet därav har icke försports, utan tvärtom torde denna form för justeringen i de flesta fall vara den med det praktiska behovet bäst överensstämmande. I enlighet härmed har paragrafen så avfattats, att justering, som ej genast ägt rum, skall verkställas senast fjorton dagar efter stämman *antingen* — och detta i främsta rummet — av ordföranden jämte därtill för varje gång av stämman utsedda ledamöter, *eller ock* — om nyssnämnda anordning för justeringen ej anlitats — vid kyrkostämma.

För övrigt hava de sakkunniga genom den föreslagna formuleringen av paragrafen velat tydligt angiva, att den justering, som i brådskande fall företages omedelbart av stämman, icke behöves omfatta hela protokollet, utan att den, såsom väl i praktiken torde vara regeln, kan omfatta allenast delar av protokollet.

Att tillkännagivande om justering av protokoll, fört vid kyrkostämma, som är gemensam för två eller flera församlingar, bör äga rum i samtliga församlingarnas kyrkor är självskrivet. Något särskilt uttalande därom i lagtexten har toke ansetts behöfligt.

Denna paragraf svarar mot § 18 i kyrkostämmoförordningen.

Första stycket av förevarande paragraf överensstämmer med motsvarande stadgande i § 19 kyrkostämmoförordningen, endast med den förändring, som betingas av folkskoleärendenas och därmed sammanhängande frågors överflyttning till den borgerliga kommunen.

I andra stycket däremot möta helt nya bestämmelser. I nuvarande § 19 sista stycket föreskrives, att »protokollen med bilagor skola bland kyrkans övriga handlingar förvaras». Dessa handlingar omhänderhavas av pastor under ämbetsansvar. I stadgan angående vissa offentliga arkiv den 31 december 1900 stadgas, att arkiv bör omsorgsfullt vårdas av den, under vilkens närmaste tillsyn det är ställt. I enskild bostad må arkiv inrymmas endast om och i den mån sådant på grund av särskilda förhållanden befinnes nödvändigt samt under de villkor, som beträffande kyrkoarkiv av vederbörande konsistorium bestämmas, efter framställning av arkivets vårdare och sedan, där så anses behöfligt, riksarkivariens yttrande inhämtats. I eklestastiska boställsordningen den 9 december 1910 är i anslutning härtill i 6 § föreskrivet, att, där vid ny- eller ombyggnad av sätesbyggning för kyrkoherde för ifrågavarande ändamål brandfritt valv finnes vara av behovet påkallat, sådant skall inrättas.

Emellertid hava de sakkunniga, såsom vid § 6 närmare angivits, föreslagit, att pastor icke längre skall vara självskrivnen ordförande i kyrkostämman, utan att denna skall, på lika sätt som kommunalstämman inom den borgerliga kommunen, själv utse ordförande och vice ordförande. Såsom en konsekvens härav har i förevarande paragraf — i överensstämmelse med vad som beträffande förvaringen av kommunalstämmans protokoll och handlingar är i § 25 av förordningen om kommunalstyrelse på landet föreskrivet — beträffande kyrkostämmans protokoll med tillhörande handlingar och bilagor föreslagits, att de skola av ordföranden förvaras på sätt och ställe, som kyrkostämman beslutar. Då emellertid kyrkoförsamlingarna framför flertalet borgerliga kommuner på landsbygden hava fördelen att redan äga ett ordnat arkivväsende och dessutom kyrkostämmans protokoll och handlingar, sedan de icke längre äro behöfliga för de löpande ärendenas handläggning, lämpligen böra förvaras tillsammans med de handlingar, som angå kyrkoväsendet i övrigt inom församlingen, hava de sakkunniga ansett det böra genom en allmän föreskrift stadgas, att ej längre omedelbart behöfliga protokoll och handlingar skola överlämnas till församlingens kyrkoarkiv för framtida förvaring. Därvid har övervägts, huruvida någon viss tidsfrist borde fastställas, så att vederbörande stämмоordförande skulle vara pliktig att efter exempelvis fem eller tio år överlämna handlingarna till kyrkoarkivet; men i betraktande av de skiftande förhållandena på olika orter hava de sakkunniga ansett rådligast att i detta avseende stanna vid att låta kyrkostämman själv bestämma, när handlingarna må kunna utan olägenhet överflyttas från ordförandens förvar till kyrkoarkivet.

Denna paragraf svarar mot § 20 i kyrkostämmoförordningen.

III. Om kyrkofullmäktige.

§ 20.

§ 20.

Den avdelning av lagförslaget, som börjar med § 20, handlar om *kyrkofullmäktige*. De sakkunniga hava till övervägande förehaft frågan, huruvida fullmäktiginstitutionen skulle för den kyrkliga församlingen liksom för den borgerliga kommunen vara obligatorisk vid viss folkmängdssiffra, eller då församlingen räknade visst antal densamma i egentlig mening tillhörande medlemmar. Den sistnämnda beräkningsgrunden skulle i sådant fall otvivelaktigt vara den riktigaste. Men ur praktisk synpunkt möter därvid den olägenheten, att någon officiell statistik över antalet egentliga församlingsmedlemmar icke finnes och att det mången gång skulle vålla svårighet att exakt angiva församlingens medlemsantal. Man skulle sålunda vara hänvisad till att vid bestämmandet, huruvida fullmäktige borde finnas eller icke, följa siffrorna rörande folkmängden. En sådan, från det egentliga medlemsantalet måhända betydligt avvikande beräkningsgrund vore såsom underlag för ett *obligatoriskt* införande av fullmäktiginstitutionen mindre tillfredsställande och skulle säkerligen, om rätten till utträde ur kyrkan — såsom avsett är — ytterligare utvidgas, bliva än mer ohållbar. Men därtill kommer, att det beträffande den kyrkliga kommunen är långt svårare än i fråga om den borgerliga att bestämt fastslå, att vid ett visst medlems- eller invånareantal behov inträder av fullmäktiginstitutionens införande. Även om det är tydligt nog, att, efter öfverflyttandet av folkskolans och därmed sammanhängande angelägenheter till den borgerliga kommunen, i de *större* församlingarna en tillräckligt stor mängd ärenden återstår för handläggning inom församlingen för att motivera införandet av särskilda fullmäktige för deras behandling, så kan dock icke behovet av fullmäktige alltid mätas efter invånareantalet allena. Ett sådant behov kan nämligen också inställa sig där långa avstånd eller eljest obekväma kommunikationer inom en församling, oberoende av större eller mindre folkmängd, försvåra besök vid stämmor. Än vidare kan intresset för församlingsangelägenheterna vara olika på olika orter. Där intresset är starkt och levande, kan, åtminstone i mindre församlingar, den allmänna stämman hava berättigande; där intresset åter är mindre utpräglat eller mera ojämnt fördelat, är fullmäktiginstitutionen att föredraga.

Det har vid dessa förhållanden synt de sakkunniga riktigast, att åt församlingarna själva överlåtes att avgöra, om och när de önska åt fullmäktige överlämna sin beslutanderätt i kyrkliga angelägenheter. I förevarande paragraf, som, frånsett denna avvikelse, är avfattad i närmaste överensstämmelse med § 27 mom. 2 i nu gällande förordning om kommunalstyrelse på landet, föreslås sålunda endast *fakultativt* införande av fullmäktiginstitutionen för den kyrkliga kommunen, utan avseende å församlingens medlemsantal.

§ 21.

Mom. 1.

Antalet kyrkofullmäktige har av de sakkunniga ansetts böra, likasom antalet kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige, bestämmas i visst förhållande till folkmängden. Den minskning i antalet ärenden, vilken för församlingens del inträder efter folkundervisningsfrågornas överflyttande till den borgerliga kommunen jämte den mera ensartade karaktären av de ärenden kyrkofullmäktige skulle komma att handlägga, motivera emellertid, enligt de sakkunnigas mening, ett proportionsvis mindre antal ledamöter av fullmäktige i kyrkoförsamlingen än i den borgerliga kommunen.

Den tämligen vidlyftiga marginal, inom vilken församling tillhörande en viss folkmängdsgrupp äger att fritt bestämma antalet fullmäktige, torde befinnas erforderlig och lämplig, särskilt med hänsyn till det vid föregående paragraf omnämnda förhållandet, att mången gång antalet egentliga församlingsmedlemmar icke motsvarar befolkningssiffran utan understiger denna. Om skillnaden, till följd av ett mera allmänt utträde ur kyrkan, är mera betydande, så att antalet egentliga församlingsmedlemmar väsentligen understiger befolkningssiffran, kan församlingen nöja sig med att, inom de i lagen angivna maximi- och minimigränserna, utse ett mindre antal fullmäktige, under det att däremot, om antalet egentliga församlingsmedlemmar närmare sammanfaller med befolkningssiffran, ett större antal fullmäktiga kunna väljas.

Beträffande antalet fullmäktige i kyrklig samfällighet i Göteborg hänvisas till vad därom yttras å sid. 276.

Mom. 2.

I fråga om kyrklig samfällighet är i § 1 andra stycket sagt, att därom skall i tillämpliga delar gälla vad i förevarande lagförslag är om kyrkoförsamling stadgat. En kyrklig samfällighet äger alltså, jämlikt § 20, besluta inrättandet av kyrkofullmäktige. Beslutet fattas å gemensam kyrkostämma med de i samfälligheten ingående församlingarna. Å sådan stämma skall även, jämlikt § 21 mom. 1 andra stycket, beslut fattas om det antal fullmäktige, som bör för den kyrkliga samfälligheten utses.

Stadgandet i § 21 mom. 2 avser endast att fastställa vissa grunder för fördelningen av det sålunda bestämda antalet fullmäktige på de särskilda i samfälligheten ingående församlingarna i syfte att skapa en garanti för att varje församling blir i mån av sin storlek behörigen representerad. Därvid har, för säkerställandet av andel i representationen åt varje i samfälligheten ingående församling, följts den redan nu vid landstingsmannaval gällande regeln, att varje valkrets, d. v. s. i detta fall varje församling, oavsett dess folkmängd, skall utse en representant. Men beträffande fördelningen i övrigt av representanterna mellan de olika församlingarna har — i likhet med vad som gäller i fråga om representanternas fördelning på olika valkretsar vid val av kommunalfullmäktige — stadgats, att varje församling skall, utöver den redan nämnde fullmäktigen, utse det antal fullmäktige, som på församlingen belöper efter den beräkningsgrund, att, i allmänhet en kyrkofullmäktig utses för varje tal, motsvarande det som erhålles, då församlingarnas sammanlagda invånareantal delas med det återstående antalet fullmäktige för hela samfälligheten, eller alltså med ett tal, mot-

svarande antalet av de fullmäktige, som för samfälligheten skola väljas utöver det antal, som erfordras för att varje församling skall erhålla en fullmäktig.

Att sedermera, i enlighet med dessa grunder bestämma, huru många fullmäktige som skola av varje församling utses, är en enkel räkneuppgift, som lämpligast kan anförtros åt länsstyrelsen. Att endast för detta ändamål sammankalla gemensam kyrkostämma har av de sakkunniga ansetts vara en alltför omständlig procedur.

§§ 22—25.

Om innehållet i dessa paragrafer gäller, att det är utformat i huvudsaklig överensstämmelse med vad som är stadgat rörande val av fullmäktige inom den borgerliga kommunen. Särskilt beaktande kräver emellertid andra momentet av § 23. Där stadgas, att det kyrkliga valdistriktets gränser skola rättas efter det borgerligas. Föreskriften härom är nödvändig för att ej bestämmelserna om valkretsindelning för olika slag av val (riksdagsmannaval, kommunalfullmäktigval och kyrkofullmäktigval) måtte allt för mycket invecklas. Understundom kan dock inträffa, att församlingsdistriktet ej helt sammanfaller med det borgerliga valdistriktet. Därest någon, vanligen mindre, del av en församling ingår uti en angränsande, till annan församling i övrigt hörande kommun, måste någon regel givas för, varest de röstberättigade i det särskilda valdistrikt för kyrkofullmäktige valet, som därigenom uppkommer, skola avlämna sina röster. Däröfver stadgas i § 24, att det skall ske inför valnämnden i det distrikt för val till riksdagens andra kammare, varav det kyrkliga valdistriktet utgör del.

Bestämmelserna i paragrafens tredje stycke därom, att ifrågakvarande val skola förrättas under tiden mellan den 16 september och den 30 november samt att val icke må äga rum å dag, då landstingsmannaval för valdistriktet förrättas, överensstämma med motsvarande bestämmelser rörande val av kommunalfullmäktige.

Men om det sålunda ansetts önskvärt, att kyrkofullmäktigvalen hållas skilda från landstingsmannavalen, hava de sakkunniga däremot ansett det särdeles lämpligt, att kyrkofullmäktigevalen, där så låter sig göra, utsättas att äga rum samtidigt med kommunal-, resp. stadsfullmäktigvalen, med vilka de äro av mera likartad karaktär, och därför låtit tillfället därtill stå öppet. Genom en sådan anordning uppnås den avsevärda fördelen, att valmännen mindre ofta behöva besväras med särskilda, nära varandra påkommande valförrättningar. I enstaka fall skulle också, till följd av bestämmelserna om valdistriktsindelningen och röstningen inför valnämnd, kunna inträffa, att en församling jämte del av en annan församling hade att samtidigt förrätta var sitt fullmäktigeval inför samma valförrättare. För alla dessa fall av samtidig röstning inför samma valförrättare erfordras särskilda föreskrifter angående de närmare anordningarna vid valet. I sista stycket av § 24 har uttalats, att dylika föreskrifter böra utfärdas av Kungl. Maj:t. Särskilt förslag därtill har av de sakkunniga uppgjorts (se sid. 121).

Den i § 24 tredje stycket i fråga om kyrkofullmäktigvalets förrättande givna hänvisningen till vad som gäller om val av kommunalfullmäktige innebär jämväl, att beträffande kyrkofullmäktige valet skall iakttagas vad i lagen den 20 maj 1921 stadgas om valets utsättande till på varandra följande dagar m. m.

§ 26.

Då, såsom vid § 6 blivit anmärkt, de sakkunniga med hänsyn till självstyrelsens krav anse det vara riktigast, att kyrkostämman själv utser sin ordförande, fordrar följdriktigheten, att samma rätt bör tillkomma kyrkofullmäktige. Stadgandet i slutet av paragrafen, att ordförandevalet, efter det att nya fullmäktige blivit utsedda, skall företagas nästpåföljande januari månad och gälla det då påbegynta året, avser att åt de nya fullmäktige tillförsäkra rätten att själva utse ordförande och vice ordförande.

§ 26.

§ 27.

Ett uttryckligt stadgande därom, att ordinarie sammanträden av fullmäktige skola hållas årligen å de tider och för de ändamål som äro bestämda för ordinarie kyrkostämmor i församlingar, där kyrkofullmäktige icke finnas, har av de sakkunniga ansetts erforderligt.

§ 27.

De sakkunniga vilja här framhålla, att ifråga om denna och efterföljande paragrafer i förevarande avdelning ansetts lämpligt att icke stanna allenast vid hänvisning till motsvarande stadganden om kyrkostämman. I församlingar med fullmäktige hållas i regel ej några stämmor, vadan bestämmelserna om dessa komma att ligga utanför vederbörande församlingsmedlemmars praktiska erfarenhet. Det har därför ansetts riktigt att direkt uttala vad som gäller för fullmäktige, åtminstone i de viktigaste delarna. För övrigt har denna metod redan kommit till användning i förordningen om kommunalstyrelse i stad. Att åter i förordningen om kommunalstyrelse på landet hänvisning sker till vad om kommunalstämma är stadgat, torde ha berott på den före 1918 års lagändring mera sällan förekommande användningen av kommunalfullmäktigeinstitutionen därstädes, ävensom därpå att i alla händelser då vissa betydande ärenden alltid voro undantagna från fullmäktiges handläggning och föranledde stämmors hållande, i följd varav verklig erfarenhet av föreskrifterna om stämman alltid kunde påräknas bland kommunernas medlemmar. Kommunalföfattningssakkunniga hava emellertid beträffande sistnämnda förordning i sitt betänkande II förordat en liknande anordning med den av de sakkunniga nu föreslagna.

§ 28.

Denna paragraf ansluter sig till vad som i motsvarande hänseende är stadgat i fråga om gränsen mellan kommunalstämmans och kommunalfullmäktiges befogenhet, med beaktande av de särskilda förhållandena i den kyrkliga kommunen. Att justering av debiteringslängd icke längre förekommer bland de ärenden, som förbehållas kyrkostämman, framgår av förklaringen vid § 8.

§ 28.

Beträffande innebörden av paragrafens mom. 2 kan hänvisas till det förslag till ändrad lydelse av 9 § i lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning, som av de sakkunniga uppgjorts, och vad därom yttras (sid. 278). Till nämnda paragraf, som handlar om församlings rätt att i visst

fall med tre fjärdedelar av dess hela rösttal besluta om lön till uppehållande av prästerlig tjänst, som eljest icke ansetts oundgängligen behöflig, har av de sakkunniga fogats ett stadgande av innehåll, att i sådan fråga församlingens beslutanderätt ej må utövas av kyrkofullmäktige. Anledningen är, att den i detta fall föreskrivna särskilda röstövertikten icke kan inom fullmäktige realiseras. Den röstövertikt däremot, som är föreskriven i 10 § prästlönerregleringslagen för beslut om höjning av lön till prästerlig befattningshavare, kan åstadkommas lika väl inom fullmäktige som i stämman, och de sakkunniga hava därför icke haft anledning föreslå något undantag i detta fall från regeln att församlingens beslutanderätt, då fullmäktige finnas, skall utövas av dessa.

§ 28.

§ 29.

§ 29.

Första stycket av denna paragraf har formulerats i anslutning till motsvarande stycke av § 36 i förordningen om kommunalstyrelse på landet. Dock har här ett tillägg gjorts i syfte att fastslå vem som efter nyval äger att utfärda kallelse till det första sammanträdet. Det föreslagna stadgandet överensstämmer med den praxis, som redan nu ofta tillämpas inom den borgerliga kommunen. Förhållandet synes likväl böra lagfästas, helst som här och var tvekan om saken förekommit.

Andra stycket svarar mot andra punkten av första stycket i § 36 i förordningen om kommunalstyrelse på landet. I enlighet härmed skall jämväl för stad fullmäktiges sammanträde kungöras i kyrkan, vilket med hänsyn till beskaffenheten av de ärenden det gäller ansetts lämpligt. Bestämmelsen i nämnda förordning om kapell- och annexförsamling har av de sakkunniga uteslutits såsom icke tillämplig. I andra punkten ha de sakkunniga för tydlighetens skull infört orden »före sammanträdet».

Stadgandet i sista punkten av andra stycket, att sammanträde av fullmäktige för kyrklig samfällighet skall kungöras i samtliga de till samfälligheten hörande församlingarnas kyrkor, kan måhända anses överflödigt, då lika väl i fråga om sammanträde av gemensamma fullmäktige som i fråga om gemensam stämman är självklart, att kungörandet bör ske i samtliga kyrkorna, men har detsamma likväl till förekommande av all tvekan medtagits. Ett motsvarande stadgande beträffande ordningen för tillkännagivande inom kyrklig samfällighet av verkställd protokollsjustering har intagits i § 37. De sakkunniga hava ansett sig knappast kunna undgå att framställa förslag härom, då en liknande bestämmelse redan nu förekommer i gällande förordning om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg, § 16.

Tredje stycket av denna paragraf är en motsvarighet till andra stycket i nyssnämnda § 36. Mot slutet har likväl tillfogats en bestämmelse om undantagande från här avsett fullmäktigsammanträdes beslutanderätt beträffande ärenden, som avse »avhändande av församlingen tillhörig egendom eller efterskänkande av någon församlingens rättighet». I fråga om motiven för detta tillägg hänvisas till vad som därom nämnts här ovan vid § 10.

Fjärde stycket av paragrafen handlar om annonsering i tidning eller anslag av kungörelse rörande fullmäktigsammanträde. I fråga om annonseringen bör

§ 29. en minoritet i fullmäktige likaväl som å en stämman kunna göra anspråk på att få sina särskilda önskemål beaktade.

Femte stycket överensstämmer i tillämpliga delar med fjärde stycket i mom. 1, § 36 i förordningen om kommunalstyrelse på landet och första stycket av § 35 i förordningen om kommunalstyrelse i stad.

För att giva effekt åt bestämmelsen i § 30 därom, att ordföranden och vice ordföranden i församlingens kyrkoråd eller, i vissa fall, en av domkapitlet uttedd prästman, äga att vid kyrkofullmäktiges sammanträden vara tillstädes och deltaga i överläggningarna, har i sista stycket av § 29 stadgats, att under rättelse om fullmäktiges sammanträden skall meddelas nämnda personer. Förordningen om kommunalstyrelse i stad innehåller i § 35 ett motsvarande stadgande angående underrättelse till magistraten om stadsfullmäktiges sammanträden.

§ 30.

§ 30.

Innehållet i denna paragraf bör jämföras med bestämmelserna i mom. 3, § 36 i förordningen om kommunalstyrelse på landet, varest stadgas, att vid kommunalfullmäktiges sammanträden ordföranden och vice ordföranden i kommunalstämman samt ordföranden och vice ordföranden i kommunalnämnden, ändock att de icke äro kommunalfullmäktige, äga att vara tillstädes och deltaga i överläggningarna men ej i besluten. På motsvarande sätt bör enligt de sakkunnigas mening för kyrkofullmäktige beredas tillgång till prästens sakkunskap och till den kännedom om ärendenas förberedande behandling, som han och den valde vice ordföranden besitta.

Paragrafens andra stycke har avseende på de särskilda förhållandena i kyrklig samfällighet, som består av två eller flera pastorat. Såsom av §§ 43 och 46 framgår, är i sådan händelse ingen av kyrkoherdarna självskriven till ledamot eller ordförande i kyrkorådet. Är ej heller någon av dem invald till ledamot av samfällighetens fullmäktige skulle det kunna inträffa, att dessa alldeles komme att sakna prästerlig sakkunskap. Med anledning härav har stadgats, att i dyikt fall domkapitlet äger utse en av kyrkoherdarna att vid fullmäktiges sammanträden vara tillstädes och deltaga i överläggningarna men ej i besluten.

§ 31.

§ 31.

Denna paragraf överensstämmer med § 36 mom. 4 första stycket i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

§ 32.

§ 32.

Paragrafen är avfattad i överensstämmelse med § 36 mom. 2 i nyssnämnda förordning.

§§ 33—40.

§§ 33—40.

I dessa paragrafer äro upptagna vissa bestämmelser för kyrkofullmäktige, motsvarande dem, som i fråga om kyrkostämman finnas upptagna i förslaget §§ 11—19.

IV. Om kyrkoråd.

§ 41.

§ 41.

Under beaktande av de förändringar, som blivit erforderliga i följd av skolärendenas överflyttning till den borgerliga kommunen, har paragrafen utformats i anslutning till § 21 i nu gällande kyrkostämmoförordning.

I fråga om innebörden av andra och tredje styckena hänvisas till vad som därom anförts vid §§ 1 och 3 här ovan ävensom till den vid § 3 intagna »översikt» över de olika formerna för den kyrkliga självstyrelsens utövning enligt de sakkunnigas förslag (sid. 206).

§ 42.

§ 42.

Kyrkorådets befogenheter äro i gällande kyrkostämmoförordning avhandlade tillsammans med skolrådets i § 22. Utbrytningen av skolärendena och deras överflyttning till den borgerliga kommunen nödvändiggör givetvis en annan uppställning än den nuvarande av förevarande stadganden. Uppenbart är, att det fortfarande såsom hittills bör tillkomma kyrkorådet att vårda kyrkans angelägenheter; att ombesörja verkställighet av kyrkostämmans — och sålunda, där stämmans beslutanderätt hädanefter kommer att uppdragas åt kyrkofullmäktige, även dessas — beslut i alla de fall, där ej sådan verkställighet blivit uppdragen åt särskilt därtill utsedda styrelser eller personer; att hava överinseendet över de för dylika verkställighetsbestyr utsedda styrelser eller personers förvaltning; samt att i allmänhet ombesörja vården och förvaltningen av församlingens gemensamma egendom, kassor och tillgångar, något som ej förut uttryckligen utsagts men som ligger i sakens natur; att vidare till kyrkostämman eller kyrkofullmäktige göra de framställningar och förslag, vilka omständigheterna kunna påkalla; samt att verkställa erforderlig beredning av de ärenden, som skola förekomma till behandling å kyrkostämman eller i kyrkofullmäktige. Här förutom tillkommer, enligt 1918 års urtima riksdags beslut, utseendet av kyrkoverdare. Mera tvivelaktigt är, i vad mån de åtgöranden i avseende å kyrkotuktens upprätthållande, som 1862 års kyrkostämmoförordning tillägger kyrkorådet, fortfarande skola tillkomma detsamma. De sakkunniga hava i sådant hänseende upptagit allenast befogenheten att i avseende å vad till religionens och sedernas vård hör övervaka efterlevnaden av därom gällande författningar ävensom att behandla frågor om oordning och oskick vid gudstjänsten. De i gällande kyrkostämmoförordning i övrigt kyrkorådet tillagda befogenheter härutinnan hava snarast ansetts tillhöra den prästen påvilande församlings- och själavården, så framt ej därom särskilt stadgats, i vilket fall kyrkorådet alltid har skyldighet enligt sista stycket i paragrafen att fullgöra vad i sådan författning kan vara eller bliva åt kyrkorådet uppdraget. I enlighet härmed hava ur

§ 42. paragrafen uteslutits de nu förekommande bestämmelserna om kyrkorådets befattning med frågor om uteblivande från läsförhör, oenighet i äktenskap, olydnad mot föräldrar m. m.

Genom dessa förändringar har kyrkorådet mera än hittills varit fallet likställt med kommunalnämnden, vilken inom den borgerliga kommunen på landet intager ungefär enahanda ställning som kyrkorådet inom den kyrkliga kommunen, dock med bevarande åt kyrkorådet av en viss befogenhet i kyrkdisciplinära frågor av sådan beskaffenhet, att de kunna sägas angå församlingen i dess helhet.

§ 43.

§ 43.

De sakkunniga föreslå i första stycket av § 43, att kyrkoherden, eller den hans ämbete förestår, skall vara ledamot av kyrkorådet i sin församling eller av kyrkoråd, som är gemensamt för två eller flera församlingar, i vilka han är kyrkoherde.

Omfattar en kyrklig gemenskap eller samfällighet skilda pastorat med olika kyrkoherdar, så kan ingen av kyrkoherdarne anses framför den andre självskrivna till att vara ledamot i det för pastoraten gemensamma kyrkorådet. I stället har — i analogi med vad som i § 30 andra stycket föreskrivits i fråga om kyrkofullmäktige — i § 47 stadgats, att i sådant fall domkapitlet skall äga utse en av kyrkoherdarna att vid kyrkorådets sammanträden vara tillstädes och deltaga i överläggningarna, men ej i besluten, varigenom erforderlig prästerlig sakkunskap under alla förhållanden tillförsäkrats kyrkorådet.

Enligt nuvarande kyrkostämmoförordningen § 23 må antalet ledamöter i kyrkorådet, ordföranden inberäknad, icke understiga fem. Något maximiantal är ej stadgat. De sakkunniga hava likväl — med tanke på bland annat önskvärdheten av ett lämpligt avvägt förhållande mellan antalet ledamöter i kyrkorådet och antalet kyrkofullmäktige, vilket senare kan komma att sättas så lågt som till 10 — ansett riktigast, att, såsom redan finnes stadgat i fråga om kommunalnämnd, jämväl beträffande ledamotsantalet i kyrkoråd fastställa såväl en minimigräns som en maximigräns. I enlighet härmed har föreslagits, att de valda ledamöternas antal skall utgöra minst 4, högst 8.

I fråga om kyrkoråd, som är gemensamt för två eller flera församlingar, erfordras dock såväl härutinnan som i fråga om själva valet särskilda bestämmelser. Det synes sålunda nödvändigt, att valet å den gemensamma kyrkostämman eller av de gemensamma kyrkofullmäktige, där sådana finnas, förrättas sålunda, att särskilda val företagas för varje församling, så att säkerhet vinnes för att var och en i gemenskapen ingående församling blir företrädd i det gemensamma kyrkorådet. Därvid bör ett lika antal representanter utses för var församling, oberoende av folkmängd. En förebild därtill finnes redan i Göteborg, där kyrkofullmäktige till ledamöter i kyrkonämnden utse en ledamot från varje församling, vald bland församlingens kyrkorådsledamöter. En sådan anordning kan emellertid icke utan vidare föreskrivas för alla de fall, varom här är fråga, enär dels i många fall, nämligen då kyrklig samfällighet avser gemenskap beträffande samtliga kyrkliga angelägenheter, kyrkoråd i de särskilda församlingarna

icke finnas, och dels antalet församlingar, för vilka gemensamt kyrkoråd skulle utses, i de flesta fall är allt för ringa för att en ledamot från varje skulle utgöra ett tillräckligt talrikt kyrkoråd. Att å andra sidan bestämma ett olika antal för olika församlingar, beroende på deras folkmängd, låter sig icke göra, enär därigenom skulle riskeras, att stundom kyrkoråden skulle erhålla ett alltför stort medlemsantal; och att såsom bot häremot föreskriva ett visst maximum torde få anses uteslutet, enär för de folkrikare församlingarna därigenom rätten till representation efter invånarantal skulle på ett godtyckligt och oberäkneligt sätt begränsas. Dessa svårigheter hava gjort, att de sakkunniga stannat vid förslagets föreskrift, att ledamöterna i gemensamt kyrkoråd skola sålunda väljas, att för en var av församlingarna utses ett lika antal, högst tre, personer bland dem, som tillhöra församlingens kyrkoråd, där sådant finnes, men eljest bland dem, som jämlikt § 44 äro inom församlingen till kyrkorådsladamöter valbara, med iakttagande att sammanlagda antalet valda ledamöter i det gemensamma kyrkorådet ej må understiga fyra. Några principiella betänkligheter häremot böra ej möta. Vid den handläggning av ärendena, som kan förekomma inom det gemensamma kyrkorådet, synes naturligen samma hänsyn böra tagas till en mindre församlingens önskemål och behov som till en större. Vid avgörandena på gemensamma stämman eller i fullmäktige har ju dock alltid den större församlingen sin större representation med däremot svarande större inflytande, i följd varav obehöriga anspråk från en minoritet icke kunna göra sig gällande. Likheten mellan församlingarna ifråga om rösttalet inom det gemensamma kyrkorådet utgör en garanti för att vid utredningsarbetet inom det samma de olika lokala skäl och synpunkter, som kunna finnas, också komma till beaktande.

Då sålunda i det gemensamma kyrkorådet var församling för sig skall vara representerad, kan ifrågasättas, huruvida icke församlingarna själva borde var för sig välja sina ledamöter. Då emellertid det gemensamma kyrkorådet är den gemensamma kyrkostämmans, resp. kyrkofullmäktiges, beredande och verkställande organ, har det ansetts principiellt riktigast, att denna stämman, eller dessa fullmäktige, utse det gemensamma kyrkorådet. Härtill kommer, att det ur praktisk synpunkt skulle vara mindre lämpligt att i församlingar, som eljest icke hava egen kyrkostämman, vart fjärde år hålla sådan allenast för val av ifrågavarande kyrkorådsledamöter. De sakkunniga hava så mycket mera kunnat förorda en dylik anordning, som densamma sedan lång tid tillbaka tillämpats i Göteborg.

Antalet ledamöter i det gemensamma kyrkorådet har liksom för enskild församling, blivit satt till minst fyra. Men medan för den enskilda församlingen ett visst maximum, 8 medlemmar, är stipulerat, är för gemensamt kyrkoråd maximum rörligt, beroende därpå, att det icke är möjligt att fastställa ett visst sådant, då man icke känner maximum av antalet församlingar, som kunna komma att tillsammans utgöra samfälligheten. Med tillämpning av de regler för maximumantalets bestämmande, som av de sakkunniga föreslagits, skulle i en samfällighet, bestående av två församlingar, komma att sitta i det gemensamma kyrkorådet minst två medlemmar från vardera församlingen. I en

§ 43. samfällighet med tre församlingar (t. ex. Jönköping med de tre församlingarna Kristina, Sofia och Ljungarum) komme kyrkorådet att bestå av högst nio personer. I en samfällighet med fyra eller fem församlingar kan minimiantalet bliva resp. fyra och fem, maximiantalet resp. tolv och femton. Vad Göteborg angår finnes intet hinder för att fortfarande i kyrkonämnden invälja samma antal ledamöter som i den nuvarande kyrkonämnden. Skulle emellertid en ökning av antalet ledamöter till det dubbla anses önskvärd, kan så ske; någon ökning därutöver synes icke kunna ifrågasättas.

Beträffande formuleringen av näst sista stycket hänvisas till vad förut yttrats vid § 11.

I fråga om sista stycket vilja de sakkunniga framhålla, hurusom vid proportionella val ledamot av vald korporation, tillhörande visst parti eller viss meningsgrupp, i regel kommer att få suppleant från samma parti eller grupp. Först om ingen sådan suppleant finnes att tillgå, inkallas suppleant från annat parti. Inom de sakkunniga har diskuterats frågan, huruvida, i de fall, då valet *icke* är proportionellt, varje ordinarie ledamot borde hava viss suppleant, som skulle inkallas, innan annan suppleant finge anlitas, eller om någon annan viss ordning borde fastställas. De sakkunniga hava likväl, med hänsyn till de lokala olikheterna i vårt land icke velat förorda några som helst bestämmelser i detta avseende, utan hava ansett det böra överlätas åt församlingarnas beslutande organ att själva bestämma den ordning, som bäst kan passa på varje ort.

§ 44.

§ 44.

Första stycket av paragrafen motsvarar punkt f) i 24 § av nu gällande förordning om kyrkostämma. Övriga i samma paragraf upptagna diskvalifikationsgrunder återfinnas i lagförslagets § 6, dit även hänvisning skett.

I femte stycket av nu gällande kyrkostämmoförordnings § 23 föreskrives, att »till ledamöter i kyrkorådet äger församlingen att å kyrkostämma utse, till det antal den finner lämpligt, för gudsfruktan och nit kända män eller kvinnor». De sakkunniga hava haft under övervägande, huruvida denna anvisning på egenskaperna hos de män eller kvinnor, som kunna ifrågakomma vid kyrkorådsval, alltjämt borde bibehållas, och hava stannat vid den meningen, att ifrågavarande anvisning bör utgå. Karaktären av detta stadgande är svävande och har uppfattats på olika sätt. Stundom har det tolkats såsom innefattande ett särskilt villkor för valbarhet utöver de eljest i sådant avseende gällande valbarhetsbestämmelserna. Stundom har det uppfattats allenast såsom ett råd eller ett påpekande. Enligt de sakkunnigas mening torde sistnämnda åsikt vara den riktiga. Från denna utgångspunkt anse de sakkunniga, att det, utan särskilt stadgande därom i lagen, kan anförtros åt de väljande att själva tillse, att den fullt naturliga fordran, som uttalas i nyss åberopade stadgande i § 23 av kyrkostämmoförordningen, vid valet blir beaktad.

§ 45.

§ 45.

Den avvikelse från hittills gällande föreskrifter, som av de sakkunniga här föreslås, nämligen att kyrkorådets förnyelse efter utlupen mandattid ej skulle komma att ske successivt utan så, att dess samtliga ledamöter på en gång avgå och att därför nyvalen gälla kyrkorådets samtliga platser, är en konsekvens utav vad i liknande fall numera enligt lag den 9 juni 1922 gäller beträffande kommunalnämnd.

Bestämmelsen, att valet skall förrättas året efter det, då allmänna val till kyrkofullmäktige ägt rum, avser att bereda de nyvalda fullmäktige tillfälle att så snart som möjligt välja kyrkorådsledamöter med hänsyn till fullmäktiges egen sammansättning. Stadgandet har sålunda närmast avseende på de församlingar, där fullmäktiginstitutionen är införd; och det kan därför ifrågasättas, huruvida icke stadgandets tillämplighet borde inskränkas till dessa. I sådant fall skulle emellertid, i de församlingar, som icke från början införde fullmäktige, erfordras icke blott övergångsbestämmelser för reglerande av övergången från den successiva förnyelsen av kyrkorådet till det nya systemet av alla ledamöternas samtidiga val, utan även särskilda stadganden, som reglerade valet av och mandattiden för kyrkorådets ledamöter för varje kommande tillfälle, då en övergång skulle ske från stämma till representativt system inom en församling, med därav följande nödvändighet att sedermera förrätta kyrkorådsvalet året efter de allmänna kyrkofullmäktigevalen. Inför utsikten till en sådan inveckling av valbestämmelserna hava de sakkunniga ansett det vara att föredraga, att samtliga församlingar med ens vid övergången till den nya lagstiftningen ålades att inpassa sig i den ordning för kyrkorådsvalets företagande, som i allt fall måste bli den gällande, så snart församlingen bestämmer sig för fullmäktiginstitutionens införande, helst som det synes endast vara till gagn, att härigenom även en närmare överensstämmelse till tiden kommer att äga rum beträffande valet av de viktigaste beredande organen inom såväl den kyrkliga som den borgerliga kommunen. (Jfr för övrigt övergångsbestämmelserna.)

§ 46.

§ 46.

Till stöd för kyrkoherdes självskrivnenhet till ordförandeskapet i kyrkoråd må, utöver de historiska skäl som tala härför, åberopas § 42 punkterna h) och i), enligt vilka kyrkorådet äger att utöva sådana funktioner, att kyrkoherdens ledning av dess arbeten synes i hög grad påkallad. Av enahanda skäl bör i annex- eller kapellförsamling, i vilken särskild ständig prästman finnes anställd, denne inträda såsom ordförande i kyrkorådet, när kyrkoherdetjänstens ordinarie eller tillfällige innehavare ej är tillstädes.

Beträffande kyrkoråd, som är gemensamt för två eller flera församlingar, har, i konsekvens med vad som gäller för enskild församling, stadgats, att kyrkoherden eller den hans ämbete förestår skall i kyrkorådet föra ordet, så snart församlingarna tillhöra ett och samma pastorat. Tillhöra de däremot skilda pastorat med olika kyrkoherdar, måste ordförande väljas, enär i sådant fall ingen

§ 46. av kyrkoherdarna är självskrivnen ledamot av kyrkorådet och sålunda ej heller självskrivnen till ordförandeplatsen. De sakkunniga hava därvid övervägt, huruvida valet borde förrättas direkt av stämma eller fullmäktige, i likhet med vad som för närvarande äger rum i fråga om val av ordförande i kommunalnämnd och fattigvårdsstyrelse, eller om det borde överlätas åt kyrkorådet att, när val av ordförande ifrågakommer, självt utse denne såsom enligt gällande bestämmelser sker i fråga om övriga nämnder och styrelser i stad samt beträffande skolråd så i stad som på landet. Med hänsyn till kyrkorådets allmänna karaktär, som närmast överensstämmer, särskilt med det hittillsvarande skolrådets, hava de sakkunniga ansett den senare utvägen vara att föredraga och således givit lagtexten en sådan formulering, att därav framgår, att, då kyrkoråd är gemensamt för två eller flera församlingar tillhörande olika pastorat, kyrkorådet skall äga att självt bland sina ordinarie ledamöter utse ordförande.

I sista stycket av paragrafen har införts den nyheten, att kyrkorådet, jämte den självskrivne eller i vissa fall valde ordföranden, skall hava jämväl en vice ordförande. Det torde nämligen få anses lämpligt, att en sådan finnes till hands för den händelse att den ordinarie ordföranden tillfälligtvis skulle vara hindrad att närvara. Av samma skäl, som nyss anförts i fråga om ordförandens utkorande i vissa fall genom val av kyrkorådet, hava de sakkunniga ansett vice ordförande i kyrkoråd, vare sig detta är tillsatt för en eller flera församlingar, böra utses genom val av kyrkorådet självt bland dess ordinarie ledamöter. Att valet skall för varje gång gälla endast ett kalenderår överensstämmer med vad som i liknande fall redan nu är stadgat t. ex. i fråga om skolråd.

§ 47.

§ 47.

I § 30 andra stycket hava de sakkunniga, i ändamål att under alla förhållanden för fullmäktige i kyrklig samfällighet, som omfattar olika pastorat, säkerställa tillgången till prästerlig sakkunskap, infört bestämmelse om rätt för domkapitlet att, då ingen av kyrkoherdarna är vald ledamot av samfällighetens fullmäktige eller ordförande eller vice ordförande i dess kyrkoråd, utse en av kyrkoherdarna att vid fullmäktiges sammanträden vara tillstädes och delta i överläggningarna, men ej i besluten. Av enahanda skäl hava de sakkunniga även i fråga om kyrkoråd, som är gemensamt för två eller flera församlingar tillhörande olika pastorat, i vilken händelse ingen av kyrkoherdarna är självskrivnen ledamot av det gemensamma kyrkorådet, föreslagit, att, om ej på grund av val någon av kyrkoherdarna är ledamot av detsamma, domkapitlet skall äga utse en av dem att vid kyrkorådets sammanträden vara tillstädes med den befogenhet, som nyss är nämnd.

§ 48.

§ 48.

Nu gällande kyrkostämmoförordning föreskriver (§ 23), att kyrkovärdar skola väljas av kyrkorådet bland dess ledamöter för en tid av två år. Detta stadgande skulle kunna tolkas så, att en kyrkorådsledamot kunde komma att fungera såsom kyrkovärd även efter det att han upphört att vara ledamot av

kyrkorådet. Olämpligheten härav ligger i öppen dag, alldenstund kyrkorådet är ansvarigt jämväl för den egendom, som kyrkovärdarne hava under sin uppsikt. De sakkunniga hava därför ansett lämpligast, att tiden för utövandet av befattningen såsom kyrkovärd så bestämmes, att den sammanfaller med den tid, för vilken valet till ledamot av kyrkorådet gäller.

§ 48.

§ 49.

§ 49.

Paragrafen överensstämmer med § 25 i nuvarande förordning om kyrkostämma, dock med den förändring, att kyrkorådet, i likhet med vad för närvarande är fallet beträffande kommunalnämnd, tillerkänts rätt att självt bestämma om platsen för sina sammankomster och om tiden för de ordinarie sammanträdena.

§ 50.

§ 50.

Något uttryckligt stadgande om inkallande av suppleant finnes icke i den nu gällande kyrkostämmoförordningen. Nu förevarande paragraf är avfattad lika med § 46 i förordningen angående kommunalstyrelse på landet. De sakkunniga hava icke ansett tillräckligt skäl föreligga att frångå denna hävdvunna formulering, ehuru måhända invändningar däremot kunna göras. Dess obestämthet kan möjligen vålla tvekan. Dock synes det å andra sidan icke vara tillrådligt att formulera bestämmelserna angående inkallandet av suppleant alltför snävt eller kategoriskt. En garanti mot försummelse från ordförandens sida att inkalla suppleant ligger alltid däri, att den ordinarie ledamot, som fått förhinder, själv underrättar suppleant och att denne då infinner sig vid sammanträdet, i vilket han i sådant fall givetvis icke nekas att delta. Paragrafen har för övrigt även i sin nuvarande avfattning tolkats så, att suppleant *skall* inkallas.

§ 51.

§ 51.

Paragrafen motsvarar § 26 i nuvarande förordning om kyrkostämma. Den förändring av ordalagen, som ägt rum, avser endast ett förtydligande av nu gällande bestämmelser.

§ 52.

§ 52.

Denna bestämmelse är hämtad från motsvarande stadgande rörande kommunalnämnd i § 47 i förordningen om kommunalstyrelse på landet. Att den självskrivne ordföranden här ej nämnes, har sin grund däri, att en försummelse av honom uti förevarande avseende är att betrakta som tjänstefel, vilket bedömes i enlighet med därom givna bestämmelser.

§ 53.

§ 53.

Paragrafen har sin förebild i § 49 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

§ 54.

§ 54.

Förevarande paragraf är avfattad i anslutning till motsvarande stadganden i § 27 i nu gällande kyrkostämmoförordning samt § 50 i förordningen om kommunalstyrelse på landet. I fråga om viss ändring i formuleringen hänvisas till vad därom yttrats vid § 15 här ovan.

§§ 55 och 56.

§§ 55 och 56.

Dessa båda paragrafer motsvara paragraferna 28 och 29 i nuvarande förordning om kyrkostämma.

Att de sakkunniga sålunda ansett sig böra förorda paragrafernas bibehållande motiveras därmed, att stadgandena i fråga få betraktas såsom nödvändiga för utövandet av kyrkorådets befogenheter jämlikt § 42 punkterna h) och i). Om icke dessa bestämmelser stode till buds, funnes ingen annan utväg för kyrkorådet än att anmäla felande till åtal, vilket stundom måhända vore mindre lämpligt och särskilt i fråga om ungdom lätt kunde medföra större skada än gagn.

Efter skolärendenas överflyttning till den borgerliga kommunen hava de i § 56 stadgade böter ansetts böra tillfalla församlingens kassa i stället för såsom förut varit fallet skolkassan.

§§ 57—60.

§§ 57—60.

Dessa paragrafer motsvara §§ 31 t. o. m. 34 i nuvarande kyrkostämmoförordning.

V. Om avgifter för kyrkliga ändamål samt om dithörande räkenskaper.

§ 61.

§ 61.

Med denna paragraf börjar den avdelning av lagförslaget, som handlar om avgifter till kyrka eller, såsom det i lagförslaget heter, till »kyrkliga ändamål» samt om dithörande räkenskaper.

Första stycket i paragrafen överensstämmer med förra hälften av första punkten av § 35 i nu gällande förordning om kyrkostämma.

Andra stycket i paragrafen överensstämmer med sista punkten i nyssnämnda § 35. Däremot ha de sakkunnige ansett sig böra föreslå, att övriga delar av denna § 35 måtte ur lagstiftningen utgå. I paragrafen i fråga var tidigare stadgat, att avgifter, varom för *stads- och landsförsamlingar*, eller delar

därav, gemensam kyrkostämma beslutar, först skulle vardera församlingen påföras efter förhållandet, i varje förekommande fall, mellan varderas *sammanlagda röstetal* vid gemensam kyrkostämma. Beslutade avgifter skulle nämligen utgå efter den för rösträtt på kyrkostämma bestämda grund, vilken var olika för land och stad. Däremot fanns ingen bestämmelse om, att fördelning efter nämnda grund skulle ske mellan *två landsförsamlingar* eller mellan *två stadsförsamlingar* av det naturliga skälet, att röst- såväl som beskattningsgrunden där var lika de bägge församlingarna emellan. Genom 1918 års urtima riksdagsbeslut upphörde denna olikhet mellan land och stad. I följd härav erhöll § 35 genom lag den 19 juni 1919 sin nuvarande lydelse, varigenom stadgades, att »avgifter, varom för *stads- och landsförsamlingar* eller delar därav gemensam kyrkostämma beslutar, först skola vardera församlingen påföras efter förhållandet, i varje förekommande fall, mellan *summorna av de inom församlingarna senast beräknade inkomstbelopp, efter vilka kommunalutskylder skola utgöras.*» De sakkunniga föreslå nu, att hela detta stadgande skall utgå. Stadgandet i fråga synes nämligen, sedan skattegrunden blivit densamma, icke vidare behöfligt. Då landsförsamling haft gemensam utgift med annan landsförsamling eller stadsförsamling med annan stadsförsamling har någon motsvarande bestämmelse hittills icke förekommit eller något behov därav gjort sig påmint. Antingen borde stadgandet utsträckas till att gälla *alla* kombinationer av församlingar, som i något avseende hava att besluta om gemensamma avgifter, eller också bör det alldeles försvinna. Och då, som sagt, det hittills varit överflödigt i de fall, då (röst- och) beskattningsgrunden varit lika förenade församlingar emellan, torde det få anses obehöfligt nu, då denna grund generellt gjorts lika mellan alla församlingar. De sakkunniga hava icke förbisett, att genom denna mera formella ändring i fråga om förenade stads- och landsförsamlingar i visst fall även en ändring i sak kan komma att äga rum. Så länge nämligen ifrågavarande avgifter först skulle vardera församlingen påföras och uttaxering därefter inom vardera församlingen för sig ske, kunde uppkommande restantier komma att olika belasta de olika församlingarna. Efter det att denna förhandsfördelning borttagits, bör i dessa liksom i andra församlingar viss inom de särskilda församlingarna lika uttaxering per hundra kronors beskattningsbar inkomst för ifrågavarande ändamål omedelbart beslutas, i vilket fall restantier också komma att drabba de skattdragande i de olika församlingarna lika, något som måste anses rättvist, då dessa i avseende å gemensamt beslutade utgifter böra vara att anse såsom en primärkommun.

Därest stadgandet utgår, borde måhända även upphävas § 60 i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910, som innehåller, att i pastorat, bestående av både lands- och stadsförsamling, den pastoratet åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighet beträffande prästgård skall utgöras av de särskilda församlingarna så, som i lag är stadgat i fråga om avgifter, varom för lands- och stadsförsamlingar gemensam kyrkostämma beslutar. Men då föreskriften i nämnda § 60 icke innehåller något som i sak strider mot vad, enligt de sakkunnigas föreliggande förslag skulle komma att gälla, och då till en förändring i boställsordningen skulle erfordras kyrkomötets samtycke, vilket icke utan avsevärd tids-

§ 61. utdräkt kan inhämtas, hava de sakkunniga ansett frågan om nämnda förändring i den ecklesiastika boställsordningen kunna tillsvidare anstå.

Vad därefter angår det i § 35 i kyrkostämmoförordningen förekommande förbudet mot att, utöver vad i lag uttryckligen kan varda medgivet, besluta personliga församlingsavgifter, bör detsamma utgå, enär, även om personliga avgifter för folkskolans behov fortfarande skulle komma att bibehållas, desamma då borde beslutas av den borgerliga kommunen och några andra avgifter av ifrågavarande slag icke för närvarande kunna beslutas. De sakkunniga komma emellertid att föreslå dessa personliga avgifters fullständiga avskaffande för kommunala behov. Omnämmandet i detta sammanhang av »matlagsavgifter» har ävenledes ansetts böra utgå, då dylika ej mera förekomma.

Likaså torde stadgandet därom, att genom kyrkostämmoförordningen ingen ändring göres i fråga om avgifter och personliga tjänstbarheter, vilka enligt gällande författningar åligga medlemmar av en kyrkoförsamling, oaktat de i kyrkostämman icke äga rösträtt, kunna såsom överflödigt utgå. Med dessa avgifter och personliga tjänstbarheter torde nämligen numera avses endast avgifter, som utgå till prästerskapets avlöning, samt tjänstbarheter till församlingens prästerskap på grund av äldre bestämmelser, vilka tillämpas, intill dess ny löne-reglering träder i kraft. Dessa äldre bestämmelser torde numera för sin giltighet icke behöva någon särskild bekräftelse i kyrkostämmoförordningen. Annorlunda ställde sig måhända förhållandet då kyrkostämmoförordningen först trädde i kraft och det gällde att förebygga den missuppfattning, att dessa äldre bestämmelser tilläventyrs vore ämnade att ersättas av kyrkostämmoförordningens bestämmelser om skattskyldighet för kyrkliga ändamål.

§ 62.

§ 62.

Bestämmelserna i nu gällande kyrkostämmoförordning rörande utgifts- och inkomstförslagens upprättande (§§ 36 och 37) äro ganska kortfattade. De hava av de sakkunniga omarbetats till närmare överensstämmelse med motsvarande stadganden i förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad (jfr §§ 62 och 63 F.K.L. samt §§ 60 och 61 F.K.S.) varjämte vissa andra ändringar befunnits nödiga.

I första punkten av mom. 1 har stadgats, att kyrkorådet skall *före den 20 oktober* uppgöra ett utgiftsförslag och ett inkomstförslag. Att en termin uttryckligen fastställts, inom vilken sagda förslag skola vara uppgjorda, sammanhänger med de anordningar, som av de sakkunniga föreslås till vinnande av den enhetliga budgetbehandling, vilken i den allmänna motiveringen redan omtalats såsom ett av förevarande förslags syftemål.

I den del av mom. 1, som handlar om inkomstförslaget, har ett tillägg gjorts av innehåll, att, där uttaxering föreslås, tillika skall angivas storleken av det belopp, som anses böra belöpa på varje till grund för fördelningen liggande kommunal skatteenhet. De sakkunniga hava nämligen icke ansett tillräckigt, att, såsom stundom sker, i staten upptages blott den summa, som erfordris i bidrag från församlingen; även skatteprocenten pr skatteenhet bör angivas och

göras till föremål för beslut. Ur synpunkten av större enhetlighet och överskådlighet i fråga om budgetsbehandlingen är det nämligen av vikt, att de som besluta om utgifts- och inkomststaten omedelbart må kunna för sig klargöra, huru en uttaxering, som de stå i begrepp att besluta, förhåller sig till skattekraften. I fråga om den kyrkliga kommunen framträder dessutom särskilt betydelsen av ett sådant sätt för besluts fattande med hänsyn till den skattelindring, som redan nu tillkommer främmande trosbekännare och som kan förväntas bli va än vidare utsträckt. Uttrycket »kommunal skatteenhet» är valt med hänsyn till, att skatteenheten kan växla. Nu är den, som bekant, hundra kronor av den beskattningsbara inkomsten.

I andra punkten av mom. 2 hava de sakkunniga intagit en uttrycklig föreskrift därom, att de särskilda kyrkoråden i en kyrklig samfällighet skola till kyrkonämnden ingiva sina specialförslag över förekommande utgifter och inkomster. (Jfr K. F. den 5 maj 1882 angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg § 25.)

Att icke allenast kyrkonämnden utan även sådant gemensamt kyrkoråd, som omnämnes i § 41 andra stycket, skall uppgöra eget självständigt budgetförslag att föreläggas den gemensamma kyrkostämman, resp. kyrkofullmäktige, ligger i sakens natur.

I det ovanberörda syftet att åstadkomma en större enhetlighet vid behandlingen av församlingens och den borgerliga kommunens budgetfrågor ligger förklaringen till mom. 3 av förevarande paragraf. Momentet innehåller, att ett exemplar av kyrkorådets utgifts- och inkomstförslag skall senast den 20 oktober genom kyrkorådets försorg överlämnas på landet till vederbörande kommunalnämnd och i stad till drätselkammaren. Sistnämnda organ hava sedermera att, med ledning såväl av de till dem sålunda överlämnade kyrkliga utgifts- och inkomstförslagen som av motsvarande för den borgerliga kommunen uppgjorda förslag, i en särskild tablå framlägga en summarisk översikt över vad som för olika behov inom de särskilda kommunerna — den borgerliga och den kyrkliga — äskas för det kommande året. I samma tablå bör även en framställning givas av verkningarna av ett bifall därtill med hänsyn till samma års totala utskylder inom den kyrkliga och den borgerliga kommunen. Denna tablå skall sedermera enligt de sakkunnigas förslag såväl i den borgerliga som i den kyrkliga kommunen framläggas i sammanhang med utgifts- och inkomstförslagen för att tjäna till ledning vid fastställandet av dessa.

§ 63.

Första stycket av denna paragraf svarar mot § 37 i nuvarande kyrkostämmoförordningen med de modifikationer, som betingas av de sakkunnigas förslag till ändringar i bestämmelserna om antalet ordinarie kyrkostämmor, deras karaktär och uppgifter.

Andra stycket av paragrafen innefattar endast ett fullföljande av de sakkunnigas syfte att åvägabringa en mer enhetlig budgetbehandling för den borgerliga och den kyrkliga kommunen. Här stadgas sålunda, att den förut omtalade tablån över den kyrkliga och den borgerliga kommunens inkomst- och utgifts-

§ 63. förslag jämte tillhörande utlåtande om dessas verkningar med hänsyn till utskylderna skall under viss tid hållas för allmänheten tillgänglig.

§ 64.

§ 64.

Innehållet är i huvudsak detsamma som i § 38 av gällande kyrkostämmoförordning. Dock har i första stycket i förtydligande syfte tillagts, att debitering och uppbörd av här berörda avgifter skola ske i den för debitering och uppbörd av kommunalutskylder i allmänhet stadgade ordning.

Vad i paragrafen är stadgat om kyrkoråds befogenhet att hos kommunalnämnd, resp. drätselkammare, påfordra debitering och uppbörd av till uttaxering beslutade medel ävensom att få medlen till sig överlämnade, gäller givetvis även kyrkonämnd och sådant gemensamt kyrkoråd, som omnämnes i § 41 andra stycket, i avseende å medel, med vilka dessa slags kyrkoråd hava att skaffa.

Såsom redan vid § 8 omnämnts, har här i mom. 2 tillagts en bestämmelse, att vad i förordningarna om kommunalstyrelse på land och i stad är stadgat om granskning av och klander mot debiterings- och uppbördslängden skall anses gälla även för den del av densamma, som innehåller kyrkliga avgifter.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle justeringen av debiterings- och uppbördslängden verkställas, icke av de skattskyldiga själva å justeringsstämman, utan av kommunalnämnden, likasom redan nu motsvarande justering av debiterings- och uppbördslängden i stad sker genom magistraten. Såväl kommunalnämnden som magistraten fungera därvid såsom granskande och beslutande *myndigheter*, vadan någon betänklighet icke bör möta mot att dit överflytta justeringen av jämväl den kyrkliga kommunens debiterings- och uppbördslängd.

§§ 65 och 66.

§§ 65 och 66.

Dessa båda paragrafer äro avsedda att ersätta § 39 i nuvarande kyrkostämmoförordningen. De hava emellertid utformats i huvudsaklig överensstämmelse med respektive §§ 71 och 72 i förordningen om kommunalstyrelse på landet, dock med bibehållande av de nuvarande tiderna för tillhandahållande åt revisorerna av kyrkorådets räkenskaper och för revisionsberättelsens avlämnande. I anslutning därtill har tiden för specialräkenskapernas avlämnande satts till den 1 februari.

Till § 65 har fogats ett tillägg, av innehåll, att vad i paragrafen är för särskilda styrelser stadgat skall i kyrklig samfällighet gälla även för de särskilda församlingarnas kyrkoråd, där sådana finnas. De sakkunniga vilja härvid betona, att — såsom redan föreskrives i förordningen om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg av den 5 maj 1882 — alla, även tillfälliga inkomster vid de särskilda kyrkorna skola i redovisningen upptagas, såsom avgifter för begagnande av kyrkklockor, bänkhyror, avgifter för kyrkas upplåtande till konserter, föredrag eller dylikt eller för motsvarande användning av församlingssal o. s. v. Likaså upptagas alla utgifter, även smärre oförutsedda sådana, vare sig de be-

talas ur anslaget för oförutsedda utgifter eller av nämnda tillfälliga mindre in- §§ 65 och 66. komster.

Sista stycket av § 66 överensstämmer med motsvarande stadgande i kyrkostämmoförordningens § 39.

VI. Om underställning och besvär.

§§ 67—71.

§§ 67—71.

Dessa paragrafer äro i huvudsak av enahanda innehåll som motsvarande §§ 40—44 i nu gällande kyrkostämmoförordning med de ändringar, som be- tingas av folkskoleärendenas och därmed sammanhängande angelägenheters över- flyttning till den borgerliga kommunen.

I §§ 68 och 69 hava orden »medlem av församlingen, som» etc. utbyts mot orden »den, som» etc. av den anledning, att i vissa fall sådana, som för sina personer icke äro medlemmar av församlingen, likväl kunna böra äga rätt att överklaga av församlingen (resp. kyrkorådet) fattade beslut. (Jfr den av Hj. L. Hammarskjöld utgivna edition av kommunallagarna, vid § 41 kyrkostämmoför- ordningen). Vad angår beräkningen av den i § 68 stadgade besvärstiden av trettio dagar efter det tillkännagivande ägt rum om verkställd justering av det protokoll, som innehåller det överklagade beslutet, torde böra framhållas, att, då beslutet är fattat av för två eller flera församlingar gemensam kyrkostämma eller gemensamma fullmäktige, tiden kan komma att utlöpa på olika dagar för de olika församlingarnas invånare, beroende på när tillkännagivandet i de sär- skilda kyrkorna skett. För klagande, som äro bosatta utom församlingarna, torde besvärstiden få anses stå öppen tills den sista av de sålunda uppkommande olika besvärstiderna är till ända, så framt icke, i fall som i § 69 sägs, tiden skall räknas från erhållen personlig del av beslutet.

Övergångsstadganden.

Stadgandena i punkterna 1 och 2 avse sammanförande till ett och samma år av å ena sidan val av kyrkofullmäktige samt kommunal- och stadsfullmäktige, å andra sidan val av kyrkoråd och kommunalnämnd.

Bestämmelsen om nyval beträffande samtliga kyrkoråd år 1924 samman- hänger med dels den successiva förnyelsens borttagande och önskvärheten av en viss korrespondens mellan tiden för fullmäktigval och för val av kyrkoråds- ledamöter (jfr uttalandet i avseende härå vid § 45), dels ock nödvändigheten av nytt val av kyrkorådsledamöter i de många fall, då församlingar hava gemen- samt kyrko- och skolråd.

Punkt 3 avser att reglera den underställningsfria lånerätten under över- gångsåret, sedan budgetens för skolan överflyttats till den borgerliga kommunen.

Punkt 4 innebär rätt till klagan enligt nu gällande ordning över sista justeringsstämmans beslut.

2) Lag angående ändrad lydelse av vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet.

Inledning.

Innan de sakkunniga övergå till den speciella motiveringen av de ändringar, som föreslås i förordningen om kommunalstyrelse på landet av den 21 mars 1862, må några ord förutskickas angående de överläggningar, som mellan de sakkunniga förekommit rörande den allmänna dispositionen av de nya bestämmelserna om de borgerligt kommunala organens verksamhet.

Det har sålunda varit ifrågasatt, att stadgandena om vården av *folkskoleväsendet* skulle i den mån densamma utgjorde en kommunal angelägenhet sammanföras i en särskild lag. De sakkunniga hava också under ett förberedande stadium av arbetet uppgjort utkast till en sådan lag, anslutande sig till den nu gällande lagen den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer. Såsom redan i den allmänna motiveringen utvecklats, bör enligt de sakkunnigas mening vården om folkskoleväsendet i stad och på land tillkomma den borgerliga kommunen. Den nya lag, som ifrågasattes, var avsedd att gälla för alla såväl lands- som stadskommuner. Undantag borde dock göras för Stockholms stad, där nuvarande bestämmelser av år 1903 ansågos alltför kunna i huvudsak förbliva gällande.

Emellertid hava de sakkunniga vid närmare övervägande funnit, att det, ur kommunernas egen synpunkt, måste vara mera praktiskt att såsom hittills få bestämmelserna om vården av folkskolan och dithörande angelägenheter sammanförda med övriga bestämmelser, som röra den kommunala självstyrelsen och vården av de angelägenheter, vilka falla under densamma. Genom att dithörande bestämmelser införas på sina vederbörliga platser i förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad, utmärkes på ett otvetydigt sätt, att folkskoleväsendet är en kommunens allmänna angelägenhet på alldeles samma sätt som övriga kommunens angelägenheter och att samma kommunala organ, som äga besluta om den borgerliga kommunens angelägenheter i övrigt, jämväl hava att taga befattning med de frågor, som röra folkskolan med vad dit hör.

Medan det med detta tillvägagångssätt vinnes, att den organiska enheten mellan de olika sidorna av kommunens liv skarpare framhålles, skulle däremot, enligt de sakkunnigas mening, en särskild lag alltför lätt kunna medföra konsekvenser i rakt motsatt och icke önskvärd riktning. En dylik lag skulle nämligen kunna giva näring åt den oriktiga föreställningen, att skolfrågorna hava

en annan karaktär än övriga angelägenheter, med vilka de kommunala organen hava befattning. Detta kunde måhända och icke osannolikt leda till framträdandet av krav på särskilda skolkommuner och på särskilda i skolärenden beslutande kommunala myndigheter. Men om sådana krav bleve i vidsträcktare mån förverkligade, äventyrades den enhetlighet inom det kommunala budgetsväsendet, som är ett allmänt och djupt berättigat önskemål inom de vidaste kretsar, och på vars uppnående också de sakkunnigas förslag i viktiga delar är inriktat.

De sakkunniga vilja i detta sammanhang ytterligare betona, att här är tal om stadgandena rörande utövningen av den *kommunala* vården om folkskoleväsendet och vad dit hörer. Härjämte finnas bestämmelser av så att säga *undervisningsteknisk* natur, vilka nu äro upptagna i särskilda administrativa författningar (folkskolestadgan m. fl.). För dessa olika bestämmelsers sammanförande i en enda lag skulle möjligen kunna åberopas det förhållandet, att *fattigvården* redan regleras genom en sådan särskild lag. Åtgärden att på detta sätt reglera fattigvårdsväsendet kan emellertid äga en motivering, som icke är tillämplig för skolärendenas del. Vid ordandet av fattigvårdsväsendet ansågs nämligen ett sammanförande böra ske av kommunalorganisatoriska och fattigvårdstekniska spörsmål; men att inrycka bestämmelserna om de senare i förordningarna om kommunalstyrelse på land och i stad kunde icke gärna låta sig göra. Praktiska hänsyn framkallade sålunda på fattigvårdslagstiftningens område en lag, i vilken nämnda olika slag av bestämmelser sammanfördes.

Ett sådant sammanförande av kommunalt organisatoriska och tekniska bestämmelser i en av konung och riksdag stiftad lag torde på undervisningsväsendets område icke vara att tillråda. Medan lagfästandet av de fattigvårdstekniska bestämmelserna får anses vara påkallat av den betydelse de kunna äga för enskild rätt och välfärd, torde däremot de undervisningstekniska bestämmelserna fortfarande lämpligen böra falla under Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftningsmakt. Endast på så sätt torde de kunna tillräckligt smidigt anpassas efter undervisningens utveckling och behov. De kommunalt organisatoriska och undervisningstekniska bestämmelserna böra därför hållas åtskilda. Men då så är, finnes ingen som helst anledning att utbryta de kommunala självstyrelsebestämmelserna i denna fråga ur kommunallagarna.

Ett ytterligare skäl för dessa bestämmelsers infogande i nämnda lagar ligger däri, att en viss olikhet måste kvarstå i bestämmelserna om undervisningsväsendet på land och i stad (liksom även i fråga om självstyrelsens utövning i allmänhet). Och bättre än att i en särskild lag intaga olika bestämmelser för land och stad, synes det vara att sammanföra vad som skall gälla för landet med övriga föreskrifter om den kommunala självstyrelsen på landet, och vad som skall gälla för stad med kommunallagstiftningen för stad. Därigenom blir, för dem som i ena eller andra fallet hava att tillämpa lagen, översikten och det praktiska handhavandet av densamma lättare.

Mot tanken på en särskild lag rörande folkundervisningsväsendet kan även anföras, att en sådan med nödvändighet skulle medföra upprepningar och om-sägningar. I densamma måste mycket medtagas, som redan finnes angivet i kommunallagarna. Ett kapitel i kommunalförordningarna blir väsentligt kortare än en hel särskild lag.

Utom de ändringar i förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad, som följa av överförandet till desamma av bestämmelserna om vården av folkskoleväsendet och dithörande angelägenheter, hava även vidtagits åtskilliga förändringar, som sammanhånga med de sakkunnigas strävanden att söka åstadkomma större enhetlighet i den kommunala budgetsbehandlingen.

För vinnande av större översiktlighet över innehållet i kommunalförordningarna i deras nya gestalt hava i förslaget upptagits icke blott de paragrafer, i vilka ändringar föreslås, utan samtliga paragrafer i den följd de i förordningarnas nya skick böra hava; dock i fråga om de oförändrade lagrummen blott med ett kort angivande, att stadgandet är oförändrat utan upprepande av texten.

Lagens över-
skrift.

Då de sakkunniga endast, efter vad ovan sagts, föreslå *ändringar* i de gällande förordningarna om kommunalstyrelse, har det icke ansetts lämpligt att föreslå något utbyte av benämningen »förordning» mot »lag». Vid en blivande allmän revision av kommunallagarna torde emellertid böra iakttagas, att författningen såväl i överskriften som vid dess omnämmande i särskilda paragrafer får den benämning, som överensstämmer med dess verkliga karaktär.

§ 1.

§ 1. Paragrafens första stycke är oförändrat.

Andra stycket angiver, vilka ärenden, som nu överflyttas från den kyrkliga till den borgerliga kommunen. Dessa ärenden äro desamma, som redan nu med tillämpning av lagen den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer kunna handhavas av den borgerliga kommunen, samt därjämte alla de ärenden, som angå folkbibliotek, så ock frågor angående begravningsplatser, där Konungen förordnat, att sistnämnda slags angelägenheter skola vårdas av den borgerliga kommunen. I allmänna motiveringen har redan utvecklats skälen för en sådan överflyttning. Vad särskilt biblioteksärendena angår, gör sambandet mellan skolan och de allmänna folkbildningssträvandena det naturligt, att vid en överflyttning till den borgerliga kommunen av folkskoleärendena även biblioteksärendena flyttas över, varigenom tillika en större enhetlighet i biblioteksväsendets anordnande och vård kan vinnas.

Med avseende härå har Förste bibliotekskonsulenten Fil. D:r Fredrik Hjelmqvist på de sakkunniges uppdrag sammanställt en redogörelse av i huvudsak följande innehåll:

Biblioteks-
frågor.

Bortser man från de s. k. vandringsbiblioteken, vilka i detta sammanhang ej hava något intresse, är det tre slag av bibliotek, som omnämnas i 1912 års, i den allmänna motiveringen omtalade kungörelse, nämligen folkbibliotek, skolbibliotek och studiecirkelbibliotek. *Folkbibliotek* kunna ägas av kyrklig eller borgerlig kommun eller av lokal förening; men endast *ett* folkbibliotek av vad slag detta än må vara, får erhålla statsunderstöd inom en och samma kommun. Folkbibliotek kunna avse antingen endast vuxna personer eller både vuxna och ungdom. I det senare fallet brukar boksamlingen innehålla en särskild avdelning

för ungdom. Trots det att sålunda den kungl. kungörelsen endast känner en beteckning för detta slag av bibliotek, är det intet som hindrar, att varje särskilt bibliotek behåller sitt traditionella namn. Man finner därför bland de statsunderstödda folkbiblioteken växlande benämningar: »församlingsbibliotek», »kommunbibliotek», »föreningsbibliotek» o. s. v. jämte »folkbibliotek». *Skolbibliotek* kunna höra under olika myndigheter, allt efter det slag av skolor, de äro avsedda för. Avse de folkskolorna, måste de dock alltid höra till skoldistriktet och stå under dess myndigheter: kyrkostämma och skolråd. Dessa bibliotek avse i främsta rummet skolbarnen och i andra hand lärarna. De böcker, som anskaffas till folkskolornas bibliotek, utgöras i huvudsak av barnböcker för nöjesläsning eller utfyllande av skolans undervisning på något område, s. k. bredvidläsning, varjämte även en och annan bok förvärfvas, som kan behövas för lärarnas förberedande av lektionerna. Då det är föreskrivet, att statsunderstött folkbibliotek får förvaras i för undervisningen avsedd lokal endast om särskilt skolbibliotek även finnes, har man emellertid i vissa kommuner sökt komma ifrån den, som det tyckes, dem besvärliga uppgiften att dela upp ett i skolrum förvarat bibliotek i ett folk- och ett skolbibliotek och därför givit biblioteket namn av skolbibliotek, fastän dess bokbestånd till stor del avsett vuxna. För att hindra, att barnen skulle bliva lidande genom ett dylikt förfaringssätt, har det föreskrivits, att endast sådan skönlitteratur, som kan anses vara lämplig för ungdom, får med ett statsunderstött skolbibliotek införlivas, samt att beträffande övrig litteratur man alltid vid bokurvalet främst skall taga hänsyn till lärjungarnas behov. — *Studiecirkelbibliotek* tillhöra en studiecirkel eller annan förening, ansluten till ett riksförbund. Dessa bibliotek hava intet att göra med kommunen. Under det att den borgerliga kommunen måste ha utsett en ledamot av styrelsen och en revisor, för att ett föreningsbibliotek skall kunna erhålla statsunderstöd såsom »folkbibliotek», har den ej att taga någon befattning alls med sådana föreningsbibliotek, som söka statsbidrag i egenskap av *studiecirkelbibliotek*. Huru många studiecirkelbibliotek som helst kunna erhålla statsbidrag inom en och samma kommun, men statsbidragsvillkoren äro i övrigt ogynsammare för studiecirkelbibliotek än för folkbiblioteken. Även de förstnämnda biblioteken skola hållas öppna för allmänheten, men i olikhet med folkbiblioteken hava de rätt att taga upp avgift för boklån. Med avseende på bokförvärvets karaktär är det i det hela ingen större skillnad emellan de nämnda båda slagen av bibliotek. — Såsom av det föregående torde framgå, äro de nuvarande s. k. församlingsbiblioteken helt att betrakta såsom folkbibliotek. Det finnes ingen skillnad mellan dem och sådana folkbibliotek, som stå under den borgerliga kommunens förvaltning. Sådana böcker, som anskaffas i ett större antal för att användas vid gudstjänster och andra kyrkliga andaktsstunder, t. ex. sångböcker, bruka alltid, såvitt känt är, räknas till kyrkans eller församlingssalens materiell och ej till biblioteket. Och i fråga om skolorna torde det likaledes vara regel att skilja mellan sådana böcker, som anskaffas direkt för att användas i undervisningen och vilka räknas till skolans materiell, och sådana som förvärfvas till biblioteket. I fråga om församlingsbiblioteken skulle det sålunda ej innebära någon ändring, om det föreskreves, att alla ärenden rörande folkbibliotek skulle överflyttas på

§ 1. den borgerliga kommunen. För utvecklingen av en kommuns biblioteksväsende är det dessutom av den allra största vikt, att ledningen är enhetlig och att ej de ofta små summor, som kunna anslås för dylik verksamhet, splittras på konkurrerande institutioner. Det mest rationella är, att alla för allmänheten tillgängliga bibliotek inom en kommun i en eller annan form föras samman till ett gemensamt bibliotekssystem. Samverkan bör sålunda vara given emellan folk- och skolbiblioteken, om båda ställas under samma kommunala myndighet; och även emellan folkbiblioteket och studiecirkelbiblioteken skall det möjligen låta sig genomföra att etablera ett samarbete. Skulle det av något skäl kunna förmodas, att en del av bibliotekets böcker skulle göra mera nytta, om de placerades ut som en filial i någon annan del av kommunen, bör givetvis så också ske. Det kan också vara tänkbart, att man söker nå en speciell grupp av kommunens medlemmar — t. ex. en ungdomskrets — genom att på den lokal, där denna grupp har sina sammankomster, låta ställa upp sådana av folkbibliotekets böcker, som beröra denna grupps speciella intressen.

Till belysning av den nära förbindelsen emellan folkbiblioteken i allmänhet och skolbiblioteken har D:r Hjelmqvist meddelat, att i cirka 362 *landskommuner* åtnjuta, enligt senast tillgängliga uppgifter, både folk- och skolbibliotek stadsunderstöd; och av dessa kommuner hava omkring 257 gemensam bibliotekarie, alltså över 70 % av hela antalet. I de flesta fall administreras sålunda folk- och skolbiblioteken tillsammans i landskommunerna. Vad *städerna* angår synes förhållandet vara det motsatta; 55 städer hava för närvarande statsunderstött både folk- och skolbibliotek, men i endast tolv av dessa finnes gemensam bibliotekarie. Saken har sin naturliga förklaring däri, att biblioteksväsendet är så mycket mera utvecklat i städerna, varför därstädes i mycket större utsträckning kräves olika personal för de olika biblioteken. I cirka 280 kommuner med både folk- och skolbibliotek förvaras även folkbiblioteket i folkskolan. I den anförda siffran ingår även ett mindre antal städer, i allt endast sexton. Av hela antalet statsunderstödda folkbibliotek på landsbygden, 793 stycken, förvaras 418 i folkskolor. — I vilken utsträckning kyrkostämman beviljat anslag till folkbibliotek — med eller utan namnet församlingsbibliotek — dels för år 1913, det första året då nu gällande författning om understödjande av folkbiblioteksväsendet tillämpades, dels för år 1920, visas av följande tablå:

Bibliotek.	År 1913		År 1920	
	i stad	på land	i stad	på land
Med anslag från kyrkostämman	9	231	16	403
både kyrkostämman och kommunalstämma (resp. stadsfullm.)	1	17	2	23
utan anslag från kyrkostämman	32	266	65	367
Summa	42	514	83	793

Av de bibliotek, som år 1920 åtnjöto understöd från både kyrklig och borgerlig kommun och som vore belägna i landskommuner, lydte 16 under den kyrkliga kommunen, 6 under den borgerliga och 1 hörde till enskild förening. Av de till samma grupp hörande 2 stadsbiblioteken hörde 1 till den borgerliga

kommunen och 1 till enskild förening. Dessutom kan omnämnas, att av de 367 biblioteken på landsbygden, som hade anslag från annat håll än kyrkostämman, 4 likväl hörde under den kyrkliga kommunen. Å andra sidan har kyrkostämman beviljat anslag till 1 bibliotek i stad och 5 på landsbygden, som tillhöra enskilda föreningar.

Den gjorda jämförelsen emellan åren 1913 och 1920 visar att förhållandena i förevarande avseende utvecklats sig ganska olika i stad och på landsbygd. Under det att år 1913 av stadsbiblioteken 76 % hade anslag från annat håll än kyrkostämman, hade år 1920 antalet stigit till 78 %. I fråga om landsbygdsbiblioteken däremot faller en avgjord stegring på gruppen: bibliotek understödda av kyrkostämman. De olika procenttalen visas av följande tabell:

<i>Bibliotek.</i>	1913 %	1920 %
Med anslag från kyrkostämman	45	50,8
från både kyrkostämman och kommunalstämma (resp. stadsfullm.)	3,3	2,9
utan anslag från kyrkostämman	51,7	46,3

Förklaringen till den sålunda framträdande olikheten mellan stad och landsbygd torde med all säkerhet vara att söka i den nära förbindelsen mellan biblioteks- och skolväsendet samt i det förhållandet, att skolfrågor i städerna i stor utsträckning — med tillämpning av lagen om folkskolväsendet i vissa städer den 25 juni 1909 — föras till den borgerliga kommunen, under det att de på landsbygden alltjämt höra till den kyrkliga kommunen.

D:r Hjelmqvists redogörelse slutar med det uttalandet, att lika litet som man kan finna någon olikhet emellan de bibliotek, som sortera under kyrkostämman och dem, som höra under den borgerliga kommunen, lika litet finnes det någon anledning att förmoda, att en överflyttning av alla ärenden rörande folk- och skolbiblioteken till den borgerliga kommunen skulle i något avseende komma att inverka menligt på något levande intresse inom kommunen; och vad som alldeles säkert måste anses vara en stor fördel är, att alla frågor angående såväl skolväsende som bibliotek föras in under en och samma myndighet.

Att i särskilda fall Kungl. Maj:t må kunna, på vederbörandes framställning, medgiva jämkningar beträffande överflyttningen av bibliotek av ifrågasvarande slag eller delar därav från den kyrkliga till den borgerliga kommunen framgår av övergångsstadgandena, punkt 1.

Om vården av ärenden rörande begravningsplats är förut talat dels i den allmänna motiveringen (sid. 179), dels vid lagen om församlingsstyrelse § 2 punkt 2, till vilket stadgande det nu förevarande ordagrant anknyter sig. Om begravningsplats.

§ 16.

§ 16.

I sista punkten av första stycket ha tillagts orden »före stämman». Till andra stycket ha fogats orden »ej heller om avhändande av kommunen tillhörig

§ 16. egendom eller efterskänkande av någon kommunens rättighet». Bägge dessa tillägg äro gjorda med anledning av införandet av motsvarande bestämmelser i § 10 i lagen om församlingsstyrelse och på de vid nämnda paragraf anförda skäl.

§ 17. I sjätte stycket av förevarande § 16 är en ändring vidtagen, likasom i § 10 av församlingslagen, beroende på, att tiden för de ordinarie stämmorna ha omlagts och att, såsom framgår av följande § 17, i kommuner, där fullmäktige finnas, ordinarie stämmor ej hållas.

§ 17.

I kommun, där kommunalfullmäktige icke finnas, skola enligt nu gällande bestämmelser i regel tre ordinarie stämmor under året hållas: en under senare hälften av mars månad för besluts fattande i anledning av berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning samt för val av ledamöter i valnämnd, enligt vad därom är särskilt stadgat; en i oktober för bestämmande av kommunens utgifts- och inkomstat; och slutligen en i december månad för granskning av debiterings- och uppbördslängden samt för anställande av val till de befattningar inom kommunen, vilka vid årets slut bliva lediga.

Såsom förut i allmänna motiveringen och vid § 8 i förslaget till lag om församlingsstyrelse blivit närmare utvecklat, föreslå de sakkunniga, för vinnande av en mera enhetlig budgetsbehandling, en omläggning av tiden för de ordinarie stämmornas hållande samt införande, för den kyrkliga kommunen och den borgerliga kommunen på landet, av ett justeringsförfarande, liknade det för stad nu gällande, varigenom de ordinarie stämmornas antal kan inskränkas till två.

Utom de fördelar, som sålunda uppnås, vinnes genom denna anordning även, att i och med förläggandet av den andra ordinarie stämman till tiden 15 november—31 december staten kan uppgöras närmare årsskiftet och sålunda illgodose även de behov för det kommande året, som under det löpande årets sista månader bliva kända. Givetvis är det också en fördel, att första stämman fritt kan hållas under tiden från årets början till den 31 maj, enär dechargestämman kan önskas hållen på mycket skilda tider i olika kommuner. I de större kommunerna kunna svårigheter yppa sig att få granskningen av det föregående årets förvaltning färdig till mitten av mars, och det kan vara en fördel, att revisionen ej får så kort tid på sig som nu är fallet. I mindre kommuner kan det däremot vara önskvärt och lämpligt, att dechargestämman hålles tidigare.

Vad beträffar val av ledamöter i valnämnd, vilka skola utses på dechargestämman, är det ej nödvändigt, att sådant val, såsom nu är föreskrivet, sker redan i mars månad, enär ledamöterna ej träda i funktion förr än i juli. Ordföranden i valnämnden, vilken är den inom nämnden, som fungerar före ingången av sistnämnda månad (han mottager handlingar o. s. v.) är oberoende av tidpunkten för valet, ty han skall i god tid utses av länsstyrelsen.

Det förslag till omläggning av de ordinarie kommunalstämmorna, som av de sakkunniga förordas, överensstämmor också med önskemål, som på en del områden gjort sig hörda. Av den vid 1922 års riksdag beslutade ändringen i

fråga om tiden för prövningsnämnds arbete följer, att nämndens beslut komma kommunerna tillhanda först vid en senare tidpunkt av året än vad hittills varit fallet. En sådan försening medför svårigheter, så länge förslaget till stat skall uppgöras redan i september månad. Dessa svårigheter undgås, om, såsom de sakkunniga förslagit, inkomst- och utgiftsstaterna icke behöva vara uppgjorda förr än den 1 november.

§ 17.

Genom de sakkunnigas förslag synes det särskilda stadgandet om rätt för de norrländska länen att inom vissa gränser skjuta på tiden för stämmans hållande obehövt och har därför uteslutits.

I kommun, där fullmäktige finnas, blir — sedan justeringsstämman borttagits — ej längre någon ordinarie årligen återkommande stämma behövt, utan böra i sådana kommuner stämmor hållas allenast när särskilt behov därtill föranleder.

Ifrågasätts kan om — såsom enligt § 6 mom. 2 i lagen om församlingsstyrelse är föreslaget — fullmäktiges ordförande tillika skall vara ordförande i stämman, sedan dennas uppgifter ytterligare inskränkts. Sakkunniga hava icke ansett sig böra framställa förslag därom i fråga om den borgerliga kommunen; men frågan bör måhända tagas under överbägande vid en blivande allmän revision av kommunallagarna.

Då tiden för årets sista ordinarie stämma hädanefter ej blir begränsad till december månad, måste en ändring ske av stadgandet i tredje stycket; och föreslås härutinnan samma bestämmelser som i § 8, mom. 4 i lagen om församlingsstyrelse.

§ 18.

§ 18.

I förevarande paragraf har sista stycket ändrats till överensstämmelse med vad som föreslagits vid sista stycket § 11 i lagen om församlingsstyrelse och på skäl, som vid sagda paragraf blivit anförda.

§ 19.

§ 19.

I första stycket av mom. 2 har med anledning av folkskoleärendenas överflyttning till den borgerliga kommunen en hänvisning införts till innehållet i § 62, som handlar om val av folkskole- och fortsättningsskolestyrelse.

§ 35.

§ 35.

Den här föreslagna ändringen, enligt vilken bestämmelsen i nuvarande mom. 1 b) om att justering av debiterings- och uppbördslängd ankommer på kommunalstämman borttagits, betingas av de sakkunnigas förslag att denna justering skall besörjas av kommunalnämnden (se § 82 mom. 2).

§ 40.

§ 40.

I mom. 2 av denna paragraf har gjorts enahanda ändring som i sista stycket av § 18 och med samma motivering.

Med denna paragraf börjar den nya avdelning av förordningen om kommunalstyrelse på landet, som handlar om folkskolestyrelsen. I och med överflyttningen av folkskoleangelägenheterna till den borgerliga kommunen framstår det såsom en given sak, att varje kommun för sig bör utgöra ett eget skoldistrikt. För närvarande, då folkskoleärendena tillhöra den kyrkliga kommunen, sammanfaller i regeln skoldistriktet med församlingen, ehuru åtskilliga undantag förekomma.

Det har ej syntts de sakunniga möjligt att företaga någon detaljerad undersökning av alla de olika anledningarna till de avvikelser, som sålunda förekomma från regeln, att församling skall vara skoldistrikt. Resultatet av en så vittgående undersökning skulle helt visst icke motsvara den möda, tidsförlust och kostnad en sådan efterforskning skulle kräva. Det står emellertid fast, att skoldistrikt ej sällan sammanfalla med kommunerna i stället för med församlingarna. Det kan tänkas, att om moder- och annexförsamling ingå i samma kommun eller om en församling i sig innefattar flera kommuner, det funnits lämpligt att anordna skoldistriktet så, att de sammanfalla med kommunerna och icke med församlingen.

Till belysning av skoldistriktets förhållande till de borgerliga kommunerna införes här en på de sakkunnigas föranstaltande uppgjord så vitt möjligt fullständig förteckning över oregelbundenheter i rikets indelning i fråga om borgerliga kommuner och skoldistrikt:

Förteckning över oregelbundenheter i rikets indelningar beträffande borgerliga kommuner och skoldistrikt.

I. Skoldistrikt, vari stad ingår som en del.

1. Sigtuna + S:t Olof och S:t Per (Stockholms län).
2. Mariefred + Kärnbo (Södermanlands län).
3. Vadstena + S:t Per (Östergötlands län).
4. Visby stad + Visby landskommun (Gottlands län).
5. Skara stad + Skara landskommun (Skaraborgs län).
6. Falköpings stad + Falköpings östra landskommun + Falköpings västra landskommun (Skaraborgs län).
7. Nässjö stad + Nässjö landskommun (Jönköpings län).
8. Värnamo stad + Värnamo landskommun (Jönköpings län).
9. Sollefteå stad + Sollefteå landskommun (Västernorrlands län).

II. Skoldistrikt, vari köping ingår som en del.

1. Tierps köping + Tierps kommun (Uppsala län).
2. Malmköpings köping + Lilla Malma kommun (Södermanlands län).
3. Åhus köping + Åhus kommun (Kristianstads län).
4. Skurups köping + Skurups kommun (Malmöhus län).
5. Vara köping + Vara kommun (Skaraborgs län).

6. Sunne köping + Sunne kommun (Värmlands län).
7. Säffle köping + By kommun (Värmlands län).
8. Hallsbergs köping + Hallsbergs kommun (Örebro län).
9. Kungsörs köping + Kung Karl kommun (Västmanlands län).
10. Ljusdals köping + Ljusdals kommun (Gävleborgs län).

III. *Skoldistrikt bestående av mer än en landskommun.*

1. Markim + Orkesta (Stockholms län).
2. Håtuna + Håbo-Tibble (Uppsala län).
3. Vänge + Läby (Uppsala län).
4. Råby-Rönö + Bärbo (Södermanlands län).
5. Vallby + Hammarby (Södermanlands län).
6. Gåsinge + Dillnäs (Södermanlands län).
7. Östra Skrukeby + Lillkyrka (Östergötlands län).
8. Herrestad + Källstad (Östergötlands län).
9. Örberga + Nässja (Östergötlands län).
10. Varvs + Styra (Östergötlands län).
11. Drev + Hornaryd (Kronobergs län).
12. Vederslöv + Dänningelanda (Kronobergs län).
13. Hjortsberga + Kvenneberga (Kronobergs län).
14. Hemmesjö + Tegnaby (Kronobergs län).
15. Endre + Hejdeby (Gottlands län).
16. Källunge + Vallstena (Gottlands län).
17. Skaftö + Fiskebäckskil + Grundsund (Göteborgs län).
18. Kullings-Skövde + Tumberg (Älvsborgs län).
19. Alingsås landsförsamling och Rödene + Bälinge (Älvsborgs län).
20. Södra Björke + Grude + Jällby (Älvsborgs län).
21. Skölvene + Norra Säm (Älvsborgs län).
22. Närunga + Skogsbygden + Ljur (Älvsborgs län).
23. Asklanda + Kvinnestad + Ornunga (Älvsborgs län).
24. Varnum + Tärby (Älvsborgs län).
25. Fänneslunda + Grovare (Älvsborgs län).
26. Södra Vånga + Möne (Älvsborgs län).
27. Surteby + Kattunga (Älvsborgs län).
28. Norra Åsarp + Smula (Älvsborgs län).
29. Blidsberg + Humla (Älvsborgs län).
30. Dalstorp + Hulared (Älvsborgs län).
31. Tösse + Tydje (Älvsborgs län).
32. Odensåker + Tidavad (Skaraborgs län).
33. Hagelberg + Norra Kyrketorp (Skaraborgs län).
34. Sventorp + Forsby (Skaraborgs län).
35. Östra Tunhem + Ugglum (Skaraborgs län).
36. Torbjörntorp + Friggeråker (Skaraborgs län).
37. Broddetorp + Hornborga + Sätuna + Bolum (Skaraborgs län).
38. Segerstad + Håkantorps (Skaraborgs län).

§ 57.

39. Stenstorp + Brunnhem + Södra Kyrketorp (Skaraborgs län).
40. Sjögerstad + Rådene (Skaraborgs län).
41. Ljunghem + Edåsa (Skaraborgs län).
42. Åsele + Mularp + Tiarp (Skaraborgs län).
43. Dimbo + Ottravad (Skaraborgs län).
44. Hångsdala + Skörstorp + Östra Gerum (Skaraborgs län).
45. Kinneved + Vårkumla (Skaraborgs län).
46. Eggby + Istrum + Öglunda (Skaraborgs län).
47. Tun + Friel + Karaby (Skaraborgs län).
48. Hyringa + Längnum (Skaraborgs län).
49. Sparlösa + Slädene (Skaraborgs län).
50. Skarstad + Hällum (Skaraborgs län).
51. Skälvum + Ova (Skaraborgs län).
52. Medelplana + Västerplana (Skaraborgs län).
53. Österplana + Kestad (Skaraborgs län).
54. Tådene + Tranum (Skaraborgs län).
55. Väla + Gillstad (Skaraborgs län).
56. Rackeby + Skalunda (Skaraborgs län).
57. Ånsta + Långbro (Örebro län).

IV. *Stadskommun bestående av mer än ett skoldistrikt.*

Skanör med Falsterbo: Skanörs skoldistrikt + Falsterbo skoldistrikt.

V. *Landskommuner bestående av mer än ett skoldistrikt.*

1. Björlanda kommun (Göteborgs och Bohus län): Björlanda skoldistrikt + Vikens skoldistrikt.
2. Tanums kommun (Göteborgs och Bohus län): Tanums skoldistrikt + Grebbestad skoldistrikt.
3. Hasslö och Aspö kommun (Blekinge län): Hasslö skoldistrikt + Aspö skoldistrikt.
4. Grava kommun (Värmlands län): Grava skoldistrikt + Forshaga skoldistrikt.
5. Lindesbergs landskommun (Örebro län): Lindesbergs skoldistrikt + Guldsmedshyttans skoldistrikt.
6. Byske (Västerbottens län): Byske skoldistrikt + Fällfors skoldistrikt.
7. Nederkalix (Norrbottens län): Nederkalix skoldistrikt + Töne skoldistrikt.
8. Svärdsjö kommun (Kopparbergs län): Svärdsjö skoldistrikt + Svartnäs skoldistrikt.
9. Vika kommun (Kopparbergs län): Vika skoldistrikt + Hosjö skoldistrikt.
10. Ockelbo kommun (Gävleborgs län): Ockelbo skoldistrikt + Åmots skoldistrikt.
11. Alfta kommun (Gävleborgs län): Alfta skoldistrikt + Svabensverks skoldistrikt.
12. Skogs kommun (Gävleborgs län): Skogs skoldistrikt + Lingbo skoldistrikt.
13. Tännäs kommun (Jämtlands län): Tännäs skoldistrikt + Ljusnedals skoldistrikt.
14. Dorotea kommun (Västerbottens län): Dorotea skoldistrikt + Risbäcks skoldistrikt.

- VI. *Övriga oregelbundenheter* (gränserna för skoldistrikt och kommuner skära varandra).
1. Värmdö kommun (Stockholms län) omfattar hela Värmdö skoldistrikt och en del av Vaxholms skoldistrikt.
 2. Bälinge kommun (Uppsala län) omfattar hela Bälinge skoldistrikt och en del av Harbo skoldistrikt.
 3. Köpings kommun (Kalmar län) omfattar hela Köpings skoldistrikt samt delar av Alböke och Löts skoldistrikt.
 4. Lunds landskommun (Malmöhus län) omfattar hela Lunds landsförsamlings skoldistrikt och en del av Hardeberga skoldistrikt.
 5. Billeberga kommun och Saxtorps kommun (Malmöhus län) omfatta Billeberga skoldistrikt, Saxtorps skoldistrikt och Södra Möinge skoldistrikt.
 6. En del av Mörarps församling (Malmöhus län) hör till Kropps skoldistrikt.
 7. En del av Vitaby församling (Kristianstads län) hör till Södra Mellby skoldistrikt.
 8. Bråttenby och Landa kommun (Älvsborgs län) omfattar hela Bråttenby och Landa skoldistrikt samt en del av Hällestads skoldistrikt.
 9. Flistads kommun (Skaraborgs län) omfattar hela Flistads skoldistrikt och en del av Götlunda skoldistrikt.
 10. Hammars kommun (Örebro län) omfattar hela Hammars skoldistrikt och en del av Västra Ny skoldistrikt.
 11. Åls kommun (Kopparbergs län) omfattar hela Åls skoldistrikt och en del av Bjursås skoldistrikt.
 12. Hedesunda kommun (Gävleborgs län) omfattar hela Hedesunda skoldistrikt och en del av Söderfors skoldistrikt.

Därest, såsom de sakkunnige föreslå, kommunen blir skoldistrikt, torde endast mera sällan någon avvikelse från denna regel behöva äga rum. Därmed stärkes ock känslan av, att skoldistriktet principiellt bör sammanfalla med viss primärkommun. De sakkunniga anse det nämligen vara av vikt, att den tanken klart fasthålls, att vården av folkskoleväsendet skall vara en kommunal angelägenhet av samma art som de övriga kommunala angelägenheter, vilka kommunen enligt kommunallagarna har att vårda. De sakkunniga hava därför vid uppgörandet av sina förslag omsorgsfullt sökt att undvika allt, som kunde giva anledning till uppkomsten av *fristående skolkommuner* med egna beslutande och förvaltande organ. Visserligen är den nuvarande kyrkostämmoförordningen icke främmande för en sådan anordning, i det att den medger, att, där Kungl. Maj:t förordnat, att för vården av folkskolans och fortsättningsskolans samt därmed sammanhängande angelägenheter församling skall vara delad i skilda skoldistrikt eller att församlingar eller delar därav skola vara förenade i ett skoldistrikt, för sådant skoldistrikt skall i avseende å vården av nämnda angelägenheter gälla vad i nämnda förordning är om kyrkoförsamling stadgat. Men ett förtgående på den vägen är icke önskvärt; och med skoldistriktets anknäytande till den borgerliga primärkommunen är det, enligt de sakkunnigas mening, även obehövt. Det är icke önskvärt, ty genom en sådan anordning skulle den enhetlighet i den kommunala förvaltningen och särskilt i budgetsbehandlingen, som

§ 57. från skilda håll så starkt påyrkas och som även de sakkunniga sökt i möjligaste mån realisera, i betänklig grad äventyras; och något ovillkorligt behövt att för värden om folkskoleväsendet — låt vara i undantagsfall — tillskapa särskilda fristående skolkommuner torde icke förefinnas. Att åtskilliga smärre kommuner nu äro förenade till gemensamt skoldistrikt torde i de flesta fall snarare bero på att de tillhöra en och samma församling än därpå, att de icke skulle vara i stånd att var för sig vårda sitt skolväsende. När skoldistriktets bundenhet till församlingen upphör, finnes därför ingen anledning att icke dessa kommuner för framtiden var för sig vårda sitt skolväsende.

Skulle likväl behov yppas av någon anordning av skoldistriktet, som icke sammanfaller med kommunindelningen, lärer så kunna ske utan upprättandet av särskilda skolkommuner. De sakkunniga utgå därvid ifrån att delning av en kommun för detta ändamål icke skall vara behöfvig. Yppas behov av i viss mån skild förvaltning av skolorna inom olika delar av en och samma kommun, lärer detta behov kunna tillgodoses genom utseende för dessa skolor, jämlikt § 6 i förordningen om kommunalstyrelse på landet, av en särskild under folkskolestyrelsen sorterande lokalstyrelse. Därest återigen två eller flera kommuner finnas böra vara helt eller delvis förenade om gemensamma skolor på sådant sätt, att ett nytt självständigt skoldistrikt uppkommer, hava de sakkunniga ansett en sammanslutning för detta ändamål kommunerna emellan i *kommunalförbundets* form vara ur ovan angivna synpunkter att föredraga framför upprättandet av fristående skolkommuner. Fasthållandet av principen om skoldistriktets sammanfallande med kommunen är nämligen, enligt de sakkunnigas mening, av den vikt, att ett frångående därav på sätt nu nämnts icke bör kunna ske utan att Kungl. Maj:t därom förordnat.

Har sådant förordnande meddelats, vilket väl knappast kan tänkas komma ifråga utan kommunernas egen begäran eller i alla händelser med deras bifall, följer — såsom en konsekvens av den utav de sakkunniga intagna ståndpunkten att sammanslutningen skall ske under kommunalförbundets form — att de ifrågasvarande kommunerna skola vara *skyldiga* att med varandra ingå sådant förbund. Den beslutande myndigheten däri blir förbundsdirektionen, och denna väljer alltså folkskolestyrelse på alldeles samma sätt som kommunalfullmäktige (respektive kommunalstämman) skulle gjort.

Lagen om kommunalförbund den 13 juni 1919 förutsätter, att bestämmelserna i förbundsakten skola hava karaktären av ett frivilligt avtal. Men i förevarande fall, då kommunerna äro *pliktiga* att med varandra ingå sådant förbund, måste finnas ett sätt att få förbundsordning till stånd, även om kommunerna icke kunna enas om innehållet. Den avvikelse, som härigenom sker från de principer, som i övrigt böra gälla enligt lagen om kommunalförbund, synes dock ej medföra större tvång på kommunerna, än om för ordnandet av gemensamma skoldistrikt en särskild författning utfärdades. En sådan framtvingad förbundsordning får närmast karaktären av en administrativ författning, utfärdad av Kungl. Maj:t på grund av därtill i den allmänna lagstiftningen givet bemyndigande. Ett sådant bemyndigande bör äga sin plats i lagen om kommunalförbund. Till de närmare bestämmelserna härom återkomma de sakkunniga längre fram.

Att tanken på en tvångssammanslutning av kommuner i kommunalförbund för visst ändamål icke strider mot de grundprinciper, på vilka 1919 års lag om kommunalförbund vilar, framgår däruv, att de kommitterade, som förberedde nämnda lag, i sitt den 12 december 1917 avgivna betänkande (sid. 346) icke ställa sig principiellt avvisande däremot, utan tvärtom uttala, att under vissa omständigheter befogenhet för offentlig myndighet att förordna därom skulle kunna visa sig gagnelig, särskilt för åstadkommande av anordningar för skolundervisningens främjande och för fattigvårdens tillgodoseende, ehuru de kommitterade av praktiska skäl ansett, att dylika bestämmelser icke borde inflyta i nämnda lag och att i allt fall frågan om deras upptagande i lagstiftningen, med hänsyn till angelägenheten av att den nya lagstiftningen om kommunalförbund redan från början måtte bli omfattad med förtroende, lämpligen borde någon tid anstå och frågan om tvångsanslutning ej upptages förr, än den nya lagstiftningen blivit under någon tid försökt och lämnat tillfälle till erfarenhetsrön.

Vad här ovan sagts om kommunalförbund av dylik *tvingande* karaktär för åstadkommande av självständigt, med den kommunala indelningen ej sammanfallande skoldistrikt — en utväg, som säkerligen endast i mycket sällsynta undantagsfall kan behöva komma att anlitas — utesluter ingalunda, att kommunerna, på enahanda sätt som hittills om skoldistrikt varit stadgat, kunna med varandra *frivilligt* ingå kommunalförbund för vårdande av hithörande angelägenheter, vare sig det gäller en eller flera enstaka för de föredragsslutande kommunerna gemensam skola eller en viss kategori av skolärenden, exempelvis de som avse fortsättningskolor, kommunala mellanskolor e. d., eller ock de ifrågasvarande kommunernas skolväsende i dess helhet. I sistnämnda fall, då tydligtvis uppkomsten av ett nytt skoldistrikt avses, måste dock, på sätt i förslagets § 57 stadgas, Kungl. Majt:s samtycke och förordnande inhämtas.

Givet är att, därest på ena eller andra sättet ett kommunalförbund för skolväsendets vårdande kommer till stånd, åt detta förbund jämväl andra kommunala förvaltningsuppgifter kunna uppdragas, eller att ett redan bestående, för annat ändamål bildat kommunalförbund kan få sin befogenhet utvidgad till att omfatta även skolärenden.

Vad de sakkunniga här ovan uttalat utgör naturligtvis intet hinder för att fortfarande såsom hittills i vissa fall överenskommelser mellan skilda skoldistrikt (kommuner) fritt kunna träffas därom, att barn från det ena skoldistriktet må få, mot viss ersättning, besöka en skola i det andra distriktet, vilken ligger dess hemvist närmare än skolan i det egna distriktet.

I detta sammanhang kan framhållas, att hittills hava för vårdande i större eller mindre utsträckning av folkskolans angelägenheter kommunalförbund, med stöd av 33 § i lagen om kommunalförbund, ingåtts mellan dels Myresjö och Lannaskede skoldistrikt i Jönköpings län, dels Töreboda och Björkängs skoldistrikt i Skaraborgs län, dels ock Grästorps köping och Tengene församling ävenledes i Skaraborgs län, varförutom sådant förbund är ifrågasatt mellan Sala stad, Sala landsförsamling och Möklinta skoldistrikt i Västmanlands län.

Såsom ett bidrag till kännedomen om den praxis, som sålunda är på väg att utbilda sig, avtryckas här *dels*, in extenso, två förbundsordningar, en för

Myresjö—Lannaskede skolförbund, fastställd av konungens befallningshavande i Jönköpings län den 11 mars 1922, och en för Töreboda—Björkängs skolförbund, fastställd av konungens befallningshavande i Skaraborgs län den 29 juni 1921; *dels*, i utdrag, förslag till förbundsordning för Broddbo skolförbund.

Förbundsordning för Myresjö—Lannaskede förbund.

1. För vårdandet av folkskoleväsendet inom Myresjö och Lannaskede skoldistrikts södra skolområden, omfattande, det förra området gårdarna Bjädesjö säteri, Bjädesjöholm — med undantag av lägenheterna Gröple, Gröplekvarn och Johannelund — Tandemåla, Abbemåla, Kyrkolid och Sjögle, samt det senare området gårdarna Högaberg, Kullebo, Skräppebo, Ulvebo, Pukås, Laduslätt, Hjelmhester ävensom Rosenholm och Trishult underlydande gårdar, bilda nämnda skoldistrikt ett skolförbund, benämnt Myresjö—Lannaskede skolförbund, med säte i Myresjö.

2. Förbundets angelägenheter handhas av en direktion, bestående av förutom skolrådets ordförande i de båda skoldistrikten fyra ledamöter och fyra suppleanter, valda av respektive kyrkostämma med hälften från vardera skoldistriktet för en tid av fyra år. Vid slutet av andra året efter det detta förbund trätt i verksamhet utlottas av direktionsens valda medlemmar en ledamot och en suppleant från vardera skoldistriktet. Meddelande härom lämnas skolråden för föranstaltande av val i de utlottades ställe för de kommande fyra åren.

Avgår vald ledamot eller suppleant under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, lämnar direktionen meddelande därom till vederbörande skolråd för val av ledamot eller suppleant för den tid, som återstått för den avgångne.

Ordförandeskapet i direktionen utövas av skolrådets ordförande. Vice ordförande i direktionen utses av direktionen för ett år i sänder.

3. Direktionen skall på kallelse av dess ordförande sammanträda minst en gång under varje lästermin. Därjämte är ordföranden skyldig kalla till direktionssammanträde, när detta skriftligen begäres av minst tre ledamöter eller av ettdera av skolråden.

4. Direktionen äger att med skolväsendet inom förbundsområdet taga samma befattnings, som eljest tillkommer skolråd.

5. Direktionens ledamöter ansvara, en för alla och alla för en, för de medel samt för de säkerhets- och värdehandlingar, som direktionen har under sin förvaltning, ävensom för den skada och förlust, som genom direktionens vårdslöshet och försummelse kan tillskyndas förbundet.

6. För fullgörande av sin i mom. 1 omförmälda uppgift låter förbundet å lämplig tomt vid gården Kyrkolid i Myresjö skoldistrikt uppföra skollokal och tjänstebostad för lärare jämte nödiga uthus. Skolan skall tills vidare vara ordnad enligt tredje B-formen i undervisningsplanen för rikets folkskolor den 31 oktober 1919 samt förses med nödig undervisningsmaterieell.

7. Kostnaderna för tomtens förvärvande, byggnaders uppförande samt för såväl fast som lös materieell skall bestridas med hälften av vardera skoldistriktet, som sålunda blir ägare till hälften av nämnda fastighet och övrig egendom.

8. Skoldistriktet skola till hälften vardera bidra med de medel, som efter direktionsens förslag och beslut å gemensam kyrkostämma erfordras till uppehållande av för-

bundets verksamhet. Därest upplåning av medel är nödvändig, skall beslut därom fattas å gemensam kyrkostämma. Val av lärare vid skolan skall likaledes ske å gemensam kyrkostämma.

9. Förbundsrevisionens räkenskaper granskas varje år av två revisorer, valda å kyrkostämmor i december, den ene för Myresjö och den andre för Lannaskede skoldistrikt. Räkenskaperna skola i avslutat skick hållas revisorerna tillhanda senast den 1 mars året efter det revisionen avser. Revisionsberättelsen skall vara den gemensamma kyrkostämmans ordförande tillhanda senast den 1 april för att i maj månad föredragas för kyrkostämman, som beslutar i fråga om ansvarsfrihet.

10. Därest fullgoda skäl därtill föreligga, äger ettdera skoldistriktet efter i vederbörlig ordning fattat beslut uppsäga detta förbund. Upplösningen av förbundet må, därest annan överenskommelse ej träffats, ske först vid utgången av det kalenderår, som infaller tredje året efter det uppsägning skett. Myresjö skoldistrikt har därvid att dels till belopp, som bestämmas av en skiljenämnd, utsedd i enlighet med lagen om skiljemän den 28 oktober 1887, inlösa Lannaskede skoldistrikts hälft i tomt- och byggnader ävensom skolans undervisningsmateriell, dels ock övertaga ansvaret gent emot vid skolan anställda lärare.

Av Myresjö församlings kyrkostämma har gjorts det uttalandet, att vid eventuell upplösning av förbundet hänsyn måtte tagas därtill, att sammanslagningen skett i den ena församlingens intresse såväl som i den andras, och att skolan, såsom för sammanslagningens skull förlagd till socknens kant i fall av upplösning ej skulle få samma värde för församlingen, som om den förlagts till mera central plats inom densamma.

11. Utöver vad i denna förbundsordning är föreskrivet, skall i tillämpliga delar gälla vad i lagen angående kommunalförbund den 13 juni 1919 (nr 294) samt kungl. förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd (nr 15) finnes stadgat.

12. Det sålunda bildade förbundet skall träda i verksamhet den 1 april 1922, dock att Myresjö och Lannaskede skoldistrikts vårdnad om skolväsendet i de skolområden, som beröras av förevarande förbund, icke skall upphöra, förrän förbundets skola vid Kyrkolid tagits i bruk för sitt ändamål.

Förbundsordning för Töreboda—Björkängs skolförbund.

1. För vårdande av sådan angelägenhet, som avses i folkskolestadgan, bilda Töreboda och Björkängs skoldistrikt tillsammans ett förbund, benämnt Töreboda-Björkängs skolförbund med säte i Töreboda köping.

2. Förbundet låter å lämplig tomt, som förvärfvas å Töreboda köpings område i närheten av kyrkan, uppföra ett gemensamt skolhus, inrymmande i två våningar 8 lärosalar med kapprum samt slöjd- och materiellrum, jämte därtill hörande nödigt uthus.

3. Kostnaderna för byggnadernas uppförande och inredning samt förseende med fast materiell bestrides av båda skoldistrikten med hälften vardera. Vart och ett av distrikten är sålunda ägare till hälften i tomten och de uppförda byggnaderna.

4. Till skolans förseende med undervisningsmateriell, dess uppvärmning, belysning och renhållning ävensom byggnadernas underhåll anslås ett årligt belopp, som bestrides av vardera skoldistriktet i förhållande till antalet av dess i den gemensamma skolan

§ 57. inskrivna barn. Till grund för denna beräkning lägges lärjungeantalet vid slutet av närmast föregående vårtermin.

5. Vid skolan äro anställda 8 — i början eventuellt 7 — lärarkrafter, av vilka i vederbörlig ordning 4 tillsättas av Töreboda och 4 — i början eventuellt 3 — av Björkängs skoldistrikt. Vid uppkommande vakans ombesörjas behövlige tillsättningsåtgärder av det skoldistrikt, till vilket den lediga tjänsten hör.

6. Skulle i framtiden lärarpersonalens antal behöva ökas utöver 8, åligger det för varje gång det skoldistrikt, vars i den gemensamma skolan inskrivna barn för tillfället är det högsta, att förse skolan med den behövlige lärarkraften.

7. Vartdera skoldistriktet avlönar ensamt sina lärare och förser dem med de i lag föreskrivna naturaförmånerna.

8. Utöver vad i punkterna 3—7 säges samt gällande författningar i övrigt föreskriva med avseende på skolväsendets ordnande och villkor för statsbidrags erhållande är vartdera skoldistriktet ej skyldigt tillhandahålla medel för förbundsverksamhetens fortsatta bedrivande.

9. Angående förbundets rätt att upptaga lån gäller vad i fråga om kyrkostämma är föreskrivet.

10. I det gemensamma skolhuset undervisas samtliga skolpliktiga barn, tillhörande Töreboda köping samt Björkängs västra skolområde.

11. Undervisningen i skolan ordnas i överensstämmelse med A-formen i gällande undervisningsplan för rikets folkskolor. Härvid tillämpas full gemensamhet, som om samtliga barn tillhörde ett enda skoldistrikt.

12. Alla frågor, som hava avseende på skolans klasslärare och lärjungar, avgöras av vartdera skoldistriktet för sig på sätt därom är i lag stadgat.

13. Övriga ärenden, som angå skolan, avgöras av distriktens båda skolråd tillsammans såsom en styrelse, benämnd Töreboda-Björkängs skolförbundsstyrelse, under ledning av och på föredragning av skolrådets gemensamma ordförande. Vid lika röstetal gäller den mening ordföranden biträder.

14. Vice ordföranden vid de gemensamma sammanträdena utses av skolförbundsstyrelsen för en tid av ett år i sänder.

15. De gemensamma ärendena förberedas av en skolnämnd, sammansatt av förbundsstyrelsens ordförande samt två ledamöter från vartdera skolrådet. Avgörandet av smärre ärenden angående reparationer o. d. kan av förbundsstyrelsen anförtros åt denna nämnd.

16. Skolförbundsstyrelsen sammanträder minst en gång under varje lästermin samt i övrigt så ofta ordföranden därtill kallar. Ordföranden är ock skyldig att, när ettdera av skolråden det begär, utfärda kallelse till förbundsstyrelsesammanträde.

17. Skolförbundsstyrelsens räkenskaper granskas varje år av tvenne revisorer, valda en av Töreboda och en av Björkängs skoldistrikt vid kyrkostämma i december. Räkenskaperna skola hållas revisorerna till handa efter den 1 mars, och revisionsberättelsen skall senast den 1 april samma år överlämnas till kyrkostämmornas gemensamma ordförande, varefter vederbörlige kyrkostämmor i maj månad fatta beslut rörande ansvarfrihet.

18. Det förbund, de båda skoldistrikten enligt ovanstående ingått med varandra, upplöses efter tre läsår från det ettdera av distrikten efter å kyrkostämma fattat beslut uppsagt detsamma. Det distrikt, som verkställt uppsägningen, har därvid att till det ur-

sprungliga kostnadspriset av det andra distriktet inlösa dess hälft i tomt och byggnader.»

Det sålunda bildade förbundet skall träda i verksamhet den 1 januari 1922.

Den, som med detta beslut icke åtnöjes, äger hos Kungl. Maj:t däröver anföra underdåniga besvär, vilka till kungl. ecklesiastikdepartementet böra ingivas, eller må, på klagandens eget äventyr, i betalt brev med allmänna posten dit insändas; och bör därvid iakttagas: att besvären, som böra bifogas behörigen styrkt bevis, vid vad tid klaganden undfått del av beslutet, inkomma till nämnda departement, om enskild part är klagande, innan klockan tolv å trettionde dagen, och, om klagan föres av menighet, innan klockan tolv å fyrtiofemte dagen efter av beslutet erhållen del, delgivningsdagen oräknad, eller, i båda fallen, om besvärstiden tilländagår på helgdag, å nästföljande söckendag före klockan tolv; att besvären, därest de icke äro av klaganden egenhändigt undertecknade, böra av behörig fullmakt för ingivandet eller insändandet åtföljas; samt att besvären, när klaganden icke själv kan skriva, böra av författaren med utsättande av namn, syssla och boningsort underskrivas, men försummas något av vad sålunda är föreskrivet, har den klagande förlorat sin talan, och beslutet kommer att emot honom för laga kraftvunnet anses.

Utdrag ur förslag till förbundsordning för Broddbo skolförbund.¹

§ 1.

Sala stads, Sala landsförsamlings och Möklinta skoldistrikt äro sammanslutna till ett kommunalförbund, benämnt Broddbo skolförbund, vars ändamål är att i Broddbo och kringliggande områden inom de till förbundet anslutna skoldistrikten handhava vården om folk- och fortsättningsskoleväsendet samt frågor om uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn.

§ 2.

Förbundet har sitt säte i Sala stad.

§ 3.

Förbundets angelägenheter handhas av en direktion, bestående av fem ledamöter jämte lika många suppleanter. — — — — —

§ 4.

Vid ordinarie sammanträde, som skall hållas under tiden mellan den 15 augusti och 15 september, fastställer direktionen förbundets utgifts- och inkomststat för nästföljande kalenderår.

Om tider för direktionens övriga ordinarie sammanträden och om ärenden, som

¹ Mot detta förslag till förbundsordning lära emellertid åtskilliga anmärkningar hava framställts.

§ 57. därvid skola företagas, så ock om sättet för kallelse till sammanträde äger direktionen att bestämma.

§ 5.

Direktionen utövar den myndighet, som jämlikt lagen den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer tillkommer folkskolestyrelse i stad.

§ 6.

Utan skoldistriktens samtycke må icke direktionen avyttra förbundet tillhörig fast egendom eller byggnader.

§ 7.

Direktionens ledamöter ansvara, en för alla och alla för en, för de medel samt för de säkerhets- och värdehandlingar, som direktionen har under sin förvaltning, ävensom för den skada och förlust, som genom direktionens vårdslöshet och försummelse kan tillskyndas förbundet.

§ 8.

Direktionen äger att inom eller utom sig utse kassaförvaltare och sekreterare, bestämma det arvode, som åt dessa bör utgå, samt för dem utfärda instruktioner.

§ 9.

Förbundets räkenskaper och förvaltning granskas av revisorer, av vilka varje till förbundet anslutet skoldistrikt årligen utser en jämte en suppleant för honom. Det åligger revisorerna att senast den 1 april till skoldistrikten avlämna sin berättelse över föregående årets räkenskaper och förvaltning.

§ 11.

I nästföregående paragraf omförmälda utgifter för förbundsverksamhetens ordnade (anläggningskostnader) ävensom framdeles förekommande utgifter för inköp av fast egendom, för nybyggnad samt för till- eller ombyggnad skola bestridas av Sala stads skoldistrikt med 51 procent, av Sala landsförsamlings skoldistrikt med 41 procent och av Möklinta skoldistrikt med 8 procent.

§ 13.

Mom. 1. Utan samtliga skoldistriktens samtycke må förbundet icke förvärva fast egendom eller byggnad å annans mark samt ej heller vidtaga nybyggnads-, till- eller ombyggnadsarbeten.

Mom. 2. För bestridande av sådana löpande utgifter, som i § 12 finnas om-

nämnda, må icke utan skoldistriktens medgivande utöver statsbidragen användas mera än vad som motsvarar sjuttiofem kronor per år för varje barn, som under det senast förflutna läsåret erhållit undervisning i förbundets folk- och småskolor.

§ 15.

Därest till förbundet anslutet skoldistrikt underlåter att inom föreskriven tid erlægga bidrag, som distriktet enligt denna förbundsordning är pliktigt tillhandahålla, äger direktionen att upptaga lån till motsvarande belopp. I sådant fall åligger det det försumliga skoldistriktet att ansvara för den ränteförlust, som förbundet genom försummelser kan tillskyndas.

I övrigt äger direktionen att för löpande utgifter upptaga tillfälliga lån till ett sammanlagt belopp av högst 2.000 kronor.

§ 17.

Mom. 1. Skoldistriktet äga andel i förbundets fasta egendom, i dess byggnader, planteringar och hägnader å annans mark ävensom i förbundet tillkommande nyttjanderätt till fast egendom enligt de grunder, som finnas angivna i § 11. — — — —

§ 19.

Skoldistriktet vare berättigat att utan övriga medlemmars samtycke utträda ur förbundet:

- 1) då sådant förhållande inträffat, som på framställning av det skoldistrikt, som söker utträde, kan föranleda förbundets upplösning;
 - 2) då tjugu år förflutit efter det förbundet trätt i verksamhet.
-

§ 21.

På framställning av skoldistriktet skall förbundet upplösas:

- 1) om annat skoldistrikt i strid med övriga medlemmars sammanstämmade beslut vägrar att bevilja av direktionen äskade bidrag för anskaffande av sådan egendom eller utförande av sådana byggnadsarbeten, som i 13 § 1 mom. finnas omförmälda, eller till löpande utgifter *utöver* den i 13 § 2 mom. bestämda gränsen;
 - 2) om annat skoldistrikt begär utträde ur förbundet och laga skäl därtill föreligger;
 - 3) om de till Sala landsförsamling hörande byarna Broddbo, Ulvsbo och Bolandet inkorporeras med Sala stad.
-

*

Att dylika förbundsordningar, därest de efter de nu föreslagna lagändringarnas trädande i kraft, fortfarande skola tillämpas, måste jämkas efter de nya bestämmelserna är givet; och synes länsstyrelsen, där frågan ej i annan

§ 57. ordning uppkommer, böra, jämlikt 12 och 13 §§ i lagen om kommunalförbund väcka förslag därom.

§ 58.

§ 58.

Första stycket av denna paragraf är hämtad från första punkten i andra stycket av § 21 i nuvarande förordningen om kyrkostämma, dock med den förändring, att medan nuvarande kyrkostämmoförordningen stadgar, att särskild fortsättningsskolestyrelse skall tillsättas, där *skoldistriktet* finner det vara till fördel för skolväsendet, det i förslaget heter, att så skall ske, där *kommunen* så finner lämpligt.

Bestämmelsen i andra stycket utgör en motsvarighet till stadgandet i sjätte stycket av § 21 i nuvarande kyrkostämmoförordning med de förändringar, som betingas av de sakkunnigas förslag angående biblioteksväsendets överflyttning till den borgerliga kommunen.

§ 59.

§ 59.

För att klargöra innebörden i de bestämmelser, som i denna paragraf givas om folkskolestyrelsens åligganden och befogenheter, vilja de sakkunniga inledningsvis påpeka, att styrelsen ifråga icke kommer att intaga alldeles samma ställning inom den borgerliga kommunen, som den, vilken hittills tillkommit skolrådet inom den kyrkliga. Förändringen beror därpå, att i den sistnämnda kommunen icke funnits någon myndighet, motsvarande kommunalnämnden inom den borgerliga. Hela den ekonomiska förvaltning, som kunnat komma i fråga, har därför helt naturligt tillhört folkskolestyrelsens föregångare, skolrådet.

Den centrala förvaltande och beredande ekonomiska borgerliga myndigheten är kommunalnämnden på landet och drätselkammaren i stad. Medan skolrådet på sitt område även i fråga om ekonomien var den högsta förvaltande myndigheten, måste folkskolestyrelsen i nämnda hänseende principiellt inordnas under endera av de två sist omtalade myndigheterna inom den borgerliga kommunen. Detta blir en ofrånkomlig konsekvens av åtgärden att överflytta folkskoleväsendet från den kyrkliga till den borgerliga kommunen.

Denna reform måste även medföra, att folkskolestyrelsens ställning i de städer, i vilka folkundervisningsväsendet redan i kraft av 1909 års lagstiftning i de flesta avseenden lagts under den borgerliga kommunens kompetensområde, tydligare än vad nu är fallet i ekonomiskt hänseende kännetecknas såsom en specialstyrelse under stadens högsta förvaltande ekonomiska myndighet, drätselkammaren. Folkskolestyrelsens ställning härutinnan i dessa städer har icke varit med full klarhet preciserad. Den uppfattning ligger nära tillhands, att folkskolestyrelsen skulle äga en gentemot drätselkammaren fullt oberoende ställning även i ekonomiskt hänseende, och lagens otydlighet i denna punkt kan tvevelsutan göra en sådan uppfattning försvarlig. Folkskolestyrelsens stora befogenhet i fråga om den ekonomiska förvaltningen i de städer, där 1909 års lag tillämpas, kan också förklaras av dess mellanställning såsom ett organ både för den borgerliga och för den kyrkliga kommunen. I det förslag till lag angående folkskole-

väsendet i vissa städer, som sakkunniga för denna frågas utredning den 30 okt. 1907 avgåvo, heter det nämligen i § 11:

»Skolstyrelsen intager med avseende på handhavandet av densamma tillhörande ärenden till stadsfullmäktige enahanda ställning, som åt de av fullmäktige utsedda förvaltande verk och styrelser, var inom sitt område finnes anvisad.»

Mot denna bestämmelse gjordes av flera av de granskande myndigheterna åtskilliga invändningar. En biskop anmärkte sålunda, att den ställning, som i sagda paragraf tilldelades skolstyrelsen i förhållande till stadsfullmäktige väl knappast vore riktig. Skolstyrelsen skulle få vara självständigt ansvarig för sina åtgärder och det delvis inför myndighet, varunder stadsfullmäktigeinstitutionen alls icke sorterade. Dess medlemmar vore ju ock delvis insatta av annan val-korporation än stadsfullmäktige. En länsstyrelse fann det osäkert, om det kunde låta sig göra att likställa skolstyrelse i dess förhållande till stadsfullmäktige med de för olika ändamål tillsatta förvaltande verk och styrelser, som kunna finnas i städerna, såsom drätselkammare, hamndirektioner, sjukhusstyrelser, fattigvårdsstyrelser m. fl. Ett domkapitel uttalade, att kommitterade tydligen icke gjort sig fullt förtrogna med konsekvenserna av förslaget att låta stadsfullmäktige övertaga kyrkostämmans funktioner. Man sköte, hette det, helt enkelt in stadsfullmäktige på kyrkostämmans plats i kedjan av kyrkliga förvaltningsmyndigheter men förbisåge, att stadsfullmäktige enligt gällande författningar icke hade någon kommunikation med de kyrkliga myndigheterna o. s. v.

Departementschefen lät därefter utarbета ett nytt förslag till lag i här berörda fråga, ett förslag, som 1909 blev upphöjt till lag. § 11 i 1907 års sakkunnigas förslag ersattes med § 3 i 1909 års lag. I denna § 3 har emellertid varje principiell förklaring om folkskolestyrelsens ställning i jämförelse med andra styrelser uteslutits. Dess funktioner ha i stället mera i detalj specificerats. Här om yttrar departementschefen i sitt anförande till statsrådsprotokollet allenast, att genom det stadgande, varom han under § 3 hemställt, hade den ställning folkskolestyrelsen skulle komma att intaga gent emot stadsfullmäktige, blivit »närmare angiven». Härvid kan departementschefen knappast ha åsyftat något annat än den mer specificerade uppgift å styrelsens funktioner, vilken han, som sagt, låtit införa i paragrafen.

Då hädanefter folkskolestyrelsen klart och otvetydigt skall vara ett den borgerliga kommunens organ, bör den, enligt de sakkunnigas mening, såsom andra sådana organ sortera under det centrala förvaltningsorganet i allt som rör den ekonomiska förvaltningen (kommunalnämnden, resp. drätselkammaren).

Att härvid den närmaste tillsynen över och vården om skolans egendom samt dispositionen över dess lokaler böra tillkomma folkskolestyrelsen, är självklart. Vad åter den egentliga fastighetsförvaltningen vidkommer, såsom köp, försäljningar, utarrendering, förvaring och vård av tomtkator, lagfartshandlingar och dylikt, bör allt sådant handhas, ifråga om skolan liksom ifråga om kommunens övriga egendom, av kommunalnämnden, resp. drätselkammaren. Dock bör det medgivas, att förhållandena kunna göra det önskvärt, att även denna mera omfattande förvaltning må tillkomma folkskolestyrelsen. Men i sådant fall bör fordras särskilt uppdrag därtill, av stämman eller kom-

§ 59. munalfullmäktige, resp. stadsfullmäktige, lämnat åt folkskolestyrelsen. I skolt tekniskt hänseende är folkskolestyrelsen däremot gent emot kommunalnämnden, resp. drätselkammaren, fullt självständig.

I likhet med vad som stadgas i lagen den 25 juni 1909 hava de sakkunniga föreslagit, att folkskolestyrelsen, jämväl i landskommunerna, skall hava befogenhet att tillsätta lärare och betjäning.

I fråga om folkskolestyrelsens befogenhet härutinnan kan det förtjäna påpekas, att under de diskussioner, som föregingo antagandet av 1909 års lag, någon annan anordning i detta avseende knappast varit på allvar ifrågasatt. Stadsfullmäktige i en stad uttalade visserligen, under instämmande från Konungens befallningshavande i länet, att folkskollärare borde, efter förslag av skolstyrelsen, tillsättas av stadsfullmäktige. Men i övrigt synes lämpligheter av den här föreslagna och 1909 för vissa städers del beslutade befogenheten för skolstyrelsen ha varit höjd över allt tvivel.

Till stöd för denna befogenhet torde endast behöva återopas den gamla erfarenheten av det olämpliga i att förlägga avgörandet vid tjänstetillsättningar till en månghövdad beslutande församling. Folkskolestyrelsen är otvivelaktigt bättre ägnad att handhava denna angelägenhet, då dess medlemmar mer än några andra inom kommunen kunna förutsättas vara inne i alla de till en föreliggande utnämningsfråga hörande förhållanden och dessutom handla under större känsla av personligt ansvar. Garantier mot missbruk av styrelsens befogenhet ligga för övrigt i besvärsrätten för en förfördelad och i det ansvar, som utkräves vid nyval till styrelsen.

I § 3 av 1909 års lag om folkskoleväsendet i vissa städer stadgas, att folkskolestyrelsen har att »tillsätta och avskeda lärare ävensom de tjänstebiträden, vilka ställas till styrelsens förfogande». De sakkunniga föreslå i stället den formuleringen, att det tillkommer folkskolestyrelsen »att tillsätta och avskeda lärare och tjänstebiträden». Ändringen har vidtagits därför, att det förra stadgandet skulle kunna tolkas så, att kommunen skulle ha skyldighet att alltid ställa tjänstebiträden till styrelsens förfogande.

I punkten om inkomst- och utgiftsförslagen har hänvisning gjorts till mom. 2 § 79, som stadgar, att det åligger de särskilda styrelser, vilka kommunen för vissa bestämda förvaltningsbestyr tillsatt, att till kommunalnämnden före den 1 oktober ingiva sina specialförslag över utgifter och inkomster för det nästföljande året. Denna hänvisning har skett för att understryka, att folkskolestyrelsens förslag i detta hänseende icke är ett självständigt förslag, som går in direkt till stämman eller fullmäktige, utan ett specialförslag, som är ämnat att läggas till grund för kommunalnämndens inkomst- och utgiftsförslag i förevarande hänseende.

Som exempel på de i sista stycket av mom. 1 omnämnda åligganden för folkskolestyrelsen, varom i lag eller författning särskilt stadgas, kan erinras om skyldigheten att avlämna statistiska uppgifter, att söka och uppbära statsbidrag till skolväsendet, att utbetala löner med mera sådant enligt i dessa specialförfattningar angivna grunder.

§ 60.

§ 60.

Förevarande paragraf motsvarar andra och sjätte styckena av § 21 i nuvarande kyrkostämmoförordningen.

§ 61.

§ 61.

Vid motiveringen av det i första momentet införda stadgandet att kyrkoherden skall vara ledamot av folkskolestyrelsen torde det måhända vara skäl att inledningsvis påpeka, att det icke föreslås, att kyrkoherde tillika skall vara i folkskolestyrelse självskrivnen till ordförandeskapet. Ordförande- eller vice ordförandeposten övertager han endast, om han därtill utses genom folkskolestyrelsens val. Se härom närmare vid § 67 här nedan.

Frågan om kyrkoherdens självskrivna ledamotskap i folkskolestyrelsen har från olika håll inom sakkunnigkommissionen varit föremål för mycken tvekan. Ur praktiska synpunkter häva dock de sakkunniga enat sig om att föreslå, att kyrkoherden skall vara ledamot av sagda styrelse. En sådan anordning behöver icke anses strida mot den kommunala självstyrelsen. Bestämmelsen i fråga avser endast att skapa en garanti för, att vid arbetet inom folkskolestyrelsen alltid skall finnas tillgänglig den fond av erfarenhet i uppfostrings- och undervisningsfrågor, som kyrkoherden måste förutsättas innehava. Bland annat synes det på religionsundervisningens område, där efter den nyligen skedda omläggningen av folkskolans läroplan mer än förr mycket beror på personligt omdöme och insikt i ämnet, vara av vikt att prästens erfarenhet och sakkunskap är att tillgå vid undervisningens anordning. Jämväl i fråga om upprättandet av den vidlyftiga statistik, som numera åligger skolmyndigheterna, är det av värde för skolstyrelsen, särskilt på landsbygden, att hava till sitt förfogande den praktiska förfarenhet prästen i rikt mått besitter från liknande uppgifter inom sitt verksamhetsområde. De sakkunniga hava så mycket mer ansett sig kunna intaga denna ståndpunkt i fråga om prästens självskrivnenhet, som vid folkskoleärendenas överflyttning till stadsfullmäktige i vissa städer enligt lagen den 25 juni 1909 stadgats, att prästen skall vara självskrivnen ledamot i folkskolestyrelsen.

I mom. 2 av paragrafen är från folkskolestadgan inryckt bestämmelsen om rätt för lärarekåren att hava en representant närvarande vid folkskolestyrelsens förhandlingar. Detta stadgande har givetvis sin riktiga plats i själva lagen om styrelsens sammansättning. Föreskrifterna om på vad sätt valet i fråga skall ske torde däremot lämpligast böra kvarstå i folkskolestadgan, när frågan där om icke är någon *kommunal* angelägenhet.

I fråga om tredje stycket av första momentet i denna paragraf kan påpekas, att i det nuvarande skolrådet minsta antalet ledamöter, den självskrivne kyrkoherden inberäknad, är fem (se § 23 elfte stycket i nu gällande kyrkostämmoförordning). I folkskolestyrelse i stad, enligt lagen av den 25 juni 1909, § 4, är minimiantalet, inklusive kyrkoherden, nio. Enligt de sakkunnigas mening är i många landskommuner ett så högt minimiantal som nio ej erforderligt. Å andra sidan synes ett minimiantal av fem vara väl litet, då folkskolestyrelsen

§ 61. nu erhåller den viktiga befogenheten att tillsätta lärare. De sakkunniga hava ansett, att minsta antalet *valda* ledamöter, även i de mindre kommunerna, bör bliva sex.

§ 62. § 62.

Bestämmelserna i denna paragraf äro redigerade i enlighet med stadgandena i sista stycket av § 18 i förevarande lagförslag.

§ 63—65. § 63—65.

Dessa paragrafer äro avfattade i huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande nu gällande stadganden rörande val av skolråd.

§ 66. § 66.

Paragrafen är avfattad i överensstämmelse med motsvarande stadgande i § 42 i förevarande förordning.

§ 67. § 67.

Enligt nu gällande kyrkostämmoförordning är kyrkoherden eller den hans ämbete förestår ordförande i skolrådet. Från den sålunda uttalade principen om prästens självskrivnenhet såsom skolrådsordförande har dock det undantag sedermera gjorts, att i de städer, där lagen angående folkskoleväsendet i vissa städer den 25 juni 1909 tillämpas, den enligt nämnda lag valda folkskolestyrelsen själv inom sig för varje kalenderår utser ordförande och vice ordförande. De sakkunniga hava ansett, att efter skolärendenas allmänna överflyttning från den kyrkliga till den borgerliga kommunen samma rätt, som nu tillkommer folkskolestyrelse i stad, varom nyss nämnts, bör tillkomma den folkskolestyrelse, som enligt de sakkunnigas förslag bör av kommunerna så i stad som på landet väljas. Den sakkunskap och erfarenhet, som på undervisningens och barnuppfostrans område bör kunna förutsättas hos prästen, blir folkskolestyrelsen tillförsäkrad genom stadgandet i förslagets § 61 därom, att kyrkoherden eller den hans ämbete förestår skall vara självskriven *ledamot* av folkskolestyrelsen. Men något avgörande skäl, varför prästen tillika skulle vara självskriven till *ordförandeskapet* inom styrelsen, hava de sakkunniga icke kunnat finna. Tvärtom torde förhållandena stundom vara sådana, att prästen, t. ex. till följd av hög ålder eller eljest bristande förutsättningar, alls icke passar till ordförande; och i sådant fall kan det endast vara till gagn för värden om skolan, att styrelsen skall kunna utse någon annan av sina ledamöter att föra ordet. Är prästen skickad för uppgiften, lär det väl på landsbygden bliva vanligt, att prästen utses till ordförande.

En konsekvens av de sakkunnigas förslag i förevarande avseende är, att prästens självskrivnenhet såsom ordförande i särskild barnavårdsnämnd bör upphöra och i stället i 27 § barnavårdslagen införas bestämmelser angående rätt för barnavårdsnämnd att själv inom sig utse ordförande.

§ 68.

§ 68.

Paragrafen överensstämmer med § 45 i förevarande förordning.

§ 69.

§ 69.

Innehållet i förevarande paragraf överensstämmer med vad som hittills varit stadgat i andra stycket av § 6 i lagen den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer.

§ 70.

§ 70.

Paragrafen har sin motsvarighet uti § 32 i nuvarande kyrkostämmoförordningen.

§ 71.

§ 71.

Paragrafen överensstämmer med § 33 i nuvarande kyrkostämmoförordningen. En hänvisning till vad som gäller för kommunalnämnden i förevarande avseende har ej ansetts vara tillfyllestgörande, utan har ett särskilt stadgande om folkskolestyrelsens ansvarighet för omhänderhavda medel ansetts nödigt.

§§ 72—73.

§§ 72—73.

Med de i dessa paragrafer givna hänvisningar torde ytterligare detaljstadganden angående folkskole-, fortsättningsskole- och biblioteksstyrelserna vara överflödiga.

§§ 77—78.

§§ 77—78.

Dessa paragrafer motsvara resp. §§ 60 och 61 i nuvarande förordningen om kommunalstämma på landet; endast de nödiga förändringarna i paragrafhänvisningarna ha vidtagits.

Såsom vid § 61 i förslaget till lag om församlingsstyrelse blivit anmärkt skulle, efter folkskoleärendenas överflyttning till den borgerliga kommunen, denna senare för framtiden komma att besluta om de personliga avgifter, som hittills pläгат utgöras för skoländamål. De sakkunniga hava emellertid ansett önskligt, om denna form av beskattning för kommunala behov nu kunde alldeles upphöra, och hava därför ansett bestämmelser därom icke vidare böra förekomma i kommunallagarna eller i stadgandena rörande folkskolan. Angående de närmare skälen härför hänvisas till vad därom anföres i samband med föreslagna ändringar i folkskolestadgan, sid. 280.

§ 79.

§ 79.

Bestämmelserna i första punkten av mom. 1 och i mom. 3 äro led i de sakkunnigas förslag till åtgärder för vinnande av ett närmare samband mellan budgetbehandlingen i den borgerliga och den kyrkliga kommunen, om vilka talats i den speciella motiveringen till församlingslagen, se sid. 233.

§ 79. I enlighet härmed har i första punkten av mom. 1 införts en bestämmelse därom, att utgifts- och inkomstförslagen, vilka nu skola vara upprättade senast den 1 oktober, hädanefter skola vara uppgjorda senast den 1 november.

Tiden, inom vilken den gemensamma tablån över den kyrkliga och den borgerliga kommunens stater sist skall vara avlämnad är densamma som den, inom vilken kommunens utgifts- och inkomstförslag skola vara färdiga. Det förutsättes nämligen, att tablån uppgöres i samband med sagda förslag, så att de bägge handlingarna, innehållande statförslagen och tablån, kunna samtidigt föreligga. Någon särskild ytterligare frist för tablåns uppgörande har ej ansetts erforderlig.

§ 80.

§ 80.

Paragrafen överansstämmer i huvudsak med § 63 i nuvarande kommunalstämmodförordningen. Bestämmelsen om tiden, inom vilken utgifts- och inkomstförslagen skola vara uppgjorda, är dock flyttad till § 79. Den ovan omnämnda gemensamma tablån skall samtidigt med statförslagen framläggas till granskning. Syftet härmed är det förut omtalade, att bidra till en enhetlig budgetbehandling.

Den ändrade tiden för hållandet av budgetstämman föranleder självfallet till motsvarande lagbestämmelse i denna paragraf (jmf § 17 i denna lag). Det har ansetts lämpligt att, för det fall att fullmäktige finnas, även omnämna dessas budgetssammanträde på enahanda sätt som stämman omnämnes.

Uteslutningen i andra stycket av orden »de av stämman» beslutade etc., vilka förekomma i nuvarande § 63, är beroende därpå, att fullmäktigesammanträdet, såsom nyss sagts, i paragrafen uttryckligen omnämnes jämte stämman.

§ 81.

§ 81.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med § 64 i förordningen om kommunalstyrelse på landet. I stället för termen »kommunalutskylder» begagnas här uttrycket »utskylder till kommunen och församlingen». Avsikten härmed är att understryka, att den borgerliga kommunens debiterings- och uppbördslängd skall upptaga även avgifterna för den kyrkliga kommunen, i följd varav för de senare ingen särskild längd upprättas. Detta förfaringssätt tillämpas visserligen redan nu, men det bör här uttryckligen uttalas.

Sista stycket i nuvarande § 64 är, såsom numera överflödigt, ur förslaget uteslutet.

§ 82.

§ 82.

I nu gällande förordning om kommunalstyrelse på landet föreskrives i § 65, att debiterings- och uppbördslängden skall tillställas kommunalstämmans ordförande, vilken genom kungörelse, som i församlingens kyrka från predikstolen uppläses, giver tillkänna, att längden på lämplig ort, som uttryckligen bör ut sättas, hålles dem av kommunens till utskylder förpliktade medlemmar, vilka det önska, för granskning tillgänglig under fjorton dagar, räknade från dagen

för kungörelsens avkunnande, samt att efter förloppet av dessa fjorton dagar kommunalstämma (den s. k. decemberstämman) skall hållas och å densamma längden till justering företagas samt en var skattskyldig lämnas tillfälle att mot den göra de anmärkningar, till vilka han funnit fog. Över de anmärkningar, som då mot längden framställas, åligger det, enligt § 66, kommunalstämman att genast besluta och i längden låta införa därvid godkända ändringar, varefter längden, sålunda granskad och avslutad, skall, försedd med intyg därom av ordföranden och två medlemmar av stämman, återlämnas till kommunalnämnden, vilken det åligger att utfärda och låta tillställa de skattskyldiga behöriga debetsedlar samt verkställa uppbörderna.

I detta förfaringsätt föreslå de sakkunniga betydande förändringar. Såsom vid § 17 anförts, hava de sakkunniga ansett den särskilda justeringsstämman kunna bortfalla, varigenom åtskilliga fördelar i riktning mot en mera enhetlig och effektiv budgetsbehandling kunna uppnås. I stället hava de sakkunniga tänkt sig, att granskningen och justeringen av debiterings- och uppbördslängden, såsom avseende snarare ett verkställighetsförfarande än en kommunal självstyrelseåtgärd, skulle kunna anordnas i landskommunerna på ungefär enahanda sätt, som redan nu är föreskrivet för städerna, sålunda, att längden under viss tid, minst fjorton dagar, offentligen framlägges för att av de skattskyldiga granskas; att anmärkning, vartill någon anser sig äga fog, göres, icke längre å stämman, utan hos kommunalnämnden eller dess ordförande; att beslut över gjorda anmärkningar fattas av kommunalnämnden vid särskilt för ändamålet anordnat sammanträde, vilket skall hållas å dag, som i samband med längdens framläggande till granskning tillkännagives; samt att besvärsmot emot nämndens beslut tillförsäkras den, som därmed är missnöjd (se § 84). Enligt bestämmelserna i förordningen om kommunalstyrelse i stad, § 67, skall anmärkning mot debiterings- och uppbördslängden »ingivas» till magistraten, som har att över framställd anmärkning meddela utslag. Den skall sålunda vara skriftligen avfattad. En sådan fordran kan icke lämpligen uppställas, när det gäller landsbygden, utan hava de sakkunniga föreslagit, att anmärkning skall få göras antingen muntligen eller skriftligen hos kommunalnämnden. Då emellertid anmärkning bör få framställas icke allenast vid det sammanträde, då nämnden företager gjorda anmärkningar till avgörande, utan även dessförinnan under hela tiden från längdens framläggande till granskning till och med nämnda sammanträde, har det varit nödvändigt att stadga, att anmärkningar få mottagas jämväl av nämndens ordförande; och att i sådant fall anmärkningen måste göras skriftligen för att sedan kunna av ordföranden överlämnas till nämndens avgörande ligger i sakens natur.

Någon viss tid, inom vilken prövningssammanträdet skall hållas, är icke utsatt. Men att det ej blir bestämt till obehörig eller olämplig tid, därför ligger en säkerhet dels däri, att dagen för sammanträdet skall offentligen kungöras i samband med längdens framläggande, dels också däri att nämndens behov att få penningar att röra sig med för kommunens räkning av sig självt är en sporre att snarast möjligt ordna allt, som har samband med uppbörderna. Det bör anmärkas, att ej heller i stad någon viss tid finnes utsatt, inom vilken motsvarande prövning skall ske.

§ 82. Att en person såsom medlem av kyrkoförsamlingen skall göra anmärkning i samma ordning och på samma gång som han har att göra det i sin egenskap av medlem av den borgerliga kommunen synes naturligt och ändamålsenligt och är uttryckligen stadgat i församlingslagen § 64 mom. 2. Någon betänklighet därvid torde icke behöva yppas, alldenstund kommunalnämnden vid anmärkningarnas prövning mera är att betrakta såsom en *granskande och beslutande myndighet* (likasom i motsvarande fall magistraten i stad) än som ett kommunalt förvaltningsorgan.

Stadgandet i mom. 3 är hämtat från förordningen om kommunalstyrelse i stad § 67 andra stycket och måste här införas, då ej längre justeringsstämma hålles, vilken eljest kunnat i frågan besluta.

§ 83.

§ 83.

Stadgandet har sin förebild i § 23 i förordningen om kommunalstyrelse på landet. Genom tillkännagivandet om protokollets justering får den klagande underrättelse om, att hans anmärkning avgjorts. Han har då att själv hos kommunalnämndens ordförande taga del av protokollet, som innehåller beslutet i frågan.

Vill han klaga, räknas besvärstiden från det i paragrafen stadgade tillkännagivandet i kyrkan (se § 84).

§ 84.

§ 84.

Stadgandet i förevarande paragraf är så till vida en nyhet, som klagan över kommunalnämnds beslut hittills icke varit medgiven i ärenden som avses i kommunallagarna (jfr nuv. § 78). Att sådan rätt nu införas i det i förevarande paragraf angivna hänseende sammanhänger med den anordning beträffande debiterings- och uppbördslängdens granskning och justering, som av de sakkunniga föreslås (se ovan § 82).

§ 85.

§ 85.

Denna paragraf ersätter slutet av § 66 och hela § 67 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

Enligt nuvarande § 66 skola debetsedlarna vara utskrivna och till de skattskyldige utdelade före januari månads utgång. Någon sådan bestämd tidpunkt för debetsedlarnes utdelande har det icke ansetts behöfligt att utsätta lika litet som någon bestämd tid för uppbördsstämman hållande. Dylika tidsbesämnelser finnas ej i förordningen om kommunalstyrelse i stad, till likhet varmed uppbördsanordningarna på landet ansetts böra närmast. Och mot obehörigt uppskov med uppbörden finnes för övrigt alltid den garantien, att stämman (resp. fullmäktige) enligt paragrafens sista stycke kan besluta viss tid, inom vilken uppbörden skall vara verkställd.

Tidsfristen mellan beslutet om budgeten och uppbörden *behöver icke* enligt de sakkunnigas förslag bliva nämnvärt kortare än nu faktiskt är förhållandet, om man beaktar, att för närvarande i regeln budgetsstämorna på landet icke hållas förr än de sista dagarna i oktober, och enligt de sakkunnigas förslag budgetsstämma *kan* hållas redan i mitten av november, om så skulle visa sig behövtigt.

§ 85.

§ 89.

§ 89.

Lika med nuv. § 72 med ändring av bestämmelsen om tiden för decharge-stämman i överensstämmelse med den nya lydelsen av § 17.

§ 90.

§ 90.

Den nuvarande förordningen om kommunalstyrelse på landet innehåller i § 73, som motsvarar förslaget § 90, bland annat, att kommunalstämmans beslut för att vinna bindande kraft skall underställas Kungl. Maj:ts prövning och fastställelse, då beslutet angår upptagande av lån; dock att underställning icke erfordras i fråga om beslut att upptaga lån, där genom sådant beslut sammanlagda beloppet av kommunens utan underställning skedda upplåning icke överstiger skillnaden mellan, å ena sidan *en tiondel* av den sammanlagda inkomst för vilken kommunalutskylder skolat för sistförflutna året uttaxeras och, å andra sidan, den summa, som för nämnda år beslutits skola i kommunen anskaffas genom uttaxering.

Efter det skolärendena överflyttats från den kyrkliga till den borgerliga kommunen, kan det synas som om en ändring i bestämmelserna angående den fria lånerätten borde ske därhän, att densamma för den borgerliga kommunens räkning utsträcktes till mötande av de ökade krav på kommunens kassa, som av nämnda överflyttning följa. Emellertid torde i verkligheten något behov i sådant hänseende icke föreligga. Enligt § 21 i kungörelsen den 16 september 1918 angående avlöning åt lärare vid folk- och småskolor samt statsbidrag till sådan avlöning, såsom nämnda paragraf lyder enligt k. k. den 28 oktober 1921, skall nämligen till vederbörande skoldistrikt varje år snarast möjligt efter januari månads ingång av statskontoret eller länsstyrelsen i förskott på årets statsbidrag utan särskild rekvisition utbetalas elva tolfedelar av det belopp, som statskontoret eller länsstyrelsen på grund av skoldistriktets för föregående år gjorda rekvisition efter avdrag av pensionsavgiften utbetalts. Härigenom är det medelbehov för folkskollärelönernas täckande, som eljest kunnat behöva mötas medelst en tillfällig upplåning, tillgodosett. Och vad beträffar övriga större utgifter för folkskolans behov anskaffas medel därtill i regel genom amorteringslån på längre tid, vilka icke beröras av den i förevarande lagrum stadgade fria lånerätten.

Men om sålunda i nämnda hänseende någon ändring ej erfordras, blir en sådan nödvändig av en annan anledning. Genom folkskolebudgetens överflyttning till den borgerliga kommunen ökas nämligen det årliga behovet av uttaxering och på detta sätt minskas marginalen för den fria lånerätten. För dennas bibehållande i hittillsvarande utsträckning erfordras alltså, att vid beräkning av

§ 90. den summa, som beslutits skola i kommunen anskaffas genom uttaxering, utslutas de belopp som avse folkskoleväsendet och därmed sammanhängande angelägenheter. Beträffande städerna, där i stor utsträckning folkskoleväsendet med stöd av lagen den 25 juni 1909 redan överflyttats till stadsfullmäktiges handläggning, finnes redan ett stadgande av sådant innehåll, och i enlighet därmed har även i kommunalförordningen för landet nu föreslagits ett motsvarande tillägg.

Det särskiljande av uttaxeringen för olika behov, som härav blir en följd, är en olägenhet. Men de sakkunniga hava icke ansett sig böra söka framställa något annat förslag till lånerättens begränsning, helst som vid en blivande allmän revision av kommunallagarna en ändring av bestämmelserna härutinnan även ur andra synpunkter synes vara önskelig.

§ 93.

§ 93.

Paragrafen bör jämföras med § 42 i nuvarande förordningen om kyrkostämma och med § 12 i lagen den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer.

I sak innebär stadgandet ingen utvidgning utöver vad som nu gäller för skolråd (resp. skolstyrelse i vissa städer).

§ 94.

§ 94.

Uttrycket »Konungens befallningshavande» har i paragrafens två första stycken utbytts mot »den prövande myndigheten». (Jmfr § 43, kyrkostämmoförordningen.) Detta har skett, alldenstund enligt § 93 även domkapitlet kan komma att utöva prövning av besvär i hithörande mål. I sista stycket av paragrafen hava däremot orden »Konungens befallningshavande» bibehållits, enär här avsedda mål endast få fullföljas hos denna myndighet.

§ 95.

§ 95.

Andra stycket i denna paragraf har tillagts med hänsyn till domkapitlets rätt till prövning av vissa besvär enligt § 93. (Jmfr § 44 i förordningen om kyrkostämma.)

Övergångsstadganden.

Övergångsstadganden.

Stadgandet i punkt 1 är avfattat i huvudsaklig överensstämmelse med § 13 i lagen den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer.

I nämnda lagrum förekommer uttrycket: »ikläda sig skyldighet att» etc. Dessa ord hava utbytts mot uttrycket: »vara pliktig att» etc., som av de sakkunniga ansetts såsom mera omfattande och betryggande, enär därmed fastställles en automatiskt inträdande förpliktelse.

I det sakkunnigbetänkande, som låg till grund för nämnda lag, var stadgandet ovillkorligt utan någon rätt för Kungl. Maj:t att i särskilda fall medgiva undantag i större eller mindre omfattning från detsammats tillämpning. Vid förslaget framläggande för riksdagen föreslog emellertid Kungl. Maj:t införandet i lagtexten av orden »för såvitt ej, på därom gjord framställning, Konungen annorlunda förordnar». Till stöd härför anförde vederbörande departementschef (K. prop. 1909 nr 103 sid. 72): »Vad mom. 1 angår har, som det synes, med fog anmärkts mot de sakkunnigas förslag härutinnan, att en annan uppgörelse rörande församlingarnas här ifrågavarande egendom och medel än den lagförslaget uppställer såsom regel i särskilda fall kunde befinnas lämplig, varför stadgandet icke borde göras ovillkorligt. Med anledning härav har införts en bestämmelse, som innefattar rätt för Kungl. Maj:t att på vederbörandes framställning ordna dessa förhållanden efter omständigheterna.»

Stadgandet i punkt 2 avser att bereda möjlighet för ett ordnande av rättsförhållanden i de fall, då gränserna för kommuner, församlingar eller förutvarande skoldistrikt icke sammanfalla.

Punkterna 3 och 4 motsvara mom. 2 och 3 i § 13 av ovan åberopade lag av den 25 juni 1909.

Vid punkt 5 må följande anmärkas: Enligt § 57 av de sakkunnigas föreliggande förslag skall *kommun* utgöra skoldistrikt. Här medgives nu under övergångstiden bibehållandet av kommuns uppdelning i två eller flera skoldistrikt. Detta undantagsförhållande skall dock ovillkorligen, utan någon Konungen medgiven rätt att giva dispens, upphöra senast med utgången av femte året efter lagens ikraftträdande. Intill dess gäller den gamla ordningen med kyrkostämma såsom beslutande organ.

I punkt 6 avses det motsatta förhållandet, att ett skoldistrikt nu omfattar två eller flera kommuner. Skall dylikt förhållande få fortfara, måste den allmänna anvisning som lagen lämnar efterföljas, nämligen att kommunerna enligt mom. 1 § 57 av föreliggande lag bilda kommunalförbund för ändamålet. Intill dess sådant kommunalförbund bildats, eller den hittillsvarande gemenskapen upphört, är kyrkostämman fortfarande skoldistriktets beslutande organ.

3) Lag angående ändrad lydelse av vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i stad.

Beträffande innebörden av de förändringar, vilka föreslås i förevarande förordning, hänvisas till vad därom anförts i motiveringen till motsvarande förändringar i förordningen om kommunalstyrelse på landet. I mån som de olika förslagen icke sammanfalla, torde dock några närmare förklaringar vara nödiga, varvid följes den ordning paragraferna i förevarande lagförslag angiva.

§ 15.

§ 15.

Formuleringen av andra stycket överensstämmer med avfattningen av motsvarande stadganden i lagen om församlingsstyrelse § 10 och i förordningen om kommunalstyrelse på landet § 16 i dess av de sakkunniga föreslagna lydelse och motiveras av enahanda skäl, som för de därstädes företagna ändringarna anförts.

Beträffande tillägget i sista stycket av paragrafen hänvisas till vad därom anförts vid införandet av motsvarande tillägg i lagen om församlingsstyrelse § 10 tredje stycket.

§ 55.

§ 55.

Avfattningen av paragrafen ansluter sig till avfattningen av motsvarande § 57 i de sakkunnigas förslag till ändrad lydelse av förordningen om kommunalstyrelse på landet.

§§ 68—73.

§§ 68—73.

Till dessa paragrafer finnes ingen motsvarighet i det kapitel i förslaget till ändrad lydelse av förordningen om kommunalstyrelse på landet, som handlar om folkskolestyrelsen. Detta sammanhänger därmed, att rörande de ämnen, som avhandlas i § 68 samt i §§ 70—73, stadganden av enahanda innehåll finnas i förordningen om kommunalstyrelse på landet intagna rörande kommunalnämnden; och man har sålunda kunnat i sistnämnda förordning för folkskolestyrelsens räkning nöja sig med en allmän hänvisning (§ 72) till vad härutinnan gäller för kommunalnämnd. Vad städerna angår förekomma hithörande bestämmelser (för drätselkammaren) icke uti själva förordningen, utan i de för drätselkammaren i de olika

städerna utfärdade särskilda reglementen. I följd härav har det blivit nödvändigt att i förordningen om kommunalstyrelse för stad i kapitlet om folkskolestyrelsen intaga dessa bestämmelser, vilka för övrigt äro avfattade i full överensstämmelse med innehållet i motsvarande för kommunalnämnden gällande bestämmelser i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

§ 68—73.

Vidkommande särskilt stadgandena i § 69, vartill någon motsvarighet icke finnes för landskommunernas del — utom beträffande det beslutnässiga antalet ledamöter — så äro desamma hämtade ur lagen den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer, § 6. Den folkskolestyrelsen därigenom givna befogenheten att överlämna avgöranderätten i vissa ärenden åt särskilda nämnder är i städerna med deras i allmänhet mera utvecklade folkskoleväsende i många fall en nödvändighet, men torde såsom en av särskilda förhållanden framkallad undantagsåtgärd icke böra utsträckas till landsbygden, åtminstone icke förr än ett mera allmänt behov därav yppar sig.

§ 74.

§ 74.

Det enklare förfarande för tillkännagivande av folkskolestyrelsens beslut i städerna — jämfört med vad eljest i motsvarande fall gäller — vilket i andra stycket av förevarande paragraf stadgas, har ansetts kunna vara tillfyllestgörande, helst som det redan äger stöd av en bestämmelse av motsvarande innehåll i § 12 i lagen den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer. För landsbygden vore däremot ett dylikt förfarande säkerligen icke tillfyllestgörande.

§ 80.

§ 80.

Ändringen i paragrafen avser endast paragrafhänvisningen. I övrigt åberopas vid denna paragraf vad som vid § 77 i förslaget till ändring av förordningen om kommunalstyrelse på landet anförts angående upphörandet av de personliga avgifterna för skoländamål.

§ 82.

§ 82.

Enligt gällande förordning om kommunalstyrelse i stad § 60 åligger det magistraten att uppgöra de årliga utgifts- och inkomstförslagen för staden. Faktiskt utföres detta åliggande av drätselkammaren, som ju också ensam är i besittning av den härför nödiga detaljerade kännedomen om stadens tillgångar och behov. De sakkunniga hava emellertid icke ansett sig befogade att härutinnan föreslå någon ändring, varför också i förslaget § 82 magistraten angivits såsom den myndighet, vilken det alltjämt åligger, om ock med ledning av från drätselkammaren infordrade upplysningar, att uppgöra utgifts- och inkomstförslagen. Därav har blivit en följd, att i paragrafens mom. 3, som innehåller åläggande för drätselkammaren att uppgöra den tablå över stadens och dithörande kyrkoförsamlings eller kyrkoförsamlingars anslagsäskanden, varigenom en mera enhetlig översikt över stadens ekonomi skall kunna åstadkommas, magistraten måste formellt förpliktas att draga försorg därom, att drätselkammaren

§ 82. för nämnda ändamål sättes i tillfälle att taga del av det utav »magistraten» upprättade utgifts- och inkomstförslaget.

§§ 86—92.

§§ 86—92.

I § 86 har, liksom i motsvarande paragraf i förslaget till ändringar i förordningen om kommunalstyrelse på landet, gjorts ett uttryckligt uttalande, att i debiterings- och uppbördslängden skola upptagas jämväl utskylderna till församlingen. Därav har blivit en följd att såväl i denna som i några följande paragrafer uttrycket »stadsutskylder» (till »stadsutskyld» förpliktad) måst utbytas mot ett uttryck, som kan omfatta icke blott »stadsutskyld» i egentlig bemärkelse utan även utskylder till församlingen.

§ 96.

§ 96.

Stadgandet i förevarande paragraf (nuv. § 74) har bibehållits utan annan ändring än en jämkning av paragrafhänvisningen i mom. b) till överensstämmelse med paragrafföljden i de sakkunnigas förslag.

Rörande ifrågasatt ändring av bestämmelserna om den fria lånerättens begränsning hänvisas till vad de sakkunniga därom yttrat vid § 90 i förslag till ändrad lydelse av förordningen om kommunalstyrelse på landet.

4) Lag om församlingsstyrelse i Stockholm.

För Stockholm har allt sedan kommunallagarnas tillkomst funnits särskilda förordningar såväl om kommunalstyrelsen därstädes som om kyrkostämma, kyrkoråd och skolråd. Folkskoleärendena hava emellertid, såsom i den allmänna motiveringen utförligt omnämnts, redan tidigt utbrutits från den kyrkliga kommunens handläggning och sortera nu i allt väsentligt under stadsfullmäktige. I fråga om kyrkostämmoförordningen för Stockholm, vilken är daterad den 20 november 1863, inskränka sig förändringarna sålunda närmast till införande av fullmäktiginstitutionen i de särskilda församlingarna. För ärenden, som äro gemensamma för två eller flera av huvudstadens församlingar, finnas redan föreskrifter, vilka fortfarande kunna bliva gällande. Ehuru sålunda förändringarna vad den kyrkliga kommunen beträffar för huvudstaden äro mindre omfattande än för rikets övriga församlingar, för vilka den allmänna kyrkostämmoförordningen är gällande, äro dock de lagändringar, som måste företagas, av den omfattning, att de sakkunniga ansett lämpligast att jämväl för Stockholm föreslå en helt ny lag om församlingsstyrelse, avfattad i närmaste anslutning till den allmänna församlingslagen.

För de stadganden i lagen om församlingsstyrelse för Stockholm, som överensstämma med motsvarande stadganden i den allmänna lagen, hänvisas till motiveringen vid denna. I övrigt torde till förklaring av vad de sakkunniga föreslagit behöva anföras endast följande:

§ 1.

§ 1.

Första momentet är avfattat i överensstämmelse med motsvarande stadgande i den allmänna församlingslagen.

Stadgandet i mom. 2 här hämtat från Stockholmsförordningen § 22.

Vad i den allmänna församlingslagen § 1 andra stycket stadgas därom, att två eller flera församlingar må kunna förenas till en »kyrklig samfällighet» har här uteslutits, enär för Stockholm redan finnes föreskrivet ett annat sätt för gemensamma ärendens behandling, nämligen genom särskilda av de olika församlingarna utsedda delegerade, vilken anordning infördes så sent som år 1914 och med hänsyn till de särskilda förhållandena i Stockholm synes kunna bibehållas.

§ 3.

§ 3.

Beträffande stadgandet i paragrafens andra stycke hänvisas till vad redan vid § 1 här ovan yttrats om handläggningen av ärenden, som äro gemensamma för huvudstadens församlingar.

§ 4.

§ 4.

Bestämmelserna i mom. 1 hava redigerats till överensstämmelse med motsvarande bestämmelser i förslaget till allmän församlingslag § 4, vilka senare äro likalydande med de som förekomma i gällande kyrkostämmoförordning. Att den hittillsvarande formuleringen i § 4 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm skulle hava någon annan innebörd än motsvarande bestämmelser i den allmänna kyrkostämmoförordningen torde icke kunna ifrågasättas och framgår i varje fall icke av förarbetena till dessa lagrum.

I nuvarande § 4 i Stockholmsförordningen är stadgat, att den som i och för självården och kyrkliga angelägenheter är medlem av någon bland stadens icke territoriella församlingar ej må i andra frågor än dem, som röra honom och territoriella församlingens ledamöter gemensamt, äga rösträtt i kyrkostämma för sådan församling. Detta stadgande, som har avseende endast å skolärenden, har uteslutits, då hädanefter jämväl den begränsade befattning med skolärenden, som huvudstadens församlingar hittills haft, skulle komma att överflyttas till stadsfullmäktige.

§ 6.

§ 6.

Bestämmelsen i mom. 3 av nuvarande § 6 har såsom föräldrad här uteslutits. I stället har införts ett stadgande av enahanda innehåll som sista stycket i 12 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

§ 7.

§ 7.

Bestämmelsen i mom. 3 därom, att vid behandling av ärende, för vilket visitationsförrättare utlyst kyrkostämma, denne skall vara ordförande, är — liksom även det däremot svarande stadgandet i § 10 mom. 1 första stycket —

§ 7. formulerad med tanke på, att förordnande för särskild prästman att hålla stämma med församling i huvudstaden icke lärer kunna förekomma för annat ändamål än visitation.

§ 8.

§ 8.

I den nu gällande kyrkostämmoförordningen för Stockholm, § 8, såsom paragrafen lyder enligt lagen den 23 december 1918, skola två ordinarie kyrkostämmor årligen hållas, den ena före maj månads utgång för besluts fattande om föregående årets räkenskaper och förvaltning samt för bestämmande av församlingens utgifts- och inkomststat, och den andra före utgången av november för anställande av val till de befattningar, som höra under kyrkostämman och vid årets slut bliva lediga, ävensom för val av revisorer.

Detta stadgande, som sannolikt sammanhänger med någon numera upphörd anpassning av budgetsåret efter ecklesiastikåret, är ägnat att göra åtgärderna för utgifts- och inkomststatens uppgörande tämligen illusoriska. Ett beslut angående utgifts- och inkomststaten, fattat så tidigt som i maj månad året innan beslutet skall vinna tillämpning, synes nämligen icke kunna bliva tillförlitligt. Med hänsyn härtill hava de sakkunniga icke tvekat att för huvudstadens församlingar härutinnan föreslå enahanda bestämmelser som i den allmänna församlingslagen föreslås för rikets övriga kyrkoförsamlingar och vilka jämväl överensstämma med motsvarande stadganden för den borgerliga kommunen.

§ 10.

§ 10.

Paragrafen är, med endast några smärre omredigeringar, avfattad i huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande paragraf i den för Stockholm gällande kyrkostämmoförordningen, enligt dess lydelse i lagen den 25 juni 1917.

Beträffande tillägget i mom. 2 andra stycket hänvisas till vad därom anförts vid införandet av motsvarande tillägg i den allmänna lagen om församlingsstyrelse § 10 tredje stycket.

Sista momentet i den nu gällande Stockholmsförordningens § 10 är utslutet av skäl, som angivits här ovan vid § 4.

§ 14.

§ 14.

I mom. 2 hava införts bestämmelser om kvalificerad röstövertikt för besluts åstadkommande i sådana frågor, beträffande vilka i den allmänna församlingslagen en sådan röstövertikt erfordras. Att därutinnan bibehålla en särställning för huvudstaden har icke ansetts behövt eller lämpligt. Dock hava de inskränkande bestämmelserna i den allmänna församlingslagen § 14 mom. 2 C och D utslutits såsom icke för huvudstadens församlingar tillämpliga eller behövliga.

§ 16.

§ 16.

I mom. 3 har en avvikelse skett från vad som nu gäller för Stockholm så till vida, att det föreskrivits, att sedan kyrkostämmans protokoll blivit justerat

tillkännagivande därom skall ske från predikstolen i kyrkan nästa sön- eller helgdag, då gudstjänst hålles. Därmed vinnes en närmare överensstämmelse med vad som i den allmänna församlingslagen är stadgat såväl i fråga om protokollets offentliggörande som beträffande utgångspunkten för beräkning av besvärstiden vid överklagande.

§ 16.

§ 19.

§ 19.

Bestämmelserna rörande gemensamma ärendens avgörande genom delegerade från de olika församlingar, som därav beröras, äro bibehållna i huvudsak oförändrade. Endast i mom. 5 har en ändring skett för vinnande av närmare överensstämmelse med vad som rörande kungörandet av kyrkostämmas protokoll och beslut i § 16 mom. 3 stadgats.

Mom. 7, som motsvarar nuvarande § 21, är här tillfogat för vinnande av överensstämmelse beträffande de följande paragrafernas nummerföljd mellan den allmänna församlingslagen och lagen om församlingstyrelse i Stockholm.

§ 21.

§ 21.

Paragrafen är överensstämmande med motsvarande § 21 i den allmänna församlingslagen, endast med den skiljaktighet, som betingas därav, att församlingar med så lågt invånarantal som 5,000 personer eller därunder icke finnas i Stockholm, samt att någon förening av församlingar till »kyrklig samfällighet» i den allmänna församlingslagens mening därstädes icke, enligt vad förut nämnts, skulle ifrågakomma.

§ 23.

§ 23.

Stadgandet i mom. 1 är formulerat med hänsyn till de särskilda förhållandena i huvudstaden. Innebörden av detsamma är, att redan en församling om något över 20,000 invånare skall kunna, om den så önskar — förutsatt att den vill bestämma antalet av sina fullmäktige till mer än trettio — besluta församlingens uppdelning i valkretsar, så avpassade, att minst 10, högst 20 fullmäktige komma att utses inom varje valkrets. En sönderdelning av församlingarna i smärre valkretsar, än nu angivits, har för huvudstadens räkning icke ansetts lämplig eller erforderlig.

§ 24.

§ 24.

Enligt den allmänna församlingslagen skola kyrkofullmäktigevalen förrättas under tiden mellan den 16 september och den 30 november eller sålunda vid samma tid, då stadsfullmäktigevalen i städerna (med undantag av Stockholm) infalla. Så önskligt det än vore, att kyrkofullmäktigevalen i Stockholm ävenledes kunde förrättas på hösten, hava de sakkunniga dock, med anledning därav att stadsfullmäktigevalen i Stockholm förrättas i mars månad och någon ändring däruti visat sig icke vara möjlig att åstadkomma, ansett sig icke böra ifrågasätta annat, än att även kyrkofullmäktigevalen i huvudstaden skola hållas i sistnämnda månad.

§ 41.

§ 41.

I konsekvens med de sakkunnigas förslag om ett allmänt överförande av samtliga ärenden rörande folkskoleväsendet och vad därmed sammanhänger till den borgerliga kommunen hava de sakkunniga även ansett de begränsade uppgifter, som i Stockholm ännu tillkomma skolråden, böra överflyttas till statsfullmäktige och av dem i skolrådets ställe utsedda skolnämnder. Särskilda förslag till bestämmelser härom äro i betänkandet intagna (sid. 119—120).

§ 43.

§ 43.

Antalet ledamöter i kyrkorådet har här, liksom i den allmänna församlingslagen, begränsats nedåt till minst fyra. Något maximiantal har för huvudstadens församlingar icke ansetts lämpligen kunna fastställas, då församlingarna därstädes kunna växla högst betydligt i storlek.

§ 46.

§ 46.

Paragrafen är avfattad i överensstämmelse med motsvarande paragraf i den allmänna församlingslagen (§ 45). Angående skälet för den successiva förnyelsens borttagande hänvisas till vad därom anförts vid nämnda paragraf. Vad mandattiden angår, är densamma i Stockholm för närvarande begränsad till två år, beroende på att tidigare de kommunala valen i huvudstaden ej avsågo längre tid. Då emellertid detta förhållande, vad den borgerliga kommunen i allmänhet angår, numera är ändrat, synes intet skäl föreligga att längre upprätthålla en undantagsställning beträffande mandattiden för kyrkorådsledamöter i Stockholm.

§ 61.

§ 61.

I § 37 i förordningen om kyrkostämma och kyrkoråd i Stockholm, vilken paragraf till innehållet motsvarar den nu förevarande, givas utförliga bestämmelser angående skattskyldigheten till församlingen. Då emellertid i den allmänna kyrkostämmoförordningen — och efter denna i de sakkunnigas förslag till lag om församlingsstyrelse — har ansetts nog att härutinnan allenast föreskriva, att avgifter, om vilka kyrkostämma (kyrkoförsamling) beslutar, skola utgå »på sätt om bidrag till kommunens gemensamma utgifter är stadgat i förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad», har det syntts tillfyllestgörande att på samma sätt uttrycka förpliktelsen till skattskyldighet för kyrkliga behov i huvudstadsförsamlingarna.

§ 64.

§ 64.

Innehållet i denna paragraf har redigerats till överensstämmelse med vad som stadgats i motsvarande paragraf i den allmänna församlingslagen.

Tillägget i den nu gällande Stockholmsförordningens motsvarande § 40 om utskyldernas uttagande genom vederbörande uppbördsmän och om indrivnings-

provision har med hänsyn till avfattningen av mom. 1 i förevarande § 64, varigenom avgifterna för kyrkliga behov mera än förut likställas med de allmänna kommunalutskylderna, ansetts kunna uteslutas, då givetvis vad som därutinnan gäller om kommunalutskylder i allmänhet även bör tillämpas på utskylderna för församlingarna.

5) Lag med vissa bestämmelser angående de kyrkliga förhållandena i Göteborg.

För Göteborg gäller, jämte den allmänna kyrkostämmoförordningen, en särskild förordning av den 5 maj 1882 angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd därstädes.

Enligt denna förordning utgöra samtliga Göteborgs stads territoriella församlingar *i ekonomiskt hänseende* en enhet, »såsom följd varav till församlingarnas gemensamma kassa, som omfattar församlingarnas alla tillhörigheter, skola ingå alla avgifter, vilka för kyrkoväsendet uttaxeras eller eljest inflyta, varemot kostnaderna för den kyrkliga organisationen samt för prästerskapets och kyrkobetjäningens avlönande bestridas av samhället i sin helhet.»

Såsom församlingarnas gemensamma angelägenheter enligt nämnda förordning behandlas de i § 2 mom. 4, 5, 6, 7, 9 och 10 av kyrkostämmoförordningen den 21 mars 1862 upptagna ärenden, med undantag av dem rörande stadens folkskoleväsende.

Församlingarnas beslutanderätt i gemensamma ärenden utövas av kyrkofullmäktige, vilka, på sätt i förordningen närmare föreskrives, utses av församlingarnas vid kyrkostämma röstägande medlemmar.

Verkställighet och förvaltning tillkommer en kyrkonämnd, utsedd av kyrkofullmäktige på så sätt, att från en var av de särskilda församlingarna utses en av ledamöterna i församlingens kyrkoråd.

Såsom redan i den allmänna motiveringen (sid. 170) omnämnts, har riksdagen i skrivelse den 19 mars 1920 anhållit om utredning rörande frågan om införande av proportionellt val till och inom kyrkofullmäktige i Göteborg, varjämte kyrkoherden Per Pehrsson därstädes i särskild till ecklesiastikdepartementet ställd skrivelse hemställt, att fullmäktige måtte utses i proportion till församlingarnas invånarantal, samt att representanter för församlingarnas kyrkoråd måtte beredas tillfälle att deltaga i fullmäktiges förhandlingar.

Vid övervägande av förevarande frågor hava de sakkunniga kommit till den uppfattning, att bestämmelserna rörande den kyrkliga självstyrelsens utövning beträffande Göteborg icke allenast i dessa delar utan jämväl i övriga avseenden böra bliva desamma som dem de sakkunniga i allmänhet föreslå. Den ekonomiska gemensamhet, som består mellan kyrkoförsamlingarna i Göteborg, är intet annat än en sådan »kyrklig samfällighet», omfattande samtliga kyrkliga angelägenheter av ekonomisk art, som omförmäles i förslaget till lag om församlingsstyrelse § 1 andra stycket. Det synes vid sådant förhållande mindre lämpligt

att för Göteborg fortfarande upprätthålla en särställning på ett område, som genom den nya lagen kommer att allmängiltigt ordnas.

Då emellertid en sådan samfällighet i fråga om Göteborg redan förefinnes, har det ansetts mindre riktigt att låta dess fortbestånd bliva beroende på nytt förordnande av Kungl. Maj:t. Föreskrift därom torde i stället böra lämnas i lag samtidigt med att den nuvarande särskilda förordningen för Göteborg upphäves. Därvid har även ansetts lämpligt att i lagen fixera antalet fullmäktige i samfälligheten till femtio.

I övrigt torde ej andra bestämmelser erfordras, än dels en föreskrift att, sedan sålunda förordningen den 5 maj 1882 upphävts, stadgandena i lagen om församlingsstyrelse skola i tillämpliga delar för staden lända till efterrättelse, dels ock nödiga övergångsbestämmelser.

6) Lag angående ändrad lydelse av 1, 17 och 33 §§ i lagen den 13 juni 1919 om kommunalförbund.

Såsom vid förslaget till lag om församlingsstyrelse § 3 och vid förslaget till lag angående ändrad lydelse av vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet § 57 redan blivit omnämnt, hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå en sådan ändring i lagen om kommunalförbund, att dels kyrkliga kommuner sins emellan må kunna bilda sådant förbund och dels den av de sakkunniga uppställda regeln, att varje kommun för sig skall utgöra ett skoldistrikt, må kunna under kommunalförbundets form modifieras därhän, att tillfälle beredes att kunna sammanföra två eller flera kommuner i deras helhet eller beträffande vissa delar av desamma till ett skoldistrikt. I förra hänseendet är upprättandet av kommunalförbund en församlingarnas fria angelägenhet. I senare hänseendet åter, då i kommunalförbundets form ett nytt skoldistrikt skall upprättas, har det befunnits nödvändigt, att stadga ett bestämt åliggande för kommunerna att för ändamålet sammansluta sig till kommunalförbund. Rörande skälen härför hänvisas till vad därom anförts vid de sakkunnigas förslag till ändrad lydelse av förordningen om kommunalstyrelse på landet § 57.

I enlighet med det sagda hava erforderliga ändringar föreslagits i lagens 1, 17 och 33 §§.

7) Lag om ändring i vissa delar av lagen den 13 juni 1919 om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning.

De här föreslagna ändringarna i 19, 22 och 42 §§ avse endast hänvisningarna till paragrafer i kommunalförordningarna och den nya lagen om församlingsstyrelse. Ändringarna i 24, 26 och 44 §§ åter äro föranledda av folkskoleärendenas överflyttning från den kyrkliga till den borgerliga kommunen.

Av de utav de sakkunniga föreslagna bestämmelserna i § 57 i förordningen

om kommunalstyrelse på landet och § 55 i förordningen om kommunalstyrelse i stad angående ordningen för två eller flera kommuners sammanslutning till gemensamt skoldistrikt följer, att 45 § i förevarande lag bör helt utgå.

8) Lag om ändrad lydelse av 33 § i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen.

Den här föreslagna ändringen sammanhänger med den av de sakkunniga föreslagna ändrade tiden för årets första ordinarie stämma. Någon risk för att det här avsedda valet skulle komma att äga rum för sent kan icke förefinnas, då valnämnden icke sammanträder förr än den 25 påföljande juli, inom vilken tid även besvär över valet kunna hinna att av länsstyrelsen avgöras.

9) Kungörelse, innefattande ändring i vissa delar av kungörelsen den 29 januari 1921 om upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare m. m.

Inrättandet av kyrkofullmäktige samt de nu gällande kyrkostämmoförordningarnas utbytande mot lag om församlingsstyrelse och lag om församlingsstyrelse i Stockholm nödvändiggöra de ändringar, som här föreslagits.

10) Lag om ändrad lydelse av 1 § i stadgan den 13 juni 1913 om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m.

Bland de i 1 § omnämnda korporationer hava till följd av de utav de sakkunniga föreslagna ändringarna i kommunallagarna befunnits nödigt föreslå insättandet även av »folkskolestyrelse» samt »kyrkofullmäktige», varemot uteslutits »skolråd» samt »gemensamt kyrko- och skolråd», vilka enligt de sakkunnigas förslag icke vidare skola förekomma.

11) Lag innefattande ändring uti och tillägg till lagen den 20 maj 1921 med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän.

I förslaget till lag om församlingsstyrelse § 24 är stadgat, att med avseende å kyrkofullmäktigvals förrättande skall lända till efterrättelse vad för val av kommunal-, resp. stadsfullmäktige är eller varder stadgat. I följd härav skola även föreskrifterna i nu förevarande lag gälla vid kyrkofullmäktigval. Emellertid hava de sakkunniga ansett ett uttryckligt uttalande därom jämväl i denna

lag erforderligt. Bäst hade måhända varit att omskriva lagen och i de särskilda paragrafer, som härvidlag bleve tillämpliga, införa nödiga bestämmelser jämväl med hänsyn till kyrkofullmäktigvalen. Men då lagen i viss mån är av provisorisk karaktär och vid en kanske snart förestående allmän omarbetning av förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad ifrågavarande bestämmelser torde komma att i dessa förordningar intagas, hava de sakkunniga icke ansett sig böra nu föreslå någon annan förändring av den ifrågavarande lagen än tillägget av en särskild paragraf, enligt vilken lagens föreskrifter skola i tillämpliga delar gälla även vid val av kyrkofullmäktige.

12) Lag om ändrad lydelse av 9 § i lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning.

I förslaget till lag om församlingsstyrelse, § 28 mom. 2, föreskrives, att där annorstädes än i nämnda lag stadgas, att beslutanderätt i ärende tillkommer församling eller kyrkostämma, utan att därvid tillika föreskrives, att sådant ärende icke må av kyrkofullmäktige behandlas, beslutanderätten skall utövas av fullmäktige, där sådana finnas.

Då den fråga, som i förevarande 9 § av prästlöneregleringslagen avhandlas, är av den beskaffenhet, att de röstberättigade själva å kyrkostämma böra däröver besluta, har till paragrafen gjorts ett tillägg av innehåll, att i sådan fråga församlingens beslutanderätt ej må utövas av kyrkofullmäktige; och detta så mycket mer som, därest avgörandet i detta fall skulle ligga hos kyrkofullmäktige, paragrafens föreskrifter om kvalificerad röstövertikt måste väsentligen förändras.

De i paragrafen förekommande orden »efter röstvärdet» hava uteslutits såsom icke längre tillämpliga.

Med hänsyn till att den föreslagna ändringen erfordrar samtycke jämväl av allmänt kyrkomöte, har tiden för ikraftträdandet satts till den 1 januari 1926.

13) Kungörelse om ändrad lydelse av 3 § i Kungörelsen den 11 december 1914 angående tillämpning av lagen den 9 december 1910 om indragning till statsverket och avskrivning av prästerskapets tionde samt om ersättning därför.

Av enahanda skäl som beträffande det nyss omnämnda tillägget till 9 § i prästlöneregleringslagen den 9 december 1910 anförts har även här uttalats, att den delgivning, varom här är fråga, skall även i församling, där kyrkofullmäktige finnas, ske å kyrkostämma. En ytterligare anledning därtill är, att de personer, som av tiondeavskrivningen beröras, i sin rätt härutinnan icke kunna anses vara i någon mån företrädda av kommunens valda fullmäktige, utan inneha en mera personlig rätt än den som vanligen tillkommer medlemmar av en församling å kyrkostämma.

14) Kungörelse innefattande ändring i vissa delar av folkskolestadgan den 26 september 1921.

I de vid kommunalförordningarna, i deras av de sakkunniga föreslagna lydelse, fogade övergångsstadganden har, bland annat, uttalats, att vad rörande folkskoleväsendet och därmed sammanhängande angelägenheter är i lag eller författning sagt om kyrkostämma och skolråd, skall hädanefter tillämpas på den borgerliga kommunens motsvarande organ. Kvarstående på åtskilliga ställen i folkskolestadgan av uttrycken »kyrkostämma» och »skolråd» i stället för exempelvis »kommunalstämma» och »folkskolestyrelse» torde alltså icke behöva vålla något missförstånd.

Men i andra avseenden behöva på sina ställen ändringar vidtagas för folkskolestadgans bringande till överensstämmelse med de nya bestämmelserna rörande folkskoleväsendet i kommunallagarna.

§ 6.

§ 6.

Ändringarna i denna paragraf hänföra sig till de nya bestämmelser, de sakkunniga ansett böra bliva gällande för skoldistriktens anpassande efter den borgerligt kommunala indelningen.

Paragrafens andra stycke har i viss mån karaktären av ett övergångsstadgande, men har likväl lämpligen ansetts böra hava sin plats i förevarande paragraf.

§§ 19—22 samt 24.

§§ 19—22
samt 24.

Förändringarna i dessa paragrafer äro en följd av de förändringar i fråga om folkskolärendenas handhavande, som av de sakkunniga föreslagits, och särskilt av stadgandet i förordningarna om kommunalstyrelse på landet § 59 och i stad § 57 om rätt för folkskolestyrelsen att tillsätta lärare. Den folkskolestyrelsen i § 24 mom. 5 medgivna rätten att besluta om förflyttning av en ordinarie lärare från en skola till en annan inom samma skoldistrikt, vilken ävenledes är en konsekvens av folkskolestyrelsens rätt att tillsätta lärare, blir faktiskt begränsad genom den från kyrkostämman till kommunalstämman, resp. kommunalfullmäktige, överförda rätten att besluta om kostnaderna för flyttningen.

§ 27.

§ 27.

Genom folkskoleärendenas överflyttning från den kyrkliga till den borgerliga kommunen bortfaller det förhållandet, att tillsättning av förenade folkskol-lärare- samt organist-, kyrkosångare- och klockarbefattningar kunnat äga rum genom samma beslutande organ, nämligen kyrkostämman. Skola de ifrågavarande befattningarna fortfarande kunna förenas på en och samma person, fordras hädanefter att den kyrkliga och den borgerliga kommunen var för sig besluta såväl om över huvud en sådan förening bör komma till stånd som om själva tillsättningen. Med tanke härför har paragrafen omredigerats.

§ 27. Beträffande de närmare bestämmelserna om tillsättningen hänvisas till vad därom yttras vid den av de sakkunniga föreslagna stadgan huru förfaras skall vid tillsättning av folkskolläraretjänst jämte därmed förenade organist-, kyrkosångare- och klockarbefattningar.

§ 51.

§ 51.

En omredigering av denna paragraf har ansetts nödvändig. Därvid ha de sakkunniga uteslutit bestämmelserna om varning genom pastor och kyrkoråd och i stället infört föreskrifter om varning genom folkskolestyrelsen, som även skall äga förordna om barnens skiljande från föräldrarna.

§ 58.

§ 58.

Förra delen av den nu gällande § 58 har här upptagits.

Senare delen av nämnda paragraf har däremot helt uteslutits. Såsom redan förut framhållits, hava de sakkunniga nämligen ansett, att de personliga avgifterna, som inom kommunerna uttaxerats för folkskoleväsendet, icke längre böra utgå.

Beträffande dessa avgifters ursprung och historia vilja de sakkunniga erinra därom, att sådana avgifters upptagande inom församlingarna medgavs genom folkskolestadgan den 18 juni 1842.

I mom. 4 av § 4 i denna stadga förordnades nämligen, att, för att bereda tillgång till lärarnas avlöning, borde, där ej andra medel därtill funnes, dels ett årligt bidrag av minst två och högst sex skillingar banko av varje skattskyldig person i församlingarna utgöras, dels en avgift erläggas för varje barn, som begagnade folkskolan, med undantag dock av dem, som åtnjöte understöd av fattigvården eller vilkas föräldrar för medellöshet erhöle avkortning å de årliga kronoutskylderna. Dock skulle det vara överlämnat åt församlingarna själva att närmare bestämma nämnda bidrag och avgifter. Om dessa bidrag och avgifter icke uppginge till det för skollärarnas avlöning erforderliga beloppet, så skulle det åligga församlingarna att sammanskjuta det som bruste, efter vissa i bevillningsförordningen bestämda grunder, såvida ej annan överenskommelse därom bleve träffad.

Genom kungl. kungörelse av den 30 november 1876 bestämdes att, för att bereda tillgång till kostnaderna för skolväsendet, borde, där ej andra medel därtill funnes, dels ett årligt bidrag av minst två skillingar banko (sex öre) och högst sexton skillingar banko (femtio öre) av varje skattskyldig person i församlingen utgöras, dels en avgift av högst sexton skillingar banko (femtio öre) årligen erläggas av varje barn, som begagnade folkskolan, med motsvarande undantag som 1842 angivits. Församlingarna hade att, likasom enligt nyssnämnda stadga, närmare bestämma dessa bidrag och avgifter. Om dessa icke uppginge till det för skolväsendet erforderliga beloppet, så ålåg det församlingarna att efter de grunder, som gällde för kommunalutskylders utgörande, sammanskjuta det som bruste. I denna form förekommo också ifrågavarande bestämmelser i § 58 i folkskolestadgan av den 20 januari 1882. Men redan genom kungl. kungörelsen av den 1 juni 1883 gjordes häri en förändring. Då erhöi nämligen sagda paragraf följande lydelse:

»För att bereda tillgång till kostnaderna för skolväsendet skall, där ej andra medel härtill finnas, det erforderliga beloppet inom varje skoldistrikt sammanskjutas efter de grunder, som för kommunalutskylders utgörande i allmänhet äro stadgade; dock vare skoldistrikt medgivet att såsom bidrag härtill av var och en, som erlägger mantalspengar, upptaga en särskild avgift; och må denna avgift, vilken skall utgöras av kvinna med hälften av det belopp, som erlägges av man, icke sättas högre än till femtio öre för varje skattskyldig av mankön.»

De här angivna grunderna för uttaxering återfinnas oförändrade i § 58 i folkskolestadgan av den 26 september 1921.

Mot de personliga skatteformerna över huvud taget har sedan lång tid tillbaka riktats kritik. I sitt den 13 september 1882 avgivna utlåtande uttalar sålunda skatteregleringskommittén bland annat följande:

»Tydligt är, att dessa personliga skatter måste tyngst drabba samhällets mera obemedlade medlemmar och att de således icke i vidsträcktare omfång böra användas inom ett skattesystem. Den personliga skatten är den enklaste och så att säga råaste av alla skatteformer. Den tillhör staternas barndom; under ett samhällsskick, då den personliga kraften ännu gäller allt, samt ingen eller ringa olikhet inträtt i de enskildes ekonomiska levnadsvillkor, kan en dylik enkel skatteform vara naturlig och jämväl ur rättvisans synpunkt låta försvara sig. Men om personliga skatter sålunda kunna finnas, även i vidsträckt grad, lämpliga under ett tidevarv av begynnande och låg kultur, bliva de allt mindre användbara och befogade, i den mån samhällets inkomstkällor allt mer flerfaldigt utvecklas. I överensstämmelse härmed har ock användandet av denna beskattningsform allmänligen blivit allt mer inskränkt, så att den numera dels i många staters budgeter, exempelvis Norges, Danmarks, Englands, Belgiens, Bayerns, Österrikes, Italiens m. fl., alls icke förekommer, dels förlorat i relativ betydelse inom de länder, vilka ännu i en eller annan form bibehållit densamma.»

Skatteregleringskommittén påpekar därefter, i vilken omfattning personliga skatter alltjämt voro i bruk i det svenska skattesystemet och påyrkade med hänsyn härtill »genomgripande förändringar». Likväl ville kommittén ej tillstyrka ett fullständigt upphävande av alla personliga skatter. Åtminstone en, men en lindrig, personlig skatt till staten låte försvara sig enligt sagda kommittés åsikt, varför mantalspenningarnas bibehållande förordades. Det saknas anledning att här närmare ingå på kommitténs uppfattning av övriga personliga avgifter utom folkskoleavgiften. Vad denna sistnämnda åter beträffar, yttrade kommittén, att till de allmänna skälen mot personliga skatter, då de i vidsträcktare omfattning användas, kunde härvidlag läggas andra av mera särskild art.

»Den personliga folkskoleavgiftens ersättande genom en uttaxering efter förmögenhet», förklarade sålunda kommittén, »torde så mycket mindre vara obefogat, som det tydligen ligger i de mera välmående samhällsklassernas eget intresse, att folkupplysningen varder så god och omfattande som möjligt, varjämte den obligatoriska folkskoleundervisningen ställer på mindre bemedlade föräldrar krav nog stora och med uppoffring förenade att icke böra ytterligare ökas med en personlig avgift till folkskoleväsendets understöd.»

Frågan om ett avskaffande av alla de personliga avgifterna till stat, landsting och kommun har senare varit föremål för ingående offentlig diskussion, och vid icke mindre än tre tillfällen (1912, 1920 och 1922) har andra kammaren för sin del beslutat hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och under vilka förhållanden sagda personliga avgifter måtte kunna alldeles upphävas. På grund av medkammarens avvikande mening ha likväl dessa beslut ej blivit riksdagens. Till stöd för sistnämnda mening anförde första kammarens första tillfälliga utskott år 1912 i sitt avstyrkande betänkande, bland annat, följande:

»Vad då först beträffar den till staten utgående avgiften, mantalspengarna, så är det, yttrade sålunda utskottet, ovedersägligt, att dess betydelse för statsbudgeten numera icke är synnerligen stor — i 1912 års riksstat utgöra mantalspenningarna blott cirka 0,3 % av hela inkomstbeloppet — och att avgiften ensamt av denna anledning icke torde behöva bibehållas. Då utskottet likväl ej ansett sig böra biträda motionärens och andra kammarens mening ifråga om avgifternas borttagande, har detta skett på helt andra grunder. Det har nämligen synts utskottet, som om den skatteform, som benämnes mantalspengar, vore ett uttryck för de skyldigheter gentemot samhället, som varje medborgare har att fylla, och det är enligt utskottets mening knappast önskvärt, att för en ej ringa del av vårt folk helt och hållet avlägsna något som kan innebära en påminnelse om dess skyldigheter . . . Erläggandet av mantalspengarna utgör ytterligare för ett ej obetydligt antal medborgare den enda skyldigheten att lämna något direkt skattebidrag. Genom denna avgifts borttagande skulle sådana personer, som ej äro skattepliktiga till kommun, bliva fullständigt fria från varje direkt skatt . . . Vad angår de båda övriga slagen av personliga avgifter, de till landsting ingående sjukvårdsavgifterna och de av kommunen pålagda folkskoleavgifterna, vill utskottet erinra, att dessa avgifter äro skatter, vilkas upptagande äro beroende på beslut av respektive landsting och kommun, vilka således även kunna fatta beslut om deras borttagande.¹ Folkskoleavgiften har också redan inom åtskilliga kommuner upphört att utgå.»

I stort sett hava liknande synpunkter andragits såväl 1920 som 1922 till stöd för yrkandena på avslag å kraven på nyssberörda utredning.

Det synes emellertid de sakkunniga vara uppenbart, att dessa synpunkter knappast kunna sägas äga någon avgörande vikt i fråga om de personliga folkskoleavgifterna. Tvärtom må det påpekas, att redan den omständigheten att avgiften i fråga inom åtskilliga kommuner upphört att utgå, kan tjäna såsom bevis därpå, att densamma, såsom skäligen överflödigt, kan utgå ur skattesystemet. I vart fall kan en skatt, vars upptagande är beroende av särskilt beslut av vederbörande kommun, icke äga den principiella betydelse, som man på sina håll velat tillerkänna t. ex. mantalspenningarna. Vid sådant förhållande föreslå de sakkunniga, att folkskoleavgiften skall upphöra. De sakkunniga hava så mycket mera ansett sig böra intaga denna ståndpunkt, som upptagandet av personliga avgifter sedan lång tid tillbaka är främmande för den borgerliga kommunen, dit ärendena rörande folkskolan nu skola komma att överföras.

¹ Det sagda gäller folkskoleavgiften, men icke sjukvårdsavgifterna, i fråga om vilka landstinget (resp. stad som ej deltagar i landsting) endast har rätt att inom vissa gränser fixera beloppet.

15) Kungörelse om ändrad lydelse av §§ 1 och 47 i stadgan om fortsättningsskolan den 16 september 1918.

§ 1.

§ 1.

Då handhavandet av fortsättningsskoleväsendet hädanefter blir en borgerligt kommunal förvaltningsuppgift, i fråga om vilken bestämmelserna i lagen om kommunalförbund den 13 juni 1919 äro i allo tillämpliga, har stadgandet i sista stycket av förevarande paragraf redigerats till överensstämmelse därmed.

§ 47.

§ 47.

Upphävandet av den särskilda lagen om folkskoleväsendet i vissa städer, vilken i denna paragraf åberopas, har gjort en omredigering av paragrafen nödvändig.

16)—18) Stadganden rörande organist-, kyrkosångare- och klockarbefattningar samt dessa befattningars förening med folkskollärartjänst.

De förändringar, som i dessa stadganden föreslås, äro alla en följd av folkskolärendenas överflyttning från den kyrkliga till den borgerliga kommunen.

Till belysning av hithörande spörsmål må här återgivas vad av regeringsrådet G. Thulin anförts i »utredning angående klockar-, organist- och kantors(kyrkosångare) befattningarna», avd. 1 sid. 14.

Av i riket år 1916 befintliga 2.434 klockar-, organist- eller kantors(kyrkosångar)-befattningar, heter det där, äro inräknade 26 befattningar som innehavas av pensionerade folk- eller småskollärare, 1.874 förenade med lärarbefattning, vanligen i folkskola, men i 12 distrikt i småskola och i ett vid seminarium¹.

För förening av klockar- eller organistbefattning med folkskollärartjänst har sedan år 1894 domkapitlet tillagts en förprovning, som bl. a. skall avse avlöningens storlek. I många församlingar har emellertid, även där tillsättningen skett efter nämnda år, församlingen underlåtit att hänskjuta frågan om tjänsternas förening till domkapitlet. I andra fall åter har förnyad provning av församlingen påkallats varje gång tjänsten änyo blivit ledig.

Där i vederbörlig ordning, d. v. s. med myndighets tillstånd, blivit bestämt, att med folkskollärarebefattning må förenas klockar- eller organistsyssla, gäller enligt stad-

¹ Härei hava inberäknats en del fall, då myndighet lämnat tillstånd till tjänsternas förening, men denna ej omedelbart kunnat träda i kraft, utan av olika anledningar tillfällig anordning mäst vidtagas för befattningens uppehållande. Vanligaste anledningen därtill har varit, att innehavaren av den skolärbefattning, med vilken förening skolats ske, ej ägt erforderlig kompetens. I sådana fall har ofta, även utan vederbörligt tillstånd, den ej kompetente skolläraren antagits till vikarie. Där kompetent sökande till de förenade tjänsterna ej anmält sig, har i flera fall vardera platsen tillsatts för sig.

gan d. 4 maj 1894, att, om den, som antagits till sådan tjänst, avgår från en av de i samma tjänst ingående befattningar, han skall vara pliktig att samtidigt frånträda den eller de övriga. Denna regel torde i allmänhet vara tillämplig även, där myndighets tillstånd ej lämnats, men hava dock av nuvarande befattningshavare särskilt en del, som tillsatts före år 1894, fått sina tjänster under sådana villkor, att de ej vid avgång från lärartjänsten synas vara skyldiga avträda klockar- eller organisttjänsten.

Där skolläro- samt klockar-, organist- eller kantors(kyrkosångar)befattningarna för- enats, tjänstgör skolläraren i regel allenast i en församling eller vid en kyrka. Bland befattningshavarna i de pastorat, där befattningen är gemensam för två eller flera församlingar, förekomma emellertid 30 folkskollärare, och av dessa hava 18 helt eller delvis att duplicera (se tab. D). I några församlingar biträder klockaren-skolläraren med eller utan särskild ersättning, jämväl vid gudstjänster i annan predikolokal än församlingskyrka. Särskilt är detta fallet, där gudstjänsten hålles i hans egen skola. Vid gudstjänster i skola synes eljest det allmänna vara, att lärarpersonalen å platsen biträder, någon gång mot, men vanligen utan ersättning.

På förfrågan, om föreningen av klockar-, organist- eller kantors-(kyrkosångar)befattning med lärartjänst medfört avsevärda olägenheter från kyrkans eller skolans synpunkt, har i allmänhet av pastorsämbetena lämnats nekande svar. Endast c:a 25 av dessa hava ansett sådana olägenheter föreligga, väsentligen från kyrkans men delvis även från skolans synpunkt. I förstnämnda avseende har särskilt framhållits, att skolläraren ej hade erforderlig tid för utveckling av kyrkosången och för biträde å pastorexpeditionen, samt att svårigheter för honom mötte att biträda vid förrättningar å vardagar. En pastor påpekar, att olägenheterna vore vida större, än en flyktig betraktelse gäve vid handen; en annan, att följden av föreningen blivit, att han i själva verket ej hade någon klockare. Från skolans synpunkt har särskilt erinrats om olägenheterna av avbrott i skolundervisningen vid tjänstgöring å vardagar. I en del yttranden har påyrkats, att förening med skollärartjänst i varje fall ej borde medgivas i städer eller större församlingar.

I sina »riktlinjer för ny lagstiftning» (intagna i samma utredning, avd. 2, sid. 163 ff.) yttrar den nämnde författaren om de av honom föreslagna nya kantorsbefattningarna bland annat följande:

I *mindre distrikt* åter, där kantor tjänstgör endast vid en kyrka och ett större antal förrättningar å vardagar ej plägar förekomma samt kantors kyrkomusikaliska verksamhet huvudsakligen är begränsad till sön- och helgdagar, synas, särskilt där avsevärt biträde å pastorexpeditionen ej erfordras, förutsättningar för inrättande av självständig kantorsbefattning ej föreligga, utan platsen böra anordnas såsom *bisyssla* och härför erforderlig begränsning ske i kantors göromål, så att dessa ej verka hinderligt på den huvudsyssla, vartill han för sin utkomst eljest är hänvisad. I någon omfattning torde i dylika mindre distrikt pastor samt kyrkoråd och kyrkovårdar kunna, på sätt redan i viss omfattning skett, övertaga de bestyr, från vilka kantor befrias, men i övrigt får distriktet sörja för, att desamma på annat sätt behörigen fullgöras. Begränsningen bör närmast avse de materiella bestyr, som äro förlagda till vardagar, men synas även fördringarna på den kyrkomusikaliska delen av kantors verksamhet i viss mån kunna minska.

Det kunde väl synts lämpligast, om kantorsbefattningen i distrikt, där den anordnas som bisyssla, övertoges av en musikaliskt utbildad person, vilken i övrigt sökte skaffa

sig inkomst genom annan musikalisk verksamhet. Av infortrade uppgifter framgår emellertid, att i flertalet av de distrikt, som härvid komma i fråga, möjlighet till avsevärd extra inkomst för kantor genom dylik verksamhet ej förefinnes. För ej självständiga kantorsbefattningar synes man därför liksom hittills väsentligen vara hänvisad till folkskollärarekåren. Flertalet pastorsämbeten hava ock vitsordat, att föreningen med lärartjänst icke vare sig från kyrkans eller skolans synpunkt medfört avsevärda olägenheter. I senare tid har väl från lärarkårens sida en strävan gjort sig gällande att vinna befrielse från kantorsbefattningarna, men detta synes huvudsakligen vara fallet i sådana trakter, där klockar- och organistlönerna äro opropotionerligt små, och torde det kunna antagas, att om avlöningarna bliva mera avpassade efter arbetet och utbildningen, kyrkan må kunna påräkna, att i flertalet församlingar, där självständiga kantorsbefattningar ej inrättas, kantorssysslan fortfarande kommer att vara med folkskolläraryrket förenad. Där denna förening skett på ett stadigvarande sätt, kan befattningen lämpligen kallas *skolkantorsbefattning*.

Även om flertalet ej självständiga kantorsbefattningar komma att bliva med folkskollärartjänst förenade, kunna dock förhållandena på sina ställen vara sådana, att en annan anordning från kyrkans synpunkt finnes mera ändamålsenlig. Så kan det t. ex., där för diakonala uppgifter särskild person anställas inom en församling, stundom befinnas lämpligt, att denne jämväl övertager kantorsbefattningen. I en del distrikt är en *stadigvarande* förening mellan kantors- och folkskollärartjänst överhuvud ej möjlig. En förut-sättning därför är nämligen, att skollärare och kantor tillsättas i samma ordning och av samma valkorporation. Redan nu har i åtskilliga städer, även sådana, där klockar- och organistbefattningarna hittills varit med skollärartjänst förenade, skolväsendet lagts under den borgerliga kommunen och i samband därmed lärares tillsättning överflyttats till en särskild folkskolestyrelse, åt vilken rätten att tillsätta kantor ej gärna kan uppdragas. Därest strävandena att från varandra skilja kyrka och skola vinna ytterligare anslutning, komma säkerligen svårigheterna för inrättande av skolkantorsbefattningar att än ytterligare ökas. Ej självständig kantorsbefattning, som icke på stadigvarande sätt förenats med folkskollärartjänst, synes lämpligen kunna benämnas *biträdande kantorsbefattning*¹. Hinder möter naturligen icke att, där skolkantorsbefattning ej inrättats, till innehavare av biträdande kantorsbefattning med vederbörligt tillstånd utse t. ex. en av folkskolestyrelse i stad vald lärare eller lärare vid kommunal mellanskola etc., men detta blir ej en skolkantorsbefattning i egentlig mening.

Det förslag, som på grundvalen av denna regeringsrådet Thulins framställning sedermera förelades riksdagen, vann emellertid icke dennas godkännande. De sakkunniga hava följaktligen att räkna med allenast de nuvarande förhållandena.

De svårigheter att åstadkomma en förening av kantors- och skolläraresysslor, vilka i ovanstående uttalande förutses skola inträda, för den händelse skolan helt skulle övergå till den borgerliga kommunen, äro onekligen ganska stora. De måste dock övervinnas.

Vad särskilt proceduren vid tillsättning av folkskollärartjänst jämte därmed förenade organist-, kyrkosångare- och klockarbefattningar angår, hava de sakkunniga ansett nödigt därom föreslå helt nya bestämmelser.

¹ Jfr biträdande lärare enligt § 2 folkskolestadgan.

- § 1. Enligt dessa skola, sedan det blivit genom särskilda beslut av församlingen och den borgerliga kommunen, under förutsättning av domkapitlets samtycke, bestämt, att tjänsterna må kunna vara förenade, folkskolestyrelsen och kyrkorådet gemensamt vidtaga de åtgärder, som för tjänsternas tillsättning erfordras.
- § 2. Kungörelse om ledigheten skall undertecknas av såväl folkskolestyrelsen som kyrkorådet och genom folkskolestyrelsens försorg införas i post- och inrikes tidningar. Sistnämnda åtgärd har nämligen ansetts böra av folkskolestyrelsen vidtagas, då läraretjänsten otvivelaktigt är den viktigaste av de förenade befattningarna. Av enahanda skäl har föreskrivits, att ansökningar beträffande samtliga de förenade tjänsterna böra ställas till folkskolestyrelsen, som givetvis har att sedermera hålla ansökningshandlingarna tillgängliga för kyrkorådet.
- § 3. Om endast en eller två behöriga sökande anmält sig, bör det ankomma på folkskolestyrelsen, som enligt de sakkunnigas förslag skall hava att tillsätta lärarbefattningen, att bestämma, huruvida ny ansökningstid skall utsättas och kungöras, för den händelse ytterligare sökande skulle vilja anmäla sig.
- § 4. Senast inom trettio dagar efter det den för vederbörliga provs avläggande bestämda tid förflutit, skall folkskolläraryrkebefattningen av folkskolestyrelsen tillsättas. Åtgärden gäller *endast* lärarbefattningen, enär de övriga befattningarnas tillsättande ankommer på den myndighet, som äger utöva den kyrkliga kommunens beslutanderätt (kyrkostämman eller kyrkofullmäktige). Den dubbel-procedur vid befattningarnas tillsättande, som sålunda uppkommer, är en nödvändig följd av folkskoleärendenas överflyttning från den kyrkliga kommunen och dess beslutande organ till den borgerliga kommunen. För valets fullföljande måste sålunda, sedan lärarbefattningen blivit tillsatt, meddelande därom av folkskolestyrelsen göras till kyrkostämman eller, där kyrkofullmäktige finnas, till dessa. Kyrkostämman eller kyrkofullmäktige hava därefter att besluta, huruvida den till lärarbefattningen valde tillika skall vara innehavare av organist-, kyrkosångare- och klockarsysslor eller icke. I regel torde väl församlingens beslut bliva allenast ett bekräftande av det utav folkskolestyrelsen redan gjorda valet. Men skulle församlingen vägra att godkänna den utsedde såsom jämväl innehavare av de kyrkliga befattningarna, finnes ingen annan utväg än att befattningarna få skiljas åt och tillsättas var för sig. Lärartillsättningen står fast, så framt icke den valde under sådana förhållanden avsäger sig befattningen; och de lediga organist-, kyrkosångare- och klockarbefattningarna måste för sig i vanlig ordning av kyrkorådet kungöras till ansökning lediga för att utan samband med folkskolläraryrkebefattningen tillsättas.
- En annan utväg att lösa det föreliggande problemet är, att utnämningrätten såväl i fråga om folkskolläraryrkebefattningen som de därmed förenade kyrkliga befattningarna överlämnas åt en särskild delegation, bestående av vissa medlemmar utsedda av den borgerliga kommunen och andra utsedda av församlingen. En sådan anordning skulle erbjuda en viss likhet med vad som nu äger rum ifråga om folkskolläraryrkebefattningarna i vissa städer, där lagen den 25 juni 1909 tillämpas, i det att i dessa städer folkskolläraryrkebefattningarna tillsättas genom beslut av folkskolestyrelsen, vars valda ledamöter utses till hälften

av stadsfullmäktige och till hälften av kyrkostämman. Men sedan folkskoleärendena överallt principiellt överförts till den borgerliga kommunen, läser en dylik anordning icke vidare kunna ifrågasättas.

Ett annat — onekligen fullt rationellt — sätt att lösa frågan är, att alla bestämmelser om förening av ifrågavarande befattningar upphävas; att tjänsterna i vanlig ordning tillsätts var för sig utan all föregående gemensam beredning; och att frågan, huruvida folkskollärare må, jämte sin egen tjänst, tillika söka och innehava organist-, kyrkosångare- eller klockarebefattning, göres beroende av tillstånd i varje särskilt fall. Då emellertid en sådan lösning av frågan till sin principiella innebörd sammanfaller med vad de sakkunniga här ovan föreslagit, och de sakkunnigas förslag framför denna har företrädet att erbjuda fastare former för tjänsteföreningens åstadkommande och tillika giver vid tillsättningen ett visst försteg åt den borgerliga kommunen, som här otvivelaktigt har de viktigaste intressena att tillvarataga, hava de sakkunniga icke ansett sig böra gå längre i avvikelse från vad som nu gäller än som i förslaget skett.

Besvär över tillsättningen av de förenade befattningarna anföras hos domkapitlet i den ordning, som är i allmänhet i kommunallagarna och i den föreslagna lagen om församlingsstyrelse stadgad för klagan över folkskolestyrelsens, respektive kyrkostämmas eller kyrkofullmäktiges beslut. Därvid har likväl ansetts nödigt föreskriva, att klagan över valet till endera av de förenade befattningarna skall anses gälla jämväl de övriga. Om sålunda besvär anföras endast över folkskolestyrelsens beslut angående tillsättning av lärarbefattningen, äger domkapitlet, därest folkskolestyrelsens beslut upphäves, att förklara jämväl kyrkostämmas eller kyrkofullmäktiges beslut i fråga om kyrkomusikerbefattningarna upphävt; och tvärtom, därest besvär anföras endast över kyrkostämmans eller kyrkofullmäktiges beslut om kyrkomusikerbefattningarnas tillsättning, medför ett upphävande av detta beslut även upphävande av folkskolestyrelsens beslut angående läraretillsättningen.

§ 5.

Med det sist sagda står jämväl i full överensstämmelse vad från förut gällande stadganden i ämnet är i § 6 intaget därom, att där den, som antagits till tjänst, varom här är fråga, avgår från en av de förenade befattningarna, han skall vara pliktig att samtidigt frånträda den eller de övriga.

§ 6.

19)—20) Förslag till ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen den 15 maj 1903 angående folkskoleväsendet i Stockholm samt i stadgan rörande folkundervisningen i Stockholm den 8 november 1901.

Ändringarna sammanhånga med överflyttningen av de kyrkoförsamlingarna i Stockholm och de av dem utsedda skolråden ännu tillkommande uppgifter rörande folkskoleväsendet i huvudstaden från den kyrkliga till den borgerliga kommunen.

De nämnda, skolråden tillkommande uppgifterna hava av de sakkunniga

ansetts böra hädanefter överlåtas åt särskilda av stadsfullmäktige utsedda *skolnämnder*, en för varje till Stockholms stad hörande territoriell församling. Rörande dessa nämnders sammansättning har föreslagits, att stadsfullmäktige skola till ledamöter i desamma för fyra år i sänder utse lämpligt antal personer bland vederbörande församlings röstberättigade medlemmar. Därmed torde de särskilda församlingsintressena bliva i icke mindre grad tillgodosedda än vad nu är fallet genom de av församlingarna var för sig valda skolråden.

21) Kungörelse med föreskrifter angående val till vissa kommunala representationer i det fall att valen förrättas samtidigt.

I det fall att val av kyrkofullmäktige utsatts att äga rum samtidigt med val av andra kyrkofullmäktige eller av kommunal- eller stadsfullmäktige inför samma valförrättare erfordras vissa föreskrifter angående förfarandet vid dylika samtidiga val. Sådana föreskrifter hava av de sakkunniga intagits i föresvarande förslag till kungörelse.

Andra författningar, som beröras av de sakkunnigas förslag.

Redan förut har erinrats, att i de övergångsbestämmelser, som fogats vid de av de sakkunniga föreslagna ändringarna i kommunalförordningarna för land och stad, uttalats, att vad rörande folkskoleväsendet och därmed sammanhängande angelägenheter är i lag eller författning sagt om kyrkostämma och skolråd hädanefter skall tillämpas på den borgerliga kommunens motsvarande organ, nämligen på landet kommunalstämma, kommunalfullmäktige och folkskolestyrelse samt i stad allmän rådstuga, stadsfullmäktige och folkskolestyrelse. Allenast för de äldre uttryckens utbytande mot de nya behöva sålunda några ändringar i de lagar och författningar, där de förekomma, icke företagas.

Men möjligt är att i andra avseenden ändringar kunde, såsom en följd av vad de sakkunniga i sitt betänkande föreslagit, vara önskliga jämväl beträffande andra lagbestämmelser än de av de sakkunniga i sådant hänseende till granskning upptagna. Med den knappa tid, som står de sakkunniga till buds, därest betänkandet skall kunna inom förelagd tid avgivas, är det icke möjligt att ingå på en uttömmande undersökning härom, då en sådan givetvis måste bliva mycket tidsödande; utan synes det vara nog, om de olika myndigheter, vilka komma att avgiva yttranden över de sakkunnigas förslag, var på sitt område därvid undersöka och angiva vilka ytterligare åtgärder i författningsavseende, som ett genomförande av dessa förslag till äventyrs kan påkalla.

Särskilda meningar

1) Av herr *Jönsson* i Boa:

I vissa av de frågor, som beröras av de sakkunniges förslag, anser jag mig böra anmäla från majoriteten avvikande mening.

Sålunda anser jag, i olikhet med de sakkunniges flertal, att, därest församling beslutar införa kyrkofullmäktige, kyrkoherden bör vara självskriven ledamot av denna representation. Vidare har jag ansett mig böra påyrka, att kyrkoherde på landet skall vara icke blott självskriven ledamot utan även självskriven ordförande i skolstyrelsen. Slutligen har jag icke kunnat biträda förslaget om avskaffandet av de personliga folkskoleavgifterna.

I förstnämnda avseende finner jag det icke vara tillfyllest, att kyrkoherden i sin egenskap av kyrkorådets ordförande endast skall hava rätt att deltaga i fullmäktiges förhandlingar, men ej i deras beslut. Denna av de sakkunniges flertal föreslagna anordning synes mig icke vara överensstämmande med den betydelsefulla ställning inom kyrkoförsamlingen, som av ålder tillkommit kyrkoherden. Jag har visserligen kunnat tillstyrka, att kyrkoherdens självskrivethet såsom ordförande i kyrkostämman avskaffas, men detta av rent praktiska skäl. Erfarenheten visar nämligen, att det i många fall kan vara lämpligt kunna skilja ordförandeskapet i kyrkostämman och kyrkoherdebefattningen från varandra. De egenskaper, som skapa en god präst, äro förvisso icke alltid förenade med anlagen att sköta en stor stämma, och för mången kommer det säkert att kännas som en lättnad att bliva befriad därifrån.

Den utväg, som de sakkunniges flertal lämna öppen för kyrkoherde, att vinna medbeslutanderätt inom kyrkofullmäktige, nämligen att uppställa sig såsom kandidat vid valen till desamma, synes mig föga tilltalande. Denna utväg kan visserligen bereda honom tillträde till representationen, men den kan också allt för lätt draga in honom i varjehanda partistridigheter vid valen, stridigheter, vilka han helst bör stå utanför.

Allvarliga principiella invändningar ha sålunda bestämt mig för att yrka på kyrkoherdens självskrivethet såsom medlem av kyrkofullmäktige.

Beträffande frågan om kyrkoherdens ställning inom skolstyrelsen, så har jag ansett starka skäl tala för, att kyrkoherden här — liksom i kyrkorådet — på landet bör vara självskriven ordförande.

Ärendenas omfattning och beskaffenhet göra det enligt mitt förmenande nödvändigt, att på ordförandeplatsen finnes en person, som äger kunskap och kännedom om undervisningsfrågorna samt är van att handla under ämbetsmannans ansvar. Att utan tvivel kyrkoherden på landsbygden i allmänhet allt

jämt besitter det livligaste intresset och den största erfarenheten i dessa frågor torde icke kunna bestridas.

De ständiga ombyten av ordförande, vilka säkerligen bliva en följd, därest ordföranden skall väljas, kunna icke vara till fördel för skolväsendet.

Vad slutligen angår frågan om den personliga folkskoleavgiften, så har jag icke kunnat övertygas av de skäl för dess avskaffande, som av de sakkunniges flertal förebragts. Även om enligt nu gällande ordning avgiften endast fakultativt upptages, så visar dock statistiken, att avgiften alltjämt upptages inom det överbärande flertalet kommuner. Redan detta faktum synes mig tyda på, att denna avgiftsform står i god överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet. Att så är förhållandet bekräftas däraf, att riksdagen vid upprepade tillfällen avslagit förslag om denna och övriga personliga avgifters upphävande. — Vidare kan det enligt min uppfattning ingalunda vara till skada utan tvärtom, att genom denna kommunala avgift en påminnelse gives åt alla och envar om de kostnader, som vårt rikt utvecklade skolväsende för med sig för de enskilde.

För övrigt är jag tveksam om, huruvida det kan ingå i de sakkunniges uppdrag att taga befattning med denna fråga, som dock väl närmast innebär ett skattespörsmål.

Stockholm den 30 december 1922.

J. Jönsson.

2) Av herr Zander.

I fråga om några detaljer i de sakkunnigas betänkande har jag en från majoriteten avvikande mening, som jag anser bör framföras. Detta är förhållandet beträffande valbarhet till ledamotskap i gemensamt kyrkoråd, i fråga om sättet för folkskollärares på landet tillsättande och avskedande samt beträffande val av ordförande och vice ordförande i skolstyrelse.

I lag om församlingsstyrelse, § 43 fjärde stycket, hava de sakkunniga föreslagit, att val av ledamöter och suppleanter i gemensamt kyrkoråd skola verkställas av gemensam kyrkostämma eller av gemensamma kyrkofullmäktige, där sådana finnas, sålunda att för envar av församlingarna genom särskilda val utses ett lika antal, högst tre, personer bland dem, som tillhöra församlingens kyrkoråd, där sådana finnas, men eljest bland dem, som jämlikt § 44 äro inom församlingen till kyrkorådsledamöter valbara, med iakttagande att sammanlagda antalet valda ledamöter i det gemensamma kyrkorådet ej må understiga fyra.

Genom denna av de sakkunniga föreslagna anordning torde praktiskt taget proportionella val icke kunna komma till användning vid val av gemensamt kyrkoråd; en omständighet, som synes mig ganska betänklig, särskilt med hänsyn till riksdagens till de sakkunniga remitterade skrivelse av den 19 mars 1920 beträffande frågan om införande av proportionellt val till och inom kyrkofullmäktige i Göteborg. De sakkunniga hava också i sitt förslag förutsatt, att valet av ledamöter i gemensamt kyrkoråd skall kunna ske med tillämpning av den proportionella valmetoden. Då emellertid till ledamöter i ett gemensamt kyrkoråd skola utses lika många personer från envar av de församlingar, som tillhöra

samfälligheten, blir följden den, att i en dylik samfällighet med många församlingar, som t. ex. Göteborg med sina 11 territoriella församlingar, ej gärna fler än *en* ledamot från varje församling kan väljas i det gemensamma kyrkorådet, och att följaktligen varje tanke på proportionellt val bliver utesluten. Om också skäl kunna anföras för den mening, att varje församling borde vara representerad i ett kyrkoråd för en kyrklig samfällighet, så synes mig större skäl tala för att hinder icke lägges för valens förrättande proportionellt.

De sakkunniga hava vidare begränsat *valbarheten* till ett gemensamt kyrkoråd i en kyrklig samfällighet, vars församlingar, utom det gemensamma kyrkorådet, hava egna kyrkoråd, till allenast ledamöterna i de särskilda församlingarnas kyrkoråd. En sådan begränsning av valbarheten synes mig utgöra en onödig inskränkning i samfällighetens beslutanderätt. Samfälligheten, såsom *en enhet* för det ändamål den är bildad, bör icke genom en sådan begränsning förhindras att själv utse de för sina uppdrag mest lämpliga personer bland dem, som i vanliga fall äro till kyrkorådsledamöter valbara, oavsett om de tillhöra församlingarnas kyrkoråd eller ej.

För övrigt kommer den föreslagna bestämmelsen att utgöra hinder för tillämpning av föreskrifterna om att kyrkoråd skola kunna väljas proportionellt. Om till exempel ett kyrkoråd på nio ledamöter skall väljas i en kyrklig samfällighet, som består av 3 församlingar, skall tydligen från varje församling väljas tre ledamöter, och om i de tre församlingarna därjämte finnas särskilda kyrkoråd, som kunna bestå av fyra ledamöter vardera, är samfälligheten vid valet begränsad till endast fyra valbara personer inom varje församling. En dylik begränsning av valbarheten utesluter ju i regeln varje tanke på proportionellt val. Jag anser därför, att den person, som är valbar till ledamot i vanligt kyrkoråd, även bör kunna väljas till ledamot i gemensamt kyrkoråd.

Beträffande tillsättande och avskedande av folkskollärare har majoriteten av de sakkunniga ansett, att detta hädanefter så väl på landet som i stad bör verkställas av folkskolestyrelsen, såsom för närvarande sker i de städer, där skolväsendet är ordnat enligt lag om folkskolestyrelse i vissa städer. Det torde emellertid kunna ifrågasättas, om icke ett överflyttande av ett för skolan så betydelsefullt ärende som val av lärare från den beslutande primärförsamlingen till ett verkställande organ, innebär en så väsentlig avvikelse från en hittills gängse grundsats, att skolväsendet skulle kunna komma att lida av en sådan anordning. Det intima samband, som skolan har och bör hava med hemmen och föräldrarintresset, torde lämpligen böra komma till uttryck sålunda, att befolkningen själv får deltaga i val av de personer, som mer än några andra representera skolan, nämligen lärarna. Skulle tillsättande av lärare överflyttas på skolstyrelsen, är det att befara, att detta personliga intresse för skolan svalnade. Detta torde åtminstone få anses vara förhållandet beträffande den egentliga landsbygden, där lärarantalet icke är stort och där följaktligen ett mer personligt intresse knyttes mellan befolkningen och den lärare, som har hand om barnens undervisning. Något annorlunda torde förhållandena vara i städer och folkrikare samhällen, där lärarna äro flera och skolklasserna uppdelade på dem, så att man på förhand knappast kan veta, vilka barn, som komma att undervisas av den ene eller andre

läraren. Där har det personliga intresset för läraren minskats, och där torde följaktligen lärarnas tillsättande av skolstyrelsen icke kunna sägas vara till skada. Det förefaller mig därför lämpligt, att det för landskommunerna bestämmes, att folkskollärare skola tillsättas av kommunalstämma — och detta jämväl i kommun med fullmäktige —, men att stämman må kunna överlåta denna sin rätt till folkskolestyrelsen.

De sakkunniga hava i § 67 i förordningen om kommunalstyrelse på landet och i § 65 i förordningen om kommunalstyrelse i stad föreslagit, att folkskolestyrelsen skall inom sig för varje kalenderår utse en ordförande och en vice ordförande. Som detta avviker från en inom kommunalförvaltningen hittills gängse eller åtminstone rätt allmänt tillämpad princip, har jag förfäktat en från majoriteten av de sakkunniga avvikande mening. Jag har nämligen ansett, att ordförandeskapet i folkskolestyrelsen är av den stora betydelse, att valet av dess innehavare bör förrättas av kommunens beslutande organ och omfatta fyra år eller den tid, för vilken den valde är ledamot av styrelsen. Inom kommunalförvaltningen har, som ovan antytts, den principen varit ganska allmän, att beträffande betydelsefullare nämnder och styrelser, som hava förvaltningsuppgifter sig anförtrodda, kommunens beslutande organ genom direkta val utsett ordförande och vice ordförande bland ledamöterna. Så är beträffande landet förhållandet med kommunalnämnden, fattigvårdsstyrelsen, hälsovårdsnämnden, hästuttagingsnämnden med flera nämnder och styrelser, och beträffande städerna äro förhållandena ungefär enahanda, undantagandes ordförandeskapet i drätselkammare och skolstyrelse. Undantaget beträffande folkskolestyrelse i stad torde emellertid få anses vara beroende av den omständigheten, att skolstyrelsen enligt lag om skolstyrelse i vissa städer tillsättes av två korporationer, stadsfullmäktige och kyrkostämma, och att ordförande valet på den grund av rent praktiska skäl måste överlåtas till styrelsen. Enligt mitt förmenande har ordförandeskapet i folkskolestyrelsen en mot kommunalnämndens och fattigvårdsstyrelsens ordförandeskap svarande betydelse, och jag anser därför, att ordförande och vice ordförande i folkskolestyrelse böra utses på landet av kommunalstämma eller kommunalfullmäktige, där sådana finnas, och i stad av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmän rådstuga, och att valet bör avse den tid, som den valdes ledamotskap i folkskolestyrelsen omfattar.

Stockholm den 30 december 1922.

J. A. Zander.

3) Av herr *Odén*:

Enig med sakkunnigmajoriteten i de förslag, som avse överflyttning av vissa ärenden från den kyrkliga till den borgerliga kommunen samt införande av fakultativt fullmäktigsystem jämväl för förstnämnda kommutyp m. m., har jag beträffande föreslagna särskilda bestämmelser för åstadkommande av större enhetlighet i den kommunala budgetbehandlingen och vissa därmed sammanhängande förslag en från majoriteten avvikande mening, som jag härmed velat i korthet angiva.

Enligt mitt och många förmenande utgör den dualism, som alltsedan antagandet av 1862 års kommunallagar förefunnits mellan den kyrkliga och den borgerliga kommunen, och som sedan år 1919 med införande i viss utsträckning av obligatoriskt fullmäktigsystem i den borgerliga kommunen ytterligare tillspetsats, ett verkligt hinder för en enhetlig kommunal finanspolitik, ett hinder, som i möjligaste mån bör avlägsnas. Den ideala och närmast till hands liggande lösningen av förevarande spörsmål skulle tydligen vara en återgång till bestämmelserna före 1862, enligt vilka, åtminstone på landsbygden, den borgerliga och den kyrkliga kommunen utgjorde en gemenskap med ett enda beslutande organ. Då emellertid en lösning efter dessa linjer på skäl, som av de sakkunniga framlagts å sid. 174 o. ff., befunnits utförbar eller åtminstone synnerligen svår att genomföra, hava de sakkunniga sökt vinna det huvudsakligaste av sina strävanden efter finansiell enhetlighet på det kommunala området genom att till den borgerliga kommunen överflytta den kyrkliga kommunens viktigaste ärenden, eller åtminstone de, som ur budgetsynpunkt väga ojämförligt tyngst, nämligen skolan och därmed sammanhängande frågor. Utan att vilja underkänna de övriga motiv för en dylik överflyttning, som av de sakkunniga anförts, anser jag, att fördelen av en sådan överflyttning framförallt är att söka på budgetsområdet. Den senast föreliggande kommunala finansstatistiken giver vid handen, att genom en sådan anordnings genomförande på landsbygden vid pass 74 % av den kyrkliga kommunens utgifter skulle överflyttas till den borgerliga kommunen, och att denna kommuns utgifter, som hittills utgjort allenast 47 % av primärkommunernas hela utgiftsstat, efter reformen skulle komma att omfatta ej mindre än 86 % av sagda utgiftsstat. I själva verket torde emellertid effekten av den föreslagna överflyttningen bliva större, än vad dessa på 1917 års förhållanden grundade procenttal giva vid handen, eftersom skolutgifterna sedan sagda tid vuxit oerhört och långt kraftigare än övriga församlingsutgifter.

Av de efter en dylik reform på den kyrkliga kommunen ankommande utgifter skulle de för prästerskapets avlöning samt de för uppförande och underhåll av prästerliga boställen bliva de ojämförligt viktigaste. Men så väl den ena som den andra av dessa utgiftsgrupper äro numera till större delen av så att säga automatisk natur och undandraga sig till stor del den kommunala beslutanderätten. Återstå sedan ärenden angående kyrkas uppförande och underhåll såsom de i stort sett enda frågor av större ekonomisk betydelse, som fortfarande skulle handläggas av den kyrkliga kommunen. Utgifterna för dessa ändamål torde väl för år 1917 på landsbygden knappast böra skattas till mer än ett par millioner kronor, eller inemot 2 % av primärkommunernas samtliga utgifter. Eftersom en kyrkas »medellivslängd» väl torde böra skattas till minst 100 år, och då nybyggnad av kyrka annat än för ersättande av redan förefintlig numera åtminstone för landsbygdens vidkommande endast undantagsvis äger rum, ligger det i sakens natur, att mera betydande utgifter för kyrkobyggnad i de olika församlingarna förekomma allenast med mycket långa tidsintervall, men de bliva då givetvis av rätt stor betydelse för församlingens budget.

Det torde under sådana förhållanden i mångt och mycket vara en smaksak, huruvida efter den föreslagna överflyttningen särskilda åtgärder skola vid-

tagas för en enhetlig behandling av kommunens och församlingens utgiftsstat; något verkligt behov härav torde dåmera knappast kunna sägas vara för handen. Men skola dylika åtgärder vidtagas, måste de naturligtvis vara effektiva och åstadkommas utan allt för mycket besvär. Härutinnan lämnar sakkunnigmajoritetens förslag enligt mitt förmenande åtskilligt övrigt att önska. I synnerhet om, såsom ovan framhållits, de utgifter, varöver den kyrkliga kommunen hädanefter skulle få fri bestämmanderätt, endast vart hundra år eller så omkring komme att nå en mera avsevärd omfattning, måste nämligen den av de sakkunniga föreslagna *ärliga* proceduren i fråga om församlingens budgetförslag te sig rätt besvärlig för de kommunala organen och förtroendemännen, oavsett att anordningen i fråga för dem, som hålla på den kyrkliga kommunens självständighet gent emot den borgerliga, måste anses såsom ett obefogat intrång från den senares sida. Sedan kyrkorådet upprättat ett första budgetförslag, skulle detsamma sålunda enligt de sakkunniga översändas till kommunalnämnden (respektive drätselkammaren), som med ledning därav, ävensom av kommunens utgifts- och inkomstförslag hade att i en särskild tablå meddela en summarisk översikt av vad som för såväl kommunens som församlingens behov för det nästpåföljande året äskas jämte utlåtande angående verkningarna av ett bifall härtill. Den föreslagna anordningen har vidare nödvändiggjort nog så genomgripande förändringar beträffande antal, tid och arbetsfördelning för de ordinarie stämmorna eller fullmäktigsammanträdena ävensom beträffande vissa andra i kommunallagarna förekommande tidsbestämmelser samt dessutom en fullständig omläggning av debiteringslängdens granskning på landet och därmed sammanhängande anmärkningsförfarande, förändringar mot vilka i och för sig en del erinringar kunna framföras. För egen del skulle jag icke hysa några betänkligheter varken mot ett intrång på den kyrkliga kommunens självständighet eller mot det ökade besväret, om verkligen den åsyftade enhetligheten i budgetsbehandlingen därmed kunde uppnås. Men härtill fordras enligt mitt förmenande *dessutom* ett helt system av bestämmelser, för ytterligare reglering av budgetsbehandlingen och kommunernas beslut i utgiftsfrågor. För att den av sakkunnigmajoriteten föreslagna proceduren skulle bliva icke effektiv men av någon som helst betydelse, vore det sålunda bland annat absolut nödvändigt att införa förbud mot att kommunala utgifter få beslutas annorledes än å ordinarie budgetsstämma eller fullmäktigsammanträde. Utan ett dylikt förbud kan nämligen den kyrkliga kommunens organ helt och hållet undandraga sig den åsyftade »kontrollen» genom att i stor omfattning fatta utgiftsbeslut å andra stämmor eller fullmäktigsammanträden. Ett dylikt förfarande torde i synnerhet vara att förvänta i de fall, där man befarar obenägenhet från den borgerliga kommunen i fråga om viss kyrklig utgift, d. v. s. just i de fall, där enligt sakkunnigmajoriteten »kontrollen» är som nödvändigast. Anser man i likhet med undertecknad, att å ena sidan besluten om kommunala utgifter i så stor utsträckning som möjligt böra fattas å ordinarie budgetsstämma eller fullmäktigsammanträde, men att det å andra sidan icke är möjligt att härutinnan giva några absolut bindande bestämmelser, så måste sålunda den av

de sakkunniga föreslagna anordningen anses ägnad att rent av motarbete sagda önskemål och därmed bliva till skada för det kommunala finansväsendet.

Att den av de sakkunniga föreslagna anordningen, även kompletterad med vissa tilläggsbestämmelser, icke utgör någon som helst garanti för en enhetlig budgetsbehandling, torde väl för övrigt vara tydligt nog, då genom densamma den borgerliga kommunens finansorgan i själva verket i fråga om församlingens budget icke tillerkännes annan befogenhet än att avgiva utlåtande angående verkningarna av ett bifall till kyrkorådets budgetsförslag »med hänsyn till samma års kommunalskatt». Den effekt, som härigenom vinnes, torde knappast gå utöver den, som kan erhållas redan genom en ungefärlig samtidighet i fråga om de ordinarie budgetsstämmorna eller -fullmäktigsammanträdena i den borgerliga och den kyrkliga kommunen. Att de sakkunniga i fråga om drätselkammarens befattning med församlingens budgetsförslag undantagit huvudstaden, måste betecknas såsom en inkonsekvens eller en ofullständighet. Om sagda anordning är av behovet påkallad i rikets kommuner i övrigt, så måste givetvis ett dylikt behov i än högre grad föreligga beträffande huvudstaden, där den kyrkliga budgeten i de olika församlingarna stiger till rätt avsevärda belopp.

Anser man över huvud taget, att det, även efter skolärendenas överflyttning, för uppnående av en finansiell enhetlighet, är önskligt, att den borgerliga kommunen erhåller visst medinflytande beträffande den kyrkliga kommunens budget, torde detta lämpligen kunna nås genom bestämmelser, som taga sikte på allenast de fall, där den kyrkliga kommunens utgiftsbudget enligt kyrkorådets förslag uppgår till en onormalt hög siffra i förhållande antingen till församlingens genomsnittliga utgiftssiffra under exempelvis de närmast föregående fem åren eller till kommunens samtliga utgifter för såväl borgerliga som kyrkliga ändamål i medeltal under en viss tidsperiod, eller på allenast de fall, där församlingens budgetsförslag avser beslut om byggande av ny kyrka, men som för övrigt låta förbliva vid det nuvarande; i det förstnämnda fallet skulle givetvis fordras bestämmelser om att vissa utgifter icke finge beslutas annat än å ordinarie budgetsstämma eller -fullmäktigsammanträde. Bland anordningar, som för de omnämnda undantagsfallen kunde tänkas såsom lämpliga, må framhållas föreskrifter om budgetsförslagets förberedande å gemensamt sammanträde mellan kyrkoråd och kommunalnämnd eller, om man vill gå längre, stadganden om att kyrkostämmas eller kyrkofullmäktiges beslut i sagda fall för att få bindande kraft skulle bekräftas av den borgerliga kommunens beslutande organ. Utvägen att hänskjuta exempelvis fråga om ny kyrkobyggnad till allmänt kommunalt referendum låter också tänka sig, men i sådant fall torde väl fordras en rätt genomgripande omläggning av de bestämmelser, som i övrigt reglera den kommunala beslutanderätten, därhän, att referenduminstitutet införes jämväl för andra kommunala frågor av vittgående ekonomisk räckvidd.

För min del har jag emellertid, som sagt, icke känt mig övertygad om att några dylika bestämmelser i ena eller andra riktningen efter skolärendenas överflyttning äro av behovet påkallade och har därför ansett, att eventuella reformer härutinnan i varje fall böra anstå, till dess erfarenheten tydligen ådagalagt, att ett sådant behov är för handen.

I enlighet med min sålunda angivna ståndpunkt har jag icke kunnat biträda de sakkunnigas förslag till ändring av tidpunkten, antalet och ärendefördelningen för de ordinarie stämmorna eller fullmäktigsammanträdena i den borgerliga och den kyrkliga kommunen och ej heller de förslag, som rubba nuvarande stadganden om tidpunkten och formen för uppgörande av inkomst- och utgiftsförslag samt tidpunkten för specialförslags och revisionsberättelsers avlämnande m. m. Såsom en följd härav har jag vidare ansett, att jämväl i församling, där kyrkofullmäktige finnas, stämman själv skall utse sin ordförande och vice ordförande, samt att den nuvarande formen för debiterings- och uppbördslängdens granskning å landet bör bibehållas. Härmed har jag icke förnekat, att den av de sakkunniga föreslagna ordningen för granskning av debiterings- och uppbördslängd på landet i och för sig kan hava visst fog för sig, helst som härigenom överensstämmelse vinnes beträffande hithörande anordningar i stad och på landet. Men, då huvudmotivet för de sakkunnigas förslag härutinnan och den enda omständighet, som berättigat dem till upptagande av frågan, betingas av deras förslag beträffande budgetsförfarandet och justeringsstämmans borttagande, har jag ansett, att vid bibehållande av den nuvarande ordningen för budgetsbehandlingen och ordinarie stämmors hållande intet tillräckligt bärande skäl föreligger för den föreslagna reformen, eller att i varje fall denna fråga ligger utanför ramen av de sakkunnigas befogenhet.

På grund av min uppfattning beträffande sagda befogenhet har jag ej heller kunnat biträda de ändringar av rent formell natur, som de sakkunniga föreslagit i fråga om vissa paragrafer i förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad. Enligt mitt förmenande hava de sakkunniga härvid gått utanför sitt uppdrag, som alls icke innefattar en formell omarbetning av sagda förordningar. Ändringarna i fråga hava utförts rent mekaniskt såsom en »biprodukt» till församlingslagförslaget; och sagda kommunallagar bliva sålunda även med dessa sporadiska ändringar allt fortfarande i behov av den formella revision, som av de s. k. kommunalförfattningssakkunniga och av riksdagen påyrkats.

För egen del vill jag till slut kraftigt understryka detta behov av en formell kommunallagsrevision och framhålla vikten av att densamma igångsättes i så god tid, att resultaten därav kunna framläggas till slutligt avgörande samtidigt med de förslag, vartill nu föreliggande betänkande kan giva upphov. Uppskjutes allt fortfarande denna formella revision, vilken bl. a. skulle innebära ett utbrytande av kommunallagarnas bestämmelser angående representantvals förrättande till en gemensam kommunal vallag, så bliver följden, dels att den eventuella nya lagen om församlingsstyrelse, då revisionen en gång kommer till stånd, måste avsevärt ändras, dels att de »tumningar» på våra kommunallagar i allmänhet, som under den senaste tiden årligen ägt rum till stor olägenhet för kommunalmännen ute i landet, komma att fortfara. Det är just hänsynen till dessa förhållanden, som för mig utgjort det viktigaste motivet för mitt biträdande av de sakkunnigas förslag, att den nya församlingslagen och därmed sammanhängande lagändringar icke skola träda i tillämpning förrän den 1 januari 1925 samtidigt med omskrivna formella revision.

Att beträffande samtliga av de sakkunniga framlagda lagförslag § för §

redogöra för de ändringar, som skulle betingas av min ovan angivna avvikande uppfattning, torde knappast vara erforderligt. Emellertid har jag här nedan beträffande förslaget till lag om församlingsstyrelse och förslaget till lag angående ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet velat angiva den av mig önskade lydelsen av vissa §§, vilken, som synes, i flertalet fall helt eller delvis är densamma som för motsvarande nu gällande lagrum.

Förslaget till lag om församlingsstyrelse.

§ 6.

Kyrkostämma utser bland de inom församlingen röstberättigade o. s. v. lika med sakkunnigförslagets moment 1.

Moment 2 i sakkunnigförslaget utgår.

§ 8.

Mom. 1. I församling, där kyrkofullmäktige icke finnas, skola årligen hållas tre ordinarie kyrkostämmor: en före utgången av maj för att besluta i anledningen av berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning; en i oktober för bestämmande av församlingens utgifts- och inkomststat; och en i december för debiteringslängdens granskning samt för anställande av val till de under kyrkostämma hörande befattningar, vilka vid årets slut bliva lediga, ävensom för val av revisorer.

Mom. 2. I församling, där kyrkofullmäktige finnas, skall årligen ordinarie kyrkostämma hållas i december för debiteringslängdens granskning samt för val av ordförande och vice ordförande, då dessa befattningar vid årets slut bliva lediga.

Mom. 3 lika med sakkunnigförslaget.

Mom. 4. Kyrkostämma må kunna beträffande församlingens o. s. v. lika med sakkunnigförslaget.

Mom. 5 lika med sakkunnigförslaget.

§ 62.

Mom. 1. Kyrkorådet åligger att varje år uppgöra ett utgiftsförslag och ett inkomstförslag.

I utgiftsförslaget o. s. v. lika med sakkunnigförslaget.

Mom. 2. För ovannämnda ändamål åligger det ock de särskilda styrelser, vilka församlingen kan hava tillsatt, att till kyrkorådet före den 1 september ingiva sina specialförslag över utgifterna för det nästföljande året.

O. s. v. lika med sakkunnigförslaget.

Moment 3 i sakkunnigförslaget utgår.

§ 63.

Utgifts- och inkomstförslagen böra uppgöras före den 1 oktober varje år och skola från dagen för kungörandet av den i nämnda månad sammanträdande

ordinarie kyrkostämma eller motsvarande ordinarie kyrkofullmäktigsammanträde hållas tillgängliga på lämplig ort, som i kungörelsen tillkännagives; skolande på nyssnämnda kyrkostämma eller fullmäktigsammanträde särskilt de uti utgiftsförslaget upptagna utgifter, som enligt § 62 först då till beviljande föreslås, jämte de frågor och behov, av vilka desamma påkallas, till överläggning och avgörande företagas.

§ 64.

Sedan o. s. v. lika med sakkunnigförslagets moment 1.
Moment 2 i sakkunnigförslaget utgår.

Övergångsstadganden.

Littera 4 i sakkunnigförslaget utgår.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet.

§§ 7, 16.

Lika med nuvarande lydelse.

§ 17.

Mom. 1. I kommun, där kommunalfullmäktige icke finnas, skola årligen tre ordinarie kommunalstämmor hållas: en under senare hälften av mars månad för besluts fattande i anledning av berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning samt för val av ledamöter i valnämnd, enligt vad därom är särskilt stadgat; en i oktober för bestämmande av kommunens utgifts- och inkomststat enligt § 79; och en i december o. s. v. lika med nuvarande lydelse.

Mom. 2 lika med nuvarande lydelse.

§ 18.

Lika med nuvarande lydelse.

§ 35.

Mom. 1. Följande ärenden må ej av kommunalfullmäktige upptagas:

- a) lika med nuvarande lydelse,
- b) nedanstående ärenden, vilka alltid skola behandlas i kommunalstämma, nämligen ärenden, varom förmäles i § 10 mom. 2 och 11 mom. 2, justering av den i § 82 omförmälda längd o. s. v. lika med nuvarande lydelse.

Mom. 2 lika med nuvarande lydelse.

§ 40.

Lika med nuvarande lydelse.

§§ 79—84.

De sju §§ 79—85 i sakkunnigförslaget ersättas med nuvarande (sex) §§ 62—67 — vadan sålunda mitt förslag i jämförelse med de sakkunnigas innebär en förskjutning i paragrafföljden.

§ 88 (motsv. § 89 i sakkunnigförsl.).

Lika med nuvarande lydelse av § 72.

§ 93 (motsv. § 94 i sakkunnigförsl.).

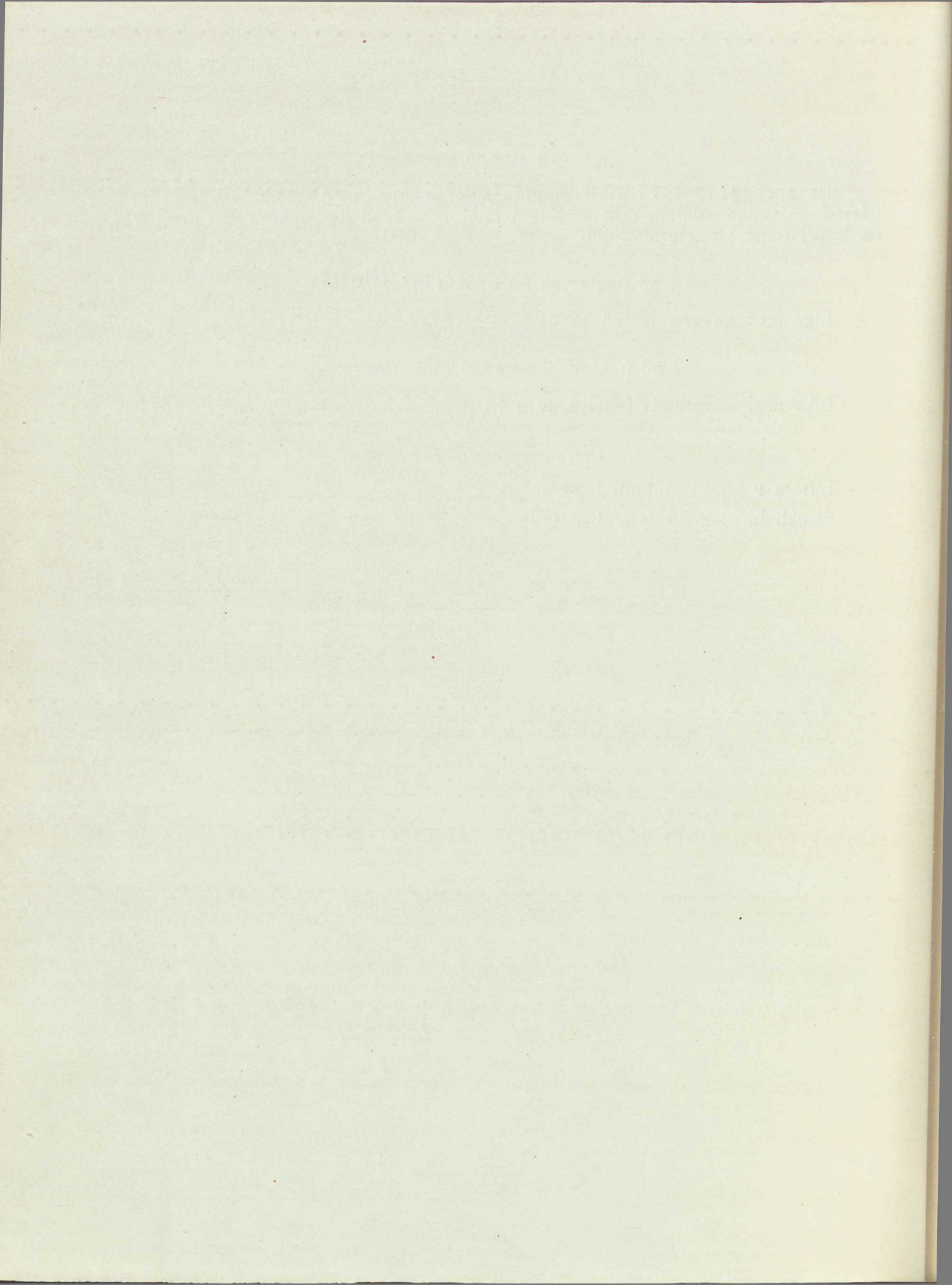
Lika med nuvarande lydelse av § 76.

Övergångsstadganden.

Littera 9 i sakkunnigförslaget utgår.

Stockholm den 30 december 1922.

Sven Odén.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

SSkrivelse till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet III

Författningsförslag.

IFörslag till	Sid.
1) Lag om församlingsstyrelse	3
2) Lag angående ändrad lydelse av vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet.....	33
3) Lag angående ändrad lydelse av vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i stad	54
4) Lag om församlingsstyrelse i Stockholm.....	73
5) Lag med vissa bestämmelser angående de kyrkliga förhållandena i Göteborg	100
6) Lag angående ändrad lydelse av 1, 17 och 33 §§ i lagen den 13 juni 1919 om kommunalförbund	101
7) Lag om ändring i vissa delar av lagen den 13 juni 1919 om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning.....	103
8) Lag om ändrad lydelse av 33 § i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen	105
9) Kungörelse, innefattande ändring i vissa delar av kungörelsen den 29 januari 1921 om upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare m. m.	106
10) Lag om ändrad lydelse av 1 § i stadgan den 13 juni 1913 om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m.	107
11) Lag innefattande ändring uti och tillägg till lagen den 20 maj 1921 med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän	108
12) Lag om ändrad lydelse av 9 § i lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning	109
13) Kungörelse om ändrad lydelse av 3 § i kungörelsen den 11 december 1914 angående tillämpning av lagen den 9 december 1910 om indragning till statsverket och avskrivning av prästerskapets tionde samt om ersättning därför	110
14) Kungörelse, innefattande ändring i vissa delar av Kungl. Maj:ts förnyade stadga den 26 september 1921 angående folkundervisningen i riket.....	111
15) Kungörelse om ändrad lydelse av §§ 1 och 47 i stadgan för fortsättningsskolan den 16 september 1918	114

16) Lag om upphävande av viss bestämmelse i lagen den 6 april 1894 angående ändring i gällande stadganden om tillsättning av organist- och klockarbefattningar	115
17) Stadga huru förfaras skall vid tillsättning av folkskollärartjänst jämte därmed förenade organist-, kyrkosångare- och klockarbefattningar	116
18) Kungörelse om upphävande av viss bestämmelse i kungörelsen den 26 april 1895 angående ordningen för meddelande av antagningsbevis för innehavare av klockartjänster m. m.	118
19) Lag om ändrad lydelse av §§ 2, 5 och 7 i lagen den 15 maj 1903 angående folkskoleväsendet i Stockholm.....	119
20) Kungörelse, innefattande ändring i vissa delar av stadgan rörande folkundervisningen i Stockholm den 8 november 1901	120
21) Kungörelse med föreskrifter angående val till vissa kommunala representationer i det fall att valen förrättas samtidigt.....	121

Motivering.

Allmän motivering.

A) Översikt av den historiska utvecklingen.

a) Den kyrkliga och kommunala utvecklingen intill 1817	123
Kyrksocknen	123
Kyrksocknarnas uppkomst och tidigaste uppgifter sid. 123. — Sockenmenigheternas funktioner fr. o. m. år 1600 sid. 124. — Sockenstämmor sid. 124. — Kyrkoråd sid. 125. — Statsmakten och de kyrkliga reformkraven sid. 125. — 1686 års kyrkolag sid. 126. — Kyrksocknen och de borgerliga uppgifterna sid. 126.	
Städernas kommunala förvaltning.....	127
1817 års sockenstämmoförordning.....	128
Skolfrågorna	128
Undervisningen först en prästerlig angelägenhet sid. 128. — Sockenmenigheterna och undervisningsfrågorna sid. 129. — Skolstyrelser sid. 130. — Förändringar i uppfattningen av undervisningens mål sid. 130. — Städernas skolväsende. Statsmakten och skolan sid. 131. — Skolfrågorna efter 1809 sid. 131.	
b) Utvecklingen 1817—1843	132
Utvecklingen på det kommunala området	132
1843 års sockenstämmoförfattningar sid. 132.	
Utvecklingen på undervisningens område	134
Anders Danielssons motion sid. 134. — 1842 års folkskolestadga sid. 136.	
c) Utvecklingen efter 1842—43 års reformer.....	137
1846 års kyrkolagsförslag sid. 137. — Statsborgerskap och medlemskap av kyrkan sid. 140. — 1860 års dissenterlag sid. 141. — 1863 års kyrkomötesförordning sid. 141.	
d) 1859 års kommittéförelägg och 1862 års kommunallagar	141
e) Utvecklingen efter 1862.....	144

	Sid.
Folkundervisningsfrågan i städerna	144
<p style="margin-left: 2em;">Stockholm sid. 144. — Folkundervisningsfrågan i vissa andra städer sid. 155. — Fullmäktigproblemets förbud sid. 167. — 1908 års kungl. proposition sid. 158. — 1908 års riksdags beslut sid. 161. — 1908 års kyrkomöte sid. 162. — 1909 och 1918 års beslut sid. 164.</p>	
Fullmäktigfrågan	164
<p style="margin-left: 2em;">Ur förhistorien sid. 165. — 1881 års riksdagsdebatt sid. 166. — 1910 års kyrkomöte sid. 166. — 1917 års riksdag sid. 166. — 1917 års sakkunniga sid. 167. — Urtima riksdagen 1918 sid. 168.</p>	
Gränslinjerna mellan borgerlig och kyrklig kommun	168
<p style="margin-left: 2em;">1919 års riksdag sid. 169. — Kungl. brevet den 23 maj 1919 sid. 170.</p>	
Kyrkofullmäktige i Göteborg.....	170
Frågan om kyrkliga samfälligheter	171
<p style="margin-left: 2em;">Kungl. Maj:ts remiss den 3 februari 1922 sid. 171.</p>	
<i>B) De sakkunnigas förslag</i>	174
Fördelningen av ärendena mellan den kyrkliga och den borgerliga kommunen	174
<p style="margin-left: 2em;">Frågan om sammanslagning av kyrklig och borgerlig kommun sid. 174. — Frågor om folkskole- och fortsättningsskoleväsendet sid. 176. — Barnavårdsfrågor sid. 178. — Biblioteksfrågor sid. 178. — Frågan om begravningsplatser sid. 179.</p>	
Representativt system i den kyrkliga kommunen	181
Åtgärder till en mera enhetlig budgetsbehandling inom kommunerna	183
Speciell motivering.	
1) Lag om församlingsstyrelse	189
I. Allmänna stadganden	189
<p style="margin-left: 2em;">Inledning sid. 189. — Omredigering av K. F. om kyrkostämman eller ny lag? sid. 189. — Den nya författningens namn sid. 190. — Församlingensuppställning sid. 190. — Församlingens uppgift enligt församlingsslagen sid. 191. — Självstyrelsens former sid. 191. — Ordförandeskap i stämman och kyrkofullmäktige sid. 192. — Förhållandet till offentlig ämbetsmyndighet sid. 192. — Ang. kyrkliga samfälligheter sid. 192. — Jönköpings stadsförsamlingar sid. 192. — Gävle stadsförsamlingar sid. 192. — Norrköpings stadsförsamlingar sid. 194. — Malmö stadsförsamlingar sid. 197. — Örebro stadsförsamlingar sid. 198. — Göteborg sid. 198. — Kyrkorådsgemenskap sid. 198. — De sakkunnigas förslag ang. kyrklig samfällighet sid. 201.</p>	
<p style="margin-left: 2em;">Uppräkning av kyrkostämmas ärenden sid. 203. — Ärendenas gruppering sid. 203. — Ärenden gemensamma för flera församlingar sid. 203.</p>	
SSvar å Kungl. Maj:ts remiss den 3 februari 1922	205
Översikt över formerna för den kyrkliga självstyrelsens utövning.....	206
II. Om kyrkostämman	207
ITablå över de av de sakkunniga föreslagna tiderna för de viktigare kommunala funktionerna.....	212
III. Om kyrkofullmäktige	217
IIV. Om kyrkoråd	223
V. Om avgifter till kyrkliga ändamål samt om dithörande räkenskaper.....	230
VI. Om underställning och besvär	235

	Sid.
Övergångsstadganden	235
2) Lag angående ändrad lydelse av vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet	236
3) Lag angående ändrad lydelse av vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i stad	268
4) Lag om församlingsstyrelse i Stockholm	270
5) Lag med vissa bestämmelser angående de kyrkliga förhållandena i Göteborg	275
6) Lag angående ändrad lydelse av 1, 17 och 33 §§ i lagen den 13 juni 1919 om kommunalförbund	276
7) Lag om ändring i vissa delar av lagen den 13 juni 1919 om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning... ..	276
8) Lag om ändrad lydelse av 33 § i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen	277
9) Kungörelse, innefattande ändring i vissa delar av kungörelsen den 29 januari 1921 om upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare m. m.	277
10) Lag om ändrad lydelse av 1 § i stadgan den 13 juni 1913 om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m.	277
11) Lag innefattande ändring uti och tillägg till lagen den 20 maj 1921 med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän	277
12) Lag om ändrad lydelse av 9 § i lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning	278
13) Kungörelse om ändrad lydelse av 3 § i kungörelsen den 11 december 1914 angående tillämpning av lagen den 9 december 1910 om indragning till statsverket och avskrivning av prästerskapets tionde samt om ersättning därför	278
14) Kungörelse innefattande ändring i vissa delar av folkskolestadgan den 26 september 1921.....	279
15) Kungörelse om ändrad lydelse av §§ 1 och 47 i stadgan om fortsättningskolan den 16 september 1918	283
16—18) Stadganden rörande organist-, kyrkosångare- och klockarbefattningar samt dessa befattningars förening med folkskollärartjänst	283
19—20) Förslag till ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen den 15 maj 1903 angående folkskoleväsendet i Stockholm samt i stadgan rörande folkundervisningen i Stockholm den 8 november 1901... ..	287
21) Kungörelse med föreskrifter angående val till vissa kommunala representationer i det fall att valen förrättas samtidigt	288
Andra författningar, som beröras av de sakkunnigas förslag.....	288

Särskilda meningar.

Av herr Jönsson i Boa	289
» » Zander	290
» » Odén	292

39. Betänkande med förslag till förordning om motorfordon jämte därmed sammanhängande författningar samt till stadga om trafiken å vägar och gator. V. Petterson. viij, 254 s. 4 bil. **K.**
40. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 12. Margarinindustriens utveckling med särskild hänsyn till förhållandena före världskriget. Av J. Lublin. Tullberg. iv, 184 s. **Fl.**
41. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 14. Huvuddragen av det svenska jordbrukets utveckling 1871—1919. Av A. Sjöström. Marcus. iv, 120 s. **Fl.**
42. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 15. Översikt av jordbrukets utveckling i vissa främmande länder 1871—1913. Av E. Höjjer. Marcus. iv, 97 s. **Fl.**
43. Betänkande med förslag till allmän sjukhusstadga m. m. Norstedt. 302 s. **S.**
44. Kommunikationsverkens lönekommitté 4. Betänkande angående pensionering av icke-ordinarie personal vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk. Tullberg. x, 112 s. **K.**
45. Odlingsorganisationens verksamhet åren 1918—1922. Marcus. 46 s. **Jo.**
46. Betänkande med förslag till lag om tvångsuppfostran åt unga förbrytare m. m. Beckman. iv, 232 s. **Ju.**
47. Jordkommissionens betänkanden. 4. Om bildande av nya jordbruk m. m. Marcus. 358 s. **Ju.**
48. Jordkommissionens betänkanden. 5. Redogörelse för resultatet av vissa av jordkommissionen företagna enquêter i jordfrågan. Av F. Sandberg. Marcus. vij, 239 s. **Ju.**
49. Utredning angående omorganisation av polisväsendet i riket. Av S. Linnér. Beckman. ix, 416 s. **S.**
50. Bilaga till statistiksakkunnigas betänkande. Redogörelse för huvuddragen av den officiella statistikens utveckling och nuvarande organisation i Sverige jämte kort översikt av dess organisation i vissa främmande länder samt i internationellt hänseende. Av S. Wicksell. Beckman. 118 s. **Fl.**
51. Flottans skolsakkunnigas betänkande 4 angående undervisningsplan för skolor och kurser vid sjömanskåren. Tullberg. xj, 146 s. 2 bil. **Fö.**
52. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 16. Den svenska järnhanterings utveckling med särskild hänsyn till åren 1890—1913. Av S. K. Stockman. Marcus. iv, 102 s. **Fl.**
53. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 17. Den svenska glasindustriens utveckling med särskild hänsyn till dess ställning åren närmast före världskriget. Av B. Ohlin. Marcus. iv, 101 s. **Fl.**
54. Förslag om upprättande av ett under Kungl. Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse lydande statsapotek. V. Petterson. 162 s. **Fö.**
55. Bokföringen vid försvarsförvaltningen. Tillägg till betänkande och förslag angående organisation av den centrala försvarsförvaltningen. Palmquist. (5), 76 s. **Fö.**
56. K. Socialstyrelsens utlåtande med förslag till lag angående hyresregleringens avveckling m. m. Norstedt. 42 s. **Ju.**
57. Utredning och förslag rörande förskaffande av lik för den för läkareutbildningen nödvändiga anatomiska undervisningen. Av I. Broman. Lund, Berling. 63 s. **E.**
58. Utlåtande över förslag till omorganisation av polisväsendet i riket. Beckman. 20 s. **S.**
59. Socialförsäkringskommittén 3. Betänkande och förslag angående offentlig arbetsförmedling och statsbidrag till arbetslöshetskassor. Norstedt. 114 s. **S.**

1923

1. Betänkande med förslag angående magistraternas befriande i visst avseende från ansvar för kronopubbörden m. m. Norstedt. 57 s. **Fl.**
2. Förslag till lag om lösdrivares behandling m. fl. författningar. Del 5 av fattigvårdslagstiftningskommitténs betänkanden. Palmquist. xij, 423 s. **S.**
3. Spannmålsmarknadssakkunnigas betänkande. Norstedt. 41 s. **Jo.**
4. Betänkande med förslag till lag om församlingsstyrelse samt till bestämmelser om folkskoleärendenas överflyttning från den kyrkliga till den borgerliga kommunen m. m. Palmquist. vj, 304 s. **E.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Från den 1 april, då kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) trädde i kraft, utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

Statens offentliga utredningar 1922—1923

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen från och med april 1922.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvärd.

- Utkast till lag om visst tryggnadsav av byggnadsborgenärens fordringar m. m. [26]
- 1920 års krigslagstiftningskommitténs betänkande. [34]
- Förslag till lag om tvångsuppfostran. [46]
- Förslag till lag ang. hyresregleringens avveckling. [56]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

- Några iakttagelser från 1921 års riksdagsmannaval. [1]
- Statistiksakkunnigas betänkande. [15]
- Bilaga till d.o. [50]
- Kommunikationsverkens lönekommitté 4. [44]

Kommunalförvaltning.

- Om röstsammanräkning vid kommunala val. [21]

Fortsättning å omslagets sista sida.

Statens och kommunernas finansväsen.

Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 11. Pappersindustriens produktionsförhållanden. [36] 12. Margarinindustriens utveckling. [40] 13. Den svenska kautschukindustriens utveckling. [38] 14. Huvuddragen av det svenska jordbrukets utveckling. [41] 15. Översikt av jordbrukets utveckling i vissa främmande länder. [42] 16. Den svenska järnhanterings utveckling. [52] 17. Den svenska glasindustriens utveckling. [53] Betänkande och förslag ang. utbildningskurser inom tullverket. [23] Åtgärder mot godsanhopning i tullpackhus m. m. [30] Förslag till förordning ang. tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m. [37] Magistraternas befriande från ansvar för kronouppbörderna m. m. [1923: 1]

Politik.

Betänkande och förslag rörande brandskyddsföreskrifter och ordnandet av brandväsendet inom riket. 7. [28] Förslag till omorganisation av polisväsendet. [49] Utlåtande över förslag till omorganisation av polisväsendet. [58] Förslag till lag om lösdriivares behandling. [1923: 2]

Socialpolitik.

Byggnadsarbetarsakkunnigas betänkande. 2. [2] Förslag till reviderad lag om arbetstidens begränsning m. n. [33] Socialförsäkringskommittén 3. [59]

Hälsa- och sjukvård.

Förslag till allmän sjukhusstadga. [43]

Allmänt näringsväsen.

Patentlagstiftningskommitténs bet. 7. Förslag till lag om rätt till tidnings eller tidskrifts titel m. m. [9] Statsmaxterna och bränsleanskaffningen under krigsåren. [14] Mellanlandsakkunniges betänkande. [20]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Jordkommissionens betänkande. 4. Om bildande av nya jordbruk. [47] 5. Redog. för resultatet av vissa enqäuter i jordfrågan. [48] Betänkande rörande fiskerinäringens främjande. [7] Om lappskattelandsinstitutet. [10] Förslag till vissa ändringar i bestämmelserna rörande jakt och fågelskydd. 2. [16] Det svenska lantbrukets produktionskostnader. 1. Bokföringsåret 1919-1920. [18] Betänkande med förslag angående arrendators rätt till ersättning för elektrisk anläggning. [19] Kolonisationskommitténs betänkande 1922. [22] Bilaga till 4:o. [32]

Förslag till författningar angående handel med och import av utsädesfrö ävensom till omorganisation av frökontrollverksamheten m. m. [25] Redogörelse för de eklestiasitika boställena. 5. Värmlands län. [27] Odlingsorganisationens verksamhet. [45] Spannmålsmarknadssakkunnigas betänkande. [1923: 3]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Klimatets inverkan på byggnader vid västkusten. [4]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Järnvägsstyrelsens skrivelser till Kungl. Maj:t den 28 april och 5 maj 1922. [3] Utredning rörande den s. k. Nyköpings kanal. [24] Förslag till förordning om motorfordon. [39]

Bank-, kredit- och penningväsen.

1921 års fastighetskreditsakkunniga. Betänkande 1. [35]

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande med förslag till förändrad kyrklig indelning och organisation i Skåne. [5] Utredn. ang. statsunderstöd för idrottens främjande. [8] Betänkande med förslag till lag angående kulturminnesvård. 1. Historik etc. samt bilagor. [11] 2. Förslag och motiv. [12] Högskolornas lönerogleringskommittés bet. 2. Fackhögskolor och övriga vetenskapliga anstalter. [13] Betänkande och förslag rörande det akademiska befordringsväsendet. [17] Supplement nr 1 till Sveriges familjenamn. [31] Förslag rör. försäffande av lik för den anatomiska undervisningen. [57] Betänkande med förslag till lag om församlingsstyrelse m. m. [1923: 4]

Försvarsväsen.

Tillägg till bet. betr. förrådsverksamheten vid marinen. [6] Flottans skolsakkunnigas betänkande 3 angående skolreglemente för flottan. [29] 4 angående undervisningsplan för skolor och kurser vid sjömanskåren. [51] Förslag om upprättande av ett under K. Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse lydande statsapotek. [54] Bokföringen vid försvarsförvaltningen. [55]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

137-27
5